

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI

RIPOTI YA MDHIBITI NA MKAGUZI
MKUU WA HESABU ZA SERIKALI
YA MIRADI NA MAENDELEO

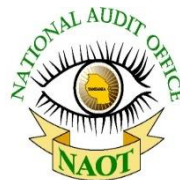

MACHI,
2022

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
OFISI YA TAIFA YA UKAGUZI

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, Jengo la Ukaguzi, 4 Barabara ya Ukaguzi, S.L.P. 950, 41104 Tambukareli, Dodoma. Simu ya Upepo: 'Ukaguzi' Simu: 255(026)2161200, Nukushi: 255(026)2117527, Barua pepe: ocag@nao.go.tz, Tovuti: www.nao.go.tz

Kumb.Na. CGA.319/421/01A

30 Machi 2022

Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan,
Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania,
Ikulu,
S.L.P. 1102,
1 Barabara ya Julius Nyerere,
Chamwino,
40400 DODOMA.

**YAH: KUWASILISHA RIPOTI YA MWAKA YA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU
WA HESABU ZA SERIKALI KUHUSU UKAGUZI WA MIRADI YA
MAENDELEO YA MWAKA WA FEDHA 2020/21**

Kwa mujibu wa Ibara ya 143(4) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 na kifungu cha 34 cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma, Sura ya 418, ninayofuraha kuwasilisha kwako Ripoti yangu ya Mwaka kuhusu ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2020/21.

Nawasilisha,

Charles E. Kichere

MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI

Kuhusu Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi

Mamlaka

Majukumu na wajibu wa kikatiba wa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali yameainishwa katika Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 na Kifungu Na. 10 cha Sheria ya Ukaguzi ya Umma, Sura ya 418.

Dira

Kuwa Taasisi ya Hali ya Juu katika Ukaguzi wa Sekta ya Umma.

Dhamira

Kutoa huduma za ukaguzi wa sekta ya umma zenye ubora wa hali ya juu zinazoimarisha utendaji, uwajibikaji, na uwazi katika usimamizi wa rasilimali za umma.

Kauli mbiu: "Kuwa Taasisi yenye kuaminika na ya Kisasa katika Ukaguzi wa Umma"

Misingi

Katika kutoa huduma zenye ubora, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi inaongozwa na misingi ifuatayo:

- i. Kujitegemea na Kutopendelea
- ii. Uwezo wa kitaaluma
- iii. Uadilifu
- iv. Ubunifu na Uvumbuzi
- v. Kutoa Matokeo
- vi. Kufanya kazi kwa pamoja

Tunafanya haya kwa

- ✓ Kusimamia fedha za umma kwa kuhakikisha kuwa wateja wetu wanawajibika ipasavyo kwa rasilimali walizokabidhiwa;
- ✓ Kusaidia kuimarisha ubora wa huduma za jamii kwa kuunga mkono juhudi za ubunifu katika matumizi ya rasilimali za umma;
- ✓ Kutoa ushauri wa kitaalamu kwa wateja wetu kuhusu mapungufu kiutendaji katika mifumo yao ya uendeshaji ;
- ✓ Kuwashirikisha wateja wetu katika mchakato wa ukaguzi na hatua zake; na
- ✓ Kuwapa wakaguzi mafunzo sahihi na vitendea kazi vya kutosha ambavyo vitachangia kuwa huru katika kufanya kazi zao.

YALIYOMO

ORODHA YA MAJEDWALI	iv
ORODHA YA VIAMBATISHO	vi
ORODHA YA VIELELEZO	vii
VIFUPISHO.....	viii
SALAMU KUTOKA KWA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU	xiii
MUHTASARI	xv
SURA YA KWANZA.....	1
UTANGULIZI NA USULI WA MIRADI ILIYOKAGULIWA	1
SURA YA PILI	11
HALI YA UTEKELEZAJI WA MAPENDEKEZO YA UKAGUZI	11
SURA YA TATU.....	20
UTENDAJI WA KIFEDHA NA USIMAMIZI WA MATUMIZI	20
SURA YA NNE	57
UNUNUZI NA USIMAMIZI WA MIKATABA.....	57
SURA YA TANO	69
HALI HALISI YA UTENDAJI WA MIRADI	69
SURA YA SITA.....	107
UKAGUZI MAALUM WA UJENZI, UKARABATI NA UBORESHAJI WA VIWANJA VYA NDEGE	107
SURA YA SABA	130
UKAGUZI WA KIUFUNDI WA MIPANGO, USANIFU NA UTEKELZAJI WA MIRADI YA BARABARA ZA JIJI LA DODOMA	130
SURA YA NANE.....	150
UKAGUZI WA KIUFUNDI KUHUSU USANIFU NA USIMAMIZI WA MIRADI TEULE YA USAMBAZAJI WA MAJI	150
SURA YA TISA.....	168
UKAGUZI WA KIUFUNDI WA USANIFU NA UTEKELEZAJI WA MIRADI YA SKIMU ZA UMWAGILIAJI NCHINI	168
SURA YA KUMI	179
UKAGUZI WA KIUFUNDI WA UJENZI WA DARAJA LA KIGONGO-BUSISI.....	179
SURA YA KUMI NA MOJA	192
UKAGUZI WA KIUFUNDI KUHUSU UJENZI WA HOSPITALI ZA RUFAA ZA MIKOA NA KANDA	192
SURA YA KUMI NA MBILI.....	206
UKAGUZI WA KIUFUNDI WA UJENZI WA DARAJA JIPIYA LA WAMI NA MRADI WA BARABARA WA NJOMBE-NDULAMO-MAKETE	206
SURA YA KUMI NA TATU	217
UJENZI WA MIRADI YA KUDHIBITI MAFURIKO NA MIUNDOMBINU YA MITARO YA MAJI INAYOTEKELEZWA CHINI YA MRADI WA MAENDELEO WA JIJI LA DAR ES SALAAM (DMDP).....	217
SURA YA KUMI NA NNE	227

MATOKEO YA UKAGUZI YA MRADI WA UMEME WA MAPOROMOKO YA MAJI YA MTO	
RUSUMO (RRFHP)	227
SURA YA KUMI NA TANO	245
HITIMISHO	245
SURA YA KUMI NA SITA.....	254
MAPENDEKEZO	254

ORODHA YA MAJEDWALI

JEDWALI NA. 1-1: IDADI YA MIRADI ILIYOKAGULIWA KWA SEKTA KATIKA KIPINDI CHA MWAKA WA FEDHA 2020/21	3
JEDWALI NA. 1-2: AINA ZA KAGUZI ZILIZOFANYIKA KWA KILA SEKTA KATIKA MWAKA WA FEDHA 2020/21	4
JEDWALI NA. 1-3: MAJINA NA SURA ZA UKAGUZI WA KIUFUNDI NA UZINGATIAJI KAMA SHERIA NA TARATIBU ZIMEFUATWA ULIOFANYWA KATIKA MWAKA WA FEDHA 2020/21	4
JEDWALI NA. 2-1: UTEKELEZAJI WA MAPENDEKEZO KATIKA TAARIFA ZA KAGUZI ZA NYUMA	11
JEDWALI NA. 2-2: MUHTASARI WA HOJA ZA UKAGUZI ZINAZOJIRUDIA KWA MIAKA YA FEDHA 2018/19 HADI 2020/21	13
JEDWALI NA. 3-1: MIRADI ILIYOTEKELEZWA NA FEDHA ZILIZOTUMIKA -SEKTA YA KILIMO...21	
JEDWALI NA. 3-2: MIRADI ILIYOTEKELEZWA DHIDI YA FEDHA ZILIZOTUMIKA - SEKTA YA ELIMU	22
JEDWALI NA. 3-3: MIRADI ILIYOTEKELEZWA DHIDI YA FEDHA ZILIZOTUMIKA - SEKTA YA NISHATI NA MADINI	24
JEDWALI NA. 3-4: MIRADI ILIYOTEKELEZWA DHIDI YA FEDHA ZILIZOTUMIKA- SEKTA YA AFYA	26
JEDWALI NA. 3-5: MIRADI ILIYOTEKELEZWA DHIDI YA FEDHA ZILIZOTUMIKA- GLOBAL FUND NA CDC.....	28
JEDWALI NA. 3-6: MUHTASARI WA MAPATO NA MATUMIZI - SEKTA YA UCHUKUZI	29
JEDWALI NA. 3-7: MIRADI ILIYOTEKELEZWA DHIDI YA FEDHA ZILIZOTUMIKA SEKTA YA MAJI	31
JEDWALI NA. 3-8: MIRADI ILIYOTEKELEZWA DHIDI YA FEDHA ZILIZOTUMIKA - SEKTA YA JAMII	33
JEDWALI NA. 3-9: MIRADI ILIYOTEKELEZWA DHIDI YA FEDHA ZILIZOTUMIKA MIRADI YA SEKTA MBALIMBALI	35
JEDWALI NA. 3-10: MUHTASARI WA HATI ZA UKAGUZI ZILIZOTOLEWA	38
JEDWALI NA. 3-11: MWENENDO WA HATI ZA UKAGUZI ZILIZOTOLEWA.....	38
JEDWALI NA. 3-12: MAONI KATIKA KUZINGATIA SHERIA ZA UNUNUZI	40
JEDWALI NA. 3-13: DENI LA SERIKALI KWA AJILI YA MALARIA	45
JEDWALI NA. 3-14: AKAUNTI AMBAZO HAZIJALIPWA.....	54
JEDWALI NA. 3-15: MALIPO YA ZIADA YA TAA ZA BARABARANI	55
JEDWALI NA. 4-1: UCHELEWESHaji WA MALIPO YA MADAI YA WAKANDARASI	57
JEDWALI NA. 5-1: MAELEZO YA FEDHA ZILIZOPOKELEWA NA ZILIZOBAKI	70
JEDWALI NA. 5-2: MAKADIRIO YA GHARAMA ZA UJENZI ZILIZOONGEZIKA	70
JEDWALI NA. 5-3: KUCHELEWA KUKAMILIKA KWA MIRADI	82
JEDWALI NA. 5-4: KUTOKUWAPO KWA HATI MILIKI ZA ARDHI	84
JEDWALI NA. 5-5: HALI YA UTEKELEZAJI YA SEHEMU YA MRADI KUFIKIA OKTOBA 2021 ...	85
JEDWALI NA. 5-6: UKOSEFU WA UTHIBITISHO KWA WALENGWA WA KAYA.....	91
JEDWALI NA. 5-7: FEDHA ZA WALENGWA AMBAZO HAZIJAPOKELEWA	93
JEDWALI NA. LA 5-8: PESA AMBAZO HAZIJALIPWA KWA WALENGWA WA AGYW	94

JEDWALI NA. 5-9: KAZI ZA UTEKELEZAJI WA MRADI ZILIZOTELEKEZWA ZA UCHIMBAJI WA VISIMA KATIKA HALMASHAURI YA IKUNGI	100
JEDWALI NA. 6-1: MADAI YA KAYA ZILIZOATHIRIWA NA MRADI	109
JEDWALI NA. 6-2: KAZI ZA UJENZI ZILIZOANZA KABLA KUSAINIWA KWA MKATABA	113
JEDWALI NA. 6-3: TAARIFA ZA WAFANYAKAZI WA KIGENI WALIPO KWA MKANDARASI ..	115
JEDWALI NA. 7-1: MUHTASARI WA UREFU WA BARABARA	140
JEDWALI NA. 7-2: UKUBWA WA NJIA YA WATEMBEA KWA MIGUU ILIYOJUMUISHWA NA NJIA YA BAIKELI	143
JEDWALI NA. 9-1: SKIMU ZA UMWAGILIAJI ZILIZOKAGULIWA	168
JEDWALI NA. 9-2: UDHIBITI WA MUDA WA UTEKELEZAJI WA MIRADI	173
JEDWALI NA. 10-1: SAMANI ZILIZOTOLEWA KWA OFISI YA MHANDISI DHIDI YA MAHITAJI..	183
JEDWALI NA. 10-2: IDADI YA VIYOYOZI VILIVYOTOLEWA DHIDI YA VINAVYOHITAJIKA	183
JEDWALI NA. 10-5: RIBA ILIYOLIPWA KWA KUCHELEWA KUFANYA MALIPO KWA MKANDARASI	186
JEDWALI NA. 11-1: KIASI CHA FEDHA ZILIZOTENGWA NA KUTUMIKA KATIKA UJENZI WA HOSPITALI ZA RUFAA ZA KANDA NA MIKOA	192
JEDWALI NA. 11-2: HALI YA UTEKELEZAJI WA UJENZI WA HOSPITALI ZA RUFAA ZA KANDA NA MIKOA	193
JEDWALI NA. 11-3: MALIPO YALIYOPWA ZAIDI KWA WAKANDARASI	200
JEDWALI NA. 11-4: MALIPO YA AWALI YALIYOLIPWA KWA WAKANDARASI	201
JEDWALI NA. 13-1: RIBA ILIYOTOZWA KUTOKANA NA UCHELEWESHaji WA HATI ZA MADAI YA MALIPO YA WAKANDARASI	222
JEDWALI NA. 14-1: MABADILIKO/TOFAUTI YA GHARAMA.....	234
JEDWALI NA. 14-2: KIASI CHA MABADILIKO KWENYE MAKATABA WA AWALI NA MAREKEBISHO YA BEI	235
JEDWALI NA. 14-3: MAREKEBISHO YA BEI YASIYO YA KAWAIDA NA UTOFAUTI WA BEI KWENYE MKATABA WA AWALI	236
JEDWALI NA. 14-4: JUMLA YA GHARAMA ZA MKATABA IKIJUMUISHA NA KAZI ZA NYONGEZA	238

ORODHA YA VIAMBATISHO

KIAMBATISHO NA. I: HALI HALISI YA UJENZI WA MAJENGO YA MAMLAKA YA ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI STADI (VETA).....	256
KIAMBATISHO NA. II: HALI HALISI YA UJENZI WA VYUO VYA MAENDELEO YA JAMII (FDC) NA TAASISI NYINGINE.....	272
KIAMBATISHO NA. III: HALI HALISI YA UJENZI NA UKARABATI WA SHULE NA TAASISI NYINGINE .	276
KIAMBATISHO NA. IV: ORODHA YA MATOKEO YANAYOSABABISHA MFADHILI KUTOA FEDHA, HALI HALISI YA UTEKELEZAJI NA KIASI CHA FEDHA AMBACHO HAKIJATOLEWA.....	277
KIAMBATISHO NA. V: VIFAA AMBAVYO HAVIKULETWA KWENYE MAABARA YA MHANDISI KULINGANA NA JEDWALI LILILOBAINISHA AINA YA VIFAA 1410/2, 1410/3 NA 1410/4	280

ORODHA YA VIELELEZO

KIELELEZO NA. 1-1: MUHTASARI WA TARATIBU ZA UKAGUZI	9
KIELELEZO NA. 2-1: MWENENDO WA UTEKELEZAJI WA MAPENDEKEZO YA	12
KIELELEZO NA. 7-1: TAA YA BARABARANI NDANI YA NJIA YA WAENDA KWA MIGUU	142
JEDWALI NA. 8-1: MUHTASARI UNAOONESHA KILA MRADI ULIOKAGULIWA NA UFADHILI WAKE.	150

VIFUPISHO

AfDB	Benki ya Maendeleo Afrika
AFROSAI-E	Umoja wa Taasisi za Ukaguzi katika Nchi za Afrika Zinazozungumza Kiingereza
AGYW	Wasichana waliopevuka na wasichana wadogo
APP	Mpango wa Ununuzi wa Mwaka
AQRB	Bodi ya Usajili wa Wasanifu na Wapimaji
AUWSA	Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Arusha
ATC	Chuo cha Ufundi Arusha
BADEA	Benki ya Kiarabu kwa Maendeleo ya Kiuchumi barani Afrika
BMGF	Mfuko wa Bill na Melinda Gates
BOQ	Makadirio ya Gharama za Ujenzi
BOT	Benki Kuu ya Tanzania
BRN	Matokeo Makubwa Sasa
BSAAT	Mradi Endelevu wa Kupambana na Rushwa nchini Tanzania
BTIP	Mradi wa Uwekezaji wa Miundombinu ya Msingi ya Kusafirisha Umeme
CAG	Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali
CAP	Sura
CDC	Kituo cha Kudhibiti na Kupambana na Magonjwa cha Marekani
CRB	Bodi ya Usajili wa Mkandarasi
DVCTs	Kituo cha Mafunzo ya Ufundi Stadi cha Wilaya
CIDA	Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Kanada
DANIDA	Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Denimaki
DAWASA	Mamlaka ya Majisafi na Majitaka Dar es Salaam
DFATD	Shirika la Idara ya Mambo ya Nje, Biashara na Maendeleo
DFID	Shirika la Maendeleo la Kimataifa la Uingereza
DIT	Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam
DLRs	Viashiria vya matokeo vinavyohusisha utolewaji wa fedha
DMDP	Mradi wa Maendeleo Jiji la Dar es Salaam
DMGP	Mradi wa Maboresho ya Bandari ya Dar es Salaam
DSE	Stashahada ya Elimu ya Sekondari
DTE	Stashahada ya Elimu ya Ufundi
DPs	Washirika wa Maendeleo
DUTP	Programu ya Uboreshaji wa Miundombinu ya Usafirishaji Jijini Dar es Salaam
EFD	Mashine ya Stakabadhi ya Kielektroniki
e-EGA	Mamlaka ya Serikali ya kimtandao
EIA	Tathmini ya Athari za Mazingira
EIB	Benki ya Uwekezaji ya Ulaya
EMA	Sheria ya Usimamizi wa Mazingira
EMS	Huduma za Matibabu ya Dharura
eMAS	Mfumo wa usahihishaji wa kielektroniki
ERB	Bodi ya Usajili wa Wahandisi

ERPP	Mradi wa Upanuzi wa Uzalishaji wa Mpunga
ESIA	Tathmini ya Athari za Mazingira na Kijamii
ESMP	Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Kijamii
EU	Umoja wa Ulaya
FFARS	Mfumo wa Uhasibu wa Fedha na Taarifa
FSDT	Dhamana ya Kukuza Sekta ya Fedha
FYDP II	Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano Awamu ya Pili
GATCE	Mtihani wa Cheti cha Ualimu wa Daraja A
GCC	Masharti ya Jumla ya Mkataba
GDP	Pato la taifa
GN	Tangazo la Serikali
GoT	Serikali ya Tanzania
GPN	Tangazo la Jumla la Ununuzi
HBf	Mfuko wa Uchangiaji wa Afya
HIV	Virusi vya UKIMWI
HSE	Afya, Usalama na Mazingira
HSPS	Programu ya Sekta ya Afya ya Msaada
ICT	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
ICAO	Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Anga
IDA	Shirika la Maendeleo la Kimataifa
IFAC	Shirikisho la Kimataifa la Wahasibu na Wakaguzi
IFAD	Shirika la Kimataifa la Maendeleo ya Kilimo
IFMS	Mfumo jumuishi wa usimamizi wa fedha
ILO	Shirika la Kazi Duniani
INTOSAI	Shirika la Kimataifa la Asasi Kuu za Ukaguzi
IPC	Madai ya Wakandarasi
IPSAS	Viwango vya Kimataifa vya Uandaji Hesabu katika Sekta za Umma
ISSAIs	Viwango vya Kimataifa vya Ukaguzi vya Ofisi za Ukaguzi wa Umma
ISP-DRM &	Mradi wa Msaada wa Kitaasisi kwa Rasilimali za Ndani
NRG	
ITP	Mpango wa Majaribio ya Ukaguzi
ITT	Maelekezo ya Wazabuni
JNIA	Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Julius Nyerere
KOICA	Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Korea
LDFS	Mradi wa kudhibiti mwenendo wa Uharibifu wa Ardhi na Kuongeza Usalama wa Chakula katika Mifumo ya Ikolojia iliyoharibiwa ya Maeneo Kame
LGAs	Mamlaka za Serikali za Mitaa
LGFM	Memoranda ya Fedha ya Serikali za Mitaa
LATRA	Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri wa Nchi Kavu
MDAs	Wizara, Idara na Wakala wa Serikali
MDG	Malengo ya Maendeleo ya Milenia
MLVMCT	Mawasiliano na Usafiri wa Kimataifa wa Ziwa Victoria
MOA	Wizara ya Kilimo
MOCLA	Wizara ya Katiba na Sheria - Zanzibar
MOE	Wizara ya Nishati
MoEST	Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia
MoFP	Wizara ya Fedha na Mipango

MoHCDGEC	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto
MOM	Wizara ya Madini
MoU	Hati ya Makubaliano
MoW	Wizara ya Maji
MoWI	Wizara ya Maji na Umwagiliaji
MSD	Bohari Kuu ya Dawa ya Serikali
MUHAS	Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili
MW	Mega-wati
MWAUWASA	Mamlaka ya Maji safi na maji taka Mwanza
NACTE	Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi
NAOT	Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, Tanzania
NCMC	Kituo cha Kudhibiti Hewa ya ukaa Nchini
NEMC	Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira
NFAST	Mfuko wa Taifa wa Maendeleo ya Sayansi na Teknolojia
NGOs	Asasi zisizo za Kiserikali
NIC	Shirika la Bima la Taifa
NIDA	Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa
NIRC	Tume ya Taifa ya Umwagiliaji
NIT	Chuo cha Taifa cha Usafirishaji
NM-AIST	Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela
NMT	Barabara isiyo na foleni
NORAD	Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo la Norwei
OFID	Umoja wa Nchi Zinazozalisha Mafuta
OSBP	Kituo cha Pamoja cha Mipakani
OSIS	Kituo cha pamoja cha ukaguzi
OTC	Dirishani
PAA	Eneo la Mradi
PAD	Andiko la Tathmini ya Mradi
PAP	Watu Walioathiriwa na Mradi
PCCB	Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa
PFMRP	Programu ya Marekebisho ya Usimamizi wa Fedha za Umma
PIU	Kitengo cha Utekelezaji wa Mradi
PMO	Ofisi ya Waziri Mkuu
PO-RALG	Ofisi ya Rais-Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
PPRA	Mamlaka ya Udhhibiti wa Ununuzi wa Umma
PSC	Kamati ya Uongozi ya Mradi
PSSN	Mpango wa Kunusuru kaya Maskini
QAP	Mpango wa uhakikisho wa ubora
REA	Wakala wa Nishati Vijijini
REGROW	Mradi wa Maliasili Endelevu kwa Ukuaji
RPCL	Kampuni ya Nguvu za Umeme Rusumo
RRFHP	Mradi wa Umeme wa Maji wa Maporomoko ya Mto Rusumo
RRH	Hospitali ya Rufaa ya Mkoa
RQD	Muundo wa Ubora wa Barabara
RUWASA	Wakala wa Usambazaji Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini
RUECOU	Kitengo cha Ushauri cha Uhandisi RUWASA
RWSSP	Mpango wa Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini

SATTFP	Mradi wa Uwezeshaji Biashara na Uchukuzi wa Kusini mwa Afrika
SCC	Masharti Maalum ya Mkataba
SECT	Kifungu
SE4ALL	Mradi Endelevu wa Nishati kwa Wote
SGR	Reli ya Kisasa
SIDA	Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo ya Kimataifa la Uswidi
SIP	Mpango Mkakati wa Uwekezaji
SMMRP	Mradi wa Usimamizi Endelevu wa Rasilimali za Madini
SUA	Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine
SWIOFiSH	Mradi wa Usimamizi wa Uvuvi na Ukuaji wa Pamoja Kusini
	Magharibi mwa Bahari ya Hindi
TAA	Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania
TANESCO	Shirika la Umeme Tanzania
TANePS	Mfumo wa Ununuzi wa Kieletroniki Tanzania
TANIPAC	Mradi wa Mpango wa Tanzania wa Kuzuia Mfumuko wa Bei
TANCIS	Mifumo Jumuishi ya Forodha Tanzania
TANROADS	Wakala wa Barabara Tanzania
TARURA	Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini Tanzania
TASAC	Shirika la Mawakala wa Usafirishaji Tanzania
TASAF	Mfuko wa Maendeleo ya Jamii
TVET	Elimu ya Ufundi Stadi na Mafunzo
TBS	Shirika la Viwango Tanzania
TECU	Kitengo cha Ushauri cha Uhandisi cha TANROADS
TEITI	Taasisi ya Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta, na Gesi Asilia Tanzania
TESP	Mradi wa Kusaidia Elimu kwa Walimu
TeSWS	Dirisha la Pamoja la mfumo wa Kieletroniki
TIE	Tasisi ya Elimu Tanzania
TLBS	Bodi ya Huduma za Maktaba Tanzania
TMA	Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania
TMU	Kitengo cha Usimamizi wa TASAF
TOR	Hadidu za Rejea
TPA	Mamlaka ya Bandari ya Tanzania
TPDC	Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania
TPRS	Mpango wa Kupunguza Umaskini Tanzania
TRA	Mamlaka ya Mapato Tanzania
TRC	Shirika la Reli Tanzania
TSP	Mpango wa Mfumo wa Usafiri
TSSP	Programu ya Msaada wa Sekta ya Usafiri
Sh.	Shilingi ya Tanzania
UCS	Nguvu ya Kukandamiza Isiyodhibitiwa
UDSM	Chuo Kikuu cha Dar es Salaam
UNDP	Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa
UNICEF	Shirika la Umoja wa Mataifa Linalohudumia Watoto
USAID	Shirika la Misaada la Watu wa Marekani
USD	Dola za Kimarekani

UTC	Mradi wa Kuboresha Chuo cha Ualimu
VAT	Kodi ya Ongezeko la Thamani
VPO	Ofisi ya Makamu wa Rais
WB	Benki ya Dunia
WMA	Wakala wa Vipimo
WSDP	Programu ya Maendeleo Katika Sekta ya Maji
WSSP	Mradi wa Kusaidia Sekta ya Maji Awamu ya II

SALAMU KUTOKA KWA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU

Ninayo furaha kuwasilisha Taarifa ya Mwaka ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo kwa mwaka wa 2020/21.

Ripoti hii inajumuisha masuala muhimu ya ukaguzi yaliyobainika katika mwaka husika yanayohusiana na mifumo ya udhibiti wa ndani na uendeshaji shughuli kwa kiwango kinachoonekana kuwa ni muhimu kwa ajili ya ya ukaguzi ili kutoa maoni ya kama

taarifa za fedha zilitayarishwa kwa haki katika mambo yote muhimu kwa mujibu wa Mfumo wa Taarifa za Fedha unaotumika.

Ukaguzi ulifanywa kwa mujibu wa Viwango vya Kimataifa vya Taasisi za Juu za Ukaguzi (ISSAIs) na taratibu nyingine za ukaguzi ambazo zilizonekana zinafaa kulingana na mazingira.

Ripoti hii inazingatia masuala yote muhimu ya ukaguzi yanayohusiana na taarifa za fedha za miradi ya maendeleo, udhibiti na ufanisi katika uendeshaji na utekelezaji wa majukumu ambayo yapo chini ya mamlaka ya uanzishwaji wa Taasisi husika.

Mwaka 2020/21 kwa namna nyingi tulikabiliwa na athari kubwa za janga la UVIKO-19. Kwa mwaka huu, imekuwa jambo la kutia moyo kuona jinsi Serikali ilivyokabiliana na janga hili. Serikali ilikusanya rasilimali kubwa na kujikita katika kuokoa maisha ya watu, wakati huo huo kudumisha utoaji wa huduma mahiri na endelevu za kijamii. Ofisi yangu haikuepuka athari za janga hili. Hata hivyo, nashukuru kwa msaada uliotolewa Serikali kwa Ofisi yangu chini ya uongozi wa Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania uliotusaidia kubadilika na kuendana na mazingira mapya ya kazi, ambayo yalituwezesha kuweka umakini na nguvu na hatimaye kufikia malengo yetu. Pia nalishukuru Bunge la Tanzania kwa kuniunga mkono katika kuhakikisha ninatimiza wajibu wangu wa kikatiba.

Pia natoa shukurani zangu za dhati kwa Maafisa Masuuli, Menejimenti na wafanyakazi wa taasisi zilizokaguliwa kwa msaada na ushirikiano wao mkubwa waliutoa wakati wa ukaguzi.

Mwisho, nitambue mchango muhimu wa wafanyakazi wangu ambao wamekuwa wakifanya kazi bila kuchoka, wakisukumwa na wito wa umahiri katika kukamilisha shughuli za ukaguzi walizopangiwa huku wakidumisha kiwango cha juu cha ubora kulingana na viwango vya kitaaluma. Ni nia thabiti na dhati ya kujitolea ambayo imewezesha kuwasilisha ripoti hii ndani ya kipindi kilichowekwa na kisheria.

Charles. E. Kichere

**Mdhibiti Na Mkaguzi Mkuu Wa Hesabu Za Serikali,
Machi, 2022**

MUHTASARI

Kwa mujibu wa Ibara ya 143 (4) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 (kama ilivyorekebisha) na Kifungu cha 34 (1)(c) cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma Sura ya 418, ninawasilisha kwako taarifa ya kumi na moja inayohusu ukaguzi wa miradi ya maendeleo kwa mwaka ulioishia tarehe 30 Juni 2021.

Taarifa hii inalenga kuwapatia wadau wetu uchambuzi wa matokeo mbalimbali yaliyotokana ukaguzi wa miradi ya maendeleo, kwa mwaka wa fedha ulioishia 30 Juni 2021. Miradi hii kiujumla inafadhiliwa na fedha za Serikali ya Tanzania pamoja na Wadau wa Maendeleo. Uchambuzi niliufanya kwa kaguzi za hesabu 292 katika mwaka wa fedha 2020/21 unaonesha kuwa, miradi hii ilikuwa na jumla ya kiasi cha Sh. trilioni 3.741, ambapo Sh. trilioni 2.363 zilitumika na kubakiwa na kiasi cha Sh. trilioni 1.377 hadi kufikia tarehe 30 Juni 2021.

Uchambuzi wangu unaonesha kuwa kulikuwa na jumla ya mapendekezo 3,211 yaliyotakiwa kutekelezwa kutoka katika taarifa 292 za ukaguzi wa hesabu wa mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni 2021. Kati ya mapendekezo hayo, mapendekezo 1,140 (sawa 36%) yalitekelezwa, mapendekezo 711 (sawa na 22%) yanaendelea kutekelezwa, mapendekezo 861 (sawa na 27%) hayakutekelezwa, mapendekezo 329 (sawa na 10%) yamejirudia, na mapendekezo 170 (sawa na 5%) yamepitwa na wakati. Aidha, katika mwaka wa fedha 2020/21 nimefanya kaguzi za hesabu 292 na nimetoa jumla ya hati 292 zilizotokana na taarifa za fedha na hati 18 ni zile zinazohusiana na mifumo ya udhibiti wa ndani zinazohusiana na miradi inayofadhiliwa na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Mfuko wa Afya wa Kimataifa (Global Fund) na Kituo cha Kudhibiti na Kupambana na Magonjwa cha Marekani (CDC).

Uchambuzi wa matokeo ya ukaguzi umetokana na taarifa za ukaguzi wa hesabu na kaguzi za kiufundi zilizotolewa kwenye mwaka wa fedha 2020/21 zikilenga maeneo ya utendaji wa miradi, udhibiti na usimamizi wa fedha, ununuzi, usimamizi wa mikataba na matokeo ya ukaguzi kwenye kaguzi za kiufundi zilizofanyika kwenye miradi ya

kimkakati. Muhtasari wa matokeo muhimu ya ukaguzi yaliyoibuliwa ni kama ifuatavyo:

(i) Nyaraka za Zabuni Kutokuwa na Uwazi wa Kutosha na Kusababisha Malalamiko na Ongezeko la Muda wa Mchakato wa Ununuzi katika Ujenzi wa Miundombinu ya Usafirishaji Umeme Urefu wa Km 280 wenye KV 400 Kutoka Nyakanazi hadi Kigoma

Uchambuzi wangu ulibaini kuwa tarehe 30 Septemba 2020 Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) lilianzisha mchakato wa ununuzi wa vipengele “A” kwa ajili ya ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya KV 400 yenye umbali wa kilomita 280 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma, kupitia zabuni iliyotangazwa kimataifa. Kutokana na ufafanuzi ulioombwa na wazabuni, tarehe iliyopangwa ya kuwasilisha zabuni ilikuwa kuanzia tarehe 18 Novemba 2020 hadi tarehe 29 Januari 2021 ambapo zabuni 10 za Fungu Na. 1 na zabuni saba za Fungu Na. 2 ziliwasilishwa. Hata hivyo, nilibaini zabuni ya muda mrefu ikiwa ni zaidi ya miezi tisa tangu ilipoisha muda wake, mpaka kufikia kipindi cha ukaguzi huu wa mwezi octoba 2021. Hii ni kinyume na kifungu cha 18.1 chini ya Kifungu cha II cha Karatasi ya kutunzia kumbukumbu ya zabuni kwenye hati za zabuni Na. SMP/MP. /PMU/20/31/586 kwa kipengele cha “A” kwa kipindi husika cha zabuni kilichotangazwa cha siku 180.

Ucheleweshaji huo ulisababishwa zaidi na kurudiwa kwa mchakato wa tathmini ambao unatokana na wazabuni kunyimwa haki wakati wa tathmini na kuchelewa kufanyiwa kazi kwa maoni ya makubaliano na wazabuni waliokidhi vigezo ambao ulizidi muda ambao ulitolewa na benki baada yakutokuwa na pingamizi. Kuchelewa kukamilisha mchakato wa ununuzi kunasababisha hatari ya kuongezeka kwa gharama ya mradi kutokana na kupanda kwa bei za bidhaa na huduma katika siku zijazo kutokana na mfumuko wa bei. Aidha, kuna hatari ya kuchelewa kufikia malengo ya utekelezaji wa Gridi ya Kaskazini Magharibi mradi wa kusambaza umeme (Nyakanazi - Kigoma Kilo voti 400).

Ninapendekeza Menejimenti ya Shirika La Umeme Tanzania (TANESCO) ikamilishe mchakato wa ununuzi ya kipengele “A” ili

kuwezesha utekelezaji wa haraka wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme yenye viwango vya KV 400 yenye umbali wa kilomita 280 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma.

(ii) Marekebisho ya Masharti Maalumu ya Mkataba (SCC) Yalisababisha Ongezeko Katika Ulipaji wa Malipo ya Awali kwa Kiasi cha Sh. Bilioni 1.78

Nilibaini kuwa wakati wa utekelezaji wa Mradi wa Matokeo Makubwa (EpforR), Wizara ya Elimu Sayansi na teknolojia na SUMA JKT iliidhinisha nyongeza Na. 1 ya mkataba Na. ME-024/2019-2020/HQ/W/06 tarehe 5 Februari 2021 kwa mapendekezo ya kazi za ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Mfano Dodoma, eneo la Iyumbu Dodoma, yenye mkataba wa awali kwa kiasi cha Sh. 17,109,576,232 kwa kutambulisha kifungu kidogo cha mkataba mkuu kinachomtaka Mwajiri Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia (MoEST) kulipa malipo maalum ya awali kwa mkandarasi kwa ajili ya kununua nyenzo baada ya kuwasilisha Mpango Mpya wa Ununuzi, Mpango Kazi, hati ya madaai ya nyenzo zitakazonunuliwa. Tarehe ya kuanza kutumika ilikuwa tarehe 23 Juni 2020 wakati tarehe ya kukamilika ilipangwa kuwa tarehe 23 Februari 2022.

Hata hivyo, kifungu kidogo kilichofanyiwa marekebisho kilisababisha malipo ya awali ya Sh. 4,349,777,372.48 (25.42%) ya bei ya mkataba badala ya Sh. 2,566,436,434.80 (15%) ya Sh. 17,109,576,232. Hii ilisababisha ulipaji wa ziada wa kiasi cha awali cha Sh. 1,783,340,937.68 (10.42%) kilichoitwa malipo maalum ya awali kinyume na Kifungu 9(1)(d) cha Sheria ya Ununuzi ya Umma, 2011 iliyorekebishwa na Kifungu cha 5 cha Sheria ya Ununuzi wa Umma (Marekebisho) ya mwaka 2016 na Kifungu cha 41.1 cha Hati ya Viwango vya Zabuni ya mwaka 2018, ambacho kinahitaji idhini ya awali ya PPRA kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali na Bodi za Kitaalamu kuhusu mabadiliko yoyote kutoka kwa utumiaji wa Hati ya Viwango vya Zabuni (STD) na Malipo ya Mapema kuwekewa kiwango cha juu cha 15% ya bei ya mkataba.

Ninahusisha tatizo hilo na tathmini isiyotosheleza ya zabuni ambayo ilionekana kuwa mzabuni aliyefanikiwa (SUMA JKT) kwa kuwa alizangatia masuala ya fedha wakati mkandarasi aliyekuwa

anatakiwa ni yule mwenye kuwa na uwezo wa kifedha. Kupishana huko kutoka katika Hati ya Kawaida ya Zabuni kumesababisha malipo ya awali ya Sh. 1,783,340, 937.68 kulipwa pasipo sababu.

Ninapendekeza Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia kusimamia kwa makini mkataba kulingana na hati ya zabuni. Katika siku zijazo, ihakikishe wazabuni walioshinda wana uwezo wa kifedha wapate idhini ya awali kutoka kwa Mamlaka ya Udhhibiti wa Ununuzi ya Umma (PPRA) kwa kushirikiana na ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa serikali kama sheria inavyotaka.

(iii) Kuchelewa Kumpata Mhandisi Mshauri Kumesababisha Ucheleweshaji wa Shughuli za Ujenzi wa Mradi wa EASTRIP Katika Chuo cha Ufundi Arusha

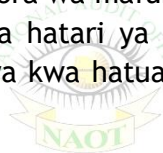
Kupitia ufadhili wa Mradi wa kujenda ujuzi kwa maendeleo na uingiliano wa kikanda katika Afrika Mashariki (EASTRIP), Chuo cha Ufundi Arusha (ATC) kilipanga kupanua kituo chake cha mafunzo (Kituo cha Mafunzo ya Nishati Mbadala na Utafiti Kikuletwa (KRETC) kilichopo Wilaya ya Hai mkoani Kilimanjaro kwa kujenga miundombinu ya majengo, ukarabati na ujenzi wa nyumba za kufua umeme, ikiwa ni moja ya sehemu muhimu ya mradi. Kwa hiyo, ilipanga kupanua shughuli za KRETC ili kiwe kitovu cha ubora kwa teknolojia ya nishati mbadala ambayo itachangia maendeleo ya wataalamu ili kuwezesha kutumia vyanzo vya nishati safi kutoka kwenye vyanzo vya asili. Pia inaonesha muda wa utekelezaji wa ujenzi kama vile, mkataba wa ujenzi kusainiwa mwaka wa kwanza (2019/20), ujenzi uendeleo kwa 50% katika mwaka wa pili (2020/21), na ujenzi kukamilika kwa 100% katika mwaka wa tatu (2021/22).

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa wakati wa ukaguzi Oktoba 2021 shughuli za ujenzi zilizopangwa zilikuwa bado hazijaanza ingawa muda wa utekelezaji wa mradi ulikuwa umefika nusu. Nilipewa taarifa kuwa kuanza kwa ujenzi huo kumechelewa kutokana na changamoto zilizojitokeza wakati wa mchakato wa zabuni na kujitoa kwa mzabuni aliyetathminiwa kwa kiwango cha chini kabisa katika kumshirikisha mshauri elekezi kwa ajili ya kubuni na kusimamia jambo ambalo lilikifanya Chuo Cha Ufundi Arusha (ATC) kuanza tena mchakato wa

utoaji zabuni unaohitaji mapitio mengine ya awali na kuidhinishwa na Benki ya Dunia ambayo ingechukua muda kuliko ilivyotarajiwa.

Vilevile, mapitio ya ripoti za maendeleo za Chuo cha Ufundi Arusha (ATC), mpango kazi wa mwaka, na mpango wa ununuzi yalibaini kuwa ununuzi ambao haujakamilika umesababisha matumizi duni ya fedha zilizopokelewa kwa miaka miwili mfululizo, viwango vya uteketezaji wa fedha vikiwa ni; 1% na 11% kwa mwaka wa fedha 2019/20 na 2020/21 mtawalia. Sehemu kubwa ya fedha zilizokuwapo katika mwaka huo zenye jumla ya kiasi cha Sh. 11,056,019,000 zilitarajiwa kutumika katika ununuzi wa Mhandisi Mshauri na shughuli za ujenzi kiasi kwamba, kushindwa kwake kumesababisha kiwango cha chini cha utumiaji wa fedha cha 11% kwani Sh. 1,238,882,000 tu ndizo zilitumika kati ya fedha zilizokuwepo.

Ni maoni yangu kwamba, ujenzi wa miundo halisi ni muhimu kwa mradi kwa ajili ya kuboresha ubora wa mafunzo. Hata hivyo, ucheleweshaji wa muda mrefu huongeza hatari ya kupanda kwa bei ya vifaa vya ujenzi na kuathiri kufikiwa kwa hatua muhimu na malengo ya mradi na thamani ya fedha.

Ninapendekeza Menejimenti ya Chuo cha Ufundi Arusha (ATC) kuharakisha ununuzi wa Mhandisi Mshauri na kuweka kipaumbele katika kuifuatilia Benki ya Dunia kwa ajili ya mapitio yao ya awali na idhini ya kufanya ununuzi ili kuanza ujenzi bila kuchelewa zaidi.

(iv) Kuchelewa Kukamilisha Matakwa ya Vipengele Vya Malipo kutokana na Matokeo (DLRs) Vilivyosababisha Uzuiaji wa Utoaji Fedha Sh. bilioni 3.06

Mapitio yangu ya nyaraka zinazohusiana Malipo Kutokana na Matokeo (DLRs) na utekelezaji wake katika Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Afrika ya Nelson Mandela yalibaini ucheleweshaji wa Kukamilisha Matakwa ya Vipengele Vya Malipo kutokana na Matokeo (DLRs) kwa hadi miaka minne ambao umesababisha kutokutolewa kwa fedha kiasi cha Sh. 2,377,095,455 kama ilivyooneshwa katika Kiambatisho Na. IV. Pia nilibaini kuwa vipengele viwili vya DLRs (4.1 & 4.2) zilizotekelezwa katika mradi wa Miundombinu ya Maji na Hatima za Nishati Endelevu (WISE-FUTURES) unaotekelezwa na Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya

Afrika ya Nelson Mandela zilichelewa kufikiwa, hali iliyopekelekea kutokutolewa kwa fedha kiasi cha Sh. 689,679,750.

Ninahusisha upungufu huu na kutokuwapo kwa jitihada zinazojitosheleza za menejimenti kuhakikisha kuwa matakwa ya vipengele vya malipo kutokana na Matokeo (DLRs) yanakamilishwa ili kuweka mazingira mazuri ya kupata fedha za kugharamia shughuli zilizopangwa. Ni maoni kwamba, kushindwa kufikia matakwa ya vipengele vya malipo kutokana na Matokeo (DLRs) kumesababisha kutofikiwa kwa malengo ya mradi kulikotokana na kutokutolewa kwa fedha.

Ninapendekeza Menejimenti ya Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Afrika ya Nelson Mandela ihakikishe kuwa matakwa ya vipengele vya malipo kutokana na matokeo (DLRs) yanatekelezwa na kufikiwa kwa wakati ili kufanikisha upatikanaji wa fedha za kutosha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

(v) Kutokamilika kwa Ujenzi Kutokana na Ufinyu wa Bajeti Inayohusiana na Ujenzi wa Kasumulu/Songwe OSBP, Vigwaza OSIS na Vituo vya Afya Sh. Bilioni 101.46

Mapitio yangu ya Mradi wa SATTFP unaotekelezwa na TANROADs yalibaini kuwa baada ya kusitishwa kwa mkopo wa Benki ya Dunia mnamo tarehe 31 Desemba 2020, kulikuwa na shughuli zenye jumla ya Sh. 44,346,567,676.75 zilizokuwa bado kukamilika kwa mujibu wa makubaliano ya mkataba. Shughuli hizo ni zile zinazohusiana na ujenzi, ukarabati wa vituo 20 vya afya, huduma za dharura za matibabu, gharama za mafunzo na usimamizi.

Aidha nilibaini kuwa katika mwaka wa 2020/21, Kituo cha Pamoja cha Huduma za Mpakani (One-Stop Border Post -OSBP) na Kituo cha Ukaguzi cha Njia Moja (OSIS) viliomba fedha za ziada kutoka serikalini ili kufidia upungufu wa fedha kwa shughuli zilizobaki katika kituo ha Kasumulu/Songwe OSBP kama ilivyoainishwa katika usanifu wa kina wa mwisho na ripoti ya kina ya uhandisi. Kwa mujibu wa bajeti, fedha zinazohitajika kukamilisha shughuli za Awamu ya 3 ya mradi kwa mujibu wa muundo wa OSBP zilikuwa Sh. 14,169,820,818 ambazo ni pamoja na jengo la matumizi (utility building), jengo la

huduma (services building), kituo cha zimamoto, jengo la kuchomea moto, na matangi ya umwagiliaji 1 na 2. Kwa upande mwingine, bajeti ya Awamu ya Pili ya Vigwaza OSIS ni Sh. 42,946,097,952.02 zinazohusisha ujenzi wa Vitalu viwili vya TRA (ikijumuisha sehemu ya maegesho), ujenzi wa sehemu za maegesho za TANROADS, ukarabati wa majengo yaliyopo TANROADS, ujenzi wa jengo la kivuli & kuhifadhi, na ujenzi wa barabara za kuingia.

Hata hivyo, nilibaini kuwa Wizara ya Ujenzi haikutoa fedha kiasi cha Sh. 101,462,486,446.77 kwa ajili ya shughuli za Kituo cha Pamoja cha Huduma za Mpakani (OSBP) na OSIS jambo ambalo liliathiri kukamilika kwa mradi kwa wakati. Wakati wa ukaguzi wa Septemba 2021 hakuna fedha iliyotolewa wala bajeti iliyotengwa kukamilisha shughuli za miradi zilizo.

Ninahusisha mapungufu hayo na ufinyu wa bajeti iliyotengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu kwa mkopo, hivyo fedha za ziada zilipaswa kupatikana kwa ajili ya utekelezaji kamili wa awamu zilizobaki. Kwa kuwa dirisha la huduma ya mikopo lilikuwa tayari limefungwa, huenda serikali ikaingia gharama zaidi kutokana na kupanda kwa bei ya vifaa kadiri fedha zinavyochelewa kutolewa.

Ninapendekeza kuwa Menejimenti ya TANROADS, kwa kushirikiana na Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi, iandae bajeti yenye uhalisi na kutafuta fedha za kutosha ili kukamilisha vipengele vyote vya mradi ambavyo havijakamilika.

(vi) Kutotumika kwa Mtaala Ulioandaliwa wa Stashahada kwa Ualimu wa Elimu ya Awali ya Msingi Sh. Bilioni 2.92

Katika mwaka wa fedha 2020/21, TIE kupitia mradi wa TESP iliandaa mitaala ya Stashahada ya Ualimu wa Elimu ya Awali na Msingi ambayo haikutumika baada ya kupokea pesa na maagizo kutoka MoEST. Mtaala ulitarajiwa kuanza kutumika Septemba 2020. Hata vyo, hadi wakati wa ukaguzi, yaani Septemba 2021, mtaala uliotayarishwa haukuanza kutumika.

Hii ilichangiwa na mipango isiyoridhisha katika usimamizi wa shughuli za mradi. Kushindwa kutumika kwa mtaala ulioandaliwa unazuia kufikiwa kwa malengo ya mradi.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Taasisi ya Elimu Tanzania (TIE) kuwasiliana na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ili kuwezesha kutumika kwa mitaala ya elimu ya awali na msingi.

(vii) Malipo Yasiyo na Tija ya Ada ya Huduma za Kifedha Iliyotozwa kwa Fedha Ambazo Hazikutumika, Kiasi cha Dola za Marekani 129,968.90 Kutoka Katika Miradi ya Ujenzi wa Barabara Nilibaini kuwapo kwa kiasi ambacho hakijatumika cha mikopo na Ruzuku cha Dola za Marekani 17,329,184.29 na Dola za Marekani 6,999.67 mtawalia kwa IDA kutokana na kushindwa kutumia fedha hizo kwa wakati na kusababisha malipo ya huduma kwa fedha ambazo hazijatumika, Dola za Marekani 129,968.90 ($3/4 \times 1\% \times 17,329,184.29$). Malipo haya ya tozo ya huduma yalitokana na kutokidhi Kifungu cha 2.03 cha Mikataba ya Fedha kati ya Jumuiya ya Maendeleo ya Kimataifa (IDA) na Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) iliyosainiwa tarehe 30 Julai 2013 ambacho kinataka tozo ya huduma ilipwe na mpokeaji kwenye salio la mkopo lililotolewa sawa na robo tatu ya asilimia moja kwa mwaka.

Ni maoni kwamba kiasi cha Dola za Marekani 129,968.90 kilikuwa matumizi yasiyo na tija kwa Serikali, kwani hakuna faida iliyopatikana kwa Serikali yenyewe.

Ninahusisha upungufu huu na kuchelewa kukamilika kwa shughuli zilizosalia za SATTFP kulikotokana na: ugumu wa programu, kutokuwapo kwa usanifu au mawanda yasiyo wazi ya shughuli hizi wakati wa kuanzishwa na wakati wa kuandaa mradi, ushirikishwaji wa wadau wengi, taratibu za muda mrefu za ununuzi na wakati wa kutangazwa tena; kucheleweshwa kwa malipo baada ya kuzindua mfumo wa malipo wa D-Fund na Wizara ya Fedha na Mipango na janga la UVIKO-19. Vilevile, usimamizi haukukadiria na kupunguza athari ya kutoa fedha kuhusiana na gharama za huduma zilizolipwa.

Naishauri Menejimenti ya Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) kwa kushirikiana na Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi kuhakikisha kwamba:

-
- a) Miradi inatekelezwa kwa wakati na kuepuka urejeshwaji wa fedha,
 - b) Kulingana na makosa yaliyofanyika inapaswa kutengeneza utaratibu utakaotumika kukasimia kiasi kitakachotumika kulingana shughuli halisi za mradi zitakazotekelezwa,
 - c) Upatikaji wa fedha uharakishwe ili kukamilisha shughuli ambazo hazijakamilika kwa manufaa ya jamii iliyokusudiwa.

(viii) Malipo ya Ziada ya Taa za Barabarani Kiasi cha Sh. Milioni 588.45 katika Halmashauri ya Manispaa ya Mtwara

Katika ukaguzi wangu, nilibaini kuwa taa za barabarani zilizowekwa katika barabara mbalimbali kupitia mkataba ulioingiwa chini ya kipande namba 5 zililipwa kwa viwango vya bei ya juu kwa kiasi cha Sh. 588,449,414 kuliko bei iliyokubaliwa kwenye mkataba.

Hii ilichangiwa na usimamizi duni wa kandarasi husika, hivyo kusababisha ongezeko la kiwango cha malipo kwa kila taa.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Manispaa ya Mtwara irejeshe kiasi Sh. 588,449,414 kutoka kwa mkandarasi.

(ix) Ongezeko la Gharama za Fidha kwa Kiasi cha Sh. Bilioni 22.35 Kutokana na Kutolipwa Fidha kwa Kaya 1,125 Zilizoathiriwa na Mradi kwa Zaidi ya Miaka 23 Kwenye Kiwanja cha Ndege JNIA
Mwaka 1997 Wizara ya Mawasiliano na Uchukuzi iliingia mkataba na Mhandisi Mshauri kwa ajili ya utafiti na tathmini ya mali zinazomilikiwa na kaya zilizoathiriwa na mradi wa upanuzi wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere (Julius Nyerere International Airport) awali kikijulikana kama Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Dar es Salaam (Dar es Salaam International Airport). Kaya zilizoathiriwa na mradi ni zile zilizokuwa katika maeneo ya Kipawa, Kigilagila na Kipunguni.

Ukaguzi wangu umebaini kuwa kutokana na tathmini ya mali iliyofanyika mwaka 1997 malipo ya fidha yalifanyika kwa kaya zilizoathirika na mradi, ambapo kaya 1,125 zilisalia pasipo kulipwa madai yao ya fidha yenye thamani ya Sh. 7,413,357,576 kutokana na ufinyu wa bajeti iliyotengwa wakati huo kwa ajili ya malipo yao. Hali

ya deni hili kukaa muda mrefu bila ya kulipwa ilisababisha kufanyika kwa tathmini zingine kadhaa ili kuhakiki na kupata thamani halisi ya deni hilo kuendana na mabadiliko ya muda na thamani ya fedha. Hivyo, tathmini ya karibu kabisa ilifanyika Mei 2020 kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 13(3) ya Kanuni za Ardhi (Uhakiki wa Thamani ya Fidia ya Ardhi) ya mwaka 2001 ambayo ilisababisha kufanyika kwa marekebisho ya riba ya 6% kwa mwaka mpaka kufikia Septemba 2019 kutoka kwenye tathmini ya mwaka 1997. Marudio haya ya tathmini yalizalisha thamani mpya kutoka deni la awali na kufikia Sh. 29,768,029,951 sawa na ongezeko la Sh. 22,354,671,575 ambayo ni sawa na 302% ikilinganishwa na deni la awali kutoka kaya 1,125 zilizoathiriwa na mradi. Nilibaini pia ukokotoaji wa gharama hizi za fidia hakuwa umeidhinishwa na Mthamini Mkuu wa Serikali.

Ni maoni yangu ni kuwa madai haya yamekaa kwa muda mrefu wa zaidi ya miaka 23 bila ya kulipwa ambapo imeongeza gharama ya mradi kwa ziada ya kiasi cha Sh. 22,354,671,575. Aidha, ustawi wa maisha ya kaya 1,125 zilizoathiriwa na mradi umeendelea kuzozorota kutokana na kutolipwa fidia zao kwa wakati.

Nashauri menejimenti ya TAA imshirikishe Mthamini Mkuu wa Serikali ili apitie na kuidhinisha kiasi cha fidia kinachotakiwa kulipwa kwa kaya 1,125 ilikuwezesha fidia hizo kulipwa bila ya kuchekewa kuepuka kuongezeka zaidi kwa gharama za kufidia kaya hizo.

(x) Kuchelewa Kuagiza Vifaa Kutoka Nje ya Nchi Kutokana na Kutorejeshwa kwa Msamaha wa Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kwa Ajili ya Ukarabati na Uboreshaji wa Kiwanja cha Ndege Songea

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa mradi wa Kiwanja cha Ndege Songea umekuwa ukifanya kazi chini ya msamaha wa Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT GN. 1065) uliochapishwa tarehe 25 Desemba 2020 ambao uliisha muda wake tarehe 29 Machi 2021. Hta hivyo, mpaka wakati wa ukaguzi, mwezi Agosti 2021, msamaha huo ulikuwa bado haujahuishwa, hali iliyosababisha kuchelewa uagizaji wa vifaa kutoka nje ya nchi.

Ninahusisha udhaifu huo na taratibu zinazochukua muda mrefu katika uidhinishaji msamaha wa Kodi ya Ongezeko la Thamani kwa bidhaa zinazoagizwa kutoka nje ya nchi pindi zifikapo bandarini. Kukosekana kwa hati za msamaha wa VAT kunasababisha ucheleweshaji kwenye uagizaji wa vifaa vya mradi, ambapo wakati wa ukaguzi wangu nilibaini kuwa taa za uwanja wa ndege (AGL), vifaa vya zimamoto, saruji na vifaa vingine vya ujenzi vilikuwa bado havijawasilishwa eneo la ujenzi, hivyo kuchelewesha utekelezaji wa mradi.

Napendekeza kwa menejimenti ya TANROADS kuwasiliana na Wizara ya Fedha na Mipango ili kuhakikisha kuwa amri za misamaha ya Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT GN) zinatolewa kwa wakati ili kuepuka ucheleweshaji wa vifaa vinavyoagizwa kutoka nje ya nchi pamoja na kuepuka kuchelewesha utekelezaji wa miradi ambapo itasaidia kufikia malengo yaliyokusudiwa na kupata thamani ya fedha.

(xi) Malimbikizo ya Riba kutokana na Ucheleweshaji wa Kuwalipa Wakandarasi katika miradi ya ujenzi wa barabara Sh. Bilioni 4.79

Kifungu cha 51.1 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba (GCC) kinasema kwamba “mwajiri atamlipa Mkandarasi kiasi kilichothibitishwa na Meneja wa Mradi ndani ya siku 28 tangu tarehe ya kila cheti. Ikiwa mwajiri atafanya malipo kwa kuchelewa, Mkandarasi atalipwa riba kwa malipo yaliyocheleweshwa.

Kinyume na matakwa ya Masharti ya Jumla ya Mkataba (GCC), nilibaini miradi sita iliyo chini ya sekta ya uchukuzi yenye tozo za riba za kiasi cha Sh. 4,794,074,503.30 kutokana na kuchelewa kulipa Madai ya Wakandarasi (IPCs). Miradi hiyo ni: Programu ya Usaidizi wa Sekta ya Uchukuzi (TSSP) yenye tozo za riba kiasi cha Sh. 1,395,025,009.50; Mradi wa Uwezesaji Biashara na Uchukuzi Kusini mwa Afrika (SATTFP), Sh. 511,718,392.00; Arusha Holili, Sh. 2,208,372,096; Programu ya Uboreshaji wa Miundombinu ya Usafirishaji Jijini Dar es Salaam (DUTP), Sh. 349,876,071.04; na Mradi wa Multinational Rumonge-Gitaza-Kibondo-Kasulu-Manyovu, Sh. 329,082,934.76.

Ni maoni yangu kwamba kuchelewa kuwalipa wakandarasi kunazorotesha shughuli za miradi ya maendeleo. Aidha, tozo za riba zinaongeza gharama za miradi kwa kiasi kikubwa ikilinganishwa na makadirio ya awali.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya;

- (a) Wakala wa Barabara Tanzania kubainisha kwa uwazi vikwazo vya utekelezaji ili kuharakisha mchakato wa malipo na mamlaka nyingine zinazohusika, wakati huohuo kuharakisha malipo ya madai ya wakandarasi yanayosubiriwa;**
- (b) Wizara ya Fedha na Mipango irahisishie taratatibu zake za kuchakata malipo ili kwezesha miradi kupata fedha kwa wakati kulingana na bajeti ili ziwezeshe watekeleza miradi kulipa madai ya wakandarasi kwa wakati.**

Hitimisho

Kwa ujumla, Serikali imefanya juhudi kubwa katika kuhakikisha miradi ya maendeleo inayofanywa na Wizara, Idara na Wakala za Serikali (MDAs) kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo inafikia malengo ya jumla yaliyowekwa katika kila mradi. Pia natambua juhudi zinazoendelea kufanywa na watekeleza miradi katika kuandaa taarifa za fedha zinazoendana na viwango na zinazoonesha mtazamo wa kweli na wa haki kuhusu masuala na utendaji wa fedha wa miradi ya maendeleo iliyokaguliwa. Mafanikio haya yanaleta imani miongoni mwa wadau hususan washirika wa maendeleo na wananchi kwa ujumla.

Mbali na jitihada hizo, bado nasisitiza Serikali kuendelea kukabiliana na changamoto ya kujirudia kwa kasoro zilizoainishwa katika taarifa zangu zilizopita kuhusu usimamizi wa miradi ya maendeleo nchini. Msisitizo wangu nauweka zaidi katika eneo la ununuzi na usimamizi wa mikataba, usimamizi wa matumizi na utoaji wa fedha kwa wakati ambao utawawezesha watekeleza miradi kutumia kikamilifu fedha zilizopo kutekeleza shughuli za miradi.

SURA YA KWANZA

UTANGULIZI NA USULI WA MIRADI ILIYOKAGULIWA

1.0 Utangulizi

Mpango wa miaka mitano wa Maendeleo ya Taifa awamu ya pili (FYDP1I) 2016/17-2020/21 unaelezea hatua za kuwezesha Tanzania ya viwanda kwa njia ambayo itabadili uchumi na jamii. Kuna maeneo manne yaliyopitishwa katika mpango huu, ambayo ni: ukuaji na uanzishaji wa viwanda, kukuza maendeleo ya watu na mabadiliko ya kijamii, kuboresha mazingira kwa ajili ya maendeleo ya biashara, na kuwa na utekelezaji sahihi. Kwa kuzingatia hatua hizi, Serikali imekuwa ikianzisha na kutekeleza miradi ya maendeleo katika sekta mbalimbali. Huu ni mwaka wa mwisho wa utekelezaji wa mpango huu. Serikali imesha idhinisha Mpango wa miaka mitano wa Maendeleo ya Taifa awamu ya tatu (FYDP III) 2021/22-2025/26.

Sura hii inaonesha mwelekeo wa bajeti ya mwaka 2020/21 kwenye miradi ya maendeleo, aina za miradi inayotekelezwa, historia ya undani wa miradi ya maendeleo (kwa mpangilio wa kissekta) wajibu wa Mhibiti na Mkaguzi wa Hesabu za serikali, wajibu wa Maafisa Masuuli, madhumuni, pamoja na mawanda na muundo wa taarifa hii.

1.1 Muelekeo wa Bajeti ya Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2020/21

Katika mwaka wa fedha 2020/21 Serikali, kupitia Wizara ya Fedha na Mipango, ilitengeneza makisio ambayo yanasaidia utekelezaji wa miradi ya maendeleo kulingana na maeneo manne yaliyopitishwa katika Mpango wa Maendeleo awamu ya pili. Serikali pia imejikita katika utekelezaji wa miradi ya vielelezo (flagship projects) katika sekta ya Nishati, Uchukuzi na Maji. Mifano ya miradi hiyo ni: uimarishaji wa Shirika la Ndege la Tanzania (ikijumuisha ujenzi wa ujenzi wa viwanja vya ndege), pamoja na uendelezwaji wa ujenzi na ukarabati wa reli, barabara, madaraja, bandari, na meli katika maziwa makuu na feri. Miradi mingine ni: uimarishaji wa

miundombinu ya usafirishaji na usambazaji wa nishati ya umeme pamoja na uzalishaji wa gesi, ikiwemo usambazaji umeme vijijini.

Kutokana na bajeti hii, Serikali ilipanga kukopa Sh. trilioni 4.91 kutoka soko la ndani. Kati ya hizo, Sh. trilioni 3.32 zilipangwa kulipia hati fungani na dhamana zilizoiva na Sh. trilioni 1.59, sawa na asilimia moja ya pato ghafi la taifa (GDP), zilizumuisha mikopo mipya ya kufadhili miradi ya maendeleo. Ili kuharakisha utekelezaji wa miradi ya miundombinu, Serikali ilipanga kukopa Sh. trilioni 3.04 kutoka katika vyanzo vya mikopo ya kibiashara iliyo na masharti nafuu.

Kwa kuzingatia bajeti hii, ofisi yangu ilifanya ukaguzi wa kifedha na kiufundi juu ya miradi ya maendeleo inayotekelezwa na Taasisi za Serikali kwa mwaka wa fedha 2020/21. Lengo ni kuijulisha serikali, washirika wa maendeleo, raia na wadau wengine juu ya utendaji wa miradi hii na kushauri ipasavyo juu ya njia bora ya kuongeza tija na ufanisi katika utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

1.2 Aina za Kaguzi Zilizofanyika

Katika mwaka wa fedha 2020/21, nilifanya kaguzi za aina tatu kwenye miradi ya maendeleo ambayo ni ukaguzi wa fedha, ukaguzi wa kiufundi, na ukaguzi wa uzingatiaji kama sheria na taratibu zimefuatwa.

1.2.1 Ukaguzi wa Fedha

Ukaguzi wa fedha unazingatia zaidi tathmini ya mfumo wa uhasibu, udhibiti wa ndani juu ya usimamizi wa fedha na kufuata sheria na kanuni. Hata hivyo, katika ukaguzi huu, nimetoa maoni ya ukaguzi kupitia taarifa zangu za ukaguzi 292 katika mwaka wa fedha 2020/21.

1.2.2 Ukaguzi wa Kiufundi

Nimefanya kaguzi tisa za kaguzi kiufundi¹ kwenye miradi ya ujenzi katika sekta za usafirishaji, nishati, maji, na kilimo. Upungufu niliyobaini kwenye ukaguzi huu nimeyagawanya katika vipengele vinne ambavyo vilifanyika katika mwaka wa fedha 2020/21. Navyo

ni: mipango, usanifu na makabrasha ya zabuni; ununuzi; afya, usalama na mazingira; pamoja na usimamizi wa mikataba.

1.2.3 Ukaguzi wa Uzingatiaji Kama Sheria na Taratibu Zimefuatwa

Pia nilishiriki katika Tume ya Ukaguzi iliyoungwa kufanya ukaguzi wa ulinganifu kuhusiana na Mradi wa Umeme wa Kikanda wa Maporomoko ya Maji wa Rusumo (RRFHP) unaomilikiwa kwa pamoja. Ninajumuisha katika taarifa hii matokeo ya ukaguzi yaliyotokana na Tume hiyo ya Ukaguzi, ukaguzi huu ulifanyika katika mwaka wa fedha 2020/21.

1.3 Mawanda ya Taarifa

Katika mwaka wa fedha 2020/21, nilikagua miradi 113 iliyotekelezwa na taasisi 245, ikijumuisha taarifa 302 za ukaguzi kama zinayooneshwa kwenye **Jedwali Na. 1-1**.

Jedwali Na. 1-1: Idadi ya Miradi Iliyokaguliwa kwa Sekta Katika Kipindi cha Mwaka wa Fedha 2020/21

Na.	Sekta	Idadi ya miradi iliyokaguliwa	Idadi ya watekeleza miradi	Idadi ya taarifa za ukaguzi
1	Kilimo	9	4	9
2	Elimu	11	6	11
3	Nishati na Madini	18	4	19
4	Afya	16	188	199
5	Usafirishaji	14	5	16
6	Maji	8	7	11
7	Jamii	14	14	14
8	Miradi Mchanganyiko	23	17	23
Jumla		113	245	302

Chanzo: Taarifa za kaguzi za fedha, kiufundi na uzingatiaji kama sheria na taratibu zimefuatwa kwa mwaka wa fedha ulioishia 30 Juni 2021

Matokeo ya ukaguzi yametokana na sekta mbalimbali, zikiwemo Kilimo, Elimu, Nishati na Madini, Afya, Uchukuzi, Maji, Sekta ya Jamii, na sekta mbalimbali.

Hata hivyo, aina za ukaguzi uliofanywa kwa kila mradi na ukaguzi wa kiufundi uliofanywa kwa kila sekta umeoneshwa kwenye **Jedwali Na. 1-2** na **Jedwali Na. 1-3** mtawalia.

Jedwali Na. 1-2: Aina za Kaguzi Zilizofanyika kwa Kila Sekta Katika mwaka wa fedha 2020/21

Na.	Sekta	Idadi ya taarifa za ukaguzi wa fedha	Idadi ya kaguzi za uzingatiaji kama sheria na taratibu zimefuatwa	Idadi ya taarifa ya kaguzi za kiufundi	Jumla ya idadi ya taarifa za ukaguzi
1	Kilimo	8	-	1	9
2	Elimu	11	-	-	11
3	Nishati na Madini	18	1	-	19
4	Afya	198	-	1	199
5	Usafirishaji	10	-	6	16
6	Maji	10	-	1	11
7	Jamii	14	-	-	14
8	Miradi Mchanganyo	23	-	-	23
Jumla		292	1	9	302

Chanzo: Taarifa za kaguzi za fedha, kiufundi na uzingatiaji kama sheria na taratibu zimefuatwa kwa mwaka wa fedha ulioishia 30 Juni 2021

Jedwali Na. 1-3: Majina na Sura za Ukaguzi wa Kiufundi na Uzingatiaji wa Sheria na Taratibu Uliofanyika Katika Mwaka Wa Fedha 2020/21

Na.	Sekta	Majina ya kaguzi za kiufundi na kaguzi za tathmini kama sheria na taratibu zimefuatwa	Aina ya ukaguzi	Marejeleo ya sura
1	Kilimo	Ubunifu na utekelezaji wa miradi ya skimu za maji nchini iliyochaguliwa	Kiufundi	12
2	Nishati na Madini	Kaguzi za tathmini kama sheria na taratibu zimefuatwa kwenye Mradi wa Umeme wa Kikanda wa Maporomoko ya Maji wa Rusumo (RRFHP)	Uzingatiaji kama sheria na taratibu zimefuatwa	16
3	Afya	Mradi wa ujenzi wa hospitali za rufaa za mkoa na kanda	Kiufundi	14
4	Usafirishaji	<ul style="list-style-type: none"> • Ujenzi, ukarabati na uboreshaji wa viwanja vya ndege • Kupanga, kusanifu na utekelezaji wa miradi ya barabara katika mji mkuu wa Dodoma. • Kubuni na kusimamia miradi iliyochaguliwa ya ugavi wa maji. • Ukaguzi wa kiufundi kuhusu usanifu na ujenzi wa Daraja la Kigongo - Busisi. • Ujenzi wa Daraja Jipya la Wami na Miradi ya Barabara ya Njombe-Ndulamo-Makete 	Kiufundi	9, 10, 11, 15

Chanzo: Taarifa za kaguzi za kiufundi na tathmini kama sheria na taratibu zimefuatwa kwa mwaka wa fedha ulioishia 30 Juni 2021

Sekta ya Kilimo

Serikali imeendelea kuboresha sekta ya kilimo ili kuleta ufanisi mkubwa wa uzalishaji, ukuzaji biashara, uongezaji faida, na uzalishaji wa ziada ili kukidhi soko la ndani na la kimataifa. Katika

suala hili, utekelezaji wa miradi mbalimbali ya kilimo unazingatia sana uanzishaji na uboreshaji wa mifumo ya miundombinu ya masoko, kusaidia kuongezeka kwa tija na uzalishaji wa mazao mbalimbali kupitia ukarabati na upanuzi wa miundombinu ya umwagiliaji. Pia miradi katika sekta ya kilimo imelenga kutoa zana na vifaa vya kilimo, utoaji wa huduma za ushauri na huduma zisizo za ushauri, uimarishaji wa uwezo kwa taasisi na jamii kwa kutoa mafunzo, pamoja na kusaidia utafiti na programu mbalimbali za kuwatembelea walengwa ili kuhakikisha usalama wa chakula nchini.

Katika mwaka huu wa fedha, nimetoa tarifa tisa ambapo taarifa nane zilihusisha ukaguzi wa fedha na moja ya ukaguzi wa kiufundi wa mradi wa usanifu na utekelezaji wa skimu za umwagiliaji zilizochaguliwa nchini kama inavyoneshwa kwenye **Jedwali Na. 1-2 na 1-3.**

Sekta ya Elimu

Mpango wa Maendeleo ya Sekta ya Elimu wa 2016/17 - 2020/21 unakusudia kuongoza mipango ya mageuzi iliyoundwa ili kuleta mabadiliko katika Sekta ya Elimu. Kwa kifupi, inakusudia kuhakikisha maendeleo ya elimu ya msingi na vyuo vikuu, kuweka mkazo katika upanuzi wa elimu ya ufundi na mafunzo, na kuandaa wafanyakazi wenye ujuzi kama sehemu muhimu ya mkakati wa maendeleo ya rasilimali watu nchini. Katika mwaka wa fedha 2020/21, nilitoa taarifa 11 za ukaguzi wa fedha zinazohusiana na sekta ya elimu kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 1-2.**

Sekta ya Nishati na Madini

Katika sekta hii ya nishati, serikali ilijitolea kuboresha upatikanaji wa umeme wa uhakika katika maeneo ya vijijini na mijini kupitia uhandisi na kuboresha taasisi ya uzalishaji wa umeme, usafirishaji na usambazaji na kuboresha utendaji wa Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) na Wakala wa Nishati Vijijini (REA). Kulingana na Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano Awamu ya Pili, Serikali ililenga kuongeza uwezo wa uzalishaji wa umeme kutoka Megawati (MW) 1,501 iliyokuwapo 2015 hadi MW 4,915 ifikapo 2020. Kwa juhudi hizi, ongezeko la umeme limeboreshwa hadi kufikia 60% ikilinganishwa na 36% katika mwaka 2014/15.

Chini ya Mpango wa Miaka Mitano wa Maendeleo ya Awamu ya Pili (FYDP II), sekta ya madini inalenga kukuza utengenezaji wa rasilimali ili kuongeza thamani katika madini ya viwandani, madini ya thamani, na vito. Ili kufanikisha hili, miradi kadhaa inayohusiana na ujenzi wa

ofisi za madini za mikoa na kujenga uwezo ilitekelezwa katika sekta ya madini chini ya usimamizi wa SMMRP na TEITI.

Katika mwaka huu wa ukaguzi, nimetoa taarifa 19 za ukaguzi katika sekta hii kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 1-2**.

Sekta ya Afya

Mikakati katika sekta ya afya inazingatia zaidi kuboresha afya na ustawi wa jamii ya Kitanzania kwa kuimarisha mifumo ya kitaifa ili kuongeza utoaji na upatikanaji sawa wa huduma bora za afya kwa wote. Miradi iliyoanzishwa na Serikali katika sekta ya afya inazingatia sana kuboresha ubora wa huduma za msingi za afya kitaifa kwa kuzingatia huduma za afya ya mama na mtoto na kuzijengea uwezo Sekretarieti za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa juu ya masuala muhimu yanayotokea katika sekta ya afya. Zaidi, husaidia ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya afya, ununuzi wa dawa, vifaa-tiba, vifaa vinavyotumika katika vituo vya afya pamoja na matumizi ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (ICT) katika kuimarisha huduma za afya.

Katika mwaka huu wa ukaguzi, nimetoa taarifa 199 za ukaguzi katika sekta hii kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 1-2**. Aidha, kaguzi za kiufundi zilizofanyika kuhusiana na sekta hii zimeoneshwa kwenye **Jedwali Na. 1-3**.

Sekta ya Uchukuzi

Katika sekta ya uchukuzi, Serikali imenuia kuboresha miundombinu ya usafirishaji kulingana na Sera ya Kitaifa ya Uchukuzi ya 2011-2025. Kwa kuzingatia hilo, Serikali inaendelea kuboresha viwanja vya ndege, barabara, reli na bandari nchini ili kurahisisha shughuli za kiuchumi na kijamii, ndani na nje.

Katika mwaka wa fedha 2020/21, nimetoa taarifa 16 za ukaguzi katika sekta hii kama inavyooneshwa katika Jedwali Na. 1-2 ambapo kaguzi za kiufundi zilizofanyika kuhusiana na sekta hii zimeoneshwa kwenye **Jedwali Na. 1-3**.

Sekta ya Maji

Wizara ya Maji ilikuwa ikitekeleza mabadiliko ya kisekta yenye lengo la kuboresha usimamizi jumuishi wa rasilimali za maji na kuboresha huduma ya maji na huduma za usafi wa mazingira katika maeneo ya vijijini na mijini. Ili kuoanisha malengo ya Dira ya Maendeleo ya Kitaifa ifikapo mwaka 2025, Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji

(WSDP) ilianzishwa kupitia mwongozo wa Sera ya Kitaifa ya Maji wa mwaka 2002. Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji (WSDP) imekuwa mradi mkubwa katika Sekta ya Maji na miradi mingine inayochangia lengo kuu la kuboresha usambazaji wa maji na usafi wa mazingira katika maeneo ya vijijini na mijini.

Serikali ilianzisha Wakala wa Usambazaji Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini (RUWASA) iliyoanzishwa Sheria ya Usambazaji wa Maji na Usafi wa Mazingira Namba 5 ya mwaka 2019 kuanzia 1 Julai 2019. RUWASA inawajibika kwa maendeleo na usimamizi endelevu wa maji, usambazaji na miradi ya usafi wa mazingira na utoaji wa huduma ya maji katika maeneo ya vijijini.

Katika mwaka huu wa ukaguzi, nimetoa taarifa 11 za ukaguzi katika sekta hii kama inavyooneshwa katika Jedwali Na. 1-2 ambapo kaguzi za kiufundi zilizofanyika kuhusiana na sekta hii zimeoneshwa kwenye **Jedwali Na. 1-3**.

Sekta ya Jamii

Miradi mikuu inayozungumziwa katika sekta hii ni pamoja na: Mradi wa Mfuko wa Maendeleo ya Jamii Tanzania Awamu ya Tatu (TASAF III), Mfuko wa Usalama wa Jamii (PSSN) na miradi inayofadhiliwa na Shirika la Umoja wa Mataifa (UNDP). Mfuko wa Maendeleo ya Jamii Tanzania Awamu ya Tatu (TASAF III) ni sehemu ya Mkakati wa Kitaifa wa Kutokomeza Umaskini ulioanzishwa ili kuziwezesha jamii kupata fursa ambazo zinachangia kuboresha maisha, ikihusishwa na Malengo ya Maendeleo ya Milenia (MDG) kama ilivyoelezwa katika Mkakati wa Kupunguza Umaskini Tanzania (TPRS). Shabaha yake kuu ni kuboresha upatikanaji wa fursa za mapato ya chini na huduma za kijamii na kiuchumi kwa kaya zinazolengwa huku ikiimarisha na kulinda rasilimali watu na watoto wao. Programu ya PSSN inafanya kazi kitaifa ikijumuisha Mamlaka 186 za Eneo la Mradi (PAAs) katika Tanzania Bara na Zanzibar. PSSN II inaendelea kulenga kaya masikini zaidi na zilizo hatarini zaidi katika Vijiji/Mitaa/Shehia. Walengwa hawa wanasaidiwa kupata uhamisho wa fedha wenye tija, kazi za umma na usaidizi wa kimsingi wa maisha.

Katika mwaka huu wa ukaguzi, nimetoa taarifa za kaguzi 14 katika sekta hii kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 1-2**.

Miradi ya Sekta Mbalimbali

Serikali pia inatekeleza miradi yenye shughuli mtambuka katika nyanja mbalimbali kama vile mazingira, utalii, uvuvi, sheria, kujenga uwezo, ulinzi wa watoto na hatua za kuishi na kutokomeza

umaskini. Ufadhili wa miradi hii hutoka kwa wafadhili mbalimbali chini ya mipango ya nchi mbili na kimataifa.

Katika mwaka huu wa ukaguzi, nimetoa taarifa za kaguzi 23 katika sekta hii kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 1-2**.

1.4 Wajibu wa Maafisa Masuuli

Kifungu cha 25(2) cha Sheria ya Fedha, Sura. 348 (Kama ilivyorekebisha mwaka 2020) kinawataka Maafisa Masuuli² kuandaa taarifa sahihi za fedha kwa kila mwaka wa fedha zinazoonesha mapato na matumizi ya miradi hadi kufikia mwisho wa mwaka wa fedha husika.

Aidha, Maagizo Na. 11, 14 na 31(1) ya Randama ya Fedha za Serikali za Mitaa ya Mwaka 2009, na Mkataba wa Makubaliano baina ya watekeleza miradi na Washirika wa Maendeleo vinawataka wahusika kuhakikisha kwamba, kumbukumbu sahihi za kihasibu za miradi zinatunzwa vizuri. Pia, kuhakikisha mfumo thabiti wa udhibiti wa ndani katika taasisi unakuwapo.

Kwa kuongezea, Maafisa Masuuli wanatakiwa kuhakikisha uendeshaji wa miradi unazingatia masharti na makubaliano ya mradi husika kati ya Serikali na washirika wa Maendeleo, na sheria na kanuni zinazotumika.

1.5 Wajibu wa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali

Kifungu cha 10 cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma Sura ya 418 (Kama ilivyorekebisha mwaka 2021) kinanitaka nijiridhishe iwapo taarifa za fedha zimeandaliwa kwa misingi ya viwango vya kihasibu; na kwamba, tahadhari za kutosha zimechukuliwa kulinda ukusanyaji wa mapato. Aidha, kifungu kinanitaka nijiridhishe iwapo matumizi yote yameidhinishwa na kutumika kwa kusudi lililopangwa kwa mujibu wa sharia; na kwamba, miongozo na maelekezo husika yamezingatiwa, na iwapo kuna ufanisi katika matumizi ya fedha za umma.

Pia, Kifungu cha 48(3) cha Sheria ya Ununuzi ya Umma cha Mwaka 2011 kinanitaka katika taarifa yangu nitoe tathmini iwapo taarifa nilizokagua zinakidhi matakwa ya sheria na kanuni zake. Taarifa hii inatoa muhtasari juu ya masuala yaliyotajwa kutoka katika ukaguzi

² Maafisa Masuhuli wa Mamlaka za Serikali za Mitaa, Wizara, Mashirika ya Umma Idara, Wakala wa Serikali na Taasisi nyingine za Serikali

uliofanywa kwenye miradi ya maendeleo. Inalenga kusaidia Wadau, wakiwamo Wabunge, Serikali, Vyombo vya Habari, Umma na wengine, katika kuchukua maamuzi sahihi ili kuboresha utekelezaji wa miradi ya maendeleo nchini.

1.6 Viwango vya Ukaguzi Vilivyotumika

Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi wa Hesabu za Serikali ni mwanachama wa Jumuiya ya Kimataifa ya Taasisi Kuu za Ukaguzi wa Hesabu (INTOSAI) na Jumuiya ya Taasisi Kuu za Ukaguzi kwa Nchi za Afrika Zinazozungumza Kiingereza (AFROSAL-E). Hivyo, taratibu zilizotumika zimezingatia viwango vya Kimataifa vya Ukaguzi kama vile ISSAI vinavyotolewa na INTOSAI na Shirikisho la Kimataifa la Wahasibu na Wakaguzi (IFAC) mtawalia.

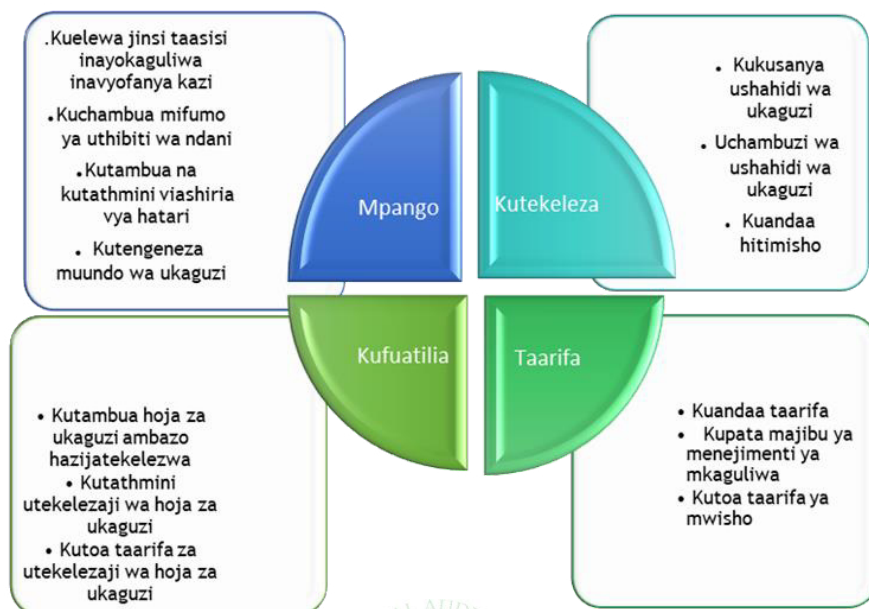
Viwango hivi vinanitaka kuzingatia maadili katika kuandaa na kutekeleza ukaguzi wangu ili kupata uhakika kwamba taarifa za fedha ni sahihi na hazina makosa makubwa na zimeandaliwa kwa mujibu wa makubaliano yaliyosainiwa baina ya wabia.

1.7 Mbinu za Ukaguzi

Mbinu zangu za ukaguzi ni pamoja na kutathmini kumbukumbu za kiuhasibu na taratibu nyingine ili kukidhi malengo ya ukaguzi. Hivyo basi, taratibu za ukaguzi wangu zilijumuisha hatua zifuatazo kama zinavyooneshwa kwenye **Kielelezo Na. 1-1**.

Kielelezo Na. 1-1: Muhtasari wa taratibu za ukaguzi

1.8 Muundo wa Taarifa ya Ukaguzi

Taarifa hii ina sura 16. Sura ya kwanza inatoa utangulizi na muhtasari wa miradi iliyokaguliwa katika kila sekta, majukumu ya Maafisa Masuuli na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, mawanda, mbinu pamoja na viwango vinavyotumika katika kufanya ukaguzi wa kila ripoti. Sura ya pili inahusu hali ya utekelezaji wa mapendekezo ya ukaguzi wa miaka iliyopita. Sura ya tatu inahusu utendaji wa fedha na usimamizi wa matumizi ambayo inajumuisha utoaji wa fedha, hati za ukaguzi zilizotolewa na matokeo ya tathmini ya udhibiti wa ndani, usimamizi wa hatari na mifumo ya utawala na usimamizi wa matumizi. Sura ya nne inahusu usimamizi wa ununuzi na mikataba. Sura ya tano inahusu hali halisi ya utendaji wa miradi. Sura ya sita hadi 13 zinahusu ukaguzi wa kiufundi. Sura ya 14 inahusu ukaguzi wa uzingatiaji wa matakwa ya Sheria (Compliance Audit) na Mradi wa Umeme wa Maji wa Maporomoko wa Rusumo. Sura ya 15 na 16 zinahusu hitimisho na mapendekezo kulingana na matokeo ya ukaguzi.

SURA YA PILI

HALI YA UTEKELEZAJI WA MAPENDEKEZO YA UKAGUZI

2.0 Utangulizi

Sura hii inaonesha muhutasari wa mapendekezo na hatua zilizochukuliwa na Maafisa Masuuli katika mapendekezo ya ukaguzi yaliyotolewa kwa Menejimenti na wale watoa maamuzi. Ninatambua juhudi zilizofanywa na Mlipaji Mkuu wa Serikali (PMG) katika taarifa zangu na kutoa mpango kazi wa utekelezaji wa mapendekezo.

Mapendekezo 3,211 yalitoka kwenye taarifa za kaguzi 292 za miradi ya maendeleo kwa mwaka wa fedha ulioishia 30 Juni 2021. Mapendekezo yangu yanakusudia kusaidia Watekeleza miradi kurekebisha upungufu ambayo yamebainika wakati wa ukaguzi na kupendekeza suluhisho husika kwa uboreshaji wa siku zijazo.

2.1 Hali ya Utekelezaji wa Mapendekezo ya Kaguzi Zilizopita

Kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 2-1**, kati ya mapendekezo 3,211, mapendekezo 1,040 sawa na 36% yalitekelezwa, mapendekezo 771 sawa na 22% yanaendelea kutekelezwa, mapendekezo 861 sawa na 27% hayakutekelezwa, mapendekezo 329 sawa na 10% yamejirudia, na mapendekezo 170 sawa na 10% yamepitwa na wakati. Aidha, hali ya utekelezaji wa mapendekezo ya ukaguzi nimeitoa katika taarifa ya ukaguzi kwa kila Mtekeleza Miradi.

Jedwali Na. 2-1: Utekelezaji wa Mapendekezo Katika Taarifa za Kaguzi za Nyuma

Sekta	Jumla ya mapendek ezo ya Miaka ya Nyuma	Mapend ekezo yaliyote kelezwa	Mapendekezo yanayoendelea kutekelezwa	Mapendek ezo ambayo hayajatek elezwa	Mapendek ezo yaliyojiru dia	Mapendek ezo yaliyopitw a na wakati
Kilimo	53	30	10	2	7	4
Elimu	207	78	74	7	41	7
Nishati na Madini	94	29	39	6	11	9
Afya	2353	775	453	770	225	130
Jamii	77	48	4	16	4	5
Uchukuz i	134	53	31	32	7	11
Maji	140	62	52	9	16	1

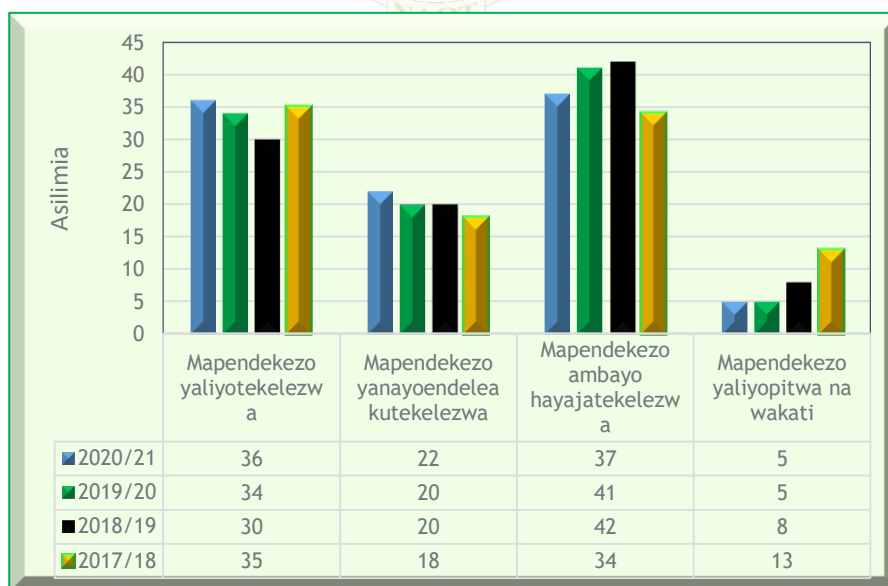
Sekta	Jumla ya mapendek ezo ya Miaka ya Nyuma	Mapend ekezo yaliyote kelezwa	Mapendek ezo yanayoendelea kutekelezwa	Mapendek ezo ambayo hayajatek elezwa	Mapendek ezo yaliyojiru dia	Mapendek ezo yaliyopitw a na wakati
Miradi Mingine	153	65	48	19	18	3
Jumla	3211	1140	711	861	329	170
Asilimia		36	22	27	10	5

Chanzo: Taarifa za ukaguzi za mwaka 2020/21

Jedwali Na. 2-1 linaonesha kuwa hali ya utekelezaji wa mapendek ezo ya ukaguzi hairidhishi kwa kuwa 36% tu ya mapendek ezo yalitekelezwa.

Kwa kuongezea, mchanganuo wa utekelezaji wa mapendek ezo kuhusu miradi ya maendeleo kwa miaka minne mfululizo unaonesha kuwa kiwango cha utekelezaji hakiridhishi (chini ya 50%) kama inavyooneshwa kwenye Kielelezo Na. 2-1. Ninawasihi Maafisa Masuuli kuhakikisha kuwa kiwango cha utekelezaji kinaboreshwa ili kuwe na ufanisi katika utekelezaji wa miradi ya maendeleo ili kuepuka kujirudia kwa upungufu hayo katika siku zijazo.

Kielelezo Na. 2-1: Mwenendo wa Utekelezaji wa Mapendek ezo ya Ukaguzi

Chanzo: Taarifa za ukaguzi 2020/21

2.2 Hoja za Ukaguzi Zinazojirudia

Hoja hizi ni zile ambazo zimekuwa zikijirudia katika ripoti zangu za ukaguzi kwa miaka mitatu mfululizo na kuendelea. Kwa maana hiyo nimechukua hoja hizi katika taarifa zangu za miaka miwili mfululizo kuanzia mwaka 2018/19 hadi 2020/21. Kutokana na uchambuzi wangu, nilibaini kuwa kulikuwa na hoja 12 zinazojirudia ambazo zinahusu masuala ya usimamizi wa matumizi, utendaji wa kifedha, na ununuzi kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 2-2**.

Jedwali Na. 2-2: Muhtasari wa Hoja za Ukaguzi Zinazojirudia kwa Miaka ya Fedha 2018/19 hadi 2020/21

Kipengele cha hoja	Hoja kuu zilizojirudia
Utoaji na utumiaji wa fedha	Kutolewa kwa fedha pungufu kwenye miradi ya maendeleo Matumizi ya fedha za mradi yasiyoridhisha
Uthibiti wa Matumizi	Malipo yenye nyaraka pungufu Ununuzi wa bidhaa na huduma bila kudai stakabadhi za mfumo za kielektroniki Upungufu katika usimamizi wa masurufu Fedha za miradi iliyokopwa bila kurejeshwa
Ununuzi	Ununuzi yaliyofanyika bila kushindanisha wazabuni Bidhaa na huduma zilizounuliwa hazijapokelewa Ununuzi uliofanyika bila idhini ya Bodi ya Ununuzi Bidhaa zilizopokelewa na kutumika bila kuthibitishwa na kamati ya ukaguzi na kukubali bidhaa Mali na vifaa ambavyo havijaingizwa kwenye leja ya vifaa Ununuzi wa vifaa tiba pasipo kibali cha kuisha kwa vifaa tiba hivyo kutoka Bohari Kuu ya Dawa

Chanzo: Uchambuzi wa kikaguzi

2.2.1 Malipo Yenye Nyaraka Pungufu

Mapitio yangu ya kumbukumbu za matumizi ya mwaka wa fedha 2020/21 yalibaini kuwa matumizi ya kiasi cha Sh. 3,263,044,938 yaliyotolewa katika taasisi 42 zilizokaguliwa hayakuambatishwa nyaraka za kutosha kama vile stakabadhi, hati ya kupokelea mizigo, hati ya madaai. Kukosekana kwa viambatisho kwenye hati za malipo ni kinyume na matakwa ya Kanuni ya 95 (4) ya Kanuni za Fedha za Umma ya 2001. Nimebaini kuwa upungufu kama hayo yalitokea katika mwaka wa fedha 2018/19 na 2019/20 ambapo watekeleza miradi 66 na 88 hawakuwa na viambatisho vya kutosha kwenye matumizi yao kiasi cha Sh. 4,290,397,933.87 na Sh. 3,10861,031 mtawalia. Uchambuzi wangu unaonesha kuwa taasisi zilizohusika ni Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia, Wizara ya Afya Maendeleo ya

Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto na Halmashauri 36 zilizotekeleza Mradi wa Mfuko wa Afya.

2.2.2 Ununuzi wa Bidhaa na Huduma Bila Uthibitisho wa Stakabadhi za Mfumo wa Kielektroniki

Katika hoja hii, nilibaini watekeleza miradi 42 walifanya malipo ya kiasi cha Sh. 48,146,074,470.99 katika mwaka wa fedha 2020/21 kwa ununuzi wa bidhaa na huduma bila uthibitisho wa stakabadhi za kielektroniki, kinyume na Kanuni ya 55(1) ya Kanuni za Usimamizi wa Kodi (Stakabadhi za Kielektroniki) ya mwaka 2016. Hali hii ilisababishwa na kushindwa kufuatilia stakabadhi hizo kutoka kwa wasambazaji na watoa huduma. Kushindwa kudai na kuhifadhi stakabadhi za kielektroniki kunahamasisha ukwepaji kodi pia inadhoofisha juhudi za Serikali katika kuongeza ukusanyaji wa kodi.

Aidha, mapungufu haya yalibainika katika mwaka wa fedha 2019/20 na 2018/2019 ambapo watekeleza miradi 38 na 58 walifanya ununuzi bila bidhaa na huduma bila stakabadhi ya kielektroniki kiasi cha Sh. 1,896,276,978.56 na Sh. 6,509,405,047.03 mtawalia. Hoja hii ilihusisha miradi iliyo chini ya sekta ya usafiri, elimu, afya ambayo inatekelezwa na Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia, Ofisi ya Raisi Tawala za Mikoa na Serikali za Mikoa (OR-TAMISEMI), Mradi wa Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (TASAF) na serikali za mitaa ambazo zinatekeleza Mfuko wa Uchangiaji wa Afya.

2.2.3 Mapungufu Katika Usimamizi wa Masurufu

Mapitio yangu katika usimamizi wa masurufu katika mwaka wa fedha 2020/21 yalibaini kuwa watekeleza miradi sita walikuwa na mapungufu katika usimamizi wa masurufu, ikiwamo kutorejesha na kuchelewa kurejesha masurufu kiasi cha Sh. 127,467,534.76. Hii ni kinyume na Kanuni ya 103 (1-2) ya Kanuni ya Fedha za Umma ya mwaka 2001. Katika mwaka wa fedha 2019/20 na 2018/19 nilibaini mapungufu haya kwa watekeleza miradi 13 na 12 ambao walishindwa kusimamia masurufu yaliyotolewa kwa wafanyakazi kwa ajili ya kutekeleza shughuli za mradi kiasi cha Sh.

625,886,455.49 na Sh. 1,842,784,598.73 mtawalia. Hoja hii imetokea kwa watekeleza miradi wa kila sekta.

2.2.4 Fedha za Miradi Zilizokopwa Bila Kurejeshwa

Katika mapitio yangu ya fedha za miradi, nilibaini kuwa Maafisa Masuuli kutoka kwa watekeleza miradi wanne walikopeshwa kiasi cha Sh. 1,707,435,600.99 katika mwaka wa fedha 2021 bila kurudisha. Hii ni kinyume na matakwa yaliyopo kwenye hati za mradi husika, kama vile Mkataba wa Fedha, Mwongozo wa Utekelezaji wa Miradi, Hati ya Makubaliano (MoU) na miongozo mingine inayosimamia uendeshaji wa miradi. Vilevile, katika mwaka wa fedha 2019/20 and 2018/19 nilibaini hoja kama hii ya kiasi cha Sh. 1,539,685,444 na Sh. 972,822,256.31 zilizokopwa na watekeleza miradi wawili na saba mtawalia bila kurejeshwa kwenye akaunti za benki za miradi husika. Sekta zilizohusika ni Elimu, Nishati na Madini, Afya, Maji na Sekta mbalimbali.

Hii ilisababishwa na mapungufu ya udhibiti wa ndani unaofanywa na afisa masuuli katika usimamizi wa fedha. Ni maoni yangu kwamba, kutorejesha fedha hizo kunaweza kuathiri utekelezaji wa shughuli za miradi zilizokusudiwa.

2.2.5 Kutolewa kwa Fedha Pungufu Kwenye Miradi ya Maendeleo

Bajeti ni zana muhimu inayowasaidia watekeleza miradi kupanga, kudhibiti na kutathmini rasilimali walizopewa na kutumika katika utekelezaji wa shughuli za miradi. Kwa asili, inaonesha shughuli zinazotakiwa kufanywa katika mwaka husika wa kifedha na inagawanya rasilimali fedha na nyinginezo zinazohitajika kwenye shughuli maalumu zilizopangwa kwa ajili ya kufikia malengo yaliyokusudiwa.

Katika miaka ya fedha 2018/19, 2019/20 na 2020/21, nilibaini kuwa watekeleza miradi walishindwa kutekeleza baadhi ya shughuli zilizopangwa kutokana na kupokea fedha pungufu ikilinganishwa na bajeti iliyoidhinishwa. Kwa mfano, katika mwaka wa fedha 2020/21 nilibaini kati ya Sh. 311,494,146,142.02 iliyobajetiwa kwa watekeleza miradi 69 kiasi cha Sh. 136,091,207,263.32 kilitolewa na

kubaki salio kiasi cha Sh. 175,402,938,878.70 sawa na 56% ya bajeti iliyopitishwa. Pia nilibaini kuwa hali kama hiyo ilitokea katika miaka ya fedha 2019/20 na 2018/19 ambapo fedha hazikutolewa kwa watekeleza miradi 144 na 158 kiasi cha Sh. 53,373,154,480.13(22% fedha zilizobajetiwa) na kiasi cha Sh. 164,227,953,051.19 (22% ya fedha zilizobajetiwa) mtawalia. Miradi hii yenye fedha ambazo hazijapokelewa ilitokana na sekta sita, zikiwamo kilimo, elimu, maji, afya, nishati na sekta mbalimbali. Miongoni mwa watekeleza miradi waliohusika ni pamoja na Wizara ya Kilimo (MoA,) Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST), Wizara ya Nishati (MoE), Wizara ya Maji (MoW), Wizara ya Afya Maendeleo ya jamii, Jinsia na Watoto (MOHCDEGEC), PO-TAMISEMI, Taasisi ya Nelson Mandela ya sayansi na teknolojia (NM-AIST), na Halmashauri 56 zilizotekeleza Mfuko wa Uchangiaji wa Afya.

2.2.6 Matumizi ya Fedha za Miradi Yasiyoridhisha

Watekeleza miradi wanaohusika na utekelezaji wa miradi wanatarajiwa kutumia fedha zinazopatikana katika mwaka wa fedha kutekeleza shughuli za miradi zilizopangwa. Hata hivyo, mapitio yangu yalibainisha kuwa pamoja na kutotolewa kwa fedha za kutosha, baadhi ya watekeleza miradi hawakuweza kutumia fedha zilizokuwepo katika kutekeleza shughuli zilizopangwa katika mwaka wa fedha husika. Kwa mfano, katika mwaka wa fedha 2020/21 watekeleza mradi 287 hawakuweza kutumia kiasi cha Sh. 1,377,029,559,731 sawa na 37% ya fedha zilizopatikana. Vilevile, hali hiyo ilitokea katika mwaka wa fedha 2019/20 na 2018/19 ambapo watekeleza miradi 267 na 287 hawakuweza kutumia kiasi cha Sh. 1,156,889,698,990.4 na Sh. 2,040,589,090,382.4 sawa na 32% na 24% ya fedha zilizopatikana mtawalia. Watekeleza miradi kutoka sekta zote walihusika katika suala hili.

Maoni yangu juu ya suala hili ni kwamba tabia ya matumizi duni ya fedha za mradi ndani ya muda uliokubaliwa inapunguza kasi ya juhudi za Serikali katika kutoa huduma lengwa na maendeleo kwa wananchi.

Zaidi, nina maoni kwamba tabia ya kutumia fedha za mradi nje ya muda uliowekwa inapunguza kasi ya juhudi za Serikali katika kutoa huduma lengwa na maendeleo kwa wananchi.

2.2.7 Ununuzi Uliyofanyika Bila Kushindanisha Wazabuni

Katika kupitia mchakato wa ununuzi nilibaini kuwa watekelezaji wa miradi 27 walifanya ununuzi wa bidhaa na huduma yenye thamani ya Sh. 1,518,890,530.30 bila ya kushindanisha wazabuni. Pia suala hili lilijitokeza katika mwaka wa fedha 2019/20 na 2018/19 ambapo watekeleza miradi 25 na 28 walifanya ununuzi wa bidhaa na huduma bila ya kushindanisha wazabuni kiasi cha Sh. 917,644,344.5 na Sh. 1,329,456,015 mtawalia. Taasisi zilizohusika ni Elimu, Afya, Sekta mbalimbali, Sekta ya jamii na Usafirishaji na maji. Hali hii ilichangiwa kwa kiasi kikubwa na Maafisa Masuuli kutohimiza uwepo wa ushindani kwa ununuzi ulioanzishwa na Taasisi zao. Kwa kuwa ununuzi haukuwa na ushindani, kuna uwezekano kwamba thamani ya fedha haikupatikana.

2.2.8 Bidhaa na Huduma Zilizonunuliwa Pasipo Kupokelewa

Ukaguzi wangu wa miamala ya ununuzi na nyaraka zinazohusika nilibaini kuwa watekeleza miradi 41 katika mwaka wa fedha 2020/21 walifanya malipo kwa wazabuni mbalimbali wa bidhaa na huduma ya kiasi cha Sh. 1,932,758,844.59 bila kupokelewa mpaka mwisho wa mwaka wa fedha 2020/21. Mapitio yangu yanaonesha kuwa suala hili limejitokeza mwaka 2019/20 na 2018/19 ambapo watekelezaji wa miradi 37 na 21 ambao walifanya malipo kwa zabuni mbalimbali bila kupokelewa kwa bidhaa na huduma kiasi cha Sh. 1,865,730,431.72 na Sh. 1,451,357,063.82 mtawalia.

2.2.9 Bidhaa Zilizopokelewa na Kutumika Bila Kuthibitishwa na Kamati ya Ukaguzi na Mapokezi ya Bidhaa na Huduma

Mapitio yangu ya bidhaa zilizokaguliwa na Kamati ya Ukaguzi katika mwaka wa fedha 2020/21 yalibaini kuwa watekelezaji wa miradi 23 walipokea bidhaa bila kukaguliwa na kamati ya ukaguzi na kupewa hati ya ukaguzi wa bidhaa kiasi cha Sh. 2,539,287,159.30 kinyume na Kanuni ya 244 na 245 Kanuni ya Ununuzi wa Umma 2013. Pia

katika mwaka 2019/20 na 2018/19 nilibaini masuala kama haya kwa watelezaji wa miradi 35 na 38 ambao walipokea bidhaa bila kufanyiwa ukaguzi kiasi cha Sh. 2,443,991,727.1 na Sh. 2,443,991,727.1 mtawalia. Watekeleza miradi waliopo katika masuala haya walitoka katika sekta za Kilimo, Elimu, Afya, Jamii na Maji.

Mapungufu ya kutokagua bidhaa zilizopokelewa ulichangiwa sana na kutokuwa makini kwa menejimenti za taasisi husika katika kusimamia udhibiti wa mifumo ya ukaguzi wa bidhaa, ikiwemo kutounda kamati zinazohusika kwa wakati unaofaa. Nina maoni kwamba kupokea bidhaa bila kufanyiwa ukaguzi thabiti na kamati ya ukaguzi kunaweza kusababisha mapokezi ya bidhaa hafifu, zisizoendana na viwango tarajiwa, hivyo kutopata thamani ya fedha.

2.2.10 Mali na Vifaa Ambavyo Havijaingizwa Kwenye Leja ya Vifaa

Mapitio yangu katika leja ya vifaa katika mwaka wa fedha 2020/21 yalibaini kuwa vifaa ambavyo vimenunuliwa vyenye thamani ya Sh. 903,695,923.80 kwa ajili ya Sekta ya Afya, Elimu na Sekta ya jamii ambazo zinatekeleza miradi 25 vilikuwa havijaingizwa katika leja ya vifaa. Hii inasababisha kutokuwapo na kumbukumbu nzuri za kufuatilia ununuzi na matumizi ya bidhaa hizo.

Aidha, nilibaini masuala kama haya katika mwaka wa fedha 2019/20 na 2018/19 ambapo watekelezaji miradi 39 na 35 hawakuingiza vifaa katika leja kiasi cha Sh. 814,365,066.9 na Sh. 463,826,899 mtawalia.

2.2.11 Ununuzi ya Vifaa Tiba Bila Idhini ya Bohari Kuu ya Dawa

Katika mwaka wa fedha 2020/21 nilibaini Halmashauri 31 kupitia sekta ya afya zilinunua vifaa vyenye thamani ya Sh. 401,732,587 kutoka kwa wazabuni binafsi bila idhini ya Bohari Kuu ya Dawa (MSD) kinyume na Kanuni ya (1-6) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za Mwaka 2013. Masuala kama haya yalibainika katika mwaka 2019/20 na 2018/19 ambapo watekeleza miradi 27 na 26 walinunua vifaa tiba bila idhini ya Bohari kuu ya Dawa vyenye thamani ya Sh. 402,609,089.08 na Sh. 366,078,953 mtawalia.

Udhaifu huu ulichangiwa na kukosekana kwa mawasiliano madhubuti kuhusu ukosefu wa vifaa tiba kati ya taasisi za umma na Bohari Kuu ya Dawa. Kutokuwapo kwa ushahidi wa kukosekana kwa bidhaa kutoka Bohari Kuu ya Dawa kunasababisha hatari ya kupata vifaa vya matibabu kwa gharama ya juu.

2.2.12 Ununuzi ya Bidhaa na Huduma Ambao Haukupitishwa na Bodi ya Zabuni

Katika Kundi hili hoja zinazojirudia, nilibaini kuwa watekeleza miradi 6 kutoka sekta ya kilimo na afya walijihusisha katika mnunuzi ya bidhaa na huduma ya kiasi cha Sh. 381,654,221 bila Kibali cha Bodi ya Zabuni kinyume na Kifungu cha 35(2) cha Sheria ya Ununuzi wa Umma ya Mwaka 2011. Pia niligundua upungufu kama huu mwaka 2019/20 na 2018/19 ambapo watekelezaji wa miradi 6 na 18 walifanya ununuzi wa vifaa tiba 11,485,130 vyenye thamani ya Sh. 441,166,183 na Sh. 411,485,130 mtawalia pasipo idhini ya Bodi ya Zabuni. Mapungufu haya yametokea kwenye sekta za Kilimo na Afya.

Nilibaini kuwa kufanyika kwa ununuzi bila ya idhini ya Bodi za Zabuni kulisababishwa na kutozingatiwa kwa mifumo ya udhibiti iliyowekwa na watekelezaji wa miradi. Tatizo hili haliashirii tu uwezekano mkubwa wa kutoa zabuni kwa watu wasio na uwezo, bali linapunguza pia uwazi katika mchakato mzima wa ununuzi husika.

2.3 Mapendekezo

Nashauri Katibu Mkuu Kiongozi kwa kushirikiana na Maafisa Masuuli wanaohusika na utekelezaji wa miradi inayofadhiliwa na Serikali kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo waweke mikakati ya kushughulikia hoja zinazojirudia ili kuhakikisha utekelezaji wa miradi hiyo kwa ufanisi.

SURA YA TATU

UTENDAJI WA KIFEDHA NA USIMAMIZI WA MATUMIZI

3.0 Utangulizi

Utendaji wa kifedha unahusu uwasilishaji wa mafanikio ya malengo ya kifedha ya taasisi kusaidia utekelezaji wa shughuli zilizopangwa.

Sura hii inahusu ufadhili wa miradi, hati za ukaguzi zilizotolewa na matokeo muhimu ya ukaguzi yanayohusiana na usimamizi wa fedha na udhibiti wa ndani katika ukaguzi wa fedha uliofanywa.

3.1 Ufadhili wa Miradi

Fedha za ufadhili wa miradi ya maendeleo zinatoka katika vyanzo mbalimbali, ikijumuisha Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), Programu ya Kimataifa wa Kilimo na Usalama wa Chakula (GAFSP), Shirika la Kimataifa la Maendeleo ya Kilimo (IFAD), Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo ya Kimataifa la Uswidi (SIDA), Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Uingereza (DFID), Idara ya Mambo ya Nje, Biashara na Maendeleo (DFATD) Kanada na Washirika wengine wa Maendeleo. Sura hii inatoa maelezo ya fedha zilizotolewa na kutumiwa na watekelezaji wa miradi ya maendeleo katika sekta zilizokaguliwa.

3.1.1 Sekta ya Kilimo

Miradi iliyokaguliwa ilifadhiliwa zaidi na Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), Programu ya Kimataifa wa Kilimo na Usalama wa Chakula (GAFSP³), Shirika la Kimataifa la Maendeleo ya Kilimo (IFAD) na Serikali ya Tanzania. **Jedwali Na. 3-1** linaonesha miradi iliyotekelezwa na fedha zilizotumika kinyume na zilizopo katika Sekta ya Kilimo kama ilivyowasilishwa katika taarifa za fedha zilizowasilishwa.

³ Global Agriculture and Food Security Programme

Jedwali Na. 3-1: Miradi Iliyotekelezwa na Fedha Zilizotumika -Sekta ya Kilimo

Na.	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotu muka (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
1	Mradi wa Kituo Mahiri cha Teknolojia Bunifu za Udhhibiti wa Panya na Uendelezaji wa [ACE IRPM&BTD]	Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine	5,011.26	2,018.90	2,992.35
2	Kituo cha Utafiti wa Ufundishaji Mahiri wa Maendeleo Endelevu ya Kilimo (CREATES)	Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela (NM-AIST)	3,546.69	1,178.97	2,367.72
3	Usimamizi wa Kiikolojia na Kilimo Endelevu cha Panya na Usalama wa Chakula barani Afrika (EcoRodMan)	Chuo kikuu cha Kilimo cha Sokoine	1,084.17	255.63	828.55
4	Mradi wa Upanuzi wa Uzalishaji wa Mpunga (ERPP)	Wizara ya Kilimo	11,987.82	10,225.05	1,762.77
5	Kuimarisha Ujuzi na Uwezo wa Mafunzo katika Mradi wa Sekta ya Kilimo cha Bustani	Baraza la Kitaifa la Elimu ya Ufundi (NACTE)	76.44	74.25	2.19
6	Mradi wa Kudhibiti Sumukuvu	Wizara ya Kilimo	2,653.79	2,426.32	227.48
7	Kituo cha Ubora cha Afrika kwa Magonjwa ya Kuambukiza ya Wanadamu na Wanyama Kusini na Mashariki	Chuo kikuu cha Kilimo cha Sokoine	4,627.02	3,151.20	1,475.81
8	Kituo cha Utafiti wa Sayansi ya Misitu Ukanda wa Mashariki na Kusini mwa Afrika unaofadhiliwa na SIDA- Programu ya "Ustawishaji wa Misitu Afrika"	Chuo kikuu cha Kilimo cha Sokoine	2,919.16	500.81	2,418.35
Jumla			31,906.36	19,831.14	12,075.22

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni 2021

3.1.2 Sekta ya Elimu

Katika Sekta ya Elimu, fedha zilipokelewa kutoka Benki ya Dunia, Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo ya Kimataifa la Uswidi (SIDA), Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Uingereza (DFID), Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB), Idara ya Mambo ya Nje, Biashara na Maendeleo (DFATD) Kanada na Serikali ya Tanzania. **Jedwali Na. 3-2** linaonesha miradi iliyotekelezwa na fedha zilizotumika dhidi ya zinazokuwepo katika Sekta ya Elimu kulingana na taarifa zilizowasilishwa.

Jedwali Na. 3-2: Miradi iliyotekelezwa dhidi ya fedha zilizotumika - Sekta ya Elimu

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
1	Matokeo Makubwa Sasa katika Mradi wa Elimu ya Malipo kwa Matokeo (BRN EPforR)	Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia	295,036.52	214,425.14	80,611.38
2	Mradi wa kuleta Mabadiliko katika Ujuzi na Ushirikiano wa Kikanda wa Afrika Mashariki - Chuo cha DIT Dar-es- Salaam	Chuo cha Teknolojia - Dar es Salaam	10,753.64	1,821.14	8,932.50
3	Mradi wa kuleta Mabadiliko katika Ujuzi na Ushirikiano wa Kikanda wa Afrika Mashariki - Chuo cha DIT Mwanza	Chuo cha Teknolojia Mwanza	10,986.57	528.73	10,457.84
4	Mradi wa kuleta Mabadiliko katika Ujuzi na Ushirikiano wa Kikanda wa Afrika Mashariki - Chuo cha - Taifa cha Usafirishaji	Chuo cha Taifa cha Usafirishaji	13,313.56	2,910.52	10,403.04
5	Mradi wa kuleta Mabadiliko katika Ujuzi na Ushirikiano wa Kikanda wa Afrika Mashariki - Chuo cha Ufundi Arusha	Chuo cha Ufundi Arusha	11,056.02	1,238.88	9,817.14
6	Programu ya Elimu na Ujuzi kwa Ajili ya Kazi za Uzalishaji	Wizara ya Elimu Sayansi na	76,159.13	73,221.82	2,937.31

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
	(ESPJ)	Teknolojia			
7	East Africa Skills for Transformation and Regional Integration (EASTRIP) - MOEST HQ DODOMA	Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia	3,645.19	2,754.25	890.93
8	Mpango wa Kukuza Stadi za Kusoma, Kuandika na Kuhesabu (LANES) II	Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia	31,770.11	31,761.64	8.47
9	Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela (NM-AIST)	Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela (NM-AIST)	1,612.07	1,408.98	203.09
10	Mradi wa Kusaidia Elimu kwa Walimu (TESP)	Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia	24,049.69	14,246.37	9,803.32
11	Mradi wa Kuboresha Vyuo vya Ualimu (UTC)	Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia	11,762.44	9,857.32	1,905.12
Jumla			490,144.93	354,174.79	135,970.13

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni 2021

3.1.3 Sekta ya Nishati na Madini

Katika mwaka wa fedha 2020/21, miradi iliyotekelezwa chini ya sekta ya Nishati na Madini ilipokea fedha kutoka Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB), Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Shirika la Idara ya Mambo ya Nje, Biashara na Maendeleo (DFATD), Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (KFW), Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD), Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo ya Kimataifa la Uswidi (SIDA), Benki ya Kiarabu kwa Maendeleo ya Uchumi Afrika (BADEA), Mfuko wa Maendeleo ya Kimataifa wa Jumuiya ya Nchi Zinazozalisha Mafuta Duniani (OFID), Jumuiya ya Ulaya (EU), pamoja na Serikali ya Tanzania. **Jedwali Na. 3-3** linawasilisha fedha

zilizopo za miradi iliyotekelezwa dhidi ya zilizotumika kulingana na taarifa za fedha za hesabu za mwisho zilizowasilishwa:

Jedwali Na. 3-3: Miradi Iliyotekelezwa Dhidi ya Fedha Zilizotumika - Sekta ya Nishati na Madini

Na.	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
1	Uwekezaji wa Miundombinu ya Msingi ya Kusafirisha Umeme (BTIP) II	Shirika la Umeme Tanzania	20.22	20.22	0
2	Bulyanhulu- Geita 220kv Mradi wa Kusafirisha umeme na Uwekaji umeme Vijijini katika Wilaya ya Geita	Shirika la Umeme Tanzania	12.62	12.09	0.54
3	Mradi wa Maendeleo wa Kukuza Nguvukazi	Wizara ya Nishati	10.94	10.94	0
4	Mradi wa Kusafirisha Umeme Mkubwa na Uwekaji Umeme Vijijini - Geita- Nyakanazi 220kv	Shirika la Umeme Tanzania	23,841.35	23,617.52	223.84
5	Mradi wa Kuunganisha Umeme Kenya na Tanzania	Shirika la Umeme Tanzania	73,111.47	69,437.91	3,673.56
6	Upembuzi Yakinifu wa Mradi wa Bwawa la Kikonge	Shirika la Umeme Tanzania	1,962.52	1,962.52	0
7	Mradi wa Kusafirisha Umeme Mkubwa na Uwekaji Umeme Vijijini - Makambako - Songea 220kv	Shirika la Umeme Tanzania	42,808.58	37,810.90	4,997.68
8	Mradi wa Kusafirisha Umeme Mkubwa (400kV) Nyakanazi - Kigoma)	Shirika la Umeme Tanzania	6,011.00	3,348.85	2,662.15

Na.	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
9	Mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo	Shirika la Umeme Tanzania	7,608.82	6,037.10	1,571.72
10	Mradi wa Ukarabati wa Kituo cha Umeme wa Nguvu ya Maji - Hale	Shirika la Umeme Tanzania	18,272.38	69.39	18,203.00
11	Wakala wa Nishati Vijijini - Mradi unaofadhiliwa na Benki ya Dunia	Wizara ya Nishati	282.14	2.13	280.01
12	Mradi Endelevu wa Nishati kwa Wote (SE4ALL)	Wizara ya Nishati	85.96	79.71	6.26
13	Mradi wa Usimamizi Endelevu wa Rasilimali za Madini - II (SMMRP) II	Wizara ya Madini	3,422.03	3,380.93	41.10
14	Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji Katika Rasilimali za Madini, Mafuta na Gesi Asilia - Umoja wa Ulaya	Wizara ya Madini	71.14	0.22	70.92
15	Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji Katika Rasilimali za Madini, Mafuta na Gesi Asilia (Serikali ya Tanzania na CIDA)	Wizara ya Madini	641.95	621.69	20.27
16	Mradi wa Kuunganisha Umeme Zambia na Tanzania	Shirika la Umeme Tanzania	26,610.13	1,642.97	24,967.15
17	Mradi wa Kuboresha na Kukarabati Gridi ya Umeme (TTGRUP)	Shirika la Umeme Tanzania	10.03	0.03	10.00

Na.	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
18	Maendeleo ya Mpango Kazi wa Kitaifa wa Kufua na Kuchimba Dhahabu kwa Wachimbaji Wadogo (ASGM)	Ofisi ya Makamu wa Rais	632.21	367.10	265.10
Jumla			205,415.50	148,422.22	56,993.28

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni 2021

3.1.4 Sekta ya Afya

Sekta ya Afya ilipokea fedha kutoka Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Denmaki (DANIDA), Benki ya Dunia, Kanada, Ireland, Shirika la Uhusiano wa Kimataifa la Korea Kusini (KOICA), Uswisi, Shirika la Umoja wa Mataifa linalohudumia Watoto (UNICEF), Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo la Norway (NORAD), Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo ya Kimataifa la Uswidi (SIDA), Kituo cha Kudhibiti na Kupambana na Magonjwa cha Marekani (CDC), Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB), Mradi wa Kupambana na Malaria, Kifua Kikuu na UKIMWI unaofadhiliwa na Mfuko wa Afya wa Kimataifa (Global Fund) na Serikali ya Tanzania. Miradi iliyotekelezwa kwa fedha zilizopo dhidi ya zilizotumika kulingana na taarifa za fedha za hesabu za mwisho ilivyokaguliwa inaoneshwa kwenye **Jedwali Na. 3-4**.

Jedwali Na. 3-4: Miradi Iliyotekelezwa Dhidi ya Fedha Zilizotumika- Sekta ya Afya

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
1	Mradi wa Mtandao wa Maabara kwa Umma - Afrika Mashariki	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	949.20	949.20	-
2	Mfuko wa Afya -	MoHCDGEC	8,804.12	6,065.14	2,738.98
3	Mradi wa Kusaidia Sekta ya Afya (HSPS)	Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za	24,528.08	21,979.86	2,548.22

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
		Mitaa			
4	Mradi wa Kituo Mahiri cha Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili kwa Ajili ya Sayansi ya Matibabu ya Mishipa ya Moyo	Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili	2,473.42	2,354.63	118.80
5	Programu ya Kuimarisha Afya ya Msingi kwa Matokeo - MoHCDGEC	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	8,464.94	8,045.10	419.84
6	Programu ya Kuimarisha Afya ya Msingi kwa Matokeo (SPHC4R)	Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa	2,036.42	198.64	1,837.78
7	Kituo cha Kufadhili Mapambano ya Mlipuko wa Ugonjwa wa UVIKO 19	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	8,659.99	8,644.11	15.88
8	Mradi wa Ushirikiano katika Tafiti za Afya, Mafunzo na Uvumbuzi kwa ajili ya Programu ya Maendeleo Endelevu.	Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili	1,282.25	1,244.59	37.66
9	Mradi wa Utafiti katika Kujenga Uwezo wa Kupambana na Maradhi ya Selimundu, Namba 1U24HL135881-03	Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili	2,031.54	1,585.36	446.19
10	Mfuko wa Afya - Mamlaka za Serikali za Mitaa	Mamlaka ya Serikali za Mitaa	118,744.91	94,440.29	24,304.62
Jumla			177,974.87	145,506.92	32,467.97

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni 2021

Pia, kati ya miradi ya sekta ya afya iliyokaguliwa, mitano inahusu Miradi ya Kupambana na Malaria, Kifua Kikuu na UKIMWI inayofadhiliwa na Mfuko wa Afya wa Kimataifa (Global Fund) na Miradi ya Kituo cha Kudhibiti na Kupambana na Magonjwa cha Marekani (CDC) ilikaguliwa kwa kipindi cha kuanzia tarehe 1 Oktoba 2019 hadi 30 Septemba 2020. Hata hivyo, kiasi kinachohusiana na utendaji wa kifedha wa miradi hii hakikujumuishwa kwenye Jedwali la hapo juu. Katika mwaka wa fedha 2019/20, kulikuwa na Sh. 616,614,928,174.80 kwa ajili ya matumizi. Sh. 455,778,474,093.27 zilitumika ambapo Sh. 160,836,454,081.53 zilibaki kwa utekelezaji wa shughuli zilizosalia kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 3-5**.

Jedwali Na. 3-5: Miradi iliyotekelezwa dhidi ya fedha zilizotumika-Global Fund na CDC

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumi ka (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
1	Mfuko wa Kimataifa - UKIMWI	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	361,436.17	251,453.63	109,982.54
2	Mfuko wa Kimataifa - Kifua Kikuu	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	40,100.20	27,168.68	12,931.52
3	Mfuko wa Kimataifa - Mradi wa Malaria na Kuboresha Mifumo ya Afya	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	205,189.43	167,939.55	37,249.88
4	Kituo cha Kudhibiti na Kupambana na Magonjwa cha Marekani (QI, NBTS, NTLB, NACP & LAB Support)	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	8,295.90	7,879.91	415.99

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumi ka (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
5	Mfuko wa Usalama wa Afya (Global Health Security - CD)	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	1,593.23	1,336.71	256.52
Jumla			616,614.93	455,778.47	160,836.45

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Septemba 2020

3.1.5 Sekta ya Uchukuzi

Katika mwaka wa fedha 2020/21, sekta ya Uchukuzi ilipokea fedha kutoka Benki ya Maendeleo Afrika AfDB, Benki ya Dunia, Umoja wa Ulaya (EU), Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa Japani (JICA), Tume ya Umoja wa Afrika, Shirika la Misaada la Watu wa Marekani (USAID), Shirika la Maendeleo la Kimataifa la Uingereza (DFID) na Serikali ya Tanzania. **Jedwali Na. 3-6** linaonesha miradi iliyotekelezwa, fedha zilizopo dhidi ya zilizotumika kwa mujibu wa taarifa za fedha za hesabu za mwisho zilizowasilishwa.

Jedwali Na. 3-6: Muhtasari wa Mapato na Matumizi - Sekta ya Uchukuzi

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumi ka (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
1	Mradi wa Miundombinu ya Usafiri wa Mabasi Yaendayo Haraka (BRT) Awamu ya pili	Wakala wa Barabara	34,147.19	34,098.03	49.16
2	Mradi wa Maboresho ya Bandari ya Dar es Salaam (DMGP)	Mamlaka ya Bandari Tanzania	227,241.25	129,557.14	97,684.11
3	Mradi wa Maendeleo ya Jiji Kuu la Dar es Salaam (DMDP)	Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa	153,308.07	151,243.18	2,064.89

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumi ka (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
4	Programu ya Uboreshaji wa Miundombinu ya Usafirishaji Jijini Dar es Salaam (DUTP)	Wakala wa Barabara	78,184.35	68,735.94	9,448.42
5	Mradi wa Kimataifa wa Usafiri na Mawasiliano wa Ziwa Victoria (MLYMCT)	Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania (TASAC)	197.98	185.54	12.45
6	Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Kimataifa: Rumonge - Gitaza (45km) na Kabingo - Kasulu - Manyovu (260km)	Wakala wa Barabara	57,354.37	54,069.83	3,284.53
7	Mradi wa Ujenzi wa Barabara ya Kimataifa Arusha- Taveta /Holilii- Voi (Mkopo Na. ADF 2100150028893)	Wakala wa Barabara	27,039.34	22,081	4,958.34
8	Mradi wa Uwezesaji Biashara na Usafirishaji Kusini mwa Afrika (SATTFP)	Wakala wa Barabara	95,587.31	49,247.73	46,339.58
9	Programu ya Kusaidia Sekta ya Usafirishaji (TSSP)	Wakala wa Barabara	130,116.02	128,232.13	1,883.89
10	Mradi wa Kuboresha Miji Tanzania - Fedha za ziada 2 (TSCP AF2)	Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa	29.93	29.93	-
Jumla			803,205.81	637,480.45	165,725.37

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni 2021

3.1.6 Sekta ya Maji

Kutokana na fedha zilizopokelewa Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB), Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (KFW), Shirika la Misaada la Ujerumani, pamoja na Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Uingereza (DFID), Benki ya Uwekezaji ya Ulaya, na Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD), fedha zilizopo dhidi ya zilizotumika kulingana na taarifa ya fedha ya hesabu za mwisho ni kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 3-7**.

Jedwali Na. 3-7: Miradi Iliyotekelezwa Dhidi ya Fedha Zilizotumika Sekta ya Maji

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
1	Mradi Endelevu wa Uimarishaji wa Mifumo ya Maji - Arusha Mjini	Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Arusha	145,946.70	124,618.52	21,328.18
2	Kituo cha Miundombinu ya Maji na Nishati Endelevu kwa Matumizi ya Baadaye (WISE-FUTURES)	Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela (NM-AIST)	5,617.88	1,456.33	4,161.55
3	Usafi wa Maji Shuleni (SWASH)	Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia	8,915.95	322.27	8,593.68
4	Mradi wa Kusaidia Sekta ya Maji II - 2018/2019 (WSSP II)	Wizara ya Maji na Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Dar es Salaam	144,434.27	54,433.48	90,000.79
5	Programu ya Usambazaji wa Huduma ya Maji Safi Vijijini (Programu ya Matokeo makubwa)	Wizara ya Maji	246,298.39	18,334.94	227,963.45

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
6	Programu ya Usambazaji wa Huduma ya Maji Safi Vijijini	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	903.76	850.07	53.70
7	Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji - Health	Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto	631.83	527.52	104.31
8	Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji - Awamu ya Pili (WSDP II)	Wizara ya Maji	698,478.38	361,375.66	337,102.72
9	Programu ya Usambazaji wa Huduma ya Maji Safi Vijijini (Programu ya Matokeo makubwa)-RUWASA	Wizara ya Maji	94,039.93	89,507.57	4,532.36
10	Mradi wa Maji Safi na Usafi wa Mazingira - Ziwa Viktoria (LV WATSAN)	Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Mwanza	60,121.44	27,655.12	32,466.32
Jumla			1,405,388.53	679,081.47	726,307.06

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni 2021

3.1.7 Sekta ya Jamii

Katika mwaka wa fedha 2020/21, miradi ya sekta ya Jamii iliyokaguliwa ilifadhiliwa na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Shirika la Maendeleo la Kimataifa la Uingereza (IDA), Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo ya Kimataifa la Uswidi (SIDA), Mfuko wa Bill na Melinda Gates (BMGF), Tume ya kudhibiti UKIMWI Tanzania (TACAIDS), Shirika la Kazi Duniani (ILO), Shirika la Umoja wa Mataifa Linalohudumia Watoto (UNICEF), Shirika la Umoja wa Mataifa Linalohudumia Wanawake (UN-Women), Mfuko wa

Kuendeleza Sekta ya Fedha Tanzania (FSDT⁴), na Serikali ya Tanzania. Fedha zilizopo dhidi ya fedha zilizotumika kulingana na taarifa za fedha za hesabu za mwisho kwa miradi ya sekta ya Jamii imeoneswa katika **Jedwali Na. 3-8**.

Jedwali Na. 2-8: Miradi Iliyotekelezwa Dhidi ya Fedha Zilizotumika - Sekta ya Jamii

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
1	Mfuko wa Maendeleo ya Jamii Awamu ya Tatu (TASAF III)	Ofisi ya Makamu wa Rais	376,214.3	249,153.53	127,060.77
2	Kuongeza Uwezo wa Matokeo ya Maendeleo ya Miradi	Ofisi ya Taifa ya Takwimu	255.50	240.32	15.18
3	Kuongeza Uwezo wa Matokeo ya Maendeleo ya Miradi	Wizara ya Fedha na Mipango - Tanzania Bara	647.77	647.76	
4	Mradi wa Kusaidia Kuwajengea Wabunge Uwezo - Awamu II	Ofisi ya Bunge	1,273.21	1,273.21	-
5	Kuzuia na Kutuliza Vurugu nchini Tanzania	Jeshi la Polisi Tanzania (TPF)	331.69	331.68	0.01
6	Kuzuia na Kutuliza Vurugu nchini Tanzania	Jeshi la Magereza Tanzania (TPS)	136.30	136.21	0.09
7	Mradi wa Kunusuru Vyanzo vya Maji (SLM) - Bonde la Mto Pangani	Bonde la Mto Pangani	1,470.10	1,470.10	-
8	Uwezeshaji wa Utekelezaji wa Haraka, Kupambana na Umaskini na Kuimarisha Mfumo wa Ufadhili na Ushirikishwaji wa Sekta Binafsi	Taasisi ya Tafiti za Kiuchumi na Kijamii (ESRF)	2,987.46	2,952.56	34.90

⁴ Financial Sector Deepening Trust

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh. Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh. Milioni)	Bakaa (Sh. Milioni)
9	Mradi wa kujumuisha malengo katika kupambana na athari za Mazingira, Umaskini na Jinsia katika Kuleta Maendeleo Endelevu na Kuondoa Umaskini	Chuo Cha Mipango Dodoma-Kanda ya Ziwa - Mwanza (IRDP)	2,003.29	1,921.82	81.47
10	Kuimarisha Upataji na Ulinzi wa Haki za Binadamu nchini Tanzania	Wizara ya Katiba na Sheria - Zanzibar (MoCLA)	1,153.60	1,152.45	1.15
11	Mradi wa Kuimarisha Mtandao wa Hifadhi ya Mazingira ya Misutu kwa Uhifadhi wa Bioanuwai nchini - Tanzania	Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS)	654.55	650.96	3.59
12	Mradi wa Kuunganisha Wanawake na Vijana kwenye Kilimo Endelevu	Taasisi inayojishughulisha na Mazao ya Bustani na Vikolezo	1,991.46	1,806.28	185.18
13	Kuongeza Uwezo wa Matokeo ya Maendeleo ya Miradi	Ofisi ya Rais, Fedha na Mipango - Zanzibar	291.59	291.14	0.46
14	Kujenga Uwezo kwa Malengo ya Maendeleo Endelevu na Uratibu na kuripoti MKUZA III Zanziba	Tume ya Mipango Zanziba	1,034.19	1,033.84	0.35
Jumla			390,445.01	263,061.86	127,383.15

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 31 Desemba 2020

3.1.8 Miradi ya Sekta Mbalimbali

Miradi ya Sekta Mbalimbali ilipokea fedha kutoka Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB) na Washirika wengine wa maendeleo. Miradi iliyotekelezwa dhidi ya fedha zilizotumika imeoneshwa katika Jedwali Na. 3-9.

**Jedwali Na. 3-9: Miradi iliyotekelezwa dhidi ya fedha zilizotumika
Miradi ya Sekta Mbalimbali**

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh./Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh./Milioni)	Bakaa (Sh./Milioni)
1	Mradi wa Maboresho wa Huduma za Mahakama na Utoaji wa Haki kwa Wananchi	Mahakama ya Tanzania	70,467.08	33,306.91	37,160.17
2	Msaada wa Maendeleo kwa Ukuaji Wa Takwimu Tanzania	Ofisi ya Takwimu ya Taifa	13,540.22	12,261.31	1,278.92
3	Mradi wa Uhamasishaji wa Rasimali za Ndani na Usimamizi Bora wa Maliasili (ISP-DRM& NRG) TPDC	Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania	12,648.06	9,877.29	2,770.77
4	Mfuko wa Taifa wa Kuendeleza Sayansi na Teknolojia (NFAST)	Tume ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH)	1,802.31	1,595.61	206.69
5	Programu ya Marekebisho ya Usimamizi wa Fedha za Umma (PFMRP)	Wizara ya Fedha na Mipango	22,152.21	18,608.65	3,543.56
6	Mradi wa Maliasili Endelevu kwa Ukuaji (REGROW) - TANAPA	Shirika la Hifadhi za Taifa	6,386.43	5,074.95	1,311.48
7	Mradi wa Maliasili Endelevu kwa Ukuaji (REGROW)	Wizara ya Maliasili na Utalii	6,825.89	4,051.00	2,774.89
8	Kituo cha Kudhibiti Hewa ya ukaa Nchini (NCMC)	Chuo Kikuu cha Kilimo Sokoine	878.42	124.76	753.65

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh./Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh./Milioni)	Bakaa (Sh./Milioni)
9	Mradi wa Usimamizi wa Uvuvi na Ukuaji wa Pamoja Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (SWIOFiSH)	Wizara ya Mifugo na Uvuvi	5,854.17	5,456.25	397.92
10	Mifumo ya Majengo bora, na Utafiti Unaofaa Tanzania (SIDA)	Tume ya Sayansi na Teknolojia COSTECH	5,361.50	3,452.36	1,909.13
11	Mradi wa Kurejesha Ardhi iliyoharibika na Kuongeza Uhakika wa Chakula katika Maeneo Kame Tanzania (LDFS)	Ofisi ya Makamu wa Rais	3,704.12	1,804.54	1,899.58
12	Uwezeshaji wa Taasisi katika Masuala ya Hali ya Hewa na Taarifa za Hali ya Hewa - Kaskazini mwa Tanzania	Ofisi ya Makamu wa Rais	1,125.07	1,063.40	61.68
13	Uwezeshaji wa Taasisi kwa ajili ya Utawala Bora awamu ya pili (ISPGG III)- (African Development Fund)	Mamlaka ya Uthibiti wa Ununuzi ya Umma	5,074.12	3,552.17	1,521.95
14	Mradi wa Mikopo ya Nyumba - Benki Kuu ya Tanzania	Benki Kuu ya Tanzania	57,243.26	2,847.56	54,395.70
15	Mradi wa Ukuaji na Maendeleo ya Tafari (Awamu ya Pili) unaotekelezwa na Chuo Kikuu cha Dar es Salaam (GDRP)-UDSM)	Chuo kikuu cha Dar es Salaam	514.14	448.44	65.70
16	Mradi wa Mazingira kwa ajili ya Mipango ya Maendeleo - Tanzania (UDSM EFDT)	Chuo kikuu cha Dar es Salaam	500.05	456.19	43.86
17	Mradi wa Uwezeshaji kwa ajili ya Kuanzisha Kituo cha Sayansi ya Mabadiliko ya Tabia Kitengo cha Nudge kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Dar	Chuo kikuu cha Dar es Salaam	1,762.03	884.01	878.02

Na	Jina la Mradi	Mtekeleza Mradi	Kiasi Kilichopo (Sh./Milioni)	Kiasi kilichotumika (Sh./Milioni)	Bakaa (Sh./Milioni)
	es Salaam Idara ya Uchumi				
18	Mradi wa Kurekebisha Mfumo wa Ikolojia Vijijini - Tanzania (EBARR)	Ofisi ya Makamu wa Rais	1.21	0.46	0.74
19	Mradi Endelevu wa Usimamizi wa Ardhi kwenye Chanzo cha Ziwa Nyasa - Tanzania	Ofisi ya Makamu wa Rais	292.62	177.12	115.51
20	Mradi wa Kuboresha Ukusanyaji wa Kodi - Mamlaka ya Mapato Tanzania (TMP)	Mamlaka ya Mapato Tanzania	12,145.87	4,643.37	7,502.50
21	Mradi wa ARU - SIDA	Ardhi University	699.69	231.06	468.63
22	Mradi Endelevu wa Kuwezesha Kuzuia na Kupambana na Rushwa - Tanzania	Ofisi ya Makamu wa Rais	2,745.53	2,249.68	495.86
23	Mradi wa Chuo Kikuu cha Dar es Salaam -SIDA	Chuo kikuu cha Dar es Salaam	3,898.02	3,347.54	550.49
Jumla			235,622.02	115,514.64	120,107.38

Chanzo: Taarifa ya ukaguzi kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni 2021

3.2 Hati za Ukaguzi

Hati ya ukaguzi inatolewa kwa kuzingatia tathmini ya mahitimisho yanayotokana na ushahidi wa ukaguzi uliopatikana, kama taarifa za fedha kwa ujumla wake zimetayarishwa kwa njia zote muhimu kwa mujibu wa Viwango vya Kimataifa vya Uhasibu katika Sekta ya Umma (IPSAS) (kama vile IFRS au IPSAS). Hati hiyo imetolewa kwa mujibu wa Viwango vya Kimataifa vya Taasisi Kuu za Ukaguzi (ISSAI) 1200.

Katika kufanya ukaguzi wa fedha za miradi ya maendeleo, ninatoa hati kulingana na mifumo ya taarifa za fedha inayotumika katika utayarishaji wa taarifa za fedha za hesabu za mwisho. Maeneo haya ni pamoja na kuhakiki taarifa za fedha za hesabu za mwisho, uhibititi wa ndani na kuangalia uzingatiaji wa sheria na kanuni.

3.2.1 Hati za Ukaguzi Zilizotolewa Katika Taarifa za Fedha

Katika mwaka wa fedha wa 2020/21, nilitoa hati zinazoridhisha 292 kutoka katika taarifa za fedha za hesabu za mwisho 292 kama zilizovainishwa katika **Jedwali Na. 3-10**.

Jedwali Na. 3-10: Muhtasari wa Hati za Ukaguzi zilizotolewa

Sekta	Hati zilizotolewa				
	Hati inayoridhisha	Hati yenye mashaka	Hati isiyoridhisha	Hati mbaya	Jumla
Kilimo	8	-	-	-	8
Elimu	11	-	-	-	11
Nishati na Madini	17	-	-	-	17
Afya	199	-	-	-	199
Jamii	14	-	-	-	14
Uchukuzi	10	-	-	-	10
Maji	10	-	-	-	10
Miradi mingine	23	-	-	-	23
Juma	292	-	-	-	292

Chanzo: Taarifa za fedha za mwaka wa fedha 2020/21

Hati za ukaguzi zilizotolewa kwa miaka mitano iliyopita zinaonesha mwelekeo mzuri kuhusu miradi ya maendeleo, kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 3-11**.

Jedwali Na. 3-11: Mwenendo wa Hati za Ukaguzi Zilizotolewa

Mwaka wa fedha	Hati zilizotolewa						Jumla
	Hati inayoridhisha		Hati Yenye Mashaka		Hati isiyoridhisha		
	Na.	%	Na.	%	Na.	%	
2020/2021	292	100	0	0	0	0	292
2019/2020	275	95	15	5	0	0	290
2018/2019	441	97	13	3	1	0.22	455
2017/2018	455	97	14	3	-	-	469

Chanzo: Taarifa za ukaguzi za mwaka wa fedha 2020/21 na taarifa kuu ya miradi ya maendeleo ya mwaka uliopita

Hati Inayoridhisha

Hati inayoridhisha hutolewa pale ambapo taarifa za fedha zilizowasilishwa hazikuwa na upotoshaji pia ziliandaliwa kwa kufuata mfumo ulioelekezwa, ikiwa ni pamoja na Sheria na Kanuni zinazokubalika. Katika mwaka wa fedha 2020/21 nimetoa hati zinazoridhisha 292 kutoka kwenye ukaguzi wa fedha.

Hati Yenye Mashaka

Hati hii hutolewa wakati nimejiridhisha kuwa kuna makosa kwenye taarifa za mwisho za fedha, ama moja moja au kwa ujumla wake. Hata hivyo, makosa yaliyobainika husababisha athari sehemu maalumu tu na si taarifa nzima ya fedha. Katika mwaka huu wa fedha sikutoa hati yenye mashaka.

Hati Mbaya

Hati hii hutolewa pale ambapo nimejiridhisha kuwa, kulingana na ushahidi uliopatikana wakati wa ukaguzi, taarifa za fedha zilizokaguliwa zina makosa makubwa na yaliyoathiri sehemu kubwa ya taarifa za fedha hivyo kusababisha taarifa hizo kutokuwa sahihi. Hii inamaanisha kuwa tofauti na hati yenye shaka, taarifa za fedha zilizoandaliwa zina makosa makubwa yatokanayo na kutokukubaliana au kushindwa kukidhi mawanda; na makosa hayo hayajajikita sehemu moja bali yameathiri maeneo mengi katika taarifa za fedha na hivyo kuathiri kueleweka kwa taarifa hizo kwa watumiaji wake kwa ajili ya kufanyia maamuzi. Aidha, katika mwaka fedha 2020/21 sijatoa hati mbaya.

Kushindwa Kutoa Maoni

Mazingira ya ukaguzi yanaweza kusababisha kushindwa kutoa maoni ya ukaguzi. Hii inatokea pale ambapo nimeshindwa kupata ushahidi wa kutosha au taarifa muhimu ili kufikia malengo ya ukaguzi, na endapo madhara ya kushindwa kupata ushahidi au nyaraka hizo ni makubwa sana. Hivyo, ninaonesha kwenye ripoti yangu ya ukaguzi kuwa kutokana na ukubwa wa madhara yaliyopo au yanayoweza kutokea kutokana na kukosa ushahidi wa kutosha, nimeshindwa kutoa maoni ya ukaguzi. Aidha, katika mwaka fedha 2020/21 sijashindwa kutoa maoni kwenye taarifa za fedha nilizokagua.

3.2.2 Hati Zilizotolewa Katika Ukaguzi wa Mifumo ya Udhibiti

Katika mwaka wa fedha 2020/21, sikutoa maoni yenye upungufu makubwa kwenye hati 18 za udhibiti wa ndani zilizotolewa.

3.2.3 Maoni ya Ukaguzi Kuhusu Uzingatiaji wa Sheria

Kifungu cha 48(3) cha Sheria za Ununuzi ya Umma ya 2011 kinanitaka nieleze katika ripoti yangu ya mwaka kama Taasisi iliyokaguliwa imefuata au kutofuata taratibu zilizowekwa katika Sheria ya Ununuzi ya Umma na Kanuni zake. Ninazingatia hitaji hili katika kila ripoti ya ukaguzi wa taarifa za fedha za hesabu za mwisho za taasisi iliyokaguliwa. Kwa hiyo, katika mwaka wa fedha wa ukaguzi, nilifanya kaguzi za fedha 292 ambapo nilitoa maoni ya kufuata Sheria ya ununuzi na kanuni zake kwa watekeleza miradi 283 huku watekeleza miradi tisa malipo yao hayakuhusisha ununuzi. Kati ya watekeleza miradi 292, watekelezaji 179 kwa walizingatia sheria wakati watekelezaji 104 walizingatia sheria lakini walikuwa na upungufu mdogomdogo kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 3-12**.

Jedwali Na. 3-12: Maoni katika Kuzingatia Sheria za Ununuzi

Sekta	Taasisi Zilizozingatia		Taasisi Zilizozingatia na upungufu mdogomdogo	Jumla
Kilimo	6		2	8
Elimu	7		4	11
Mishati na Madini	16		1	17
Afya	105		88	193
Uchukuzi	8		2	10
Maji	6		4	10
Jamii	12		2	14
Sekta Nyingine	19		1	20
Jumla	179		104	283

Chanzo: Taarifa za Ukaguzi 2020/21

3.3 Tathimini ya Udhibiti wa Ndani, Usimamizi wa Vihatarishi na Mifumo ya Utawala

Utawala unahusisha miundo na michakato ya kufanya maamuzi, uwajibikaji, udhibiti na mienendo katika ngazi za juu za taasisi. Taasisi za umma zinapaswa kukidhi malengo mbalimbali ya kisiasa, kiuchumi na kijamii, ambayo zinafanya ziwajibike kwa wadau mbalimbali. Wadau katika sekta ya umma wanaweza kujumuisha mawaziri, viongozi wengine wa serikali, wabunge, wateja, na umma kwa ujumla, kila mmoja akiwa na maslahi katika taasisi zilizopo katika sekta ya umma. Kuleta uwazi, uadilifu na uwajibikaji wa kila mtu ndani ya taasisi ya sekta ya umma ndio msingi wa utawala bora.

Kwa upande mwingine, mfumo madhubuti wa udhibiti wa ndani unaipa taasisi uhakika wa kujiridhisha kwamba inatii sera, kanuni na sheria zinazotumika na kupunguza uwezekano wa kasoro zinazoweza kujitokeza. Pia, usimamizi wa vihatarishi husaidia menejimenti kutambua na kutathmini viashiria vya hatari vinavyoweza kuzuia kufikiwa kwa malengo au kuzuia taasisi kutimiza dhamira yake.

3.3.1 Usanifu wa Majengo Manne ya VTC na 25 ya DVTC Pasipo Kuidhinishwa na Jeshi la Zimamoto na Uokoaji

Kanuni ya 248 ya Jeshi la Zimamoto na Uokoaji (Tahadhari za Moto katika Majengo) ya mwaka 2015 inahitaji pale panapopendekezwa kujenga jengo au kufanya upanuzi wowote au mabadiliko ya kimuundo wa jengo, mapendekezo na mipango hiyo ifanywe kwa mujibu wa kanuni za ujenzi zilizowekwa na mamlaka ya serikali ya mtaa. Mamlaka ya serikali ya mtaa lazima ipate ushauri kutoka kwa mamlaka ya zima moto kabla ya kupitisha mipango hiyo.

Ofisi ya Uzalishaji na Ushauri ya Chuo cha Ufundi Arusha (ATC-PCB) ilishiriki katika mradi wa ESPJ uliotoa fedha kwa ajili ya huduma za ushauri kupitia mkataba namba: ME-024/2018-2019/HQ/C/05 unaohusisha usanifu na usimamizi wa vituo vinne vya Vyuo vya Ufundi (VTC) vya Ruangwa, Kongwa, Kasulu na Nyasa na Vyuo vya Ufundi ngazi ya Wilaya (DVTC) 25 vinavyotekelezwa na VETA. Kinyume na matakwa, ukaguzi wangu ulibaini kuwa usanifu wa majengo ya VTC na DVTC zilizotajwa hapo juu haikupitiwa na kuidhinishwa na Jeshi la Zimamoto na Uokoaji.

Ninahusisha tatizo hili na usimamizi duni wa VETA na ATC-PCB. Ni uelewa wangu kwamba majengo mengi ya Serikali yamejengwa bila kupitisha usanifu wa majengo yao kwa Jeshi la Zimamoto na Uokoaji jambo ambalo linaongeza hatari ya majengo ya Serikali kujengwa kwa miundombinu duni ya tahadhari ya moto au bila miundombinu ya tahadhari kutokana na kukosa kibali kutoka kwa mamlaka husika. Kwa njia hii, majengo ya Serikali yana hatari kubwa ya kupoteza mali au maisha ya watu pindi majanga ya moto yanapojitokeza.

Napendekeza kwa:

- (a) Menejimenti ya VETA kumuagiza ATC-PCB (mshauri) kuwasiliana na Jeshi la Zimamoto na Uokoaji kwa ajili ya mapitio au idhini ya usanifu wa majengo manne ya Vyuo vya Ufundi (VTC) na Vyuo 25 vya Ufundi ngazi ya Wilaya DVTC;**
- (b) Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi kuwasiliana na Wizara na Taasisi nyingine za Serikali ili sanifu za majengo yao zipelekwe kwa Jeshi la Zimamoto na Uokoaji kwa ajili ya kupitiwa na kuidhinishwa.**

3.3.2 Kucheleweshwa kwa Uanzishwaji wa Rejista ya Wamiliki wa Kampuni za Uchimbaji Mafuta na Gesi Katika Taasisi ya Uwazi Na Uwajibikaji Katika Rasilimali Madini, Mafuta, na Gesi Asilia Tanzania (TEITI)

Aya ya 2.3 ya viwango vya EITI ya mwaka 2019 inazitaka nchi wanachama kuwa na rejista yenye taarifa zinazojitosheleza kuhusiana na kila leseni za kampuni kutokana na mawanda yaliyomo kwenye utekelezaji wa matakwa ya Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta, na Gesi Asilia (EITI). Inaelezwa pia katika Aya ya 2.5 (a) ya mwaka 2019 kuwa, inazitaka nchi wanachama kuweka wazi rejista ya wamiliki wa kampuni zinazoomba au zenye ubia katika kuchimba au kuzalisha mafuta, gesi au leseni ya madini au mkataba ikihusisha utambulisho wa wamiliki, kiwango cha umiliki na maelezo kuhusu jinsi umiliki au udhibiti unavyotekelezwa. Pale inapowezekana, kampuni ziwasilishe taarifa za umiliki kwa mamlaka ya udhibiti, masoko ya fedha na wakala wanaodhibiti utoaji wa leseni za uchimbaji madini. Pale ambapo taarifa hizi tayari zinapatikana kwa umma, ripoti ya TEITI ijumuishe muongozo wa jinsi ya kupata taarifa hii.

Hata hivyo, mahojiano yaliyofanyika kwa maofisa wanaofanya kazi na Kamati ya TEITI yalibainisha kuwa, Daftari Kuu la Leseni za Kampuni za Mafuta na Gesi na Wamiliki wanufaika bado halijaandaliwa, kwani daftari hilo halikuwasilishwa lilipoombwa wakati wa ukaguzi.

Mapitio yangu ya nyaraka za uwajibikaji zilizowasilishwa yalibaini kuwa kutopatikana kwa rejista zilizotajwa ni miongoni mwa sababu zilizosababisha Tanzania kupata hadhi ya maendeleo yenye maana kwa ujumla katika tathmini ya utekelezaji wa Viwango vya EITI kwa nchi wanachama kulingana na tathmini iliyofanyika Juni 2020. Maendeleo yenye maana ni ngazi ya pili; ngazi ya kwanza ni maendeleo ya kuridhisha ambayo hutolewa wakati vipengele vyote hitajika vinapokelezwa.

Kushindwa kuwa na rejista ya wamiliki wa kampuni kunaweza kusababisha kuchelewa kutimiza matakwa ya TEITI na ahadi za Waziri Mkuu. Pia, kushindwa kufanya maboresho makubwa katika matakwa yanayotakiwa kunaweza kusababisha kusimamishwa kuwa nchi wanachama kwa mujibu wa Viwango vya EITI.

Tatizo hili limechangiwa na Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA) kwa kutokuanzisha Daftari la Wamiliki wanufaika.

Menejimenti ilitufahamisha kuwa, tarehe 15 Juni 2020, Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania lilipitisha Sheria ya Fedha za Umma, Sura ya. 348 [R.E. 2020]. Sheria hiyo ilirekebisha Sheria ya Kuzuia Usafirishaji Haramu wa fedha, Sheria ya Kodi ya Mapato na Sheria ya Makampuni kwa kuweka ufafanuzi mpya kuhusu umiliki na rejista yenye manufaa. Hii inatoa mfumo kwa TEITI kuwa na uwezo wa kupata taarifa za wamiliki wenye manufaa na hivyo kutoa mamlaka ya kisheria kwa ajili ya utekelezaji bora wa Uwazi na Uwajibikaji karika Sheria ya tasnia ya Uziduaji Tanzania (Uwazi na Uwajibikaji), 2015 na Viwango vya “EITI” vya mwaka 2019 kuhusu kufichuliwa kwa wamiliki wa manufaa wanaohusika katika sekta ya uziduaji nchini. Chini ya EITI, umma una haki ya kujua wamiliki halisi wa makampuni ya uziduaji ili kuyawajibisha mashirika. Kwa njia hii, kampuni za uziduaji zitakuwa na mwelekeo mdogo wa kujihusisha na shughuli haramu.

Napendekeza menejimenti ya Kamati ya TEITI ihakikishe kuwa Serikali inaanzisha Daftari Kuu la Taarifa za wamiliki wanaonufaika na kampuni za Mafuta, Gesi na Madini nchini Tanzania kama inavyotakiwa na Sheria ya TEITI 2015 na Viwango vya EITI 2019.

3.3.3 Kutokuwapo kwa uwajibikaji wa kutosha katika mfumo wa utawala (governance structure) katika utekelezaji wa mradi wa WSDP wenye thamani ya Sh. Bilioni 3.64

Kifungu cha 9 cha Sheria ya Maji safi na Salama ya mwaka 2019 kinamtaka Waziri wa Maji kuanzisha Mamlaka za Maji safi na Salama. Eneo la huduma la mamlaka ya maji iliyoanzishwa kwa mujibu wa kifungu kidogo cha (1) ni pamoja na kuweka mipaka ya kiutawala ya mamlaka moja au zaidi za serikali za mtaa ili kuwezesha ufanisi katika huduma bora na nafuu katika usambazaji wa huduma za maji safi na salama.

Kinyume na matakwa ya kifungu kilichotajwa hapo juu, mapitio yangu ya miradi ya maji inayotekelezwa na SHUWASA yalibaini kuwa kuna utekelezaji wa pamoja wa ujenzi wa miradi miwili ya maji ambayo ni: Mwawaza - Negezi (Sh.1,242,000,000) na Ngogwa - Kitwana (Sh. 2,400,000,000) inayoleta jumla ya kiasi cha Sh.3,642,000,000. Miradi hii miwili yote inafadhiliwa na Wizara ya Maji kupitia Mfuko wa Taifa wa Maji. Miradi hiyo inafanywa na mamlaka tatu (yaani KUWASA, RUWASA na SHUWASA) bila kuwa na Hati ya makubaliano inayoainisha majukumu ya kila upande na umiliki wa miundombinu itakapokamilika.

Pia nilibaini kuwa, fedha hizo zilitolewa kupitia SHUWASA kwa mujibu wa barua yenye kumb. BA. 362/547/05A/284 ya tarehe 29 Oktoba 2019.

Suala hili lilichangiwa na kutokuwapo kwa Hati ya Makubaliano (MoU) kwa utekelezaji wa pamoja wa miradi hiyo miwili. Ni maoni yangu kwamba kukosekana kwa majukumu yanayoainishwa na uwajibikaji katika suala fedha kunaweza kuwa na utata pale mradi unapoingia matatizoni. Pia, uwajibikaji wa uendeshaji wa mradi kwa upande wa umiliki wa mali, uwekezaji na usimamizi unaweza kuleta mkanganyiko pale mradi utakapokamilika.

Ninapendekeza menejimenti ya Wizara ya Maji kusimamia kwa karibu wakala wake wa utekelezaji wa mradi wa WSDP na kutoa mwongozo wa wazi wa kufafanua jukumu na wajibu wa kila

mmoja ili kuleta uwajibikaji katika utekelezaji wa miradi ya pamoja.

3.3.4 Wizara ya Afya Haikupeleka Mchango Wake wa 4.8% kwa Bohari ya Dawa ya Taifa Sh. Bilioni 18.31

Ibara ya 5 ya Hati ya Makubaliano inaitaka Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia Wazee na watoto na Mfuko wa Afya wa Dunia zinaita Wizara na Mfuko kuchangia 10.8% ya bidhaa za matibabu zilizopokelewa ili kugharamia shughuli za uendesaji katika maeneo ya kupokea, kuhifadhi na kusambaza dawa na vifaa tiba nchini. Uwiano wa mchango iliyokubaliwa ni 6% na 4.8% kwa Mfuko wa Afya wa Dunia na Wizara mtawalia.

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa katika mwaka wa fedha unaoshia Juni 2021 Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto haikutuma mchango wake wa 4.8% wa kiasi cha Sh. 18,306,145,306.80 kwa Bohari ya Dawa ya Taifa (MSD) ili kukidhi gharama za uendesaji zilizotajwa kwa mujibu wa Taarifa ya Akaunti ya Mteja ya Juni 2020 iliyotolewa na MSD, Jedwali Na. 3-13.

Jedwali Na. 3-13: Deni la Serikali kwa Ajili ya Malaria

Chanzo	Kiasi (Sh.)
Gharama za kutoa mzigo bandarini dawa na vifaa tiba vya malaria	15,902,351,524.22
Uhifadhi na Usambazaji dawa and vifaa tiba vya malaria	2,403,793,782.58
Jumla	18,306,145,306.80

Chanzo: Taarifa ya Akaunti ya Mteja ya mwaka 2020

Nahusisha udhaifu huu na hatari inayoweza kutokea kwa Bohari ya Dawa ya Taifa kushindwa kufadhili shughuli zake kutokana na matatizo ya ukata.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto kuwasiliana na Bohari ya Dawa ya Taifa ili kuhakikisha kuwa mchango unaosubiriwa wa kiasi cha Sh. 18,306,145,306.80 unalipwa bila kuchelewa zaidi.

3.3.5 Kuchakata Miamala ya Fedha ya UTC Bila Kuhamia Mfumo wa Kielektroniki

Kanuni ya 117 ya Kanuni za Fedha za Umma za mwaka 2001 (iliyorekebisha mwaka 2004) inasema “kitabu, akaunti au kumbukumbu inayotakiwa kuandaliwa chini ya masharti ya Sheria ya Fedha za Umma au Kanuni inaweza kuandaliwa au kutayarishwa kwa njia iliyoidhinishwa na Mhasibu Mkuu wa Serikali”. Waraka wa Uhasibu Na. 1 wa 1999/2000 inataka miamala yote ya Serikali ya Tanzania ifanyike kwenye Mfumo Jumuishi wa Usimamizi wa Fedha (IFMS).

Nilikagua udhibiti wa fedha katika kurekodi na kuchakata miamala ya fedha ya Mradi wa Kuboresha Vyuo vya Ualimu (UTC) unaotekelezwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST) na kubaini kuwa, miamala ya fedha za mradi zinafanyika pasipo kutumia mfumo wa uhasibu wa kielektroniki katika uandaji wa hati za malipo, utunzaji wa kumbukumbu katika daftari la fedha na leja za uhasibu. Nilibaini yafuatayo: namba za hati za malipo hazikuwa zimepewa namba maalumu kabla ya uandaji wa malipo hayo, kutotumia vifungu maalumu wakati wa kufanya matumizi, na daftari la fedha linatunzwa kwa njia ya program ya “excel” ambapo hati za malipo zinarekodiwa kulingana na aina ya matumizi. Katika mwaka wa fedha niliokagua, UTC ilifanya malipo ya kiasi cha Sh. 1,345,331,093.96 kupitia MUSE huku kiasi ha Sh. 8,511,987,013.43 zikichakatwa nje ya mfumo wa MUSE.

Kushindwa kuchakata miamala (malipo) ya mradi katika mfumo wa IFMS kumechangiwa na kutokuwapo kwa hatua za kutosha zilizochukuliwa na kitengo cha uratibu wa Mradi kuhakikisha kwamba miamala yote ya mradi inachakatwa kielektroniki. Nina maoni kwamba, kutokana na kushindwa kuchakata miamala ya mradi kwa njia ya kielektroniki kuna uwezekano wa kuzalisha taarifa za fedha zisizo na uhakika kutokana na makosa ya kibinadamu.

Ninapendekeza Menejimenti ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST) kuchukua hatua zinazofaa ili kuhakikisha kwamba miamala yote inayohusiana na mradi inarekodiwa na

kuchakatwa kwa kutumia Mfumo Jumuishi wa Usimamizi wa Fedha.

3.3.6 Kutokuwapo kwa Mkakati wa Kufanya Maandalizi ya Kufunga Mradi na Hatari ya Kutokamilisha Ujenzi Mpya wa Mradi wa Vyuo Vitatu vya Ualimu

Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ilipanga kujenga vyuo vipya vitatu vya Ualimu chini ya mradi wa EPforR kwa mwaka wa fedha 2020/21. Mapitio yangu ya nyaraka katika Chuo cha Ualimu cha Sumbawanga, Dakawa na Kihonda yanaonesha kuwa mkakati wa kukamilika kwa mradi ili kutoa mwelekeo wa kukamilisha miradi mipya iliyoanzishwa haukuandaliwa.

Ilibainika kuwa mradi unatarajiwa kufungwa Mwezi Desemba 2021, ingawa kuna vipengele viwili vya Ulipaji Kulingana na Matokeo (DLRs) ambavyo bado havijakamilika. Vingele hivyo ni pamoja na DLR 4.1 (Kufikia lengo la mwaka kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa (LGAs) kwenye uwiano wa msingi kati ya walimu na wanafunzi) ambacho kiilifikiwa kwa 37.2% na DLR 4.2 (LGAs kutimiza lengo la mwaka kwa shule zinazofikia anuwai ya msingi ya PTR) ambacho likifikiwa kwa 25.2%. Ni maoni yangu kwamba, ikiwa imesalia miezi minne kabla ya kufungwa kwa mradi, itakuwa vigumu kutimiza utekelezaji wa vipengele hivi viwili kufikia Desemba 2021 kutokana na kubakiwa na wingi wa kazi ukilinganisha na muda uliosalia.

Ni maoni yangu kuwa, ili kutathmini kama utekelezaji wa jumla wa EPforR ulifanikiwa au haujafaulu, mkakati/mpango wa kufungwa kwa mradi huu unapaswa kutengenezwa kwa ajili ya maandalizi ya kufunga mradi ikihusisha kupatikana kwa maamuzi juu ya shughuli zilizopo kweye vipengele vya Ulipaji Kulingana na Matokeo ambavyo hazijakamilishwa.

Hii inachangiwa na kutokuwa na usimamizi wa usitosheleza katika maandalizi ya kufungwa kwa mradi na kukosekana kwa mipango ya namna ya shughulikua utekelezaji wa kazi zilizosalia.

Ni maoni yangu kwamba kukosekana kwa mkakati wa kufunga mradi na mtazamo ujao kwa ajili ya kukamilisha miradi mipya

iliyoanzishwa kunaweza kukwamisha ufikiwaji wa lengo lililopangwa la kukamilisha ujenzi wa miundombinu mipya katika chuo Kikuu cha Ushirika. Pia, bila kuwapo kwa mkakati wa kufunga mradi, ni vigumu kutathmini mafanikio, changamoto na kupata mtizamo ujao katika kuboresha miradi ijayo.

Naishauri Menejimenti ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia;

landae mkakati wa namna ya kufunga mradi na ieleze dhamira na namna kazi zilizoanzishwa zitakavyokamilishwa.

Ihakikishe kwamba, kwa muda wa miezi iliyosalia kuelekea kufungwa kwa programu, mkakati unaandaliwa na kuwekwa kwenye maandishi kwa ajili ya maandalizi ya kutekeleza shughuli zilizosalia na ulipaji madeni badada ya kufungwa dirisha la mkopo Desemba 2021.

3.4 Usimamizi wa Matumizi

Usimamizi wa Matumizi ya Umma ni njia ya kutekeleza bajeti katika sekta ya umma inayolenga kufikia matokeo matatu ya kijamii ambayo ni nidhamu ya pamoja ya kifedha, ufanisi wa matumizi, na ufanisi wa kiutendaji. Hii inajumuisha kudhibiti usimamizi wa matumizi ya fedha kwa watekeleza miradi ili kuwezesha matumizi mazuri ya rasilimali za umma kuimarisha uwajibikaji na kutoa mamlaka ya kisheria na udhibiti wa masilahi endelevu ya umma. Sura hii imejikita kuelezea hoja za ukaguzi zinazohusiana na matumizi ya fedha yaliyofanyika katika mwaka wa fedha 2020/21.

3.4.1 Malimbikizo ya Riba Kutokana na Ucheleweshaji wa Kuwalipa Wakandarasi Katika Miradi ya Ujenzi wa Barabara Sh. Bilioni 4.79

Kifungu cha 51.1 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba (GCC) kinasema kwamba “mwajiri atamlipa Mkandarasi kiasi kilichothibitishwa na Meneja wa Mradi ndani ya siku 28 tangu tarehe ya kila cheti. Ikiwa mwajiri atafanya malipo kwa kuchelewa, Mkandarasi atalipwa riba kwa malipo yaliyocheleweswa.

Kinyume na matakwa ya Masharti ya Jumla ya Mkataba (GCC), nilibaini miradi sita iliyo chini ya sekta ya uchukuzi yenye tozo za

riba za kiasi cha Sh. 4,794,074,503.30 kutokana na kuchelewa kulipa Madai ya Wakandarasi (IPCs). Miradi hiyo ni: Programu ya Usaidizi wa Sekta ya Uchukuzi (TSSP) yenye tozo za riba kiasi cha Sh. 1,395,025,009.50; Mradi wa Uwezeshaji Biashara na Uchukuzi Kusini mwa Afrika (SATTFP), Sh. 511,718,392.00; Arusha Holili, Sh. 2,208,372,096; Programu ya Uboreshaji wa Miundombinu ya Usafirishaji Jijini Dar es Salaam (DUTP), Sh. 349,876,071.04; na Mradi wa Multinational Rumonge-Gitaza-Kibondo-Kasulu-Manyovu, Sh. 329,082,934.76.

Nilibaini kuwa madai ya tozo ya riba yalisababishwa na ucheleweshaji wa kupokea fedha za miradi kutoka Wizara ya Fedha na Mipango kutokana na ufuatiliaji usioridhisha wa Wizara ya Ujenzi, Mawasiliano na Uchukuzi na ambayo inazuia Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) kumlipa Mkandarasi kwa wakati.

Ni maoni yangu kwamba kuchelewa kuwalipa wakandarasi kunazorotesha shughuli za miradi ya maendeleo. Aidha, tozo za riba zinaongeza gharama za miradi kwa kiasi kikubwa ikilinganishwa na makadirio ya awali.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya;

- (a) Wakala wa Barabara Tanzania kubainisha kwa uwazi vikwazo vya utekelezaji ili kuharakisha mchakato wa malipo na mamlaka nyingine zinazohusika, wakati huohuo kuharakisha malipo ya madai ya wakandarasi yanayosubiriwa;**
- (b) Wizara ya Fedha na Mipango irahisishe tratatibu zake za kuchakata malipo ili kwezesha miradi kupata fedha kwa wakati kulingana na bajeti ili ziwezeshe watekeleza miradi kulipa madai ya wakandarasi kwa wakati.**

3.4.2 Malipo Yasiyo na Tija ya Ada ya Huduma za Kifedha Iliyotozwa Kwa Fedha Ambazo Hazikutumika Kiasi cha Dola za Marekani 129,968.90 Kutoka Katika Miradi ya Ujenzi wa Barabara

Makubaliano ya Mkataba kati ya Serikali ya Tanzania na Jumuiya ya Maendeleo ya Kimataifa (IDA) ulitiwa saina tarehe 30 Julai 2013 ili kusaidia awamu ya kwanza (APL1) ya Mradi wa Uwezeshaji Biashara

na Usafirishaji Kusini mwa Afrika (SATTFP). Ufadhili wa mradi huo unajumuisha mkopo wa IDA namba 5248 - TZ ya Kiwango cha Kutoa fedha cha Benki ya Dunia (SDR) 138.7 milioni (Sawa na Dola za Marekani Milioni 210) kwa Serikali ya Tanzania na ruzuku ya IDA namba H844 - TZ ya SDR milioni 2.0 (Sawa na Dola za Marekani Milioni 3.0) kwa Kamati ya Ukanda wa Dar es Salaam.

Muda uliopangwa wa utekelezaji wa Mradi ulikuwa miaka mitano ambao ulijumuisha vipengele Kadhaa vya Mradi. Awali, Mradi ulipangwa kukamilika tarehe 31 Desemba 2018; baadaye uliongezewa mara mbili ya makadirio ya awali hadi tarehe 31 Desemba 2020 ili kukamilisha shughuli zilizobaki zilizokuwa zinaendelea kutoka katika vipengele mbalimbali. Ulipaji wa fedha chini ya mkopo ulifungwa tarehe 31 Julai 2021 kulingana na Aya ya 3.7 ya Mwongozo wa Ulipaji wa Mei 2006.

Pia nilibaini kupitia barua yenye namba ya kumbukumbu DA.30/253/01/59 na DA.30/253/01/60 ya tarehe 25 Agosti 2021 kutoka Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) kwenda Idara ya Malipo na Madeni ya Nje ya Benki Kuu ya Tanzania ikiomba kurejesha fedha ambazo hazikutumika kiasi cha mkopo na ruzuku ya Dola za Marekani 17,329,184.29 na Dola za Marekani 6,999.6 mtawalia kwa IDA kutokana na kushindwa kutumia fedha hizo kwa wakati. Kwa hiyo, Benki Kuu ya Tanzania (BOT) ilirejesha kwa IDA Dola za Marekani 17,329,184.29 na Dola za Marekani 6,999.67 kama ilivyoombwa.

Aidha, nilibaini kuwa wakati wa kurudisha fedha tajwa hapo juu kwenda Jumuiya ya Maendeleo ya Kimataifa (IDA), Serikali ilitozwa tozo kwa kushindwa kuzitumia pesa hizo kiasi cha Dola za Marekani 129,968.90 ($\frac{3}{4} \times 1\% \times 17,329,184.29$) kwa mujibu wa matakwa ya Kifungu cha 2.03 cha Mkataba wa Ufadhili kati ya Jumuiya ya Maendeleo ya Kimataifa na Wakala wa Barabara Tanzania uliosainiwa tarehe 30 Julai 2013. Kifungu hiki kinatamka kwamba: “Ada ya Huduma ya Kifedha (Service Charges) itakayolipwa na Mpokeaji kwa kiasi cha fedha kitakochukuliwa iwe sawa na robo tatu ya asilimia moja ($\frac{3}{4}$ ya 1%) kwa mwaka”.

Ni maoni yangu kwamba malipo ya ada za huduma kwa fedha ambazo hazijatumika ni matumizi mabaya, kwani matumizi hayo yanguweza kuepukwa au kupunguzwa. Orodha ya shughuli zilizoathirika kwa fedha zilizorejeshwa IDA zina gharimu takribani Sh. 44,346,567,676.75.

Hali hii imechangiwa na sababu zifuatazo: kuchelewa kukamilika kwa shughuli za Mradi wa Uwezeshaji Biashara na Uchukuzi wa Kusini mwa Afrika (SATTFP) zilizokuwa kutokana na ugumu wa mradi, kukosekana kwa usanifu au mawanda yanayoeleweka shughuli hizi wakati wa kuanzishwa na wakati wa maandalizi ya mradi, ushirikishwaji wa wadau mbalimbali, taratibu za ununuzi kuchukua muda mrefu na wakati mwingine kutangazwa tena, malipo kuchelewa baada kuanzisha mfumo wa malipo wa D-Fund na Wizara ya Fedha na Mipango na janga la UVIKO-19. Zaidi ya hayo, Menejimenti haikutabiri na kupunguza hatari ya gharama za huduma zinazolipwa pale fedha zinaporudishwa.

Ni maoni yangu, kuwa kiasi cha Dola za Marekani 129,968.90 (Sh. 297,303,208.91) kilikuwa matumizi yasiyo na tija kwa Serikali, kwani hakuna faida iliyopatikana kwa malipo yenyewe.

- (a) Naishauri Menejimenti ya Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) kwa kushirikiana na Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi kuhakikisha kwamba:
- (b) Miradi inatekelezwa kwa wakati na kuepuka urejeshwaji wa fedha;
- (c) Kulingana na makosa yaliyofanyika inapaswa, kutengeneza utaratibu utakaotumika kukasimia kiasi kitakachotumika kulingana shughuli halisi za mradi zitakazotekelezwa; na
- (d) Upatikaji wa fedha uharakishwe ili kukamilisha shughuli ambazo hazijakamilika kwa manufaa ya jamii iliyokusudiwa.

3.4.3 Fedha Zilizohamishiwa Kwenye Akaunti za Benki za Shule Msingi na Sekondari Zisizoidhinishwa Sh. Milioni 133

Kanuni ya 117 ya Kanuni za Fedha za Umma za mwaka 2001 (iliyorekebisha mwaka 2004) inasema “Daftari, akaunti au kumbukumbu inayotakiwa kuwekwa chini ya masharti ya Sheria ya Fedha za Umma au Kanuni zinaweza kuwekwa au kutayarishwa kwa

njia iliyoidhinishwa na Mhasibu Mkuu wa Serikali”. Waraka wa Uhasibu Na. 1 wa 1999/2000 inataka miamala yote ya Serikali ya Tanzania ichakatwe kwenye Mfumo Jumuishi wa Usimamizi wa Fedha (IFMS). Katika mwaka wa fedha 2017/18, Serikali kupitia Ofisi ya Raisi-TAMISEMI ilianza kuweka kumbukumbu na kushughulikia miamala katika ngazi ya chini ambayo ni pamoja na shule za msingi na sekondari kwa kutumia mfumo wa kielektroniki wa uhasibu unaojulikana kama Mfumo wa Uhasibu wa Kifedha na Utoaji Taarifa (FFARS). Fedha zinazopokelewa zinapaswa kupokelewa kupitia akaunti za benki za shule zilizoidhinishwa ambazo zimeunganishwa na FFARS.

Hata hivyo, mapitio yangu ya fedha zilizohamishwa na Halmashauri ya Wilaya ya Moshi kwa ajili ya ujenzi wa vyumba vya madarasa na mashimo ya vyoo kwa shule mbili za msingi na sekondari yalibaini kuwa fedha za mradi wa E&PR zilihamishiwa kwenye akaunti za benki zisizoidhinishwa na ambazo hazijaunganishwa na mfumo wa FFARS. Hii inamaanisha kuwa miamala ilichakatwa nje ya mfumo. Kiwango cha fedha kinachohojiwa kinajumuisha jumla ya Sh. 133,200,000 ambapo Sh. 80,000,000 kiliamishiwa katika shule za msingi ambazo ni Maendeleo na Mikocheni ambapo kila moja ilipata Sh. 40,000,000 na Mpirani sekondari ilipata Sh. 53,000,000.

Fedha za shule za msingi zilihamishwa tarehe 24 Mei 2021 kwenda akaunti namba 40310008635 inayomilikiwa na kusimamiwa na Kijiji cha Oria (kwa Shule ya Msingi Maendeleo) na akaunti namba 40312001775 inayosimamiwa na Kijiji cha Mikocheni (kwa Shule ya Msingi Mikocheni). Kwa upande wa Shule ya sekondari, fedha zilihamishwa tarehe 11 Mei 2021 kwenda akaunti namba 40301600292 iliyofunguliwa na Shule ya Sekondari Mpirani kwa ajili ya shughuli za chakula kwa wanafunzi, ambapo watia saina katika akaunti hiyo ni pamoja na walimu na wazazi.

Pia sikuweza kufanya ukaguzi wa kiasi chote cha Sh. 133,200,000 ambacho kilitumwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST) kwa shule husika kutokana na ukweli kwamba akaunti hizi za benki zilikuwa na fedha nyingine ambazo si za shule husika. Pia, akaunti hizi za benki hazijaunganishwa na FFARS bali zilichakatwa

nje mfumo. Kwa hivyo, sikuweza kuthibitisha ikiwa fedha za EPforR zilitumika kufadhili shughuli za ujenzi zilizolengwa.

Niliarifiwa na menejimenti ya Halmashauri kuwa fedha zilihamishwa ili kuepuka fedha hizo kurudi Hazina. Hali hii imepunguza wigo wa ukaguzi kwa vile akaunti za benki zinazopokea hazikuwa za shughuli za mradi na miamala yote ilichakatwa nje ya mfumo. Pia fedha ambazo ziliwekwa kwenye akaunti za benki zisizoidhinishwa zinaweza kutumika vibaya bila kugundulika na menejimenti kwa vile utaratibu huo haukusimamiwa na shule husika pekee.

Naishauri menejimenti ya Halmashauri ya Wilaya ya Moshi kuhakikisha kwamba fedha ambazo zilihamishwa isivyostahili kwenda kwenye akaunti nyingine za benki zinahamishiwa kwenye akaunti za maendeleo iliyounganishwa na FFARS.

3.4.4 Kutolipa Madeni Licha ya Kutumia Kiasi Chote Cha Fedha Kilichopokelewa Sh. Milioni 319.62 Kwenye Programu ya ESPJ

Kipengele kimojawapo cha mradi wa Elimu na Ujuzi, Kazi za Uzalishaji (ESPJ) ni kuboresha na kuongeza idadi ya mafunzo ya ufundi stadi kupitia ujenzi wa Vituo vya Mafunzo ya Ufundi Stadi katika Wilaya (DVTCs). Katika mwaka wa fedha 2019/20 na 2020/21, mradi wa Elimu na Ujuzi, Kazi za Uzalishaji (ESPJ) ulipanga kujenga vituo 25 (DVTC) katika ofisi mbalimbali za VETA mikoa na kutoa jumla ya kiasi cha Sh. 1,600,000,000 kwa kila kituo kwa ajili ya ujenzi huo.

Mapitio yangu ya taarifa za maendeleo ya miradi, ununuzi na usimamizi wa fedha yalibainisha kuwa kati ya vituo 25, vituo vitano⁵ vilikuwa na madeni ambayo hayajalipwa ya kiasi cha Sh. 319,618,413.27. Madeni haya yalitokana na wazabuni wa vifaa vya ujenzi licha ya kwamba vituo hivyo vilikuwa vimetumia kikamilifu fedha walizokuwa wamezipokea kama inavyooneshwa katika Jedwali Na. 3-14.

⁵ Vituo vitano (DVTCs) ni Kilindi, Chemba, Bahi, Dar es Salaam na Kwimba

Jedwali Na. 3-14: Akaunti Ambazo Hazijalipwa

Na.	Taasisi	Kiasi (Sh.)
1	VETA Kilindi	42,870,549.00
2	VETA Chemba	45,252,552.39
3	VETA Bahi	115,429,148.88
4	VETA Dar es Salaam	71,243,663.00
5	VETA Kwimba	44,822,500.00
Jumla		319,618,413.27

Chanzo: Kulingana na faili ya mradi na Kumbukumbu za kifedha

Ni uelewa wangu kuwa madeni hayo yalitokana na usimamizi na ufuatiliaji duni wa ujenzi ambao ulisababisha matumizi makubwa ya fedha katika ununuzi ya vifaa vya ujenzi ambayo yalifanywa zaidi ya fedha za mradi zilizotolewa kwa vituo (DVTC) vitano. Kuwapo kwa madeni yaliyojitokeza zaidi ya ufadhili wa mradi kunamaanisha ukosefu wa nidhamu ya kifedha katika usimamizi wa fedha za mradi. Madeni hayo yanaweza pia kuleta athari katika utekelezaji wa mradi endapo kuna upungufu wa fedha zinazohitajika katika kulipa madeni.

Ninazishauri Menejimenti za VETA Kilindi, Chemba, Bahi, Kwimba, na Dar es Salaam mambo yafuatayo:

- (a) Kusimamia na kufuatilia ipasavyo shughuli za mradi ili malipo ya mradi yafanyike kulingana na ratiba ya malipo na fedha zilizopokelewa; na
- (b) Iwasiliane na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST) kwa ajili ya kuandaa mpango wa ulipaji wa madeni ya kiasi cha Sh. 319,618,413.27 ili kuepusha uwezekano wa kusumbua ufadhili wa mradi kwa siku zijazo.

3.4.5 Malipo ya ziada ya taa za barabarani kiasi cha Sh. Milioni 588.45 katika Halmashauri ya Manispaa ya Mtwara

Kipengele cha 36.1 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba Na. LGA/085/2017/2018/W/01 ulioingiwa tarehe 8 Juni 2018 kwa kiasi cha Sh. 23,176,087,870 kwa muda wa miezi 18.5 kati ya Halmashauri ya Manispaa ya Mtwara na Mkandarasi kinataja kuwa “hati ya makisio ya gharama za ujenzi inatumika kukokotoa bei ya mkataba; na mkandarasi atalipwa kulingana kiwango cha kazi iliyokamilika kwa bei zilizotajwa kwenye gharama za makadirio ya vifaa kwa kila

kipengele”. Idadi ya vitu 8100 vilivyomo katika gharama za makadirio ya vifaa vilivyohusishwa kwenye mkataba inaonesha kuwa bei zilizokubalika za usambazaji, uwekaji, majaribio, na kipindi cha maangalizi cha miaka mitatu taa moja ya barabarani kuwa ni kiasi cha Sh. 7,500,000.

Katika upitiaji wa malipo ya mkandarasi nilibaini kuwa kuwa taa za barabarani zililipwa kwa viwango vya bei ya juu kuliko bei iliyokubaliwa kwenye mkataba kwa kiasi cha Sh. 588,449,414, Jedwali Na. 3-15.

Jedwali Na. 3-15: Malipo ya Ziada ya Taa za Barabarani

Jina la eneo la Barabara	Idadi ya Taa zililipiwa	Bei za kwenye Mkataba (Sh.)	Bei za Kwenye Nyaraka za malipo Cheti 11, 12 & 14 (Sh.)	Kiasi kilicholipwa Zaidi (Sh.)	
				Kwa taa	Jumla
Cotc Road	22	7,500,000	8,625,000.00	1,125,000.00	24,750,000
Senegal Road	20	7,500,000	8,625,000.00	1,125,000.00	22,500,000
Mashujaa Parks	30	7,500,000	10,254,166.67	2,754,166.67	82,625,000
Tilla Park	4	7,500,000	10,788,000.00	3,288,000.00	13,152,000
Maduka Makubwa	2	7,500,000	8,625,000.00	1,125,000.00	2,250,000
Chuno Extension	29	7,500,000	18,142,241.38	10,642,241.38	308,625,000
Chuno Market	10	7,500,000	18,142,241.38	10,642,241.38	106,422,414
Extension Senegal To Chuno/Masan dube	9	7,500,000	8,625,000.00	1,125,000.00	10,125,000
Mikindani Approach Road	16	7,500,000	8,625,000.00	1,125,000.00	18,000,000
Jumla					588,449,414

Chanzo: Nyaraka za Mkataba, IPCs na Hati za Malipo

Hii ilichangiwa na usimamizi duni wa kandarasi husika, hivyo kusababisha ongezeko la kiwango cha malipo kwa kila taa.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Manispaa ya Mtwara ihakikishe Mkandarasi anarejesha kiasi kilicholipwa zaidi ya makubaliano ya mkataba Sh. 588,449,414.

3.4.6 Malipo ya Kodi ya Ongezeko la Thamani Kwenye Ununuzi Uliofanyika kwenye Mradi Iliyosamehewa Kodi Sh. Milioni 683.92

Kipengele. 2.4.6 cha Mkataba wa Ufadhili wa IDA, 2015 inahitaji mapato kutoka kwa mkopo yasitumike kulipa kodi au ushuru.

Ukaguzi niliofanya wa nyaraka za malipo ulibaini kuwa Programu ya Maendeleo ya Mji Mkuu Dar es Salaam (DMDP) ilifanya malipo ya jumla ya kiasi cha Sh. 3,799,579,302.4 kwa wazabuni mbalimbali wa bidhaa na huduma ambayo ni pamoja na Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) ya kiasi cha Sh. 683,924,274.43

Hii inachangiwa na juhudi duni za menejimenti katika kuendana na matakwa ya mradi (IDA). Ni maoni yangu kwamba kutofuatwa kwa Kipengele. 2.4.6 cha Mkataba wa Ufadhili wa IDA, 2015, kiasi hicho kingeweza kutumika kutekeleza shughuli za mradi.

Ninapendekeza Menejimenti ya OR-TAMISEMI iimarisha ufuatiliaji wa marejesho ya Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kutoka Mamlaka ya Mapato Tanzania ili kuendana na matakwa ya Kipengele. 2.4.6 cha Mkataba wa Ufadhili wa IDA, 2015.

SURA YA NNE

UNUNUZI NA USIMAMIZI WA MIKATABA

4.0 Utangulizi

Sheria ya Ununuzi wa Umma ya mwaka 2011 na Kanuni zake za mwaka 2013 (na marekebisho yake ya 2016) ndiyo inayoongoza usimamizi wa ununuzi na mikataba inayohusiana na miradi ya maendeleo nchini Tanzania. Nilipitia usimamizi wa ununuzi na mikataba ya miradi ya maendeleo ili kubaini kama manufaa ya hali ya juu ya kiuchumi, kijamii na kimazingira yalifikwa kwa uhakika na kwa ufanisi. Sura hii inaelezea upungufu uliobainika wakati wa kupitia michakato ya ununuzi na usimamizi wa mikataba katika kutekeleza miradi ya maendeleo.

4.1 Muhtasari wa Matokeo Muhimu katika Usimamizi wa Ununuzi na Mikataba

4.1.1 Ucheleweshaji wa Malipo ya Madai ya Wakandarasi ya Sh. Bilioni 209 kwa Muda wa Zaidi ya Siku 220

Kanuni ya 243 (7) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013 inataka taasisi nunuzi kuadhinisha malipo mara moja baada ya kuhakiki kuwa huduma imetolewa au kazi husika imekamili kulingana na makubaliano ya mkataba.

Mapitio yangu ya kumbukumbu za malipo ya wakandarasi yalionesha ucheleweshaji wa malipo yaliyofanywa kwa wakandarasi kwa muda kati ya siku 7 hadi 222 kwa kazi zilizohakikiwa zenye thamani ya Sh. 209,001,359,573.87 ambayo yaliwasilishwa kwa wakati na wakandarasi. Maelezo ya ucheleweshaji wa malipo yaliyofanywa kwa wakandarasi yanaoneshwa kwenye **Jedwali Na. 4-1**.

Jedwali Na. 4-1: Ucheleweshaji wa Malipo ya Madai ya Wakandarasi

Jina la Mradi	Kiasi kilichohakikiwa (Sh.)	Idadi ya siku zilizochelewa
Mradi wa Uwezesaji Biashara na Uchukuzi wa Kusini mwa Afrika (SATTFP)	11,186,172,502.32	7-191
Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam (DMDP)	25,763,357,539.87	24-203
Arusha-Holili	2,208,372,096.08	Haikuoneshwa
Mradi wa Miundombinu ya Usafiri wa Mabasi Yaendayo Haraka Awamu ya pili (BRT II)	81,820,440,115.60	25-109

Jina la Mradi	Kiasi kilichohakikiwa (Sh.)	Idadi ya siku zilizochelewa
Mradi wa Pili wa Kusaidia Sekta ya Maji (WSSP II)	7,110,538,780	62-189
TANIPAC	941,166,768.22	114
Elimu na Ujuzi, Kazi za Uzalishaji (ESPJ)	1,687,236,998.29	35
Mradi wa Kiunganishi cha Usambazaji cha Tanzania Zambia (TAZA)	198,861,325	180-210
Ukarabati wa Mradi wa Kituo cha Umeme wa Maji cha Hale unaotekelezwa na TANESCO	73,246,514	44
Mradi Endelevu wa Usambazaji Maji na Usafi wa Mazingira Jijini Arusha (ASUWSDP)	77,993,023,765	6-127
Matokeo Makubwa Sasa (BRN) katika Mradi wa Elimu wa Lipa Kulingana na Matokeo (EPforR)	18,943,169.49	222
Jumla	209,001,359,573.87	

Chanzo: Mawasiliano ya mikataba, Madai ya Wakandarasi (IPCs) na Hati za malipo

Kasoro hii ilichangiwa zaidi na ucheleweshaji wa utoaji wa fedha kutoka kwa mamlaka zinazohusika, ikiwa ni pamoja na Wizara ya Fedha na Mipango na taratibu za uhakiki na uidhinishaji wa madai ya wakandarasi za watekeleza miradi kuchukua muda mrefu.

Ni maoni yangu kuwa ucheleweshaji wa malipo kwa wakandarasi husika sio tu unapelekea ongezeko la gharama za mradi bali pia unaharibu sifa ya Serikali mbele ya wakandarasi na, wakati mwingine kusababisha migogoro isiyo ya lazima.

Ninapendekeza kwa watekeleza miradi kuhakikisha wakandarasi wanalipwa kwa wakati ili kuepuka adhabu zinazoweza kutokea na hatari ya kuchelewa kukamilika kwa miradi.

4.1.2 Kutopokelewa kwa Mita za Maji 14,000 na DAWASA Wakati Dhamana ya Utendaji Imeisha Muda Wake Ambayo ni Sh. Milioni 694

Nilibaini kuwa wakati wa utekelezaji wa awamu ya Pili ya mradi wa Kusaidia Sekta ya Maji Awamu ya Pili (WSDP II), Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Dar es Salaam (DAWASA) iliingia Mkataba Na.TZZ-DAWASA-91670-GORFB tarehe 19 Juni 2020 wa ugavi wa mita za maji (water meters) 50,000 kwa ajili ya uboreshaji na upanuzi wa huduma ya maji kwa gharama ya Sh. 2,478,812,500 bila kodi ya ongezeko la thamani(VAT) (yaani Sh. 49,576.25 kwa mita moja). Muda wa

kukabidhi mita hizo ulisogezwa mpaka tarehe 30 Septemba 2021 ili kutoa muda kwa mkandarasi kupata huduma ya ukaguzi wa mita hizo kutoka kwa Wakala wa Mizani na Vipimo (WMA).

Nilibaini msambazaji alifanikiwa kufikisha mita zote 50,000 na kuziwasilisha Wakala wa Vipimo (WMA) kwa ukaguzi. Hata hivyo, hadi kufikia tarehe ya kukamilisha ukaguzi huu tarehe 06 Oktoba 2021 ukaguzi wa mita 36,000 sawa na kiasi Sh. 1,784,745,000 ulikamilika na kukabidhiwa kwa Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Dar es Salaam (DAWASA) na kubakiza mita 14000 ambazo hazikupokelewa zenye gharama ya Sh. 694,067,500.

Pia nilibaini kuwa dhamana ya utendaji Na. UBAT/GTEE/066/20 ilikuwa imeisha muda wake tangu tarehe 3 Juni 2021 ikiwa bado bidhaa husika hazijakabidhiwa kikamilifu.

Hii ilichangiwa zaidi na menejimenti ya Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Dar es Salaam (DAWASA) kutofatilia kwa karibu wa Wakala kwa Vipimo (WMA) jili kuhakikisha kwamba mita zote za maji zilizoagizwa zinakaguliwa kwa wakati.

Ni maoni yangu kuwa Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Dar es Salaam (DAWASA) iko katika hatari ya kupata hasara pale WMA inapothibitisha kuwa mita zinazosubiri kukaguliwa hazikidhi viwango vinavyotakiwa kwa sababu dhamana ya utendaji ilikuwa imekwisha muda wake.

Ninapendekeza menejimenti ya Wizara ya Maji kwa kwa kushirikiana na Mamlaka ya Maji Safi na Maji Taka Dar es Salaam (DAWASA) kufuatilia kwa karibu Wakala wa Mizani na Vipimo ili kuharakisha ukaguzi wa mita 14,000 bila kuchelewa zaidi.

4.1.3 Taasisi ya Elimu Tanzania (TIE) Kushindwa Kuchapisha Vyeti 4,606,867 vya Darasa la Saba sawa na 47% ya Idadi ya Vyeti Vinavyotarajiwa

Nilibaini kuwa kupitia utekelezaji wa Mradi kwa Matokeo Makubwa Sasa (EPforR), Wizara ya Elimu, Sayansi na Technolojia iliamisha kiasi cha Sh. 1,823,709,930 kwenda Taasisi ya Elimu Tanzania (TIE) tarehe 16 Februari 2021 ili kuwezesha uchapishaji wa vyeti

8,684,333 vya darasa la saba kwa wanafunzi waliomaliza masomo mwaka 2008 hadi 2019 ambao ulipangwa kukamilika katika mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni 2021. Hata hivyo, Taasisi ya Elimu Tanzania (TIE) iliweza kuchapisha na kusambaza vyeti 4,606,867 vya darasa la saba vyenye thamani ya kiasi cha Sh. 935,136,309 katika mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni 2021, na kusababisha kiwango cha chini cha utekelezaji kwani vyeti 4,077,466 vya darasa la saba vyenye thamani ya kiasi cha Sh. 888,573,621 sawa na 47% vilikuwa havijachapishwa na kusambazwa.

Hii ilichangiwa zaidi na ucheleweshwaji wa mchakato wa ununuzi kutokana na kukosekana kwa karatasi maalum za uchapishaji nchini zinazotumika kuchapisha vyeti vya darasa la saba kutokana na mlipuko wa UVIKO-19 Duniani uliokwamisha uagizaji wa vifaa kutoka nje ya nchi. Ni maoni yangu kuwa kushindwa kuchapisha idadi ya vyeti vya darasa la saba hakutimizi lengo lililokusudiwa kwa mwaka 2020/21.

Ninapendekeza Menejimenti ya Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia (MoOEST) kuharakisha mchakato wa ununuzi ili kuhakikisha vyeti vilivyobaki vya darasa la saba vinachapishwa bila kuchelewa zaidi ili kufikia malengo yaliyokusudiwa ya Mradi wa EPforR.

4.1.4 Ushirikishwaji wa Mhandisi Mshauri Kabla ya Kukamilisha Mchakato Mzima wa Ununuzi

Kanuni ya 84 ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013 inakataza kutarajia kukubalika kwa zabuni yoyote hadi idhini itolewe kutoka kwa mamlaka husika.

Kinyume na matakwa ya sheria, katika kupitia utekelezaji wa Mradi kwa Matokeo Makubwa Sasa (EpforR) nilibaini kuwa, tarehe 09 Aprili 2021, Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia (MoEST) iliamisha kiasi cha Sh. 8,000,000,000 kwenda vyuo vitatu vya ualimu ambavyo ni Chuo cha Ualimu Sumbawanga (Sh. 3,000,000,000), Chuo cha Ualimu Muhonda (Sh. 3,000,000,000) Chuo cha Ualimu Dakawa (Sh. 2,000,000,000) kwa ajili ya ujenzi wa vyuo hivyo unaotekelezwa kwa kutumia njia ya ununuzi ya “Force Account”.

Nilibaini kuwa hadi kufikia Agosti 2021 vyuo hivyo vitatu vilifanya kazi ya kutayarisha maeneo ya ujenzi chini ya usimamizi wa Chuo cha Ufundi Arusha (ATC) kama mshauri elekezi wa mradi. Hata hivyo, hadi kufikia tarehe 31 Agosti 2021 vyuo vilikuwa kwenye mchakato wa tathmini, ikimaanisha kuwa mchakato wa ununuzi haujakamilika, hivyo mshauri elekezi alianza kazi ya ushauri bila kuwa na mkataba wa kisheria.

Upungufu huo ulichangiwa na uangalizi usiojitosheleza wa Menejimenti ambayo ilitakiwa kuhakikisha kuwa mchakato wa ununuzi unakamilika kabla ya kuanza kazi ya ushauri. Kuna dalili kwamba kulikuwa na ushindani usio wa haki na upendeleo, hivyo kuwa katika hatari ya kutopata mzabuni wa chini aliyetathminiwa.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia (MoEST) kuhakikisha uzingatiaji wa taratibu za ununuzi kwa kukamilisha mchakato wa ununuzi kabla ya kuanza kazi za ushauri.

4.1.5 Mchakato wa Muda Mrefu wa Ununuzi wa Zabuni kwa Ajili ya Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Yenye Kiwango cha KV 400 na Urefu wa Kilomita 280 Kutoka Nyakanazi hadi Kigoma

Uchambuzi wangu ulibaini kuwa, tarehe 30 Septemba 2020 Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) lilianzisha mchakato wa ununuzi wa vipengele “A” kwa ajili ya ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya KV 400 yenye umbali wa kilomita 280 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma, kupitia zabuni iliyotangazwa kimataifa. Kutokana na ufafanuzi kadhaa ulioombwa na wazabuni, tarehe iliyopangwa ya kuwasilisha zabuni ilikuwa kuanzia tarehe 18 Novemba 2020 hadi kufikia tarehe 29 Januari 2021 ambapo zabuni 10 za Fungu Na. 1 na zabuni saba za Fungu Na. 2 ziliwasilishwa. Hata hivyo, nilibaini kipindi cha uhalali wa zabuni kurefushwa ikiwa ni zaidi ya miezi tisa tangu ilipoisha muda wake, mpaka kufikia kipindi cha ukaguzi huu mwezi Oktoba 2021. Hii ni kinyume na kifungu cha 18.1 chini ya Kifungu cha II cha Nyaraka za kutunzia kumbukumbu ya zabuni kwenye hati za zabuni Na. SMP/MP. /PMU/20/31/586 kwa kipengele cha “A” ambacho kinataka kipindi uhalali wa zabuni zilizotangazwa kiwe siku 180.

Ucheleweshaji huo ulisababishwa zaidi na kurudiwa kwa mchakato wa tathmini ambao ulitokana na kuengua wazabuni kwa vigezo visivyo halali wakati wa tathmini na ucheleweshaji wa kufanyia kazi maoni ya mzabuni aliyekidhi vigezo wakati wa mazungumzo ya bei ambayo yaliyolewa na mfadhili wakati wanawasilisha nyaraka ya kutokuwa na pingamizi (no objection).

Kuchelewa kukamilisha mchakato wa ununuzi kunasababisha hatari ya kuongezeka kwa gharama ya mradi kutokana na kupanda kwa bei za bidhaa na huduma katika siku zijazo kutokana na mfumuko wa bei. Kuchelewa kunahatarisha kufikiwa kwa malengo ya mradi wa usafirishaji umeme wa Gridi ya Kaskazini Magharibi (400KV) kutoka Nyakanazi hadi Kigoma.

Ninapendekeza Menejimenti ya Shirika La Umeme Tanzania (TANESCO) ikamilishe mchakato wa ununuzi ya kipengele “A” ili kuwezesha utekelezaji wa haraka wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme yenye viwango vya KV 400 yenye umbali wa kilomita 280 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma.

4.1.6 Kutowasilishwa kwa Mashine za Uchimbaji wa Visima vya Maji, Vifaa vya Maabara, Vifaa vya Kupima Mabomba na Mita vyenye Thamani ya Sh. Milioni 693 kwa Miradi ya SRWSSP

Nilibaini kuwa wakati wa utekelezaji wa Mpango endelevu wa usambazaji wa maji na usafi wa mazingira vijijini (SRWSSP) Wizara ya Maji iliingia mkataba na Mkandarasi kwa mkataba Na. ME-011/2020-2020-2021/Contract/G/01 wa usambazaji wa uchimbaji visima vya Maji, vifaa vya maabara, vifaa vya kupima bomba na kifaa cha kupimia mita kwa bei ya mkataba wa Dola za Marekani 303,284.95 sawa na Sh. 693,379,151.24 ambavyo vilitakiwa kuwasilishwa kwenye Taasisi ya maji kabla ya tarehe ya mwisho ya mkataba ambayo ilikuwa tarehe 28 Oktoba 2021. Hata hivyo, nilibaini kuwa vifaa hivyo bado havijafikishwa pamoja na kwamba muda wa ulioainishwa kwenye makataba ulikuwa umekwisha.

Hii ilichangiwa zaidi na ufuatiliaji duni wa usimamizi katika ufikishaji wa bidhaa zilizoagizwa kwa wakati. Nina maoni kwamba

kuchelewa kufikisha bidhaa kunainyima jamii iliyokusudiwa kupata manufaa yanayotarajiwa kutoka kwa Serikali kwa wakati.

Ninapendekeza Managementi ya Mradi wa Mpango Endelevu wa Usambazaji wa Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini (SRWSSP) kufuatilia ili kuhakikisha uchimbaji wa visima vya maji, vifaa vya maabara, vifaa vya kupima mabomba, na vipimo vya mita vinawasilishwa na kutumika kama ilivyopangwa kwa maslahi ya Umma.

4.1.7 Muda wa Dhamana ya Utendaji Kuisha Kabla ya Kipindi cha Matazamio

Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) limeanzisha Mradi wa Uwekezaji wa Miundombinu ya Msingi ya Kusafirisha Umeme (BTIP) kwa lengo kuu la kuboresha vituo vidogo ili kuwezesha usambazaji wa umeme kutoka Iringa hadi Shinyanga kwa kiwango cha KV 400 kupitia njia mpya ya kusafirisha umeme mkubwa. Hatimaye, njia hii ya kusambaza umeme itakuwa sehemu ya miundombinu inayounganisha mabwawa ya nguvu za umeme Mashariki na Kusini mwa Afrika (EAPP na SAPP) kupitia Kenya na Zambia katika kiwango cha 400kV.

Kifungu cha 5.2.2 cha mkataba kati ya Shirika la umeme Tanzania(TANESCO) na Kampuni ya KEC kwa ajili ya ujenzi wa Mradi wa Uwekezaji wa Miundombinu ya Msingi ya Kusafirisha Umeme (BTIP) wa 400 kV - Ujenzi wa Vituo Vidogo viwili vya Mradi huu katika mikoa ya Dodoma na Singida kinaeleza kuwa, muda wa matazamio utakuwa siku 540 kuanzia tarehe ya kukamilika kwake au mwaka mmoja kuanzia tarehe ya kukubalika kwa uendeshaji wa vifaa kwa chochote kitakachotokea kwanza. Aidha, Kifungu cha 3.3.3 hadi 3.3.5 cha mkataba kinaeleza kwamba kiasi cha dhamana ya utendakazi kitakuwa 10% ya bei ya mkataba, na hakitapunguzwa pale mradi utakapokabidhiwa kuanza kutumika.

Nilibaini kuwa wakati wa utekelezaji wa Mradi wa Uwekezaji wa Miundombinu ya Msingi ya Kusafirisha Umeme (BTIP) yalifanyika makubaliano kati ya Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) na kampuni ya KEC juu ya dhamana ya utendaji kazi Na. CRDB17-

ICT0823, 24 na 25 ili kukidhi fidia yoyote itakayojitokeza kipindi cha matazamia. Katika makubaliano hayo, dhamana ya utendaji kazi ilipangwa kuisha tarehe 31 Desemba 2021, wakati kipindi cha matazamia kinachukua muda wa siku 540 yaani kuanzia tarehe 30 Juni 2021 hadi tarehe 31 Desemba 2022.

Hii ilichangiwa na kutotekelezwa ipasavyo kwa vifungu vya mkataba. Kuna hatari kwamba Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) linaweza kupata upotevu mkubwa wa fedha za umma endapo watafanya kazi chini ya kiwango kama mkandarasi atashindwa kurejesha malipo ya awali aliyolipwa.

Ninapendekeza Menejimenti ya Shirika la umeme Tanzania (TANESCO) kuharakisha mchakato wa kuomba nyongeza ya dhamana ya utendaji ili kufidia kipindi chote cha mtazamia ili kuendana na vifungu vya mkataba.

4.1.8 Dhamana ya Malipo ya Mapema Ambayo Muda Wake Umeisha Kabla ya Urejeshaji Kamili Sh. Bilioni 1.95 ya Mradi wa DMDP Katika Manispaa ya Temeke

Kifungu cha 49.1 cha masharti ya jumla ya mikataba (GCC) kati ya Halmashauri ya Manispaa ya Temeke na wakandarasi wawili kinaitaka Halmashauri ya Manispaa ya Temeke kufanya malipo ya awali kwa mkandarasi wa kiasi kilichotajwa katika Masharti Maalumu ya Mkataba (SCC) dhidi ya masharti ya mkandarasi ya dhamana ya benki iliyokubalika kwenda kwa mwajiri kwa kiasi na sarafu sawa na malipo ya awali. Dhamana itaendelea kutumika hadi malipo ya awali ya yakapokuwa yamelipwa, lakini kiasi cha dhamana kitapunguzwa hatua kwa hatua kwa kiasi kinachorejeshwa na Mkandarasi.

Nilibaini kuwa Mradi wa Maendeleo ya Jiji Kuu Dar es Salaam (DMDP) uliopo Halmashauri ya Manispaa ya Temeke ulilipa malipo ya awali kwa kandarasi mbalimbali yenye thamani ya Sh. 4,661,543,947.35 ambayo walikuwa wamehakikishiwa kwa dhamana ya awali ya benki namba OG1914TZ0100298/308, 317020036228 - GA, na 40 GP0702. Hata hivyo, mpaka kufikia tarehe 30 Juni 2021 jumla ya Sh. 2,709,302,823.25 zilirejeshwa na kuacha kiasi cha Sh. 1,952,241,124 hakijarejeshwa. Pia nilibaini malipo ya ziada ya dhamana ya benki

yaliyowasilishwa na wakandarasi yaliisha muda wake tarehe 3 Novemba 2020 na mwezi Mei 2021 mtawalia kabla ya kumalizia malipo yote.

Hii ilisababishwa zaidi na makosa ya usimamizi katika kufuatilia urejeshaji wa malipo ya awali yaliyolipwa kwa wakandarasi. Maoni yangu ni kwamba iwapo mkandarasi atashindwa kufanya kazi, Menejimenti ya Mradi wa Maendeleo ya Mji Mkuu Dar es Salaam (DMDP) haitakuwa na njia ya kisheria ya kurejesha kiasi hicho kutoka kwa wakandarasi.

Ninapendekeza Menejimenti ya Halmashauri ya Manispaa ya Temeke kufuatilia kwa karibu vipengele muhimu vya mikataba katika awamu za utekelezaji ili kufikia malengo ya Mradi wa Maendeleo ya Mji Mkuu Dar es Salaam (DMDP) na kuongezeka kwa dhamana ya malipo ya awali kwa kiasi ambacho hakijarejeshwa kiongezwe upya.

4.1.9 Hati ya Kukamilisha Kazi Kutolewa Kabla ya Mkandarasi Kumalizia Upungufu Uliopo Kulingana Vipengele vya Makadirio ya Gharama za Ujenzi (BOQ) katika Mradi Wa Usimamizi Wa Uvuvi Na Ukuaji Wa Pamoja Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (SWIOFiSH)

Kipengele cha 53.1 cha Masharti ya jumla ya Mkataba (GCC) ME/021/2/2017-2018/SWIOFiSH/W/01 ulioingiwa tarehe 24 Aprili 2019 kati ya Wizara ya Mifugo na Mkandarasi kwa ajili ya ujenzi wa Maabara ya utafiti wa samaki TAFIRI's iliyopo Kunduchi Dar-es-salaam kwa kiasi cha Sh. 2,609,491,754.20 (pamoja na Kodi ya Ongezeko la Thamani) kwa muda wa miezi 10 kinamtaka meneja wa mradi (mshauri) kuhakikisha kuwa kazi zote zinakamilika kabla ya kutoa hati ya kukamilisha kazi.

Nilibaini kuwa mkataba huo ulianza tarehe 7 Mei 2019 ukitarajiwa kukamilika tarehe 24 Februari 2020 ambao baadaye ulifanyiwa marekebisho hadi tarehe 8 Februari 2021. Hata hivyo, hati ya kukamilisha kazi ambayo ilitolewa tarehe 8 Februari 2021 katika kipindi cha matarajio kinachoishia tarehe 7 Februari 2022 ilitolewa kimakosa kabla ya kukamilisha maeneo 12 ya upungufu mdogomdogo

yanayohusiana na kazi za ujenzi na maeneo 15 ya upungufu mdogomdogo yanayohusiana na kazi za uhandisi.

Hii ilisababishwa zaidi na upungufu katika udhibiti wa ndani wa usimamizi wa mikataba ambao unaweza kusababisha migogoro ikiwa hautasimamiwa ipasavyo.

Ninapendekeza Wizara ya Mifugo kwa Mradi wa Usimamizi wa Uvuvi na Ukuaji wa Pamoja Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (SWIOFiSH) kuzingatia kikamilifu matakwa ya kimkataba kiasi kwamba hati za kukamilisha kazi zitolewe baada ya kukamilisha kazi yote, isipokuwa kama imeelekezwa katika mkataba.

4.1.10 Utekelezaji wa Mkataba Bila Dhamana ya Utendaji katika Maabara ya Utafiti wa Samaki TAFIRI Kunduchi

Nilibaini kuwa mkataba namba ME/21/2/2020/2021/HQ/G/17 wa Mradi wa Usimamizi wa Uvuvi na Ukuaji wa Pamoja Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (SWIOFiSH) kati ya Wizara ya Mifugo na Uvuvi na M/s Olotu Works wenye bei ya mkataba wa kiasi cha Sh. 128,673,100 kwa ajili ya usambazaji wa samani za maabara ya utafiti wa samaki TAFIRI ulitiwa saini tarehe 15 Machi 2021 na samani hizo zilitarajiwa kupokelewa tarehe 13 Mei 2021.

Nilibaini kuwa msambazaji alishindwa kuwasilisha dhamana ya utendaji, kinyume na matakwa ya Kanuni Na. 29 (1) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma ya mwaka 2013 na Kifungu cha 6.1 cha mkataba namba ME/21/2/2020/2021/HQ/G/17 unaotaka dhamana ya utendaji 10% ya mkataba itolewe kwa mwajiri ndani ya siku 14. kuanzia tarehe ya kupokea taarifa ya tuzo ya mkataba

Hitilafu hii ilichangiwa zaidi na udhibiti dhaifu wa utekelezaji wa sheria za ununuzi na mahitaji ya kimkataba. Kutokana na kukosekana kwa dhamana za utendaji, Mradi wa Usimamizi wa Uvuvi na Ukuaji wa Pamoja Kusini Magharibi mwa Bahari ya Hindi (SWIOFiSH) unakabiliwa na hatari ya kupoteza rasilimali kwa ajili ya miradi inayoendelea endapo mkandarasi atashindwa kutekeleza kazi zilizoainishwa.

Ninapendekeza Menejimenti ya Wizara ya Mifugo kuhakikisha mikataba inayotekelezwa inasimamiwa kwa dhamana ya utendaji ili kulinda maslahi ya taasisi nunuzi katika utekelezaji wenye mafanikio wa miradi/mikataba.

4.1.11 Marekebisho ya Masharti Maalumu ya Mkataba (SCC) Yalisababisha Ongezeko katika Ulipaji wa Malipo ya Awali kwa Kiasi cha Sh. Bilioni 1.78

Kifungu cha 9(1)(d) cha Sheria ya Ununuzi wa Umma ya mwaka 2011 inahitaji idhini ya awali ya Mamlaka kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali na Taasisi za Kitaalamu kwa kukiuka kwa matumizi ya Hati ya Viwango vya Zabuni (STD). Kifungu cha 41.1 cha Tangazo la Zabuni (ITT) cha Hati ya Viwango ya Zabuni ya mwaka 2018 kinahitaji Malipo ya awali yawe na ukomo cha kiasi cha 15% ya bei ya mkataba.

Nilibaini kuwa wakati wa utekelezaji wa Mradi wa Matokeo Makubwa (EPforR), Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia na SUMA JKT iliidhinisha nyongeza Na.1 ya mkataba Na. ME-024/2019-2020/HQ/W/06 tarehe 5 Februari 2021 kwa mapendekezo ya kazi za ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Mfano Dodoma, eneo la Iyumbu Dodoma, yenye mkataba wa awali kwa kiasi cha Sh. 17,109,576,232 kwa kuongeza kifungu kidogo cha mkataba mkuu kinachomtaka Mwajiri—Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia (MoEST)—kulipa malipo maalum ya awali kwa mkandarasi kwa ajili ya kununua vifaa vya ujenzi baada ya kuwasilisha Mpango Mpya wa Ununuzi, Mpango Kazi, na hati ya madai ya vifaa vya ujenzi zitakazonunuliwa. Tarehe ya kuanza kutumika ilikuwa tarehe 23 Juni 2020, wakati tarehe ya kukamilika ilipangwa kuwa tarehe 23 Februari 2022.

Kinyume na makubaliano yaliyotajwa hapo juu, kifungu kilichorekebishwa kimesababisha malipo ya awali ya mkataba ya kiasi cha Sh. 4,349,777,372.48 (25.42%) ya bei ya mkataba badala ya kiasi cha Sh. 2,566,436,434.80 (15%) ya bei ya mkataba ya Sh. 17,109,576,232. Hii ilisababisha malipo ya awali kuongezeka kwa Sh. 1,783,340, 937.68 (10.42%) na kupewa jina la Malipo ya Awali Maalumu.

Marekebisho yaliyofanywa katika nyongeza hiyo yanakiuka Tangazo la Zabuni Kifungu cha 41.1 cha Hati ya mkataba ya mwaka 2018 kinachotaka malipo ya awali yawe 15% ya bei ya mkataba na hakuna ushahidi kwamba, marekebisho ya vifungu Na. vya mkataba yaliidhinishwa na Mamlaka ya Udhibiti wa Ununuzi ya Umma (PPRA) kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

Nilibaini zaidi kuwa hakuna dhamana iliyowasilishwa kwa malipo ya awali yaliyolipwa kwa kuwa kifungu kiliondolewa katika marekebisho ya mkataba.

Udhaifu huu ulichangiwa zaidi na maandalizi yasiyojitosheleza ya tathmini ambayo ilionekana kuwa mzabuni aliyefanikiwa (SUMA JKT) ni mwenye uwezo mkubwa katika masuala ya fedha, wakati kiuhalisi mkandarasi hakuwa na uwezo wa kutosha katika masuala ya kifedha. Kutozingatia nyaraka za viwango vinavyotumika katika zabuni kumesababisha malipo ya awali kuongezeka kwa Sh. 1,783,340,937.68

Ninapendekeza Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia kusimamia kwa makini mkataba kulingana na hati ya zabuni. Katika siku zijazo, ihakikishe wazabuni walioshinda wana uwezo wa kifedha wapate idhini ya awali kutoka kwa (Mamlaka ya Udhibiti wa Ununuzi wa Umma (PPRA) kwa kushirikiana na ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa serikali kama sheria inavyotaka.

SURA YA TANO

HALI HALISI YA UTENDAJI WA MIRADI

5.0 Utangulizi

Sura hii inaonesha matokeo yanayohusiana na utendaji kazi wa miradi iliyobainika wakati wa kufanya kaguzi za fedha 292 zilizofanyika mwaka wa fedha 2020/21 mbali za kaguzi za kiufundi na zinazohusiana na uzingatiaji wa matakwa ya sheria (Compliance Audit).

5.1 Muhtasari wa Matokeo Muhimu wa Hali Halisi ya Utendaji wa Miradi

5.1.1 Kutokamilika kwa Ujenzi wa Ofisi Tano za Kanda za Baraza la Kitaifa La Elimu ya Ufundi (NACTE) Kutokana na Uhaba wa Fedha Kiasi Cha Sh. Milioni 289.78

Baraza la Kitaifa la Elimu ya ufundi (NACTE) lenye makao makuu yake Dar es Salaam limekuwa likifanya kazi Tanzania Bara kupitia ofisi zake za kukodi katika kanda tano zilizopo katika mikoa mitano: Arusha, Mbeya, Mtwara, Mwanza na Tabora. Baraza la Kitaifa la Elimu ya ufundi (NACTE) limekuwa likilipa gharama ya kodi kwa ajili ya ofisi hizo kiasi cha Sh. 159,000,000 sawa na Sh. 1,431,000,000 kwa kipindi cha miaka tisa. Hii inamaanisha kwamba chini ya kipindi cha miaka kumi Baraza la Kitaifa la Elimu ya ufundi (NACTE) lina uwezo wa kujenga ofisi tano ikilinganishwa na makadirio ya ujenzi ya kiasi cha Sh. 1,287,281,250. Kutokana na kupata faida ya kiuchumi, urahisi na usiri wa shughuli zake za kitaaluma, ni jambo la maana kwa Baraza la Kitaifa la Elimu ya ufundi (NACTE) kujenga ofisi zake zenyewe.

Kutokana na kuwapo kwa ufanisi katika ujenzi wa ofisi hizo tano, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST) kupitia Mpango wa Elimu na Ujuzi kwa Ajira zenye tija (ESPJ) ilitoa⁶ jumla ya kiasi cha Sh. 997,505,937 kwa Makao Makuu ya NACTE kati ya 2020 na Aprili 2021 kwa ajili ya ujenzi wa jengo hilo. Ofisi tano za mikoa ya Arusha, Mbeya, Mtwara, Mwanza na Tabora zilitarajiwa kukamilika tarehe 15

⁶ Kiasi kilichotolewa kwa NACTE kilitokana na makadirio ya gharama ya awali ya ujenzi ya Sh. 997,505,937 ikimaanisha kuwa Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia ilitoa kiasi chote kwa NACTE kulingana na makadirio ya gharama yaliyowasilishwa.

Juni 2022. Wakati wa ukaguzi wangu kipindi cha Septemba 2021 nilibaini kuwa NACTE lilitumia kiasi cha Sh. 866,698,871 na kuacha bakaa ya Sh. 130,807,064 kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 5-1**.

Jedwali Na. 5-1: Maelezo ya Fedha Zilizopokelewa na Zilizobaki

Na	Mkoa	Kiasi (Sh.)		
		Malipo kutoka MoEST kwenda NACTE	Fedha zilizotumika mpaka Septemba 2021	Bakaa iliyopo 30 Septemba 2021
1	NACTE ofisi ya Arusha	199,501,187	216,547,303	-17,046,116
2	NACTE ofisi ya Mbeya	199,501,187	167,728,500	31,772,687
3	NACTE ofisi ya Mwanza	199,501,187	148,005,066	51,496,121
4	NACTE ofisi ya Mtwara	199,501,187	188,376,661	11,124,526
5	NACTE ofisi ya Tabora	199,501,187	146,041,341	53,459,846
Jumla		997,505,935	866,698,871	130,807,064

Chanzo: Taarifa ya utekelezaji, hati ya malipo na Makadirio ya ujenzi

Mapitio yangu ya hati za malipo, ripoti ya utekelezaji na ziara ya Septemba 2021 ya kutembelea miradi katika maeneo yanayofanyika ujenzi (Arusha na Mwanza) nilibaini kuwa maendeleo ya ujenzi wa ofisi tano za mikoa yalikuwa kwa wastani wa 80%, huku bado kukiwa na kazi za kupaka rangi, kuweka mapambo, milango, madirisha, umeme, maji, mfumo wa maji taka, na uwekaji wa dari (gypsum) kwamba kiasi cha Sh. 130,807,064 kilichobaki hakitoshi kukamilisha kazi zinazoendelea kutokana na kupanda kwa bei za vifaa na gharama ya chini ya makisio ya awali ambayo yalikuwa kiasi cha Sh. 997,505,937. Kwa hiyo, NACTE ilifanya makadirio mengine ya kiasi cha Sh. 1,287,281,250 ambayo yanahitaji fedha za ziada za Sh. 289,775,313 kwa ajili ya kukamilisha kazi ambazo hazijakamilika kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 5-2**.

Jedwali Na. 5-2: Makadirio ya Gharama za Ujenzi Zilizoongezeka

Na.	Mkoa	Kiasi (SHS)		
		Makadirio Halisi	Makadirio yaliyoongezeka	Makadirio ya chini
1	NACTE ofisi ya Arusha office	199,501,187	257,456,250	57,955,063
2	NACTE ofisi Mbeya	199,501,187	257,456,250	57,955,063
3	NACTE ofisi ya Mwanza	199,501,187	257,456,250	57,955,063
4	NACTE ofisi ya Mtwara	199,501,187	257,456,250	57,955,063
5	NACTE ofisi ya Tabora	199,501,187	257,456,250	57,955,063
Jumla		997,505,935	1,287,281,250	289,775,315

Chanzo: Taarifa za utekelezaji na makadirio yaliyorudiwa

Ni maoni yangu kuwa uhaba wa fedha sio tu unaongeza hatari ya kutokamilika kwa ujenzi kwa wakati bali pia kupanda kwa bei ya vifaa jambo ambalo linaweza kuchelewesha faida za kiuchumi na kiutendaji kwa NACTE kutoka kwa ofisi zinazomilikiwa na kanda.

Ninapendekeza Uongozi wa Baraza la Kitaifa la Elimu ya ufundi (NACTE) kuwasiliana na MOEST kwa ajili ya fedha za ziada ili kuendeleza nakisi ya kiasi cha Sh. 289,775,313 kwa ajili ya kukamilisha kazi zinazoendelea ili ofisi tano za NACTE zianze kutumika kwa wakati unaofaa.

5.1.2 Kasi Ndogo Katika Utekelezaji Wa Ukarabati Na Ujenzi Wa Vyuo 25 Vya Mafunzo Ya Ufundi Vya Wilaya (DVTC), Vyuo Vinane Vya Maendeleo ya Jamii (FDCs), Shule Tatu na Ofisi Mbili za Bodi ya Huduma Za Maktaba Tanzania (TLSB)

Aya ya 8.1 ya Mwongozo wa Kufanya Kazi za ujenzi kwa (Force Account) iliyotolewa na Mamlaka ya Udhhibiti wa Ununuzi wa Umma (PPRA) mwezi mei 2020 inazitaka taasisi nunuzi kuimarisha utekelezaji wa haraka wa programu ya ununuzi .

Uthibitishaji wangu wa hali halisi ya utekelezaji niliofanya Oktoba 2021 ulibainisha kuwa kati ya DVTCs 25, ujenzi wa vituo 23 ulikuwa bado haujakamilika, ikiwemo kazi za ujenzi katika hatua ya msingi na ukuta, kama inavyooneshwa katika **Kiambatisho Na. I.**

Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (MoEST) iliamisha kiasi cha Sh. 7,402,045,450 kwa ajili ya ukarabati na ujenzi wa majengo, lakini ziara yangu ya mwezi Oktoba 2021 katika maeneo ya ujenzi ya vyuo vinane vya maendeleo ya Jamii (FDCs) ilibaini ukarabati ulikuwa bado haujakamilika, hasa kazi za umaliziaji kama ilivyooneshwa katika **Kiambatisho Na. II.** Pia nilifanya ziara nyingine mwezi Oktoba 2021 na kubaini kuwa MoEST ilitoa jumla ya Sh. 3,811,547,946.15 kwa shule tatu na ofisi mbili za TLSB kwa ajili ya ukarabati wa madarasa na ofisi husika ambazo zilikuwa bado hazijakamilika na kazi zinazoendelea

katika hatua mbalimbali kama inavyooneshwa katika **Kiambatisho Na. III.**

Nahusisha kuchelewa kukamilika kwa kazi hizo na usimamizi duni na kutofuata ratiba ya utekelezaji iliyokubaliwa. Hata hivyo, kutokamilika kwa kazi za ujenzi na ukarabati kwa wakati kunachelewesha kufikiwa kwa malengo yaliyokusudiwa na huduma zinazotarajiwa kwa walengwa.

Ninapendekeza uongozi wa Vituo vya Mafunzo ya Ufundi Stadi vya Wilaya (DVTCS), Vyuo vya Maendeleo Ya Jamii (FDCs), shule, na Bodi ya Huduma za Maktaba (TLSB) kuhakikisha kazi zinakamilisha majengo bila kuchelewa ili yaweze kutumika.

5.1.3 Kuchelewa Kupokea na Kuanza Kufanya Kazi Kkwa Winchi (crane) Katika Mradi wa Maboresho ya Bandari ya Dar es Salaam (DMGP) Gati Namba 1-7 katika Bandari ya Dar es Salaam

Mradi wa Maboresho ya Bandari ya Dar es salaam (DMGP) unalenga kuboresha ufanisi na tija Bandari ya Dar es Salaam ikiwa ni pamoja na winchi (crane) kufanya kazi kwenye gati zilizojengwa namba 1-7. Kutokana na hali hiyo, Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) ilisaini mkataba mwingine tarehe 10 Februari 2020 na Mkandarasi kwa bei ya mkataba ya Yuro 32,255,544 kwa muda wa miezi kumi na sita kwa ajili ya kupokea na kuanza kazi ya winchi Na. 3 ya kutoka melini hadi ufukweni, (Nambari 2 kwa Bandari ya Dar es salaam na Nambari 1 kwa Bandari ya Mtwara). Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) ilisaini mkataba Mwingine kwa ajili ya kusambaza na kupokea idadi ya winchi sita- kipande cha 3 kwa gharama ya Dola za Marekani 10,859,000 katika muda wa miezi kumi katika bandari ya Dar es Salaam.

Mapitio yangu yalibaini kuwa usambazaji, uwekaji na uagizaji wa winchi kwenye gati namba 1-7 ulicheleweshwa kwa muda wa zaidi ya mwaka mmoja kutokana na michakato ya muda mrefu ya kutoa mkataba wa makubaliano ya kibenki kupokea au kutoa mzigo baada ya kupokea nyaraka husika (letter of credit) kwa watengenezaji wa vifaa vya mradi. Pia nilibaini upembuzi yakinifu unaoendelea kuhusu ujenzi wa gati 8-11 huku ikitarajiwa kukamilika kwa usanifu wa kina Aprili 2022. Kupitia usanifu huo wa kina, Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) inatarajiwa kushauriwa kuhusu namna bora ya kuhamisha

shughuli za Kampuni ya huduma za makontena ya kimataifa Tanzania (TICTS) katika gati mpya namba 1-7. Hii pia itamruhusu mkandarasi kuendelea na uchimbaji na ujenzi wa gati namba 8-11.

Kucheleweshwa kwa kuwekwa kwa gati 1-7 kunazuia winchi kufanya kazi kwa wakati, hatimaye kukwamisha kufikiwa kwa malengo ya mradi yaliyokusudiwa. Pia inauweka mradi kwenye hatari ya gharama ya ziada kutokana na kupanda kwa bei na thamani ya fedha.

Ninapendekeza Menejimenti ya mamlaka ya bandari (TPA) kutoa kipaumbele kwenye uchakataji wa mkataba wa makubaliano ya kibenki kupokea au kutoa mzigo baada ya kupokea nyaraka husika (letter of credit) ili winchi ziagizwe na zisambazwe kuwekwa kwenye maeneo lengwa namba 1-7 bila kuchelewa zaidi.

5.1.4 Kuchelewa Kumpata Mhandisi Mshauri Kusababisha Ucheleweshaji Mkubwa wa Shughuli za Ujenzi wa Mradi wa EASTRIP katika Chuo cha Ufundi Arusha

Mwezi Machi 2019 Chuo cha Ufundi Arusha (ATC) kilianza kutekeleza mpango wa miaka mitano wa kutekeleza Mradi wa kujenga ujuzi kwa maendeleo na uingiliano wa kikanda katika Afrika Mashariki (EASTRIP) uliopangwa kukamilika tarehe 31 Machi 2024. Lengo kuu la mradi ni kuongeza upatikanaji na kuboresha ubora wa programu za Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi (TVET) katika Taasisi maalum za Kikanda za TVET (RFTI) na kusaidia ushirikiano wa kikanda katika Afrika Mashariki. Kiasi cha mkopo wa Dola za Marekani Milioni 16.25 sawa na kiasi cha Sh. 37,375,000,000 kutoka Shirika la Kimataifa la Maendeleo (IDA) - Benki ya Dunia (World Bank Group) kilikubaliwa kufadhili mradi huo kwa wanufaika wakuu watano ambao ni Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia (MoEST), Chuo cha Ufundi Arusha (ATC), Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT). Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam (DIT) ya Dar es Salaam, pamoja na DIT Kampasi ya Mwanza.

Kupitia ufadhili wa Mradi wa kujenga ujuzi kwa maendeleo na uingiliano wa kikanda katika Afrika Mashariki (EASTRIP), Chuo cha Ufundi Arusha (ATC) kilipanga kupanua kituo chake cha mafunzo (Kituo Cha Mafunzo ya nishati mbadala na utafiti Kikuletwa [KRETC]) kilichopo Wilaya ya Hai mkoani Kilimanjaro kwa kujenga miundombinu ya majengo, ukarabati na ujenzi wa nyumba za kufua umeme, ikiwa

ni moja ya sehemu muhimu ya mradi. Kwa hivyo, ilipanga kupanua shughuli za KRETC (Kituo Cha Mafunzo ya nishati mbadala na utafiti Kikuletwa) ili iwe kitovu cha ubora kwa teknolojia ya nishati mbadala ambayo itachangia maendeleo ya wataalamu ili kuwezesha kutumia vyanzo vya nishati safi kutoka kwenye vyanzo vya asili.

Kiambatisho Na. cha 1.2 cha Mwongozo wa uendesaji wa Mradi wa kujenga ujuzi kwa maendeleo na ufungamano wa kikanda katika Afrika Mashariki wa mwaka 2019 (EASTRIP POM) kinaelekeza mahitaji na muda wa viashiria vya mfumo na kipengele. Hitaji mojawapo ni uboreshaji wa hali ya mafunzo na kwamba vifaa muhimu vya mafunzo vinatolewa kwa maeneo kama vile ujenzi wa majengo, ujenzi wa mpya na ukarabati wa nyumba za kinu cha uzalishaji nishati.

Pia inaonesha muda wa utekelezaji wa ujenzi kama vile mkataba wa ujenzi kusainiwa mwaka wa kwanza (2019/20), ujenzi uendeleo kwa 50% katika mwaka wa pili (2020/21), na ujenzi kukamilika kwa 100% katika mwaka wa tatu (2021/22).

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa wakati wa ukaguzi Oktoba 2021 shughuli za ujenzi zilizopangwa zilikuwa bado hazijaanza ingawa muda wa utekelezaji wa mradi ulikuwa umefika nusu. Nilipewa taarifa kuwa ujenzi huo umechelewa kuanza kutokana na changamoto zilizojitokeza wakati wa mchakato wa zabuni na kujitoa kwa mzabuni aliyetathminiwa kwa kiwango cha chini kabisa katika kumshirikisha mshauri elekezi kwa ajili ya kubuni na kusimamia. Jambo hili lilikifanya Chuo Cha Ufundi Arusha (ATC) kuanza tena mchakato wa utoaji zabuni unaohitaji mapitio mengine ya awali na kuidhinishwa na Benki ya Dunia ambayo ingekuwa hukua muda kuliko ilivyotarajiwa.

Tathmini zaidi ya ripoti za maendeleo za Chuo Cha Ufundi Arusha (ATC), mpango kazi wa mwaka, pamoja na mpango wa ununuzi vilibainisha kuwa ununuzi ambayo hayajakamilika yamesababisha matumizi duni ya mfuko uliopokelewa kwa miaka miwili mfululizo ya fedha na viwango vya utekelezaji wa fedha vya asilimia moja na 11% kwa mwaka wa fedha 2019/20 na 2020/21 mtawalia.

Sehemu kubwa ya fedha zilizokuwa katika mwaka huo zenye jumla ya kiasi cha Sh. 11,056,019,000 zilitarajiwa kutumika katika ununuzi ya

Mhandisi Mshauri na shughuli za ujenzi, kiasi kwamba kushindwa kwake kumesababisha kiwango cha chini cha utumiaji wa fedha cha 11% kuanzia kiasi cha Sh. 1,238,882,000 kilitumika kwa mwaka kati ya jumla ya fedha zilizopo.

Ni maoni yangu kwamba, ujenzi wa miundo halisi ni muhimu kwa mradi kwa ajili ya kuboresha ubora wa mafunzo. Hata hivyo, ucheleweshaji wa muda mrefu huongeza hatari ya kupanda kwa bei ya vifaa vya ujenzi lakini pia huzuia kufikia hatua muhimu na malengo ya mradi na thamani ya fedha pia.

Ninapendekeza Menejimenti ya Chuo cha Ufundi Arusha (ATC) kuharakisha ununuzi wa Mhandisi mshauri na kuweka kipaumbele katika ufuatiliaji na Benki ya Dunia kwa ajili ya mapitio yao ya awali na idhini ya kuhitimisha ununuzi kuanza ujenzi bila kuchelewa zaidi.

5.1.5 Kuchelewa kwa Zaidi ya Miaka Miwili Kukamilisha Ukarabati wa Ukumbi 2 na 5 Pale Chuo Kikuu cha Dar es Salaam (UDSM)

Kupitia ufadhili wa Utendaji wa Matokeo kwenye Elimu (EPforR), mkataba namba PA/011/W/2018-2019/W/34 ulitiwa saini tarehe 12 Novemba 2018 kati ya UDSM na SUMA JKT na mkataba wa awali wa kiasi cha Sh. 4,949,882,943 (uliorekebisha Sh. 5,581,206,780.44) kwa ajili ya ukarabati wa ukumbi wa 2 na 5 kwa muda wa mkataba wa wiki 32. Mkataba huo ulianza tarehe 26 Desemba 2018 na ulipangwa kukamilika tarehe 24 Agosti 2019.

Mapitio ya ripoti ya maendeleo yaliyofanyika tarehe 24 Septemba 2021 na ziara ya kikazi katika eneo la mradi iliyofanyika tarehe 27 Septemba 2021 ilibaini idadi kubwa ya kazi ambazo hazijakamilika. Ingawa maendeleo ya jumla ya ujenzi yalikadiriwa kuwa 90%, nilibaini kuwapo kwa baadhi ya kazi ambazo hazijakamilika. Kazi hizo ni kama vile urekebishaji wa fremu ya kuweka vioo vya luvasi (0%), ufungaji vifaa vya kugundua moto (50%), kusaga na kung'arisha tarazo zilizopo kwenye sakafu na ngazi (50%), urekebishaji wa vizuizi vya mlango, usambazaji na urekebishaji wa droo na mashelfu, na meza (75%) uwekaji wa marumaru kwenye ukuta (85%). Hata hivyo, wakati wa ukaguzi mwezi Septemba 2021, salio lililobaki la mradi wa ukarabati lilikuwa kiasi cha Sh. 1,499,868,601. Ikilinganishwa na tarehe ya awali

ya kukamilika, nina wasiwasi na ucheleweshaji mkubwa wa kukamilika kwa mradi kwa muda wa zaidi ya miaka miwili ambayo inazuia walengwa kufurahia manufaa yaliyokusudiwa.

Ninahusisha kasoro hiyo na changamoto za kifedha zinazozuia utekelezaji kwa wakati wa shughuli za ukarabati zilizopangwa. Maoni yangu ni kwamba, kuchelewa kukamilika kwa kazi za ukarabati huongeza hatari ya kupanda kwa bei ya vifaa na kuongeza muda wa utekelezaji wa mradi bila ya lazima, jambo ambalo linaweza kuzuia kufikiwa kwa thamani ya fedha.

Ninapendekeza Menejimenti ya Chuo Kikuu Cha Dar es Salaam (UDSM) kuhakikisha kuwa kazi za umaliziaji zinazosubiriwa kuhusiana na ukumbi wa 2 na 5 zinakamilika bila kuchelewa zaidi ili kufikia thamani ya fedha.

5.1.6 Kukosekana kwa Usanifu wa Kina Ulioidhinishwa na Makisio ya Gharama za Ujenzi (BOQ) kwa Ajili ya Ujenzi Unaoendelea wa Vyuo Vipya Vitatu vya Ualimu

Kanuni ya 239 (8) ya Kanuni za Ununuzi ya Umma wa mwaka 2013 kinaeleza kwamba Taasisi nunuzi haitakaribisha zabuni za kazi isipokuwa michoro na vigezo vikiwa yamekamilika na makisio ya gharama za mradi (BoQ) yameandaliwa.

Katika ukaguzi wangu wa mradi wa EPforR kwa mwaka 2020/21, nilibaini kuwa tarehe 9 Aprili 2021, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia iliamisha Sh. 8,000,000,000 kupitia hundi Na. 000751 kwenda katika Vyuo vitatu vya Ualimu kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu mipya ya majengo. Ufuatao ni mchanganuo wa uhamishaji huo: Chuo cha Ualimu Sumbawanga Sh. 3,000,000,000, Chuo cha Ualimu Muhonda Sh. 3,000,000,000 na Chuo cha Ualimu Dakawa Sh. 2,000,000,000. Wakati wa ziara yangu mnamo Agosti 2021, ukaguzi wangu wa ujenzi ulibainisha kuwa miradi ilikuwa katika hatua ya kuandaa maeneo ya ujenzi.

Pia nilibaini kuwa usanifu wa kina wa ujenzi wa Vyuo vyote vitatu ulikuwa bado haujaidhinishwa, kinyume na Kifungu cha 39 (1) (c) ambacho kinaitaka idara tumiaji ya taasisi nunuzi kuandaa taarifa za kiufundi za mahitaji na hadidu za rejea za Ununuzi kwa Kitengo cha

Usimamizi wa Ununuzi. Vilevile, ziara ya kutembelea maeneo ya mradi na mahojiano na mhandisi mshauri (Chuo cha Ufundi Arusha) ilibainika kuwa hakuna nyaraka rasmi zilizopo kwa ajili ya maandalizi ya awali ya mradi. Udhaifu huu ni Kielelezo Na. kwamba, ujenzi unaweza kufanywa bila kuzingatia tathmini ya topografia, kijiolojia, kijioteknolojia, tathmini ya athari za mazingira na upembuzi yakinifu ya maeneo ya mradi. Hii ni kinyume na Kanuni ya 241(3) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma ya mwaka 2013 na Kifungu cha 81(2) cha Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 ambacho kinaitaka taasisi nunuzi kutathmini athari kwenye mazingira ya kazi zozote katika hatua ya upangaji wa mradi na kwa vyovyote vile kabla ya taratibu za Ununuzi kuanza.

Kasoro zilizobainika zilichangiwa zaidi na uhamishaji wa fedha bila ya kuwa na taarifa ya mahitaji ya kiufundi. Kutokuwapo kwa usanifu wa Kina ulioidhinishwa na makisio ya gharama za mradi (BoQ) kunaweza kusababisha kushindwa kufikia malengo yaliyopangwa ya mradi.

Ninapendekeza Menejimenti ya MoEST kuhakikisha kuwa:

- (a) Katika siku zijazo, mipango na tafiti zote za awali hufanyika na kukamilishwa kabla ya kuhamisha fedha kwa watekelezaji ili kupunguza hatari ya kutekeleza mradi bila maelekezo sahihi na matumizi mabaya ya fedha za umma; na**
- (b) Nyaraka zote muhimu na zinazohitajika kwa ajili ya utekelezaji wa mradi zinapatikana kwa ajili ya utekelezaji mzuri wa mradi.**

5.1.7 Kuchelewa Kufikia Matokeo ya Utoaji wa Fedha (DLRs) Yanayosababisha Kuzuia Kutolewa kwa Fedha Sh. Bilioni 3.06

Kwa kuzingatia aya ya 31 ya Vituo vya Ubora Afrika awamu ya pili (ACE II) ya Andiko la Mradi (PAD), ili kuhakikisha ufaulu wa matokeo yaliyolengwa, Vituo vya Ubora Afrika hutumia utaratibu wa ufadhili unaotegemea utendaji ili kutoa ufadhili kwa kila Kituo cha Ubora Afrika, dhidi ya seti ya viashiria vya utoaji fedha zilizokubaliwa. Pia, ili kuhakikisha ushirikiano wa kikanda kwa matokeo makubwa, mradi hutoa mchanganyiko wa mahitaji ya ufadhili na motisha ili kukuza uhamaji wa kikanda wa wanafunzi na kitivo na ushirikiano na taasisi za kikanda na kimataifa pamoja na sekta binafsi. Kwa hiyo, ili miradi ya Kituo cha Utafiti katika Ufundishaji wa Maendeleo ya Kilimo Ubora na Uendelevu - Usalama wa Chakula na Lishe (CREATES-FNS) na

Miundombinu ya Maji na Hatima za Nishati Endelevu (WISE-FUTURES) ivutie ufadhili wa mradi, lazima kufikia viashiria vya utoaji wa fedha (DLRs) vilivyowekwa ambavyo baada ya kuidhinishwa huwasilishwa kwa Benki ya Dunia kwa ajili ya kutoa fedha.

Hata hivyo, katika kupitia nyaraka zinazohusiana na matokeo ya utoaji wa fedha (DLRs) na utekelezaji wake katika Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela-Afrika, nilibaini ucheleweshaji mkubwa wa kufikia matokeo ya utoaji wa fedha (DLRs) wa hadi miaka mine. Ucheleweshaji huo umesababisha kutokutolewa kwa fedha kiasi cha Sh. 2,377,095,455 kama ilivyooneshwa katika Kiambatisho Na. IV. Pia nilibaini kuwa matokeo mawili ya utoaji wa fedha (DLRs 4.1 & 4.2) yaliyotekelezwa katika mradi wa Miundombinu ya Maji na Hatima za Nishati Endelevu (WISE-FUTURES) unaotekelezwa na Nelson Mandela-Taasisi ya Sayansi na Teknolojia Afrika vilichelewa kufikiwa na kusababisha kutokutolewa kwa fedha kiasi cha Dola za Marekani 300,000 sawa na Sh. 689,679,750.

Ninahusisha upungufu huu na kutokuwapo kwa jitihada zinazojitosheleza za menejimenti katika kuhakikisha kuwa matokeo ya utoaji wa fedha (DLRs) yanafikiwa ili kuweka mazingira mazuri ya kupata fedha za kugharamia shughuli zilizopangwa. Ni maoni yangu kwamba kushindwa kufikia malengo ya matokeo ya utoaji wa fedha (DLRs) kumesababisha kutofikiwa kwa malengo ya mradi kulikotokana na kutokutolewa kwa fedha.

Ninapendekeza kwa wasimamizi wa Nelson Mandela-Taasisi ya Sayansi na Teknolojia Afrika kuhakikisha kuwa matokeo ya utoaji wa fedha (DLRs) yanatekelezwa na kufikiwa kwa wakati ili kufanikisha upatikanaji wa fedha za kutosha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

5.1.8 Kutokuwa na Uhakika kwa Kuendelea Kupata Usaidizi wa Kifedha Kutoka Umoja wa Ulaya

Mwezi Desemba 2013 Serikali ya Tanzania ilisaini makubaliano ya ufadhili na Umoja wa Ulaya kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli zinazohusiana na usimamizi wa sekta ya madini kama ilivyoainishwa katika mpango wa 10 wa Mfuko wa Maendeleo wa Umoja wa Ulaya (EDF). Mradi huo unatekelezwa na Wizara ya Madini. Lengo la

programu ni kuimarisha taasisi za Serikali ili kukuza uwazi na uwajibikaji katika usimamizi wa tasnia ya uziduaji nchini Tanzania ili uvunaji wa rasilimali hizi zisizorejesheka na zenye ukomo ziweze kuchochea ukuaji na kusaidia kupunguza umaskini.

Katika ukaguzi nilibaini kuwa mradi wa Mpango wa Uwazi wa Viwanda vya Uziduaji Tanzania (TEITI) ulipewa Yuro milioni moja kwa kipindi cha miaka minne kuanzia mwaka 2014/15 hadi mwaka 2017/18 ili kusaidia Serikali katika kukuza uwazi na uwajibikaji katika tasnia ya uziduaji Tanzania. Katika kipindi cha miaka minne ya ufadhili, fedha zilipaswa kutolewa kwa Makadirio manne ya Programu (PE) ya jumla ya Yuro 250,000 kila moja. Mkopo wa kwanza wa Yuro 250,000 sawa na Sh. 632,776,431 ulitiwa saini tarehe 10 Julai 2014 kwa kipindi cha utekelezaji kuanzia tarehe 15 Julai 2014 hadi 14 Julai 2015, wakati makadirio ya programu ya pili (PE II) kiasi cha Yuro 250,000 sawa na Sh. 595,070,000 kwa kipindi cha utekelezaji cha kuanzia tarehe 1 Machi 2016 hadi 31 Januari 2017 yalisainiwa Januari 2016.

Ingawa TEITI ilipokea fedha za makadirio ya programu ya kwanza na ya pili, katika mapitio yangu nilibaini kusitishwa kwa ufadhili wa Umoja wa Ulaya (EU) katika mwaka wa fedha 2017/18⁷ kutokana na kutozingatia matakwa ya makubaliano ya makadirio ya programu, hivyo kusababisha TEITI kutopokea fedha zilizobaki za Yuro 500,000 kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli zilizokusudiwa za programu. Nilihusisha hali hiyo na ucheleweshaji⁸ wa kuwasilisha ripoti ya mwisho na ripoti ya kufunga ambayo ni kinyume na Kipengele cha 5.13 na 5.14 cha Makubaliano ya Makadirio ya Programu mtawalia.

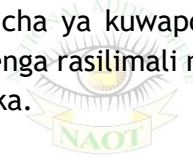
Mapitio yangu zaidi juu ya sababu ya kusitisha ufadhili yalibaini madai ambayo hayajatatuliwa kutoka kwa EU ambayo yanataka mradi wa TEITI kurejesha jumla ya Sh. 532,234,202.54 (Sh. 333,157,969 kwa makadirio ya programu ya kwanza (PE I) na Sh. 199,076,233.54 kwa makadirio ya awamu ya II (PE II) kutokana na kuwapo kwa matumizi yasiyostahili yanayohusiana na kodi ya ongezeko la thamani (VAT) na matumizi mengine yasiyoruhusiwa katika makubaliano ya programu.

⁷ Mwaka wa fedha 2017/18 pia ulionesha mwisho wa utekelezaji wa programu mwezi Julai 2018 kulingana na makubaliano ya Ufadhili.

⁸ Ripoti ya mwisho ilichelewa kwa siku 30 baada ya mwisho wa kipindi cha makadirio ya programu ya pili inayoondoa kipindi cha kufunga mradi wakati ripoti ya kufunga mradi ilichelewa kwa miezi miwili. Ripoti zote mbili ziliwasilishwa Julai 2017 baada ya makadirio ya programu.

EU ilidai kurejeshewa pesa hizo kupitia nyaraka Na. 4940170521 na 4940180348 za tarehe 21 Agosti 2017 na 27 Aprili 2018 mtawalia, zilizotolewa na mfadhili kwenda kwa mtekelezaji mradi kwa ajili ya kumfahamisha kuhusu deni analodaiwa. Hata hivyo, wakati wa ukaguzi, Oktoba 2021, salio lililobaki kwa ajili ya matumizi yasiyostahili lilikuwa Sh. 215,856,169.66 ambazo bado hazijalipwa na TEITI na/au kwa kushirikiana na Wizara ya Madini.

Nilibaini kuwa upungufu huu ulisababishwa na kutofuata makubaliano ya Makadirio ya Programu kuhusu kuwasilisha ripoti za mwisho za utekelezaji na ripoti za kufungwa kwa mradi, ikiwa ni pamoja na uwezekano wa kurejesha matumizi yasiyostahili ambayo yalizidisha mzozo wa kifedha ambao pia ulitokana na kutozingatia makubaliano ya ufadhili. Hii ilitokana na kutokuwa na uhakika wa ufadhili na uendelezaji wa programu ambao unaweza ukasababisha malengo ya mradi yaliyokusudiwa kutofikiwa. Pia ni maoni yangu kuwa pamoja na kwamba TEITI na Wizara ya Madini wana matumaini ya kuendelea kufadhili mpango huo licha ya kuwapo kwa mashaka yote lakini ni gharama kuendelea kutenga rasilimali na kuandaa taarifa kwa ajili ya mradi huo usio na uhakika.

Ninapendekeza kwa uongozi wa TEITI kwa kushirikiana na Wizara ya Madini: (a) Kurejesha kwa Umoja wa Ulaya (EU) matumizi yasiyostahili yaliyosalia ya Sh. 215,856,169.66 na baadae kuanzisha mazungumzo na EU kwa ajili ya kuendelea kufadhili; (b) Kuwasiliana na EU kwa ajili ya kufungwa rasmi programu au kusitisha makubaliano ya ufadhili.

5.1.9 Kasoro zilizobainika katika utekelezaji wa mradi wa DMDP

OR-TAMISEMI inatekeleza Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam (DMDP) unaofadhiliwa na Jumuiya ya Maendeleo ya Kimataifa (IDA). Lengo la mradi ni kuboresha huduma za mijini na uwezo wa kitaasisi katika eneo la Jiji la Dar es Salaam na kuwezesha kukabiliana na dharura.

Kifungu cha 243 (1) cha Kanuni za Ununuzi wa Umma ya mwaka 2013 kinaitaka taasisi nunuzi kufuatilia utendaji wa mtoa huduma au mkandarasi dhidi ya taarifa ya mahitaji au ratiba ya kazi iliyoainishwa kwenye mkataba kwa kuandaa taarifa za kila siku, wiki

au mwezi kutoka kwa taasisi nunuzi inayowajibika kusimamia huduma au kazi.

Tathmini yangu kuhusu hali ya utekelezaji wa mradi huu katika mwaka wa fedha 2020/21 ilibaini upungufu ufuatao katika Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni, Halmashauri ya Manispaa ya Temeke na Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam:

(i) Kuchelewa kukamilika kwa miradi ya barabara za Magomeni Mapipa-Urafiki na Sinza Mwanamboka-Makumbusho, Manispaa ya Kinondoni

Mapitio yangu ya mikataba mitatu ya kazi yenye thamani ya Sh. 66,792,449,734.13 iliyoingiwa na Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni na wakandarasi watatu tofauti yalibaini ilitakiwa kukamilika tarehe 30 Septemba 2021 kulingana na mabadiliko ya tarehe za kukamilika. Hata hivyo, ripoti ya maendeleo ya miradi ya Juni 2021 na ziara iliyofanyika katika maeneo yaliyotekelezwa miradi tarehe 23 Agosti 2021 ilibainisha kuwa miradi hii ilikuwa nyuma ya mpango ikilinganishwa na hali halisi ya hatua iliyofikwa. Ucheleweshaji ulikuwa kati ya siku 94 hadi 96. Vipande hivyo vitatu ni kipande namba 4, 8 na 9. Uchambuzi wangu unaonesha kuwa Kipende namba 4 kinashughulikia Ujenzi wa Udhambi wa Mafuriko na Mifereji ya Maji katika Manispaa ya Kinondoni (Mto Sinza) kwa mkataba wa Sh. 32,510,793,715.49 na kucheleweshwa kwa siku 96. Kipande namba 8 kinahusu Ukarabati na uboreshaji wa Barabara teule za Manispaa ya Kinondoni, yaani Magomeni Mapipa-Urafiki zenye mkataba wa Sh. 18,714,798,554.36 ambapo kulikuwa na ucheleweshaji wa siku 94. Kipande namba 9 kinashughulikia ukarabati wa Hospitali ya Muhimbili na barabara ya Mwanamboka-Makumbusho Sh. 15,566,857,464.28 kimechelewa kwa siku 94 hadi kufikia kukamilika kwake. Muda wa kukamilika kwa miradi hii midogo mitatu ni kati ya 70% hadi 74%.

Kuchelewa kukamilika kwa miradi kulichangiwa na kuchelewa kutolewa kwa fedha kutoka Hazina kwa ajili ya malipo ya Watu Walioathirika na Mradi (PAPs) na hivyo kusababisha utekelezaji wa shighuli za mradi usiojitosheleza Vilevile usimamizi wa mradi usio na ufanisi. Kuchelewa kukamilika kwa miradi kunaweza kusababisha

kuongezeka kwa gharama na ucheleweshaji wa utumiaji wa huduma zilizotarajiwa.

Ninapendekeza Ofisi ya Rais TAMISEMI iwasiliane na Wizara ya Fedha na Mipango ili kutoa fedha kwa wakati kwa ajili ya malipo ya Watu Walioathirika na Mradi (PAP) na kuimarisha usimamizi wa shughuli za mradi ili kuepusha ucheleweshaji zaidi wa miradi hii.

(ii) Kuchelewa kukamilika kwa miradi ya uwekezaji katika maeneo ya Gerezani Greek, Bustani Sabasaba na Relini Subwards Mtoni Dar es Salaam, Manispaa ya Temeke

Katika kupitia utendaji kazi wa wakandarasi waliopewa mikataba, nilibaini kuwa mikataba yenye thamani ya Sh. 26,930,493,926 haikukamilika hadi tarehe ya kukamilika na hakuna fidia iliyotozwa kwa wakandarasi husika. Tathmini yangu inahusisha upungufu huu na ufuatiliaji na usimamizi usiojitosheleza wa utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Ni maoni kuwa ucheleweshaji wa kukamilika kwa miradi unaweza kusababisha ongezeko la gharama, hali inayozuia walengwa kupata manufaa yaliyokusudiwa kwa wakati. Maelezo zaidi yameoneshwa kwenye **Jedwali Na. 5-3** hapa chini:

Jedwali Na. 5-3: Kuchelewa kukamilika kwa miradi

Na. ya Mkataba	Jina la Mkandarasi	Maelezo ya Mkataba	Kiasi cha Mkataba (Sh.)	Tarehe ya kuanza	Tarehe ya Kuka milisha	Na. ya siku zilizo cholewa
LGA/016 /2018-2019/W/ DMDP/03	M/S CRJE(East Africa)	Ujenzi wa udhibiti wa Mafuriko na mifumo ya mifereji ya maji Gerezani Greek	8,496,720,207	1 Julai 2019	29 Septemba 2020	357
LGA/016 /2018-2019/W/ DMDP/04	M/S CRJE(East Africa)	Ujenzi wa miradi midogo ya uwekezaji katika Kata ya Mtoni (Bustani, Sabasaba na Relini Subwards)	18,433,773,719	1 Julai 2019	29/ Septemba 9/2020	357
Jumla			26,930,493,926			

Chanzo: Taarifa za maendeleo ya mradi, 2021/22

Napendekeza yafuatayo kwa Uongozi wa Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam (DMDP) Manispaa ya Temeke:

- (a) Kuimarisha mchakato wa tathmini ya zabuni ili kupata uhakika kwamba zabuni zinatolewa kwa wakandarasi ambao wana uwezo katika masuala ya wafanyakazi wenye ujuzi, vifaa na fedha; na**
- (b) Kuimarisha usimamizi katika utekelezaji wa miradi kwa kuhakikisha kuwa wakandarasi wanazingatia makubaliano ya mkataba na tozo za kuchelewesha kazi zinatozwa dhidi ya wakandarasi kwa ucheleweshaji wowote usio na sababu wa kukamilisha miradi.**
- (iii) Soko la jamii kutotumika licha ya kuwa limekamilika zaidi ya miezi 12 katika eneo la Bombom Kiwalani, Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam**

Mapitio ya mkataba Na. LGA/015/2016-2017/HQ/W/18 wenye thamani ya Sh. 21,250,352,247.30 kati ya Halmashauri ya Manispaa ya Ilala na Mkandarasi katika kipande cha 5 yanaonesha kwamba ujenzi wa Soko la Jamii wenye thamani ya Sh. 989,896,881.22 katika eneo la Bombom Kiwalani, Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam Kiwalani Dar es Salaam ilikamilika tarehe 27 Januari 2021 lakini ilikuwa bado haijaanza kutumika hadi wakati wa ukaguzi tarehe 11 Oktoba 2021.

Ninahusisha kasoro hiyo na upangaji na mkakati usiotosheleza kabla na baada ya kukamilika kwa mradi. Ni rai yangu kwamba miradi hii ina malengo mahususi ambayo yanakusudiwa kukamilika kwa muda maalum ili kuepusha uwezekano wa kuongezeka kwa gharama na kupata thamani ya fedha.

Ninapendekeza kwa Uongozi wa Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam (DMDP) Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam kuhakikisha kuwa Soko la Bombom linatumika bila kuchelewa zaidi kwa manufaa ya jamii.

(iv) Kutokuwapo kwa hati miliki za ardhi zinazohusiana na masoko ya jamii Kigilagila, Minazi Mirefu na Bombom, Stendi ya mabasi ya Kinyerezi na jengo la Ofisi ya DMDP

Ukaguzi wangu pia ulibaini kuwa Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam (DMDP) Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam ilijenga masoko ya wananchi katika maeneo ya Kigilagila, Minazi Mirefu, Bombom, Jengo la Ofisi ya DMDP na Stendi ya Mabasi ya Kinyerezi kwa gharama ya jumla ya Sh. 4,868,438,502.76 bila ya kuwa na hati miliki. Hii ni kinyume na barua zenye Namba ya Kumbukumbu CAB142/626/01/A/42 na CAN.32/572/01/96 zilizotolewa tarehe 26 Septemba 2014 na Katibu Mkuu Kiongozi na Masjala ya Hazina mtawalia. Barua hizi zinawataka Maafisa Masuuli wote kuwa na hati miliki ya ardhi wanayomiliki. Nilibaini dosari hiyo ilisababishwa na kuchelewa kuanza kwa taratibu za kupata hati miliki. Ni maoni yangu kuwa, Halmashauri ipo katika hatari ya kupoteza haki zake za umiliki endapo kutatokea migogoro kuhusu ardhi ambayo inaweza kusababisha uwezekano wa kufunguliwa mashitaka na gharama zinazotokana na mashitaka, **Jedwali Na. 5-4** hapa chini:

Jedwali Na. 5-4: Kutokuwapo kwa Hati Miliki za Ardhi

Na. ya kipande.	Mali	Thamani ya ardhi (Sh.)
1	Jengo la Ofisi DMDP	1,440,375,614.76
5	Soko la Jamii la Kigilagila	707,229,087.00
5	Soko la Jamii la Minazi Mirefu	659,363,758.00
5	Soko la Jamii Bombom	1,057,339,326.00
7	Stendi yam abasi Kinyerezi	1,004,130,717.00
	Jumla	4,868,438,502.76

Chanzo: Mafaili ya mikataba ya mwaka 2020/21

Napendekeza kwa Uongozi wa Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam (DMDP), Halmashauri ya Jiji la Dar es salaam kuwasiliana na Kamishna wa Ardhi kuharakisha mchakato wa ufuatiliaji wa hati miliki za ardhi ambazo hazijakamilika.

5.1.10 Kasi ndogo katika utekelezaji wa mradi wa njia ya kusambaza umeme wa gridi ya Kaskazini Magharibi (KV 400 Nyakanazi-Kigoma)

Mapitio yangu ya mradi wa kusambaza umeme wa Kaskazini - Magharibi (400 KV Nyakanazi-Kigoma) unaotekelezwa na Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) ulibaini kuwa ufadhili unategemea mikopo ya serikali. Mkataba wa kwanza wa Mkopo wa Dola za

Marekani milioni 123.39 na Benki ya Maendeleo ya Afrika ulitiwa saini tarehe 15 Novemba 2018 kwa ajili ya kugharamia utekelezaji wa mradi wa Kaskazini - Magharibi Gridi (400KV usambazaji wa njia ya Nyakanazi-Kigoma). Muda wa usitishaji wa mkopo ni wa miaka mitano, na tarehe ya mwisho ilikuwa 31 Desemba 2023. Mkataba wa pili wa Mkopo unahusisha Dola za Marekani milioni 45 na Benki ya Import-Export ya Korea (shirika la Serikali kwa EDCF) iliyotiwa saini tarehe 8 Desemba 2020 kwa ajili ya kufadhili ujenzi wa vituo vidogo vya mradi wa usambazaji wa njia ya umeme ya Kigoma-Nyakanazi kwa muda wa miezi 48.

Mapitio yangu ya faili la mkataba, ripoti za maendeleo na majadiliano niliyofanya na meneja wa mradi yalibaini kuwa hadi kufikia wakati wa ukaguzi (Oktoba 2021) takribani miaka mitatu ilikuwa imepita, lakini vipengele vya C, D, E na F pekee ndivyo vilivyokuwa vikiendelea, kama inavyooneshwa kwenye Jedwali Na. 5-5. Vipengele A na B vilikuwa katika mchakato wa ununuzi kwa ajili ya kuwapata wakandarasi. Nilibaini kuwa vipengele A na B, ambavyo ni vipengele vikuu vya mradi, vinaweza kuhitaji muda na fedha zaidi ili kukamilisha kwa muda uliopangwa huku mradi ukisalia na miaka miwili tu kwa mujibu wa makubaliano ya ufadhili.

Mchanganuo wa mkataba ulioingiwa ambao unatarajiwa kufadhiliwa kutokana na mkopo ulibainisha kuwa hadi kufikia tarehe 30 Juni 2021, ni asilimia mbili tu ya makubaliano ya mkopo (Dola za Marekani Milioni 3.64 kati ya Dola za Marekani Milioni 168.39) ilitolewa kwa wahandisi washauri, wakandarasi na mahitaji kwa kipengele C ambacho kiko chini kwa kiasi kikubwa ikilinganishwa na muda uliopita tangu kuanzishwa kwa mradi. Hali ya vipengele sita ambavyo vinapaswa kutekelezwa katika miaka mitano imeelezwa katika **Jedwali Na. 5-5** hapa chini.

Jedwali Na. 5-5: Hali ya Utekelezaji ya Sehemu ya Mradi kufikia Oktoba 2021

Jina la Kipengele	Maelezo ya kipengele	Hali hadi kufikia Oktoba 2021
Sehemu A: 400KV Njia ya Usambazaji	Ujenzi wa njia ya kusambaza umeme yenye kiwango cha KV 400 yenye urefu wa kilomita 280 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma.	Ununuzi uko kwenye mchakato
Sehemu B: Vituo vidogo	Upanuzi wa kituo kidogo cha ujenzi wa kituo kidogo kipa cha Kigoma (Kidahwe)	Ununuzi bado haujaanza

Jina la Kipengele	Maelezo ya kipengele	Hali hadi kufikia Oktoba 2021
Sehemu C: Usambazaji wa mtandao ikihusisha (last-mile connections)	Ujenzi wa takriban kilomita 70 za mitandao ya usambazaji wa voltage ya kati ikijumuisha km 100 ya vifaa vya kupitishia nguvu za umeme mdogo "low voltage reticulations" na usambazaji wa vifaa 10,000 vya kuunganisha maili ya mwisho na 7,500 tayari.	Bado maili chache za kuunganisha, ununuzi wa mkandarasi unasubiriwa.
Sehemu D: Huduma za Ushauri ELEkezi	Makampuni ya ushauri elekezi yatashiriki kufanya (i) Usimamizi wa Miradi ya Njia za Usambazaji na mitandao ikiwa ni pamoja na Utekelezaji wa ESMP na (ii) Usanifu wa Kigoma - Sumbawanga ikijumuisha RAP na uchambuzi wa kiuchumi/fedha.	Mhandisi Mshauri amejikita katika kusaidia mradi
Sehemu E: Ukaguzi wa Mwaka	Ukaguzi wa Miradi wa Miradi 2019 - 2023	Uko katika hatua ya Utekelezaji
Sehemu F: Fidha na makazi mapya	Fidha na Makazi Mapya kwa Watu Walioathiriwa na Mradi (PAPs)	Fidha kwa kito kidogo cha Kipande B kiko mwishoni kukamilika. Kwa ujumla ufidiaji upo asilimia nane

Chanzo: Makubaliano ya Mkopo

Miongoni mwa sababu zilizochangia kutokea kwa hitilafu hiyo ni pamoja na kuchelewa kusainiwa kwa mkataba wa mkopo wa EDCF ambao ulikuwa wa kugharamia vituo vidogo vya kipengele B na mashauri ya muda mrefu ya ununuzi katika vipengele A, B na C. Nina wasiwasi kuwa kuchelewa kukamilika kwa mradi kunamaanisha kuwa malengo yaliyokusudiwa ya mradi hayatafikikiwa ndani ya muda uliopangwa pamoja na uwezekano wa kuongezeka kwa gharama zinazohusiana na ucheleweshaji wa jumla wa mradi.

Napendekeza kwa Menejimenti ya TANESCO kuhakikisha kuwa ununuzi wa vipengele vya mradi mkubwa (A, B na C) unaharakishwa kwa ajili ya utekelezaji wa vipengele vya mradi vilivyobakia kutekelezwa.

5.1.11 Kutokamilika kwa Ujenzi Kutokana na Ufinyu wa Bajeti Inayohusiana na Ujenzi wa Kasumulu/Songwe OSBP, Vigwaza OSIS na Vituo vya Afya Sh. Bilioni 101.46

Mapitio yangu ya Mradi wa SATTFP unaotekelezwa na TANROADs ulibaini kuwa baada ya kusitishwa kwa mkopo wa Benki ya Dunia tarehe 31 Desemba 2020, kulikuwa na shughuli zinazohusiana na

ujenzi ambazo ni ukarabati wa vituo 20 vya afya, huduma za dharura za matibabu, gharama za mafunzo, pamoja na usimamizi, zenye jumla ya Sh. 44,346,567,676.75 zilikuwa bado hazijakamilika kwa mujibu wa makubaliano ya mkataba.

Aidha nilibainisha kuwa katika mwaka wa 2020/21 Kituo cha Pamoja cha Huduma za Mpakani (One-Stop Border Post -OSBP) na Kituo cha Ukaguzi cha Njia Moja (OSIS) kiliomba fedha za ziada kutoka serikalini ili kufidia upungufu wa fedha kwa shughuli zilizobaki katika kituo ha Kasumulu/Songwe OSBP kama ilivyobainishwa katika usanifu wa kina wa mwisho na ripoti ya kina ya uhandisi.

Menejimenti ya TANROADs iliishauri Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi kuhusu upungufu wa fedha katika hatua ya awali ya utekelezaji wa mradi kupitia barua yenye namba ya kumbukumbu TRD/D/GEN/P.341/01/VOL I/64 ya tarehe 15 Machi 2018. Kwa mujibu wa bajeti, fedha zinazohitajika kukamilisha shughuli za mradi kwa mujibu wa muundo wa OSBP zilikuwa Sh. 14,169,820,818 katika awamu ya 3 ambazo ni: jengo la matumizi (utility building), jengo la huduma (services building), kituo cha zima moto, jengo la kuchomea moto, na matangi ya umwagiliaji 1 na 2.

Bajeti ya Awamu ya Pili ya Vigwaza OSIS ni Sh. 42,946,097,952.02 zinazohusisha ujenzi wa Vitalu vya TRA (2 kwa Namba ikijumuisha sehemu ya maegesho), ujenzi wa sehemu za maegesho za TANROADs, ukarabati wa majengo yaliyopo TANROADs, ujenzi wa jengo la kivuli & kuhifadhi, na ujenzi wa barabara za kuingia. Hata hivyo, nilibaini kuwa Wizara ya Ujenzi haikutoa fedha kwa ajili ya shughuli za Kituo cha Pamoja cha Huduma za Mpakani (OSBP) na OSIS jambo ambalo liliathiri kukamilika kwa mradi kwa wakati. Wakati wa ukaguzi wa Septemba 2021 hakuna fedha iliyotolewa wala bajeti iliyotengwa kukamilisha shughuli za miradi zilizo.

Tarehe 15 Juni 2021 Mtendaji Mkuu wa TANROADs aliiandikia barua Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi yenye namba ya kumbukumbu DA.253/373/15/15 akiomba fedha kutoka Wizara ya Fedha na Mipango kiasi cha Sh. 101,462,486,446.77 kwa ajili ya kukamilisha shughuli zilizobaki chini ya mradi SATTFP ili kufikia lengo la mradi.

Ninahusisha upungufu huu na ufinyu wa bajeti iliyotengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu kwa mkopo, hivyo fedha za ziada zilipaswa kupatikana kwa ajili ya utekelezaji kamili wa awamu zilizobaki.

Hivyo basi, Serikali inashauriwa kuomba fedha kwa ajili ya kukamilisha shughuli zilizobaki ikiwa ni pamoja na Ukarabati wa Vituo 20 vya Afya fungu Na. 1-5, Vifaa vya Huduma za Dharura (EMS) na Usanifu wa Barabara ya Igawa-Tunduma/Uyole, Vifaa vya Mafunzo kwa ajili ya EMS. Kwa kuwa dirisha la huduma ya mikopo lilikuwa tayari limefungwa, huenda serikali ikaingia gharama zaidi kutokana na kupanda kwa bei kadiri fedha zinavyoendelea kutotolewa.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya TANROADS kwa kushirikiana na Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi kuandaa bajeti yenye uhalisi na kutafuta fedha za kutosha ili kukamilisha vipengele vyote vya mradi ambavyo havijakamilika.

5.1.12 Kusimamisha ujenzi wa "vituo 19 vya utafutaji na uokoaji" kutokana na kusitishwa kwa ufadhili wa Dola za Marekani milioni 4.77 tangu mwaka 2017 kwa TASAC

Shirika la Mawakala wa Usafirishaji Tanzania (TASAC) lina jukumu la kutekeleza Mradi wa Kimataifa wa Mawasiliano na Usafirishaji wa Ziwa Victoria (MLVMCT). Madhumuni ya Mradi Mawasiliano na Usafiri wa Kimataifa ya Ziwa Victoria (MLVMCT) ni kuchangia Dira na Mfumo wa Mkakati wa EAC wa Usimamizi na Maendeleo ya bonde la Ziwa Victoria ili wawe "watu wenye ustawi wanaoishi katika mazingira yenye afya na usimamizi endelevu na kutoa fursa na manufaa sawa".

Kiambatisho Na.1 cha Makubaliano ya mkopo uliosainiwa (Mkopo na.2100150036245) kati ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mfuko wa Maendeleo wa Afrika (ADF) ya tarehe 24 Julai 2017 kuhusu uboreshaji wa Mawasiliano na Usafiri wa Ziwa Victoria kinaelezea uanzishwaji wa vituo 22 vya dharura vya utafutaji na uokoaji ni miongoni mwa maeneo muhimu ya Mradi wa Kimataifa wa Mawasiliano na Usafirishaji wa Ziwa Victoria (MLVMCT).

Ripoti ya Tathmini ya Mradi wa MLVMCT ya Septemba 2016 na andiko la makubaliano la mkopo linaeleza kuwa mradi utajenga vituo 22 vya utafutaji na uokoaji kupitia Mfuko wa Miundombinu wa Umoja wa Ulaya-Afrika (EU-AITF) kwa ufadhili wa ruzuku ya Dola za Marekani milioni 4.77. Hata hivyo, nilibaini kuwa mapitio ya nusu mwaka ya ripoti ya maendeleo ya MLVMCT kwa kipindi kinachoishia Juni 2021 yalionesha kuwa EU-AITF ilithibitisha kusitisha ruzuku ya Dola za Marekani milioni 4.77 mwezi Oktoba 2017. Hii ingesababisha mradi kujenga vituo vitatu pekee vya kutafuta na uokoaji, sawa na 14%, kati ya jumla ya vituo 22 vilivyopangwa. Kuna uwezekano mkubwa kwamba vituo 19 (86%) havitajengwa ikiwa TASAC haitatafuta njia mbadala ya kupata fedha.

Vituo vya utafutaji na uokoaji vitakavyojengwa vimepangwa kuwa na boti za uokoaji wa haraka na wafanyakazi waliopewa mafunzo. Hivyo, kushindwa kuwa na chanzo mbadala cha fedha za ujenzi wa vituo vilivyopangwa kuna uwezekano mkubwa wa kuwapo kwa athari kwa ngazi ya mikoa katika uwezo wa kutafuta na kuokoa abiria/mizigo inapotokea ajali za baharini.

Ninapendekeza Menejimenti ya TASAC kuwasiliana na nchi wanachama na mtekelezaji wa mradi (LVBC) kutafuta fedha mbadala kwa ajili ya ukamilishaji wa ujenzi wa vituo 22 vilivyopangwa.

5.1.13 Upungufu Uliobainika Katika Utekelezaji wa Programu za Mfuko wa Maendeleo ya Jamii Tanzania (TASAF)

(i) Kutopokelewa kwa Fedha za Ufadhili wa Mradi Dola za Marekani Milioni 237.3 (Sh. Bilioni 545) sawa na 27% ya Bajeti ya Mradi

Aya ya 58 ya Andiko la Mradi (PAD) inaonesha muda wa ufadhili na utekelezaji mradi kuwa ni miaka minne na makadirio ya jumla ya gharama za mradi ni Dola za Marekani milioni 883.3 sawa na Sh. Trilioni 2.03. Mradi huu unafadhiliwa kupitia Mkopo wa Shirika la Maendeleo la Kimataifa (IDA), ufadhili wa pamoja kutoka kwa Washirika Wengine wa Maendeleo (DPs), na Serikali ya Tanzania.

Hata hivyo, hadi kufikia wakati wa ukaguzi Oktoba 2021, fedha zilizopokelewa zilikuwa Dola za Marekani milioni 646 (Sh. trilioni 1.48); hivyo kusababisha fedha ambazo hazijapokelewa kuwa Dola za Marekani Milioni 237.3 milioni sawa na Sh. Bilioni 545. Ninahusisha tatizo hilo na jitihada zisizotosheleza za Serikali na washirika wa maendeleo katika kuchangia rasilimali zinazohitajika kwa ajili ya utekelezaji wa mradi. Ni maoni yangu kwamba kutopokelewa kwa fedha kama ilivyopangwa kutaathiri utekelezaji wa kazi zilizopangwa, hivyo kusababisha kutofikiwa kwa malengo yaliyokusudiwa ya mradi.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya TASAF kuwasiliana na Serikali ili kuhakikisha kuwa kiasi cha fedha za ufadhili wa mradi wa Dola za Marekani Milioni 237.3 zinapatikana kutoka kwa washirika wengine wa maendeleo na Serikali ya Tanzania kwa ajili utekelezaji shughuli za miradi kama ilivyopangwa.

(ii) Kutokuwapo kwa Uthibitisho kwa Walengwa wa Kaya 56,810

Ikiwa ni sehemu ya shughuli za awali za kuanza kwa programu mpya ya TASAF PSSN II, nilibaini kuwa TASAF ilifanya zoezi la uthibitishaji wa walengwa wa mradi katika Watekeleza miradi (PAA) 186 ili kubaini kaya zinazostahili kusaidiwa na programu, kama inavyotakiwa na Sehemu ya pili ya Kifungu cha 3.3 cha mwongozo wa uendeshaji wa TASAF juu ya kupanga na kuanzisha shughuli za programu ya TASAF PSSN II. Zoezi la kwanza la uthibitishaji wa walengwa lilifanyika Julai 2020 na uthibitishaji wa pili ulifanyika Desemba 2020.

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa jumla ya walengwa 1,013,635 waliokuwa kwenye mpango wa TASAF PSSN I, walitakiwa kuhakikiwa katika mazoezi yote mawili. Hata hivyo, zoezi la uhakiki liliweza kufikia walengwa 886,724 sawa na 87.48%, na kuacha walengwa 56,810 ambao hawakuhakikiwa sawa na 5.6%. Uchanganuzi unaoneshwa kwenye **Jedwali Na. 5-6:**

Jedwali Na. 5-6: Ukosefu wa Uthibitisho kwa Walengwa wa Kaya

	Uraia/ Ukazi haujat hibitis hwa	Wamek oma kunufai ka kwa hiari	Viong ozi	Walioha ma	Wali ofar iki	Hawa kutok ea	Walioh akikiw a	Jumla
Idadi ya walen gwa	173	1,992	3,750	37,108	27,078	56,810	886,724	1,013,635
Asi li mi a	0.02	0.2	0.37	3.66	2.67	5.6	87.48	100

Chanzo: Ripoti ya Uthibitishaji 2020 kutoka 1 Aprili 2020 - 30 Juni 2021

Nilibaini kuwa baadhi ya walengwa walihama vijiji vyao pasipo kuwajulisha viongozi wao, wengine hawakupatikana kwenye simu kutokana na changamoto ya kimtandao. Pia kulikuwa na changamoto za usafiri na wengi kupewa taarifa ya zoezi hili ndani ya muda mfupi. Ni maoni yangu kwamba walengwa wa kaya ambao hawakuthibitishwa hawakuandikishwa katika Mpango mpya wa PSSN II, hivyo hawapati fedha ambazo zingewawezesha kujikimu kimaisha kama ilivyotarajiwa.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya TASAF kuhakikisha wanawafikia walengwa wa kaya ambao hawakuweza kufikiwa kutokana na changamoto mbalimbali ili kuwaandikisha katika mpango wa PSSN II.

(iii) Walengwa 4,360 Walioandikishwa Hawakujumuishwa Kwenye Orodha ya Malipo ya Programu

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa TASAF ilifanya zoezi la kuhakiki walengwa wa kaya kabla ya kuandikishwa kwenye programu ya TASAF III PSSN II. Zoezi la uthibitishaji lilikamilishwa Desemba 2020. Mapitio zaidi ya ripoti ya uthibitishaji, ripoti za utekelezaji za robo mwaka na ripoti za malipo zilibainisha kuwa walengwa 4,360 wa kaya kutoka Halmashauri 24 walithibitishwa lakini hawakujumuishwa kwenye orodha ya malipo ya programu.

Ninahusisha kasoro hiyo na kushindwa kwa mfumo wa mishahara wa programu na kwamba uthibitishaji wa orodha ya mishahara haufanywi kwa wakati ili kufanya malipo kwa ufanisi. Ni maoni kuwa

kutolipwa kwa walengwa wa kaya kunazuia kufikiwa kwa malengo ya programu yaliyokusudiwa.

Ninapendekeza kwa Halmashauri husika kuwasiliana na Kitengo cha Usimamizi wa Programu ya TASAF (TMU) ili kuhakikisha kuwa mfumo wa malipo ya walengwa unaimarishwa na kwamba orodha za malipo zinatumiwa mapema kwa “PSSNC” kwa ajili ya uhakiki wa walengwa kabla ya kufanya malipo hayo.

(iv) Walengwa 1,293 wa TASAF Hawakupata Fedha zao Kutokana na Changamoto za Uthibitishaji wa Walengwa Chini ya Mfumo wa Malipo ya dirishani (Over the Counter) Sh. Milioni 452.43

Kifungu cha 4.2.1.3 cha Mwongozo wa Uendeshaji wa programu ya TASAF III PSSN II, kinahitaji malipo ya kielektroniki yaliyoshindwa kuwafikia walengwa wa TASAF yalipwe kupitia dirishani (Over the Counter (OTC), ikiwa walengwa wamesajiliwa kwa sahihi za alama za vidole (biometric). Njia hii hutumia vifaa cha kielektroniki vinavyotambua alama za vidole kuthibitisha walengwa kwa kutumia namba za Kitambulisho cha Taifa (NIDA), ambapo mnufaika hulipwa baada ya kuthibitishwa kwa kutumia alama za vidole “biometric device”.

Mapitio yangu ya malipo yaliyofanywa kielektroniki kupitia mfumo wa OTC kuanzia mwezi Septemba 2020 hadi Aprili 2021 yalibaini walengwa 1,293 wa TASAF wenye namba za simu za mitandao ya mitano ambayo ni Tigo, Airtel, Vodacom, Zantel na Halotel hawakuweza kutambuliwa na vifaa vya kusaini kwa kutumia alama za vidole na kusababisha walengwa hao kukosa fedha zao jumla ya Sh. 452,434,860.

Ninahusisha tatizo hilo na: (a) Kushindwa kwa kifaa cha kibayometriki kutambua alama za vidole za baadhi ya walengwa wa TASAF waliolipwa kupitia njia ya kaunta; (b) Kukosewa kwa namba ya utambulisho wa Taifa kwenye mfumo wa kielektroniki wa PSSN-MIS na kusababisha namba hizo kushindwa kutambuliwa kwenye kifaa cha kibayometriki; (c) Changamoto za mtandao zilizosababisha vifaa vya kibayometriki kushindwa kulinganisha taarifa za walengwa kutoka kwenye kanzi data za Mamlaka ya

Vitambulisho vya Taifa. Ni maoni yangu kuwa changamoto hizi zilisababisha walengwa wa TASAF kuchelewa kupata malipo yao.

Ukaguzi zaidi wa fedha zilizotumwa kwa walengwa wa kaya kupitia mfumo wa kielektroniki ulibaini kiasi kikubwa ambacho hakikupokelewa na walengwa ambao fedha zao zilihamishwa kupitia makampuni mbalimbali ya simu kama vile Tigo Pesa, Mpesa, Airtel money n.k. Hii ilitokana na kutolingana kwa majina ya walengwa, kuzuiliwa kwa namba za simu za walengwa, na kukosewa kwa majina ya walengwa. Mchanganuo wa fedha zilizohamishwa unaoneshwa kwenye **Jedwali Na. 5.7** hapa chini:

Jedwali Na. 5-7: Fedha za Walengwa Ambazo Hazijapokelewa

Kipindi	Kiasi kilichohamishwa (Sh.)	Kiasi kilichopokelewa na Walengwa (Sh.)	Kiasi ambacho hakijapokelewa na walengwa (Sh.)	% ya Kiasi ambacho hakijapokelewa
Jan-Feb 2021	3,261,006,050	2,899,188,650	361,817,400	11
Machi-Apr 2021	3,291,780,770	3,201,163,310	90,617,460	2
Jumla			452,434,860	

Chanzo: Malipo ya kielektroniki-Mfumo wa Usimamizi Habari 2020/21

Ninapendekeza kwa menejimenti ya TASAF: (a) Kuanzisha njia mbadala ya uthibitishaji wa walengwa wanaopokea malipo kupitia “Over the Counter” na kuimarisha udhibiti katika mfumo wa PSSN-MIS katika kunakili taarifa za Vitambulisho vya Taifa vya walengwa; (b) Kufanya usimamizi wa karibu katika ngazi ya Watekeleza miradi (PAA) kwa kuhakikisha changamoto zilizotajwa hapo juu zinatatuliwa kwa kushirikiana na Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA) na wadau wengine wa programu.

(v) Kutolipwa kwa Fedha za Wasichana Waliopevuka na Wanawake Wadogo Sh. Milioni 252.04

Aya ya 6.2.2.2 ya muongozo wa uendeshaji wa programu ya wasichana waliopevuka na wanawake wadogo (AGYW) inasema kwamba kuna awamu mbili za kuhamisha fedha za mbegu kwa ajili ya wasichana waliopevuka na wanawake wadogo katika uingiliaji kati wa shughuli za kuzalisha mapato (IGA) - ni 60% kwa awamu ya kwanza na 40% kwa awamu ya pili. Fedha hizi hutumika kama mbegu kwa ajili ya kuwasaidia wasichana wadogo waliopevuka kuanzisha biashara. Hata hivyo, mapitio yangu ya fedha zilizotolewa kwa

wasichana waliopevuka na wanawake wadogo yalibaini kuwa Halmashauri sita hazikulipa 40% sawa na Sh. 252,041,776.80 kwa walengwa wa AGYW kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 5-8**.

Jedwali Na. la 5-8: Pesa Ambazo Hazijalipwa kwa Walengwa wa AGYW

Na.	Jina la Watekeleza miradi	Kiasi (Sh.)
1	Halmashauri ya Wilaya Iramba	73,379,802.80
2	Halmashauri ya Manispaa Singida	46,146,920.00
3	Halmashauri ya Wilaya Singida	48,115,054.00
4	Halmashauri ya Wilaya Mwapwa	38,500,000.00
5	Halmashauri ya Wilaya Ifakara	38,900,000.00
6	Halmashauri ya Wilaya Mlimba	7,000,000.00
Jumla		252,041,776.80

Chanzo: Fomu za ulinganisho wa Malipo 1 Aprili - 30 Juni 2021

Upungufu huu ulichangiwa na kucheleweshwa kwa mchakato uliokubaliwa wa kutoa fedha za awamu ya pili (40%) katika Halmashauri husika, kulikuwa na makosa ya mfumo wa ulipaji kwani baadhi ya walengwa hawakuweza kuonekana kwenye mfumo AGWY na walengwa wengine hawakujitokeza wakati wa malipo. Sababu nyingine iliyobainika ni baadhi ya walengwa kushindwa kutekeleza shughuli za kuongeza kipato kutokana na baadhi ya walengwa kuhamia sehemu nyingine, kuolewa na kutohudhuria. Ni maoni yangu kwamba kutowalipa fedha walengwa kunachelewesha malengo ya programu ya AGWY kufikiwa.

Ninapendekeza kwa Menejimenti za Halmashauri husika kushirikiana na Kitengo cha Usimamizi wa Programu ya TASAF (TMU) kuharakisha taratibu za malipo ili 40% iliyobaki yenye jumla ya Sh. 252,041,776.80 ilipwe kwa AGYW husika bila kuchelewa zaidi.

5.1.14 Upungufu wa Mradi wa Kusaidia Elimu kwa Walimu (TESP) unaotekelezwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

(i) Kutotumika kwa Mtaala Ulioandaliwa wa Stashahada kwa Ualimu wa Elimu ya Awali ya Msingi Sh. Bilioni 2.92

Kifungu cha 1.3 (ii) cha Mwongozo wa Uendeshaji wa Shughuli za Mradi cha Juni 2018 kinaonesha shughuli kuu za TESP ni pamoja na kupitia upya mitaala ya elimu na mafunzo ya ualimu wa elimu ya awali.

Katika mwaka wa fedha 2019/20, Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia kupitia barua yenye namba ya Kumb. TTDB.244/317/01/41 ya tarehe 26 Februari 2020 iliagiza Taasisi ya Elimu Tanzania (TIE) kuandaa na kupitia mitaala ya Stashahada ya Ualimu wa Elimu ya Awali na Msingi. Shughuli hii iliingizwa katika Mpango Kazi wa Mwaka wa TESP kwa mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni 2020. Shughuli hiyo ilianza kutekelezwa mwezi Mei 2020 na kukamilika mwezi Septemba 2020 kwa matumizi ya jumla ya Sh. 2,920,633,378 na kufuatiwa na mafunzo ya wakufunzi yaliyofanyika tarehe 28 Septemba 2020 na tarehe 10 Oktoba 2020. Mtaala huo ulitarajiwa kuanza kutumika mwezi Septemba 2020. Hata hivyo, hadi wakati wa ukaguzi uliofanyika (mwezi Septemba 2021) mtaala uliotayarishwa ulikuwa haujaanza kutumika. Hii ilichangiwa na mipango isiyoridhisha katika usimamizi wa shughuli za mradi. Kushindwa kutumika kwa mtaala uliotolewa kunapunguza kufikiwa kwa malengo ya mradi.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Taasisi ya Elimu Tanzania (TIE) kuwasiliana na Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia ili kuwezesha kutumika kwa mitaala ya elimu ya awali na msingi.

(ii) Kutokamilika kwa Mfumo wa Uwekaji Alama za Kielektroniki kwa NECTA Sh. Bilioni 2.2

Mapitio yangu ya utekelezaji wa mradi yalibaini kuwa Baraza la Mitihani la Tanzania (NECTA), ikiwa ni moja ya taasisi zinazotekeleza miradi, lilipanga kutengeneza Mfumo wa Kielektroniki wa Kusahihishia (eMAS) ili kusaidia uwekaji alama za kielektroniki kwa ngazi za Elimu ya Stashahada ya Sekondari (DSE), Stashahada ya Elimu ya Ufundi (DTE), na Mtihani wa Cheti cha Ualimu wa Daraja A (GATCE) kwa ajili ya kuchukua nafasi ya mfumo usio wa kielektroniki wa mnyororo wa usahihishaji (Conveyor Belt Model [CBM]).

Mradi ulipangwa kutengenezwa na kuendelezwa kwa ajili ya matumizi ya ndani ya watumishi ndani ndani ya miezi 14 kwa bajeti elekezi ya Sh. 5,338,000,000. Kati ya hizo, Sh. 495,000,000 zilikuwa kwa ajili ya gharama za usanifu na uendelezaji wa mfumo, na Sh. 4,843,000,000 zilikuwa kwa ajili ya uwekezaji wa awali wa vifaa na gharama za uendeshaji. Kwa mujibu wa chati ya “Gant”, mradi

ulipangwa kuanza mwezi Aprili 2020 na kumalizika mwezi Juni 2021. NECTA kupitia TESP ilipokea Sh. 2,200,000,000 pekee kati ya jumla ya makadirio ya bajeti.

Mapitio yangu yalibainisha kuwa wakati wa ukaguzi uliofanyika mwezi Septemba 2021, shughuli za mradi zilizokuwa bado hazijatekelezwa ni: mafunzo ya mfumo kwa majaribio ikiwemo maandalizi ya nyenzo za mafunzo, kuendesha majaribio ya mafunzo ya kanda, uimarishaji wa mfumo wa uwekaji alama za kielektroniki, uwekaji wa mifumo tayari kwa kutumika ikiwemo na ununuzi wa kompyuta mpakato.

Ni maoni yangu kwamba, hii ilitokana na kuchelewa kuomba fedha kwa ajili ya mradi na upungufu wa idadi ya waandaji wa programu kushiriki katika shughuli mbalimbali za utayarishaji programu. Hata hivyo, hitilafu iliyobainika inazuia juhudi za NECTA za kubadilisha kutoka matumizi ya mfumo usio wa kielektroniki wa CBM kwenda kwenye Mfumo wa Kielektroniki wa Kuweka Alama (eMAS).

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Baraza la Mitihani la Tanzania kuwasiliana na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ili kuwezesha upatikanaji wa fedha kwa ajili ya kumalizia shughuli zinazoendelea za mradi bila kuchelewa.

(iii)Kutotumika kwa Vitabu vya Historia ya Tanzania Vilivyokwisha Chapishwa Sh. Milioni 478

Kifungu cha 3.2 cha Kiambatisho A cha mpangilio wa mchango kinahitaji kwamba kuundwa kwa Kamati ya Uendeshaji ya Mradi (PSC) ili kutumika kama chombo cha ushauri wa mradi na kutoa uongozi wa kimkakati kwa utekelezaji wa mradi wa TESP.

PSC itakagua na kuidhinisha mipango yote ya mradi, ripoti, bidhaa na zana zinazotolewa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia katika muktadha wa utekelezaji wa mradi. PSC pia itaongoza masuala ya kisera na kusaidia mradi kufikia matokeo yanayotarajiwa na kuondokana na vikwazo vya mradi. Katika kurekebisha muundo wa mradi, PSC itatoa mapendekezo kwa DFATD kwa utekelezaji.

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa Taasisi ya Elimu Tanzania (TIE) iliomba idhini kutoka Wizara ya Elimu ya Juu kwa ajili ya kutumia Sh. 478,144,988 kutoka kwenye fedha za TESP ili kuandaa vitabu vya historia ya Tanzania kwa elimu ya awali hadi sekondari. Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kupitia barua yenye Namba ya Kumbukumbu CA.128/191/144 ya tarehe 20 Aprili 2021 iliidhinisha matumizi ya fedha kutoka kwa fedha za TESP zilizotengwa kwa ajili ya utayarishaji wa mtaala na vitabu hivyo vilitakiwa kuanza kutumika ifikapo Juni 2021.

Hata hivyo, wakati wa ukaguzi uliofanyika mwezi Septemba 2021, fedha za TESP zilizotumika kwa shughuli hii hazikuwa katika mpango kazi wa mwaka wa TESP na hazikuidhinishwa na Kamati ya Uongozi ya TESP. Kwa kuongezea, nilibaini kuwa vitabu vya mfano vilivyotengenezwa bado havikuchapishwa na kutumika kama ilivyopangwa.

Pia nilibaini kuwa TIE iliamisha fedha hizo kabla ya kuomba idhini kutoka Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, kwani ombi lilitolewa tarehe 01 Machi 2021 kupitia barua yenye Namba ya Kumbukumbu TIE/FIN/C/II/V/77, ilhali ruhusa ya kutumia fedha ilitolewa na Baraza Kuu tarehe 20 Aprili 2021 kupitia barua yenye Namba ya Kumbukumbu CA.128/191/144. Hata hivyo, matumizi ya shughuli hiyo yalianza mwezi Februari 2021.

Ninahusisha kasoro hiyo na upangaji na usimamizi usioridhisha wa shughuli za mradi. Ni maoni yangu kwamba kushindwa kuchapisha vitabu na kuvitumia kunamaanisha kuwa malengo yaliyokusudiwa ya mradi hayawezi kufikiwa.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia kuhakikisha kwamba kibali cha matumizi ya awali kinaombwa kutoka kwa Kamati ya Uongozi wa Mradi. Pia kushirikiana na TIE ili vitabu vinachapishwa na kutumika bila kuchelewa zaidi.

5.1.15 Ucheleweshaji mkubwa wa maendeleo na utekelezaji wa Mfumo wa Kieletroniki wa Dirisha Moja la Huduma Tanzania (TeSWS) unaotekelezwa na Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania

Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC) lina jukumu la kutekeleza Mradi wa Uhamasishaji wa Rasilimali za Ndani na Usimamizi Bora wa Maliasili (ISP-DRM& NRG). Lengo la mradi ni kusaidia maendeleo ya sekta ya maliasili na kuongeza uhamasishaji wa rasilimali za ndani.

Hati ya makubaliano/taarifa ya tathmini ya mradi ya ISP-DRM&NRG ya mwezi Machi 2017 ilieleza kwa kina viashiria ambavyo vilipaswa kufikiwa kupitia utekelezaji wa mradi huu. Miongoni mwa viashiria hivyo ni pamoja na maendeleo ya Mfumo wa Kieletroniki wa Dirisha Moja la Huduma Tanzania (TeSWS). Mfumo huu utakuwa unaimarisha uwezo wa ukusanyaji na usimamizi wa mapato ya kodi, hivyo kuongeza uhamasishaji wa rasilimali za ndani.

Mfumo wa Kieletroniki wa Dirisha Moja la Huduma Tanzania (TeSWS) unatekelezwa na Mamlaka ya Serikali Mtandao (EGA). Utekelezaji wa mfumo huu ulianza mwezi Januari 2018 and ulipangwa kukamilika Agosti 2020. Mapitio yangu ya Mfumo wa Kieletroniki wa Dirisha Moja la Huduma Tanzania (TeSWS) yalibainisha kuwa uendelezaji wa mfumo umegawanyika katika awamu tatu kama inavyoelezwa hapo chini:

- Awamu ya kwanza inahitaji uundaji wa moduli ya usimamizi wa mizigo, maombi ya kibali/leseni, ukaguzi wa pamoja, ankara zilizojumuishwa kwa pamoja, taratibu za uidhinishwaji wa jumla na kuunganisha idara nyingine 11 za Serikali (OGDS) kuanzia mwezi Januari 2018 hadi Mei 2019;
- Awamu wa pili inahitaji uundaji wa moduli za usimamizi wa shehena (shehena na usafirishaji) uondaji kamili na ufuatiliaji na tathmini, kuhusisha zaidi idara nyingine za Serikali (OGDS) kuanzia mwezi Juni 2019 hadi Machi 2020; na
- Awamu ya tatu inahitaji uundaji wa moduli ya kutekeleza michakato iliyosalia, (eneo la kuchakata mauzo ya nje, eneo moja la forodha, maduka yenye bidhaa zisizotozwa kodi), kuandikisha/kuhusisha zaidi idara za Serikali (OGDS) kuanzia mwezi Aprili hadi Agosti 2020.

Hata hivyo, wakati wa ukaguzi wangu, nilibaini ucheleweshaji mkubwa wa miezi 14 katika kuendeleza mfumo, kwani moduli zote za mfumo zilitarajiwa kukamilika mwezi Agosti 2020. Hadi kufikia Oktoba 2021 maendeleo ya Awamu ya I ya mfumo yalikamilika na moduli ilikuwa inatumika. Awamu ya II ilikuwa chini ya majaribio ya kukubaliwa kwa mfumo na watumiaji. Awamu ya III ilikuwa ikisubiri kukamilika kwa awamu ya II. Zaidi ya hayo, nilibaini kuwa, hakuna nyongeza ya muda iliyotolewa kwa Mamlaka ya Serikali Mtandao (EGA) kukamilisha uundaji wa mfumo. Menejimenti ya Mamlaka ya Serikali Mtandao (EGA) ilieleza kuwa, ucheleweshaji huo ulitokana na masuala ya kiufundi yaliyojitokeza wakati wa utayarishaji wa mfumo ambapo yalihitaji muda zaidi kuliko ilivyotarajiwa na ujuzi wa kiufundi kuyarekebisha. Hakukuwa na mabadiliko ya muda wala kuidhinishwa kwa muda wa kukamilisha kazi za mfumo ili ukamilike na kutumiwa na taasisi zilizokusudiwa. Hii inaweza kuathiri watumiaji wa mfumo wanaotarajia kutumia mfumo katika kuboresha utendaji wao wa kazi.

Ninapendekeza kwa menejimenti ya Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania kuwasiliana na kamati ya Uongozi wa Mradi ili:

(a) Awamu zilizobaki za uendelezaji wa mfumo zikamilike bila ya kuchelewa. Hili linaweza kuafikiwa kwa watengenezaji wa mfumo kupata mafunzo yanayofaa kwa ajili ya ukuzaji na uendelezaji wa mfumo; (b) Kufuata ratiba ya utekelezaji wa mradi na uundaji wa mfumo ulioidhinishwa kwa ajili ya kukamilisha shughuli zilizosalia.

5.1.16 Kazi za Utekelezaji wa Mradi Zilizotelekezwa za Uchimbaji wa Visima 20 Halmashauri ya Ikungi Sh. Milioni 783

Wizara ya maji ina jukumu la kutekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji awamu II (WSDP II). Tarehe 20 Februari 2019 Wizara ya Maji ilitoa kibali kwa Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Singida (SUWASA) kusimamia uchimbaji wa visima 20 katika vijiji 20 vya Halmashauri ya Wilaya ya Ikungi kwa makadirio ya gharama ya Sh. 783,125,400. SUWASA iliingia mkataba na wakandarasi wawili kwa ajili ya utafiti wa maji chini ya ardhi na ule wa utafiti wa kiutaalamu wa ufanisi wa miamba, uchimbaji visima, uendelezaji wa visima, upimaji wa uwezo wa kisima kutoa maji, upimaji wa

ubora wa maji na kufunika visima vya maji vilivyochimbwa vyenye kutoa maji kama ilivyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 5-9** hapo chini:

Jedwali Na. 5-9: Kazi za Utekelezaji wa Mradi Zilizotelekezwa za Uchimbaji wa Visima Katika Halmashauri ya Ikungi

Tarehe ya Mkataba	Mkandarasi	Mkataba Na.	Kiasi cha Mkataba (Sh.)	Idadi ya visima	Kiasi kilicholipwa (Sh.)	Maoni ya ukaguzi
25/05/2019	Kitengo cha uchimbaji cha Wakala wa Maji na Usafi wa Mazingira vijijini	AE/04 3/2018 /2019/ W/06 LOT 2	416,375,000	10	208,187,500	Kazi imekamili ka lakini viwili tu ndio vilitoa maji
08/11/2019	Kitengo cha uchimbaji cha Wakala wa Maji na Usafi wa Mazingira vijijini	AE/04 3/2019 /2020/ W/02	181,750,000	5	50,000,000	Visima vitatu havijakamilika
08/11/2019	Kampuni ya Target Bore wells	AE/04 3219/2 020/W /01	185,000,400	5	156,693,327	Havijakamilika
Jumla			783,125,400	20	414,880,827	

Chanzo: Nyaraka za miradi

Hata hivyo, mapitio ya mafaili ya mkataba na kutembelea eneo la mradi tarehe 3 na 4 Septemba 2021 yalibaini mkandarasi ambaye ni Kitengo cha uchimbaji cha Wakala wa Maji na Usafi wa Mazingira vijijini (RUWASA) alitelekeza kazi kwa zaidi ya miezi 12 bila kutoa taarifa kwa mwajiri wake ambaye ni Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Singida (SUWASA). Mapitio yangu zaidi yalibaini kuwa kati ya visima 20 vilivyohitajika, visima 17 vilichimbwa; yaani visima vitatu havikuchimbwa. Kati ya hivyo 17, visima sita tu vilikuwa na maji, visima viwili havikutoa maji, visima sita vilikuwa chini ya

kiwango kilichokubaliwa cha uwezo wa kutoa maji, na maji ya kisima kimoja hayakufaa kwa matumizi ya binadamu, huku visima viwili havikufanyiwa majaribio ya uwezo uwezo wa kutoa maji kwa kiwango kinachokubalika (pumping test). Aidha, nilibaini kuwa Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Singida (SUWASA) haikupanga mtandao wa usambazaji wa visima vilivyotoa maji. Tatizo hili linatokana na usimamizi duni wa miradi ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji (WSDP).

Nina maoni kuwa upungufu uliobainika unaweza kuchelewesha utoaji wa huduma ya maji kwa jamii iliyokusudiwa katika Halmashauri ya Wilaya ya Ikungi na kusababisha ongezeko la gharama kutokana na kuchelewa kukamilika kwa visima vya maji.

Ninashauri yafuatayo kwa menejimenti ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji (WSDP):

- (a) Kusimamia kwa karibu miradi yake ya maji ili kupata thamani bora ya fedha; na
- (b) Kupitia upya utendaji wa kila mkandarasi kulingana na matakwa ya mkataba na kuchukua hatua zinazofaa ili kuhakikisha visima 20 vinakamilika na kutoa huduma kama ilivyopangwa.

5.1.17 Kuchelewa Kukamilika kwa Mradi wa Maji Wenye Thamani ya Sh. Bilioni 7.49 Kutokana na Vurugu Zilizofanywa na Wananchi wa Eneo Hilo

Kufuatia Tangazo la Serikali lililotolewa tarehe 6 Septemba 2019, Mamlaka ya Maji na Usafi wa Mazingira Dareda (Dareda WSSA) ilivunjwa na Waziri na kukabidhi majukumu yake kwa Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Babati (BAWASA). Kabla ya hapo, Dareda WSSA ilikuwa ikitekeleza mradi wa usambazaji wa maji wa Dareda - Singu - Sigino na Bagara ambapo chanzo cha maji kilikuwa katika kijiji cha Bacho. Gharama zote za mradi zilikadiriwa kuwa Sh. 7,493,264,871.49. Mradi ulianza tarehe 1 Februari 2020 na ulitarajiwa kukamilika tarehe 31 Desemba 2021. Mradi ulipokea jumla ya Sh. 400,000,000 na ulikuwa umetumia Sh. 105,300,235.

Kabla ya BAWASA kuanza utekelezaji wa mradi huo, ilikumbana na vikwazo kutoka kwa wananchi kutokana na wanakijiji kukataa mradi

huo. Pia, waliharibu jengo la kuhifadhia vifaa na kuharibu vifaa vya mradi (mifuko ya saruji 60 na vyuma vilivyotakiwa kutumika kwenye mradi) vyenye thamani ya Sh. 3,052,000 vilivyonunuliwa kwa ajili ya ujenzi wa chanzo cha maji katika kijiji cha Bacho.

Kwa mujibu wa taarifa ya utekelezaji wa mradi ya tarehe 30 Agosti 2021, kukamilika kwa mradi kulikuwa ni 10% tu, kinyume na matakwa ya Kanuni Na. 114 ya Kanuni za Ununuzi wa Umma ya mwaka 2013 ambayo inaitaka taasisi nunuzi kuwajibika katika usimamizi madhubuti ya ununuzi woyote wa bidhaa, huduma au kazi inazozifanyia. Hivyo mradi ulichelewa kutokana na vurugu zilizosababishwa na jamii kutoshirikishwa ipasavyo wakati wa uanzishaji wa mradi. Nina mashaka na kipindi kilichosalia hadi tarehe mradi unapotarajiwa kukamilika, yaani 31 Desemba 2021. Hivyo, mradi uko katika hatari ya kutokamilika kwa muda uliopangwa. Hivyo, kuchelewa kutekeleza mradi kunasababisha kuongezeka kwa gharama na hivyo inapunguza juhudi za Serikali kuhakikisha upatikanaji wa maji safi kwa jamii.

Ninashauri menejimenti ya Wizara ya Maji kwa kushirikiana na Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Babati (BAWASA) na Mamlaka za Mikoa ili:

- (a) Kutatua migogoro na jamii inayowazunguka kwa kuishirikisha jamii ipasavyo ili kujenga umiliki wa mradi kwa jamii kwa maendeleo endelevu ya mradi; na**
- (b) Kuongeza kasi ya utekelezaji wa mradi wa Dareda-Singu-Sigino ili kuwezesha utoaji wa huduma ya maji kwa jamii.**

5.1.18 Utendaji usioridhisha wa Mradi wa Kituo cha Umahiri wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

Mapitio yangu ya nyaraka za mradi na Mwongozo wa Uendeshaji wa Mradi wa Ujuzi wa Afrika Mashariki wa Mabadiliko na Ushirikiano wa Kikanda unaotekelezwa na Taasisi ya Teknolojia ya Dar es Salaam (DIT) yalibaini kuwa, Benki ya Dunia ilikubaliana na Taasisi ya Teknolojia ya Dar es Salaam (DIT) kutoa Dola za Marekani 16,250,000 baada ya kukamilisha viashiria nane vinavyosababisha mfadhili kutoa fedha (Disbursement Linked Indicators). Katika mwaka wa kwanza wa utekelezaji, Benki ya Dunia ilitoa malipo ya

awali ya 30% ya Dola za Marekani 11,106,078,750 kwa taasisi kwa ajili ya kuanza kutekeleza shughuli za mradi kama ilivyoelezwa katika Mpango Mkakati wa Uwekezaji (SIP).

Hata hivyo, katika mapitio ya kiwango cha matumizi ya fedha nilibaini kuwa kwa miaka miwili ya utekelezaji, kati ya malipo ya awali ya Sh. 11,106,078,750 yaliyotolewa, ni Sh. 2,321,726,207.38 (21%) tu ndizo zilitumika na kubakiwa na Sh. 8,784,352,542.62(79%). Kiasi cha fedha kilichotumika cha Sh. 407,090,938.23 na Sh. 1,914,635,269.15 kilikuwa cha mwaka wa fedha 2019/20 na 2020/21 mtawalia.

Mapitio ya maoni ya Benki ya Dunia wakati wa kikao cha Kamati ya Taifa ya Uongozi yalibaini kuwa Benki ya Dunia haikupeleka fedha kwa Taasisi kutokana na kutotumia kikamilifu malipo ya awali.

Nina maoni kuwa kasi ndogo ya utekelezaji wa mradi inaweza kuathiri kufikiwa kwa malengo yanayotarajiwa ndani ya muda uliopangwa wa utekelezaji wa mradi, ikizingatiwa kuwa utoaji wa fedha za ruzuku utafikia ukomo Desemba 2024.

Ninapendekeza kwa menejimenti ya Taasisi ya Teknolojia ya Dar es Salaam (DIT) kuharakisha utekelezaji wa shughuli za mradi ili kufikia malengo yaliyokusudiwa.

5.1.19 Miradi Iliyotelekezwa kwa Zaidi ya Miaka Mitatu Inayohusiana na Ujenzi wa Kituo cha Ukaguzi wa Pamoja (OSIS) Manyoni na Nyakanazi Kutokana na Migogoro ya Misamaha ya Kodi na Kufilisika kwa Mkandarasi

Afisa Muidhinishaji wa Taifa (NAO) wa Mfuko wa Maendeleo wa Ulaya katika Wizara ya Fedha na Mipango aliingia mikataba miwili na wakandarasi wawili kwa ajili ya ujenzi wa Kituo cha Ukaguzi wa Pamoja (OSIS) ikijumuisha usambazaji na uwekaji wa mizani Manyoni (Kipande cha 1) na Nyakanazi (Kipande cha 2) tarehe 16 Desemba 2016 na 20 Desemba 2016 mtawalia. Mikataba yote ilifadhiliwa na Umoja wa Ulaya kupitia Ushirikiano wa Afrika, Karibiani na Pasifiki (ACP).

Katika kituo cha Manyoni (Kipande cha 1), bei ya mkataba ilikubaliwa kuwa Yuro 9,537,609.90 na ya bei ya mkataba wa Kituo cha Nyakanazi (Kipande cha 2) ilikubaliwa kuwa Yuro 9,582,090.11. Muda wa mikataba yote miwili ulikubaliwa kuwa miezi 18. Tume ya Umoja wa Ulaya kama ilivyoainishwa kwenye Makubaliano ya Ufadhili ilifanya kazi ya ununuzi ya kumpata mkandarasi. Mkataba huo ulirekebishwa baadaye kupitia Nyongeza ya kazi Na. 1, ambayo iliongeza bei ya mkataba hadi Yuro 9,650,687.97 kwa kipande cha kwanza na Yuro 9,677,475.17 kwa kipande cha pili bila kufanya mabadiliko ya muda ya utekelezaji wa mkataba.

Mapitio ya hali halisi ya utekelezaji wa mradi kwenye taarifa za mwisho za utekelezaji wa mradi za tarehe 21 Septemba 2018 yalibainisha kuwa, hadi wakati wa kusitisha mkataba na mkandarasi, maendeleo ya jumla ya kazi zilizofanywa na mkandarasi yalikuwa 50.1% na 40.3% kwa kipande cha kwanza na kipande cha pili mtawalia; wakati maendeleo ya kazi za mradi yalipangwa kuwa yamefikia 92.5% na 75% kwa kwa kipande cha kwanza na kipande cha pili mtawalia. Hakuna kazi zaidi zilizofanywa tangu wakati huo.

Mkandarasi aliacha kufanya kazi tarehe 10 Septemba 2018 kwenye kipande cha kwanza (Manyoni) na 11 Septemba 2018 kwenye kipande cha pili (Nyakanazi), kwa madai ya ukiukwaji wa msingi wa mkataba na mwajiri, ambapo Mamlaka ya utoaji wa mkataba (Mwajiri) ambayo ni Wizara ya Fedha na Mipango ilishindwa kurejesha kwa wakati madai ya Ongezeko la Kodi ya Thamani (VAT) na ushuru mwingine unaodaiwa na mkandarasi wa Sh. 759,226,404 kulingana na matakwa ya mkataba, licha ya mkandarasi kukumbusha madai hayo mara nyingi kwa njia ya barua.

Mkandarasi aliamua kusitisha mkataba huo kwa mujibu wa Kifungu cha 63.2 (a) na (b) cha mikataba na Makala ya 31 Kiambatisho Na. IV cha Makubaliano ya Cotonou ya mwaka 2000.

Mamlaka ya Mkandarasi (mwajiri) ilijibu kuhusu kusitishwa huko na kumwalika mkandarasi ili kufanya maridhiano ya hiari nje ya mahakama. Hata hivyo, mara baada ya Mamlaka ya Mkandarasi kumwalika mkandarasi kwa maridhiano, mkandarasi alikuwa amewasilisha shauri la kufilisika katika Mahakama ya Padua iliyopo

nchini Italia tarehe 15 Novemba 2018 kwa sababu ya matatizo ya kifedha, kitendo ambacho kimesababisha ucheleweshaji katika kuhitimisha njia mbadala ya utekelezaji wa miradi iliyotelekezwa. Hata hivyo, kuongezwa kwa muda wa makubaliano ya ufadhili hadi Oktoba 2024 kunahakikisha ufadhili wa miradi baada ya kukamilika kwa kesi iliyopo mahakamani au jaribio la kutafuta maridhiano ya hiari nje ya mahakama.

Nilitembelea maeneo yote mawili, yaani Kituo cha Manyoni (Kipande cha 1) na Kituo cha Nyakanazi (Kipande cha 2) ili kuhakiki hali ya utekelezaji na kazi halisi zilizofanywa kwa lengo la kuthibitisha kama hali inavyoonekana kwenye taarifa za utekelezaji wa miradi inaakisi hali halisi ya eneo hilo pamoja na kuhakiki usalama wa miundombinu iliyopo na malighafi na vifaa vya ujenzi ambavyo havijatumika kwa ujumla. Katika ziara hiyo nilibaini yafuatayo:-

(i) Kituo cha Manyoni (Kipande cha 1)

- Eneo la mradi lililindwa na walinzi ambao waliajiriwa na Meneja wa Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) mkoa wa Singida na walinzi walioajiriwa na mkandarasi walilinda kambi ya mkandarasi.
- Baadhi ya miundombinu ya mradi ilikutwa imeharibiwa na maji ya mvua kutokana na ubovu wa mifereji ya maji. Maeneo yaliyoharibiwa ni pamoja na maeneo ya maegesho, barabara na mashimo ya kuhifadhi maji taka kwenye nyumba za makazi ya watu.
- Eneo la mradi ilikuwa salama kabisa na hapakuwa na uvamizi.

(ii) Kituo cha Nyakanazi (Kipande cha 2)

- Eneo la mradi lililindwa na walinzi ambao waliajiriwa na Meneja wa TANROADS mkoa wa Kagera na walinzi walioajiriwa na mkandarasi walilinda kambi ya mkandarasi.
- Miundombinu ya mradi (kama vile majengo) ilikuwa na nyufa. Maegesho, mashimo ya maji taka na barabara zilikuwa

zimeharibika kutokana na maji ya mvua yaliyosababishwa na mfumo mbovu wa mifereji ya maji.

- Eneo la mradi halikuwa na ulinzi wa kutosha, kwani lilivamiwa na wanavijiji ambao wameanza kupanda mazao mbalimbali.

Ninahusisha udhaifu huu na usimamizi duni wa mkataba unaosababishwa na mwajiri kutozingatia matakwa ya mkataba na kusababisha mwanya kwa mkandarasi kusitisha mkataba huo kisheria. Ni maoni yangu kuwa kuchelewa kukamilika kwa mradi kumewanyima walengwa fursa ya kunufaika na Kituo cha Ukaguzi wa Pamoja (OSIS). Pia kuchelewa kufanya maridhiano ya hiari nje ya mahakama au mchakato wa muflisi kwa mkandarasi kunaueka mradi katika hatari ya kutopata fedha zote za kuteleleza shughuli, kwani makubaliano ya ufadhili yanaweza kufikia ukomo kabla ya kukamilika kwa mchakato wa muflisi kwa mkandarasi au maridhiano ya hiari nje ya mahakama.

Ninapendekeza yafuatayo kwa menejimenti ya Wizara ya Fedha na Mipango kama mtekelezaji wa mradi:

- (a) Kuharakisha mchakato wa usitishaji wa mkataba huo kwa makubaliano ya hiari nje ya mkataba kama njia mbadala ya kumpata mkandarasi mpya kwa ajili ya kukamilisha shughuli za mradi ambazo hazijatekelezwa kabla ya kumalizika kwa Makubaliano ya Ufadhili ifikapo 2024, jambo ambalo litaipunguzia Serikali mzigo wa kuugharamia mradi kwa kutumia fedha zake zenyewe;**
- (b) Kuja na mbadala wa mikakati ya kunusuru mradi kwa lengo la kupata thamani ya fedha ikiwa mikakati yote ya kunusuru mradi iliyoainishwa kwenye mkataba itashindikana; na**
- (c) Kupitia upya mchakato wa kutoa msamaha wa kodi kwa wakandarasi ili walengwa wa mwisho wanufaike kwa wakati bila kuathiri mradi au shughuli za serikali kwa ujumla wake.**

SURA YA SITA

UKAGUZI MAALUM WA UJENZI, UKARABATI NA UBORESHAJI WA VIWANJA VYA NDEGE

6.0 Utangulizi

Nilifanya ukaguzi wa ujenzi, ukarabati na uboreshaji wa viwanja vya ndege 12 vilivyo Tanzania bara. Viwanja hivyo ni Arusha, Dar es Salaam, Dodoma, Geita, Iringa, Mtwara, Mwanza, Nachingwea, Songea, Songwe, Shinyanga na Tabora. Serikali ilitumia jumla ya Sh. 1,020,688,321,277.40 kwenye miradi hii ya viwanja vya ndege, ambapo mawanda ya ukaguzi wangu yalianzia mwaka wa fedha 2016/17 mpaka 2020/21. Ukaguzi huu ulikuwa na lengo la kutathmini kama ujenzi, ukarabati na uboreshaji wa viwanja hivyo unafanyika kwa ufanisi na kuzingatia muda wa kutekelezwa mradi uliotengwa, gharama sahihi na ubora ili kutimiza lengo la kuboresha sekta ya usafiri wa anga.

6.1 Matokeo ya Ukaguzi wa Viwanja vya Ndege

6.1.1 Kuchelewa Kuanza kwa Ukarabati na Uboreshaji wa Kiwanja cha Ndege Shinyanga Kwa Zaidi ya Miezi 48 Tangu Kusainiwa Kwa Mkataba

Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) ilisaini mkataba namba AE-027/2016/2017/SHY/W/31 na Mkandarasi mnamo tarehe 30 Juni 2017 ukiwa na thamani ya Sh. 49,179,439,663.66 (pamoja na VAT) kwa kipindi cha miezi 18 kutoka tarehe ya kuanza mkataba. Mradi unafadhiliwa kati ya Serikali ya Tanzania kupitia Wizara ya Fedha na Mipango na Benki ya Uwekezaji ya Ulaya (EIB). Uhakiki wangu wa nyaraka mbalimbali zinazohusu kazi za mradi wa ukarabati na uboreshaji Kiwanja cha Ndege Shinyanga umebaini kwamba kazi za mradi huo bado hazijaanza kufanyika, ikiwa ni uchelewaji wa zaidi ya miezi 48 tokea tarehe ya kusainiwa kwa mkataba, 30 Juni 2017. Uchelewaji huo umesababishwa na kuchukua muda mrefu kwa mchakato wa ununuzi kulikosababishwa na kubadilishwa kwa mujukumu ya usimamizi wa shughuli za ujenzi wa viwanja vya ndege kutoka TAA kwenda kwa Wakala wa Barabara

Tanzania (TANROADS) mnamo mwaka 2017 hali iliyosababisha kuhamisha majukumu ya kimkataba kutoka TAA kwenda TANROADS.

Aidha nilibaini kuwa uchelewashaji huo ulisababisha EIB kuchelewa kutoa fedha za mradi kulikosababishwa na mazungumzo yaliyokuwa yanaendelea baina ya Serikali na EIB kuhusu mabadiliko ya hati ya makubaliano ya ufadhili wa mradi huo ambapo hati hiyo ilibadilishwa na kusainiwa tena mnamo Julai 2020. Ikumbukwe kwamba mradi huu ulilenga kukifanya Kiwanja hiki kiweze kutoa huduma wakati wote na kupunguza uwezekano wa msongamano kwa siku za baadaye ikiwa ni sehemu ya kutimiza masharti ya Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Anga (ICAO) na viwango vya kimataifa vya ulinzi na usalama kwenye viwanja vya ndege. Aidha, mradi huu umelenga kuboresha na kukifanya kiwanja hiki kuwa kiwanja kikuu kwenye eneo la Kaskazini-Magharibi mwa Tanzania, hivyo ucheleweshaji huu huenda ukaiathiri TAA kufikia malengo hayo.

Nashauri menejimenti ya TANROADS kwa kushirikiana na TAA waharakishe ufuatiliaji wa mazungumzo yanayoendelea ya ufadhili wa mradi ili fedha za mradi ziweze kutolewa na kazi zianze bila ya kuchelewa zaidi.

6.1.2 Ongezeko la Gharama za Mradi kwa Kiasi cha Sh. Bilioni 22.35 Kutokana na Kaya 1,125 Zilizoathiriwa na Mradi Kutolipwa Fidia kwa Zaidi ya Miaka 23 Kwenye Kiwanja cha Ndege JNIA

Mnamo mwaka 1997, Wizara ya Mawasiliano na Uchukuzi iliingia mkataba na Kampuni ya Ushauri (Land Consult Ltd. kwa kushirikiana na Tan Valuers and Property Consultants) kwa ajili ya utafiti na utathmini wa mali zinazomilikiwa na kaya zilizoathiriwa na mradi wa upanuzi wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere (Julius Nyerere International Airport) awali kikijulikana kama Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Dar es salaam (Dar es salaam International Airport). Kaya zilizoathiriwa na mradi ni zile zilizokuwa katika maeneo ya Kipawa, Kigilagila na Kipunguni.

Ukaguzi wangu umebaini kuwa kutokana na tathmini ya mali iliyofanyika mwaka 1997 malipo ya fidia yalifanyika kwa kaya zilizoathirika na mradi ambapo kaya 1,125 zilisalia pasipo kulipwa

madai yao ya fidia yenye thamani ya Sh. 7,413,357,576 kutokana na ufinyu wa bajeti iliyotengwa wakati huo kwa ajili ya malipo yao. Hali ya deni hili kukaa muda mrefu bila ya kulipwa ilisababisha kufanyika kwa tathmini⁹ zingine kadhaa ili kuhakiki na kupata thamani halisi ya deni hilo kuendana na mabadiliko ya muda na thamani ya fedha. Hivyo, tathmini ya karibuni kabisa ilifanyika Mei 2020 kwa kuzingatia matakwa ya Kanuni ya 13(3) ya Kanuni za Ardhi (Uhakiki wa Thamani ya Fidia ya Ardhi) ya mwaka 2001 ambayo ilisababisha kufanyika kwa marekebisho ya riba ya 6% kwa mwaka mpaka kufikia Septemba 2019 kutoka kwenye tathmini ya mwaka 1997.

Marudio haya ya tathmini yalizalisha thamani mpya kutoka deni la awali na kufikia Sh. 29,768,029,951 sawa na ongezeko la Sh. 22,354,671,575 ambayo ni sawa na 302% ikilinganishwa na deni la awali kutoka kaya 1,125 zilizoathiriwa na mradi. Mchanganuo umeoneshwa katika **Jedwali Na. 6-1**.

Jedwali Na. 6-1: Madai ya Kaya Zilizoathiriwa na Mradi

Eneo	Thamani (Sept 1997)	Thamani iliyorekebisha kwa mwaka 2006 (6%)	Thamani iliyorekebisha kwa mwaka 2019 (6%)	Thamani iliyorekebisha kwa 31 Mei 20 (5.33%)
Kipunguni Mashariki	710,768,800	2,150,504,636	2,709,635,842	2,854,059,432
Kipunguni A	6,702,589,576	20,279,401,939	25,552,046,443	26,913,970,519
Jumla	7,413,358,376	22,429,906,575	28,261,682,285	29,768,029,951

Chanzo: Taarifa ya tathmini ya tarehe 31 Mei 2020

Nilibaini pia ukokotoaji wa gharama hizi za fidia hakuwa umeidhinishwa na Mthamini Mkuu wa Serikali. Ni maoni yangu ni kuwa, madai haya yamekaa kwa muda mrefu wa zaidi ya miaka 23 bila ya kulipwa ambapo imeongeza gharama ya mradi kwa ziada ya kiasi cha Sh. 22,354,671,575. Aidha, ustawi wa maisha ya kaya 1,125 zilizoathiriwa na mradi umeendelea kuzozorota kutokana na kutalipwa fidia zao kwa wakati.

⁹ Tarehe 31 Desemba 2019, TAA ilitia saina Mkataba Na. AE-027/2019-2020/HQ/C/06 na kampuni ya Ushauri na Ukadiriaji Thamani (M/S Tan-valuers and Property Consultants) kwa ajili ya kutoa huduma ya kuboresha taarifa (jedwali) za madai ya fedha ya kaya zilizoathiriwa na mradi. Mkataba ulilenga kuboresha madai yaliyosalia ya kaya 1,125 kutoka makadirio ya awali ya Sh. 7,413,357,576 kwa kutumia makadirio mapya ya Mei 2020.

Nashauri menejimenti ya TAA kwa kushirikiana na Mthamini Mkuu wa Serikali ifanye mapitio ya kiasi cha fidia kinachopaswa kulipwa kwa kaya 1,125 na kuhakikisha malipo yanafanyika bila kuchelewa kuepuka ongezeko zaidi la gharama za fidia.

6.1.3 Usanifu wa Ujenzi wa Jengo la Abiria Katika Kiwanja cha Ndege Mwanza Unaotekelezwa na Sekretarieti ya Mkoa Mwanza haukuidhinishwa na TCAA na, kwamba, Ujenzi huo Haukushirikisha TAA na TANROADS Kama Wadau Muhimu wa Mradi

Mradi wa ujenzi wa Kiwanja cha Ndege Mwanza ulianza Septemba 2019 na ulitarajiwa kukamilika tarehe 30 Juni 2020. Mradi huu unahusisha ujenzi wa jengo la abiria unaotekelezwa kwa njia ya "force account" kwa makadirio ya gharama ya Sh. 13,245,670,551. Wakati wa ukaguzi wangu, Agosti 2021, nilipitia nyaraka mbalimbali za mradi na kutembelea eneo la ujenzi na kubaini kazi mbalimbali za mradi zinazoendelea, ambapo jumla ya Sh. 8,031,417,601 zilitumika. Aidha, upungufu ufuatao ulibainika.

Kanuni ya 34 (1) ya Kanuni za Usalama wa Usafiri wa Anga ya mwaka 2018 inasema kwamba "mwendeshaaji wa Kiwanja cha Ndege atalazimika, kabla ya utekelezaji wa kazi zozote za ukarabati, urekebishaji au upanuzi katika Kiwanja hicho, au ujenzi wa mpya na upanuzi wa Kiwanja cha Ndege, kuwasilisha kwa mamlaka miundo na mipango ya kazi za ukarabati na upanuzi kwa ajili ya kuidhinishwa.

Kinyume na matakwa ya kanuni tajwa, mapitio yangu yalibaini kuwa usanifu wa ujenzi wa jengo la abiria katika Kiwanja cha Ndege Mwanza ambao ulitekelezwa na Sekretarieti ya Mkoa Mwanza haukuidhinishwa na Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania (TCAA). Aidha, mapitio yangu ya taarifa za mawasiliano mbalimbali ya mradi wa ujenzi yalibainisha kikumbusho cha tarehe 15 Oktoba 2019 chenye namba ya kumbukumbu AB.26/226/235/58 kutoka kwa Meneja wa Kiwanja cha Ndege Mwanza kwenda Sekretarieti ya Mkoa Mwanza kilichoomba kuwasilisha michoro na mipango ya ujenzi huo kwa TCAA kwa ajili ya mapitio yake na uidhinishaji. Aidha, miundo hiyo na mipango ya kazi za ukarabati na upanuzi haikupelekwa TCAA kwa ajili ya kuidhinishwa kwa mujibu wa taratibu. Pia nilibaini kuwa

Sekretarieti ya Mkoa Mwanza haikushirikisha TAA na TANROADS katika ujenzi huo ambapo ninaamini kuwa ushirikishwaji wao kwenye mradi huu ni muhimu.

Ninahusisha upungufu huu nilioubaini na kughafilika kwa menejimenti ya Sekretarieti ya Mkoa Mwanza. Ninafahamu hatua zinazoendelea kuchukuliwa na TAA katika utekelezaji wa mradi huu; hata hivyo, nina maoni kwamba kufanya shughuli za ujenzi wa mradi bila kuwashirikisha wadau muhimu kwenye mradi kwa ajili ya mapitio, idhini na taarifa zao kunaweza kuleta athari kwenye uwazi na uwajibikaji katika mradi husika ilhali inaweza kusababisha kuathirika kwa ubora wa ujenzi wa jengo hilo la abiria.

Napendekeza kwa Meneja wa Kiwanja cha Ndege Mwanza kuwasiliana na Sekretarieti ya Mkoa Mwanza ili kuhakikisha kuwa:

- (a) Mapitio ya pamoja ya usanifu kati ya TAA na Sekretarieti ya Mkoa Mwanza kuhusiana na ujenzi wa jengo la abiria yanafuatiliwa haraka na kuhakikisha kwamba kazi zisizoisha zinakamilishwa kwa wakati; na**
- (b) Kunakuwa na ushirikishwaji wa wadau wa sekta kama vile TAA na TANROADS ili kuboresha uwazi na uwajibikaji wa pamoja katika mradi.**

6.1.4 Hasara Kutokana na Matumizi Yanayotokana na Kusimamishwa kwa Mkataba wa Ujenzi wa Jengo la Abiria

Ukaguzi wangu wa nyaraka za mkataba ulibaini kuwa tarehe 21 Aprili 2016, Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania kupitia Kaimu Mkurugenzi Mkuu iliandika barua yenye kumb. Na.DB.172/231/262H/28 kwa Katibu Mkuu-(Uchukuzi) akieleza azma ya TAA ya kuondoa ujenzi wa Jengo la Abiria kwenye orodha ya shughuli zinazotekelezwa katika Mkataba Na AE-027/2011. - 2012/MWZ/W/44 (kwa ajili ya kuboresha Uwanja wa Ndege wa Mwanza). TANROADS ilisaini Nyongeza ya mkataba Na. 1 na kuondoa jengo la Jengo la Abiria kwenye mkataba wa awali ambao ulipangwa kutekelezwa kwa Sh. 19,364,413,384.

Kuondolewa kwa bidhaa kwa Jengo la Kituo cha Abiria kulichangiwa na yafuatayo: Mabadiliko makubwa ya ukubwa kutokana na mabadiliko ya usanifu kutoka karibu 10,000m² hadi zaidi ya 30,000m² kutokana na kuongezeka kwa abiria katika miaka ya hivi karibuni; makadirio ya gharama ya Jengo jipya la Kituo cha Abiria (Terminal) linalopendekezwa ambalo ni zaidi ya mara tatu (3) ya jengo la awali; na ukubwa na gharama wa Jengo jipya la Abiria lililopendekezwa ilifanya lisiweze kutoshea (kuwekwa) katika mkataba wa awali.

Tarehe 22 Julai 2021, Timu ya Ukaguzi ilitembelea Uwanja wa Ndege wa Mwanza na kubaini Jengo la Abiria linajengwa chini ya usimamizi wa Katibu Tawala wa Mkoa wa Mwanza.

Licha ya kwamba sababu za kuondolewa kwa jengo la Abiria zilielezwa vizuri. Hata hivyo, nilibaini kuwa TAA tayari ilishatumia Sh. 5,815,839,960 kwa ajili ya usanifu mpya wa ujenzi wa jengo la abiria kwa kuwa usanifu wa awali ulikuwa umepitwa na wakati. Kutokana na kasoro hizo, ni maoni yangu kuondolewa kwa ujenzi wa Jengo la Abiria huku baadhi ya fedha zikiwa zimetumika, ni matumizi mabaya ya fedha za umma na TAA inapaswa kuwajibika. Kwa mujibu wa TAA, uamuzi wa kuliondoa jengo hilo ulitokana na ukweli kwamba, ifikapo mwaka 2016 kulikuwa na maendeleo ya kiteknolojia ambayo kama usanifu huo ungetekelezwa ungeweza kusababisha ujenzi wa jengo lililopitwa na wakati na mabadiliko makubwa ya mkataba. Walidai kuwa kiasi cha Sh. 5,815,839,960 kilitolewa kwa ajili ya usanifu wa majengo mapya, hata hivyo usanifu huo haukutolewa kwa timu yangu ya ukaguzi ili kuthibitisha kama usanifu huo unatumiwa na Sekretarieti ya Mkoa wa Mwanza kwa jengo lililokusudiwa.

Ninapendekeza Uongozi wa TAA uwasilishe usanifu mpya ulioandaliwa kwa ajili ya ujenzi wa jengo la Abiria na kuthibitisha kama usanifu huo unatumiwa na Katibu Tawala wa Mkoa wa Mwanza (RAS Mwanza).

6.1.5 Kuanza Kazi Kabla ya Kusainiwa kwa Mkataba Kwenye Upanuzi wa Kiwanja cha Ndege Dodoma

TANROADS waliingia mkataba Na. TRD/DO/R/2019-20/42 na Mkandarasi mnamo tarehe 3 Julai 2020 kwa ajili ya upanuzi wa kiwango cha lami (AC) cha Apron, njia ya kurukia ndege na njia ya kupitia ndege katika Kiwanja cha Ndege Dodoma kwa mkataba wa thamani ya Sh. 3,506,892,667.38. Kazi hizo zilitegemewa kukamilika tarehe 3 Oktoba 2020 kama ilivyobainishwa katika kifungu cha 53.1 cha Masharti Maalum ya Mkataba ambacho kinataka tarehe ya mkandarasi kuchukua eneo la ujenzi iamuliwe na meneja wa mradi baada ya tarehe ya kusainiwa kwa mkataba.

Kinyume na kifungu cha mkataba, uhakiki wangu wa hati za mkataba kama vile nyaraka za mkataba na notisi ya maelekezo ya kazi ulibaini kuwa mkandarasi alianza kazi tarehe 15 Juni 2020, ikiwa ni wiki mbili kabla ya kusainiwa kwa mkataba (tazama **Jedwali Na. 6-2**). Aidha, nilibaini kuwa mkataba huu ulihakikiwa na Mwanasheria Mkuu wa Serikali mnamo tarehe 23 Juni 2020 kupitia barua yake yenye Namba ya Kumbukumbu CBC.13/309/01 ikimaanisha kwamba kazi za ujenzi zilianza kabla ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali hajafanya uhakiki wa mkataba huo.

Jedwali Na. 6-2: Kazi za ujenzi zilizoanza kabla kusainiwa kwa mkataba

Namba ya hati ya maelekezo ya meneja wa mradi	Tarehe ya maelekezo	Maelekezo yaliyotolewa
1	15 Juni 2020	Kutengeneza kianzio cha barabara ya kurukia ndege '27' kwa 250 kutoka kwenye kianzio cha awali.
2	26 Juni 2020	Kuchimba chini ya barabara ya kurukia ndege kwa kina kilichoamuliwa na mhandisi
3	1 Julai 2020	Eneo la uwazi na tambarare la mita 100 kwa 50 ili kuruhusu kituo cha hali ya hewa kuhamishwa.

Chanzo: Taarifa ya maelekezo ya kazi

Menejimenti ya Kiwanja cha Ndege Dodoma iliitaarifu timu yangu ya ukaguzi kwamba kazi zilianza kwa kutumia barua ya kukubali mkataba kutokana na mahitaji ya kukamilika haraka kwa kazi hiyo ya njia ya kurukia ndege. Hata hivyo, ni maoni yangu kwamba kuanza kazi kabla ya kusainiwa kwa mkataba ni ukiukwaji mkubwa wa kanuni za ununuzi na huongeza hatari kwa Serikali kupata hasara

endapo kutatokea mgogoro wa kimkataba hapo baadaye kati ya Mkandarasi na Mwajiri.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya Kiwanja cha Ndege Dodoma kuhakikisha kuwa kanuni za ununuzi zinafuatwa kikamilifu; na kwamba, inapotokea kuna mahitaji ya dharura basi taratibu za ununuzi wa dharura zifuatwe ili kukidhi matakwa ya sheria na kanuni za ununuzi wa umma.

6.1.6 Watumishi wa Kigeni Wanaofanya Kazi Pasipo Kuwa na Vibali vya Kazi au Kujiandikisha Kwenye Bodi Za Kitaalamu Kwenye Mradi wa Ukarabati na Uboreshaji wa Kiwanja cha Ndege Iringa

Mnamo tarehe 15 Mei 2020 TANROADS ilisaini mkataba namba TRD/HQ/1044/2019/2020 na Mkandarasi wenye thamani ya Sh. 41,126,191,516.55 (bila VAT) kwa ajili ya kuboresha na kukarabati Kiwanja cha Ndege Iringa utakaotekelezwa ndani ya kipindi cha miezi 20 tangu kuanza tarehe ya kuanza mkataba.

Kanuni ya 10(1) ya Kanuni ya Ajira ya Wasio Raia ya mwaka 2015 inamtaka mtu ambaye anataka kuajiriwa au kumshirikisha mtu asiye raia katika kazi yoyote kuomba kibali cha kazi kwa Kamishna wa Kazi kabla ya kuandikishwa na mtu huyo ambaye si raia. Aidha, Kanuni za 19 na 20 ya Kanuni za Usajili wa Wahandisi ya mwaka 2010 zinatamka kwamba “wahandisi au kampuni za uhandisi wanatakiwa kujisajili kwenye Bodi¹⁰; na kwamba, kazi zote za uhandisi zifanywe na wahandisi ambao wamesajiliwa kwenye aina/eneo husika ya uhandisi”.

Kinyume na kanuni hiyo, ukaguzi wangu wa taarifa ya maendeleo ya kazi ya mwezi Juni 2021, nyaraka za mawasiliano ya mkataba, na ziara ya kutembelea eneo la mradi mwezi Julai 2021 ulibaini kuwa kati ya wafanyakazi 16 wa kigeni wanaofanya kazi kwa mkandarasi, wafanyakazi 13 (sawa na 81%), walikuwa wakifanya kazi bila kuwa na vibali vya kazi wala usajili wa kitaalamu kutoka bodi za usajili

¹⁰ Bodi inamaanisha “Bodi ya Usajili wa Wahandisi (ERB)”

wa kitaalamu kama vile Bodi ya Usajili wa Wahandisi (ERB) kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 6-3**.

Udadisi wangu zaidi kwa mkandarasi na mshauri wa mradi kuhusu watumishi wa kigeni kufanya kazi bila kibali halali cha kazi wala usajili wa Bodi za kitaalamu unaonesha kuwa mkandarasi amekuwa akikabiliwa na matatizo ya kupata vibali vya kazi na usajili kutokana na taratibu zinazochukua muda mrefu kutoka mamlaka za kiserikali zinazohusika na utoaji vibali. Hivyo, kwa kuwa wafanyakazi kutoka nje inabidi wahakikiwe na mamlaka za serikali pindi wanapowasili nchini, mchakato ambao huchukua muda mrefu kabla ya kukamilika, hali hiyo pia huathiri kupatikana kwa usajili kutoka bodi za kitaalamu.

Jedwali Na. 6-3: Taarifa za Wafanyakazi wa Kigeni Waliopo kwa Mkandarasi

Na.	Jina la mfanya kazi	Nafasi yake	Jinsi a	Tarehe ya kuwapo sehemu ya ujenzi	Uraia	Hali ya kibali cha kazi	Hali ya usajili wa bodi ya wakandarasi
1	Wang Haitao	Wakala eneo la ujenzi	Me	14-Apr-21	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa
2	Yan Zhihui	Mhandisi eneo la ujenzi	Me	06-Feb-21	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa
3	Zhang Cheng	Mkadiria majengo (QS) msaidizi	Me	29-Jun-20	China	Anacho	
4	Mo Xiuguo	Afisa Rasilimali Watu	Me	13-Mach-21	China	Hana kibali cha kazi	
5	Yuan Shuai	Mpima Ardhi msaidizi	Me	18-Jul-20	China	Anacho	
6	Chen Kexu	Mhandisi wa Vifaa	Me	18-Jul-20	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa
7	Gao Deli	Mhandisi wa Vifaa	Me	10-Mach-21	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa
8	Yuan Rui	Mhandisi wa Miundo	Me	19-Apr-21	China	Anacho	Hajasajili wa
9	Wang Kunpeng	Meneja Karakana	Me	30-Ago-20	China	Hana kibali cha kazi	
10	Xu Kaili	Mpishi	Me	30-Ago-20	China	Hana kibali cha kazi	
11	Guo Feng	Msimamizi	Me	30-Ago-20	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa
12	Liu Wenshuai	Meneja Vifaa/Karakana	Me	28-Feb-21	China	Hana kibali cha kazi	

Na.	Jina la mfanya kazi	Nafasi yake	Jinsi a	Tarehe ya kuwapo sehemu ya ujenzi	Uraia	Hali ya kibali cha kazi	Hali ya usajili wa bodi ya wakandarasi
13	Gan Lin	Msimamizi	Me	20-Mach-20	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa
14	Yan Qi	Msimamizi	Me	20-Mach-21	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa
15	Chen Ronghua	Msimamizi	Me	20-Mach-21	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa
16	Xiong Zujun	Msimamizi	Me	24-Mach-21	China	Hana kibali cha kazi	Hajasajili wa

Chanzo: Taarifa ya maendeleo ya ujenzi ya mwezi Juni 2021, faili za mawasiliano ya mkataba na kutembelea eneo la ujenzi

Upungufu kama huu umekuwa ukijitokeza mara kwa mara kama nilivyobaini kwenye kaguzi zangu nyingine pia. Aidha, ninaishauri serikali ichukue hatua stahiki ili tatizo la ucheleweshaji au ukosefu wa vibali vya kazi na usajili wa kitaalamu kwa watumishi wa kigeni linatatuliwa. Upungufu huu unaongeza hatari ya wafanyakazi haramu na wataalamu ambao hawajaidhinishwa. Pia, husababisha uwezekano wa kuathirika kwa ubora wa kazi iliyofanywa, pamoja na upotevu wa mapato ya serikali ambayo yangetokana na malipo ya ada za vibali vya kazi.

Ninapendekeza kwa menejimenti ya TANROADS kwa kushirikiana na Mkandarasi kuimarisha ufuatiliaji na mawasiliano na mamlaka husika za Kiserikali kama vile Kamishna wa Kazi na Bodi ya Usajili wa Wahandisi ili vibali vya kazi na usajili wa kitaalamu vipatikane bila kuchelewa zaidi.

6.1.7 Kuchelewa Kuagiza Vifaa Kutoka Nje ya Nchi Kutokana na Kutorejeshwa kwa Msamaha wa Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kwa Ajili ya Ukarabati na Uboreshaji wa Kiwanja cha Ndege Songea

Kifungu cha 6(2) (b) (i) cha Sheria ya Kodi ya Ongezeko la Thamani, Sura ya 148 (iliyorekebishwa mwaka 2019) kinampa Waziri wa Fedha na Mipango mamlaka ya kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kwa bidhaa zitakazolingizwa nchini na taasisi ya serikali ili zitumike kwenye utekelezaji wa mradi unaofadhiliwa na serikali. Kwa kuzingatia matakwa ya sheria kwenye utekelezaji wa ukarabati na uboreshaji wa Kiwanja cha Ndege Songea, Katibu Mkuu wa Wizara ya Fedha na Mipango alitoa waraka Na. 6 wa tarehe 22

Desemba 2020 pamoja na barua yenye Namba ya Kumbukumbu CAB.481/547/01/58 ambayo inaelekeza Maafisa Masuuli na Watendaji Wakuu wote jinsi ya kushughulikia maombi, uendeshaji, na uwajibikaji kwenye misamaha ya kodi ya ongezeko la thamani (VAT) kwa bidhaa zinazoagizwa kutoka nje ya nchi kama inavyoelekezwa na kifungu tajwa hapo juu.

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa mradi wa Kiwanja cha Ndege Songea umekuwa ukifanya kazi chini ya msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani (VAT GN. 1065) uliochapishwa tarehe 25 Desemba 2020 ambao uliisha muda wake tarehe 29 Machi 2021. Hata hivyo, mpaka wakati wa ukaguzi mwezi Agosti 2021, msamaha huo ulikuwa bado haujahuishwa. Hali hil ilisababisha kuchelewa kwa uagizaji wa vifaa kutoka nje ya nchi. Ninahusisha udhaifu huo na taratibu zinazochukua muda mrefu katika uidhinishaji msamaha wa kodi ya ongezeko la thamani kwa bidhaa zinazoagizwa kutoka nje ya nchi pindi zifikapo bandarini. Kukosekana kwa hati za msamaha wa VAT kunasababisha ucheleweshaji kwenye uagizaji wa vifaa vya mradi, ambapo wakati wa ukaguzi wangu nilibaini kuwa taa za uwanja wa ndege (AGL), vifaa vya zimamoto, saruji na vifaa vingine vya ujenzi vilikuwa bado havijawasilishwa eneo la ujenzi na hivyo kuchelewesha utekelezaji wa mradi.

Napendekeza kwa menejimenti ya TANROADS kuwasiliana na Wizara ya Fedha na Mipango ili kuhakikisha kuwa amri za misamaha ya kodi za ongezeko la thamani (VAT GN) zinatolewa kwa wakati ili kuepuka ucheleweshaji wa vifaa vinavyoagizwa kutoka nje ya nchi ili kuepuka kuchelewesha utekelezaji wa miradi. Hii itasaidia kufikia malengo yaliyokusudiwa na kupata thamani ya fedha.

6.1.8 Riba Iliyolipwa Kutokana na Kuchelewa Kufanya Malipo ya Madai ya Mkandarasi Sh. Bilioni 2.75

Tarehe 11 Juni 2012 Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania ilisaini mkataba na Mkandarasi. Mkataba ulihusisha kipande cha kwanza na cha pili. Kipande cha kwanza kilihusu Ujenzi wa Jengo la Kituo, Jengo la Mizigo na Nyumba ya Nishati, ikijumuisha ujenzi wa Mnara unaojitegemea wa kudhibiti. Kipande cha 2 ni kwa ajili ya kukamilisha kazi za ujenzi na nyinginezo - upanuzi wa barabara ya

ndege kwa ajili ya kuruka na eneo kwa ajili ya ndege kushusha na kupanda abiria, ujenzi wa wa eneo kwa ajili ya kupakia na kupakua mizigo & kuunganisha barabara ya ndege na maneo ya kushusha, au kupanda abiria na kupakia au kupakua mizigo, Mfumo wa Majitaka, Mfumo wa Usambazaji wa Maji, Mitandao ya Barabara, pamoja na Utoaji wa Zabuni ya Zimamoto katika Uwanja wa Ndege wa Mwanza. Kiasi cha Mkataba wa Kazi kilikuwa Sh. 105,943,140,184, ikijumuisha kodi ya ongezeko la thamani. Muda wa mkataba ulipangwa kuisha tarehe 30 Septemba 2014. Hata hivyo, kabla ya kuanza, ujenzi wa uwanja wa ndege ulihamishiwa TANROADS kwa ajili ya usimamizi na kuchukua jukumu la mwajiri. Tarehe 13 Desemba 2017 TANROADS ilitia saina nyongeza ya mkataba na Mkandarasi na kukubaliana kurekebisha tarehe ya kukamilika kwa Mradi hadi tarehe 15 Julai 2018.

Kipengele kidogo cha 60.8 kwenye sehemu ya II-Masharti ya Maombi mahususi kinamtaka mwajiri kulipa riba endapo atashindwa kufanya malipo ndani ya muda uliotajwa kwa kiasi chochote ambacho hakijalipwa kuanzia tarehe ambayo malipo yalipaswa kulipwa. Kwa mujibu wa kipengele hiki, kiasi cha riba kitakokotolewa kwa kuzingatia viwango vya riba vilivyoainishwa katika Kiambatisho cha zabuni (asilimia 0.25 kwa mwezi bila kuongezwa kila mwaka kwa sehemu inayohusu fedha za kigeni na kwa mujibu wa viwango vya Ukopeshaaji vya Benki Kuu kwa sehemu inayohusu fedha za ndani).

Mapitio ya madai ya mkandarasi, hati za malipo na taarifa za Maendeleo ya mradi za kila mwezi zilizowasilishwa na Menejimenti ya TAA na TANROADS kuanzia mwaka 2012 hadi 2021 yalibaini kuwa kiasi cha Sh. 2,753,388,441.79 kililipwa kama riba ambayo ni matokeo ya kuchelewa kulipwa kwa madai ya mkandarasi kulingana na madai ya mkandarasi yalivyotolewa.

Ninahusisha kasoro hii na ufuatiliaji usiojitosheleza wa TAA na TANROADS na tatizo la upatikanaji wa fedha kutoka Wizara ya Fedha na Mipango ambao hauendani na maendeleo ya kazi. Ni maoni yangu kwamba malipo yanayocheleweshwa yanaweza kusababisha ongezeko la muda wa kukamilisha mradi. Pia, tozo za riba zitaongeza gharama za mradi ikilinganishwa na makadirio ya awali.

Napendekeza yafuatayo kwa Menejimenti:

- (a) Menejimenti ya TAA na TANROADS kubainisha kwa uwazi vikwazo vya utekelezaji ili kuharakisha mchakato wa malipo na mamlaka nyingine zinazohusika**
- (b) Menejimenti ya Wizara ya Fedha na Mipango kurahisisha taratibu za uchakataji wa fedha ili fedha za bajeti za miradi zitolewe kwa wakati na hivyo kurahisisha ulipaji wa madai ya mkandarasi kwa wakati ili kuepusha limbikizo la riba kutokana na kuchelewesha kulipa madai.**

6.1.9 Ongezeko la Gharama za Mradi Kutokana na Ushirikishwaji Duni wa Wadau Euro 384,624.8 (Sh. 1,017,294,134)

Ukaguzi wangu wa nyaraka za mradi zinazohusiana na hatua ya usanifu wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere- Kituo III (JNIA Terminal III) ulibaini tofauti za Euro 384,624.8 (Sh. 1,017,294,134) ambazo zililipwa kwa Mkandarasi kutokana na kushindwa kwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) kushirikisha wadau muhimu wakati wa usanifu. Ukaguzi ulibaini kutozingatia mahitaji na uzoefu wa abiria jambo ambalo lilikuwa jambo muhimu wakati wa kutekeleza makataba unaohusisha usanifu na ujenzi. Zaidi ya hayo, nilibaini kuwa tofauti hizi pia zilisababishwa na mahitaji mapya ambayo mara nyingi yaliletwa na TAA. Ingawa mradi umekamilika, bado nimaoni kuwa tofauti zilizolipwa zingeweza kuepukika kama TAA ingeshirikisha wadau wakuu wakati wa hatua ya usanifu.

Miongoni mwa wadau ambao hawakushirikishwa ipasavyo ni pamoja na Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania (TCAA), Idara ya Uhamiaji na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA). Asili ya tofauti zilizobainishwa ni pamoja na mabadiliko katika ukumbi wa M&G ambapo kulikuwa kunahitajika kutengwa kwa sehemu ya abiria wanaowasili na wanaondoka; kuajenga choo kwenye eneo la zahanati; kuongeza kaunta za uhamiaji; kuongeza stoo ili kufanya ofisi ya forodha katika kaunta za chaneli nyekundu ya forodha na kaunta za huduma kwa wateja ndani na nje. Kushindwa kuwashirikisha wadau wote wakubwa kumesababisha ongezeko la gharama za mradi ambazo zingeweza kuepukika.

Ninashauri uongozi wa TAA kuwashirikisha wadau wote muhimu wakati wa kutekeleza mradi wowote wa ujenzi wa kiwanja cha ndege ili kupunguza mabadiliko tofauti zisizo za lazima ambazo zinaweza kuongeza gharama ya mradi.

6.1.10 Ongezeko la Gharama za Mradi Kutokana na Usuluhishi wa Migogoro kwa Maelewano - Euro 20,441,145 (Sh. 54,064,784,410)

Mapitio yangu ya majalada ya mradi yalibaini kuwa tarehe 06 Februari 2018, TAA, TANROADS na Mkandarasi walikuwa na madai ambayo hayajatatuliwa na migogoro ambayo haijatatuliwa kuhusiana na madai 12 ambayo hayajalipwa na mambo 39 yenye utata yaliyotokana na mabadiliko ya sheria, kuanzishwa kwa Mfuko wa fidia ya wafanyakazi ambayo thamani yake ilikadiriwa kuwa Euro. milioni 50. Tarehe hiyo hiyo, nilibaini kuwa mabadiliko ya Nyongeza ya mkataba Na.1 (utatuzi wa mgogoro kwa njia ya makubaliano) yalisainiwa na TAA na kuwezesha kumlipa Mkandarasi Euro 20,441,145 (Sh. 54,064,784,410) badala ya Euro Milioni 50 zinazohitajika na hivyo kutatua madai na migogoro yote kwa amani. Migogoro ilitokea kutokana na udhaifu katika usanifu na uandaji wa mkataba unaotumika katika kutekeleza mradi (uhitaji wa kuwatambua na kuwashirikisha wadau). Ni maoni yangu kwamba kutokana na udhaifu wa TAA katika utayarishaji na usimamizi wa mikataba katika hatua zote, gharama za mradi ziliongezeka bila sababu.

Napendekeza menejimenti ya TAA ihakikishe kuwa mikataba ya miradi ya maendeleo inaandaliwa vyema, na inapitiwa upya ili kupunguza migogoro isiyo ya lazima ambayo huongeza gharama za mradi kila mara.

6.1.11 Makato ambayo Hayajaweza Kupatikana Kutoka kwa Mkandarasi Sh. Bilioni 6.53

Mapitio ya ripoti maalum ya TAA kwa ajili ya maendeleo ya kina ya kazi na tathmini ya utendaji kazi wa wakandarasi iliyoandaliwa na Mshauri Mwelekezi mwezi Agosti 2017 ilibainisha kuwa kutokana na Mkandarasi Mkuu kushindwa kutekeleza kazi alizopangiwa na kuondolewa kwenye eneo la ujenzi, Mtaalam Mshauri alitayarisha hesabu za mwisho kwa mujibu wa kifungu cha 3.6 cha mkataba wa

mwaka 2016 ambacho kilibainisha kuwa mkandarasi anadaiwa na Mwajiri (TAA) jumla ya Sh. 6,532,253,784 kama makato ya kutozingatia masharti ya mkataba ikiwa ni pamoja na adhabu ya kukiuka masharti ya mkataba Sh. 3,217,972,292.94, huduma za ushauri Sh. 3,195,843,591.06 na kutokuwepo kwa meneja mradi kwenye eneo la ujenzi Sh. 118,437,900.

Hata hivyo, kupitia mahojiano na maofisa wa TAA nilifahamishwa kuwa kiasi hicho cha fedha kilikuwa kinasubiri kujadiliwa na uongozi wa mkandarasi kwa kuwa hakikushirikishwa wakati wa kuandaa hesabu za mwisho.

Sababu za kutorejesha fedha zilizopaswa kukatwa ni pamoja na kufilisika kwa aliyekuwa Mkandarasi ambaye kampuni yake ilikuwa chini ya kampauni inayohusika ufilisi akisubiri kukamilika kwa taratibu za ufilisi. Ukosefu wa taarifa za kutosha kuhusu kampuni ya ufilisi iliyohusika katika mchakato wa awali wa ufilisi wa Mkandarasi kwani nilipofahamishwa kuwa Kampuni hiyo ya kwanza ya Ufilisi ilijiondoa kutoka katika mchakato huo.

Uongozi wa TAA kwa kushirikiana na washauri waelekezi inabidi;

- (a) Kuwasiliana na Wapokeaji wa Pamoja na mameneja wa Kampuni ya Ujenzi inayohusika ili kusuluhisha kiasi ambacho mkandarasi alikuwa anadaiwa na hivyo kuwezesha kuhitimishwa kwa mkataba kati ya mkandarasi na mwajiri.
- (b) Kufanya juhudi zaidi ili kuhakikisha kuwa mfilisi wa sasa Kampuni inajulikana baada ya kujitoa kwa Kampuni ya ya kwanza ya Ufilisi kwenye kikao hiki ili kuharakisha malipo ya kiasi ambacho mkandarasi anadaiwa.

6.1.12 Hasara Iliyosababishwa na Uamuzi Usio na Tija wa Ukarabati wa Uwanja wa Ndege Wakati Mchakato wa Ununuzi wa Mkandarasi wa Uboreshaji wa Ujenzi wa Uwanja Huo kwa Sh. Bilioni 1.1 Ukiwa Unaendelea

Kanuni 4(2) ya Ununuzi wa Umma, 2013, kama ilivyorekebishwa na Kanuni ya 4(2) ya Kanuni (zilizorekebishwa) ya Kanuni ya Ununuzi wa Umma, 2016 inawataka Maafisa Masuuli na Bodi za Zabuni

wanapofanya au kuidhinisha ununuzi, kuongozwa na matakwa ya wekevu na ufanisi katika matumizi ya fedha za umma; maslahi bora katika kuwapa wazabuni wote wanaostahiki fursa sawa za kushindana katika utekelezaji wa kazi; na umuhimu wa uadilifu, uwajibikaji, haki na uwazi katika mchakato wa ununuzi.

TAA ilimuagiza meneja wa TANROADS Iringa kuingia mkataba Na. AE/001/2018-2019/IR/W/07/MTCE WA UWANJA WA NDEGE wenye thamani ya Sh. 1,140,971,360.50 (Awamu ya I-IV) na Mkandarasi kwa ajili ya matengenezo ya njia ya kurukia ndege katika uwanja wa ndege wa Iringa kuanzia tarehe 7 Septemba 2018 hadi 25 Juni 2020. Shughuli hiyo ilipangwa na kugaramiwa na TAA kwa kiasi cha Sh. 999,781,720 zilihamishiwa kwa Meneja wa TANROADS Mkoa wa Iringa ili kutekeleza kazi husika.

Mkataba huo unajumuisha matengenezo/urekebishaji wa njia ya kurukia na kutua ndege ya mita 330, kuongeza sehemu ya kugeuza kwa mita za mraba 1044 na kusafisha kingo ya njia ya kurukia na kutua ndege ili kuruhusu maji kutiririka nje ya njia ya kurukia ndege.

Mapitio yangu yalibainisha kuwa uamuzi wa kufanya matengenezo ya njia ya ndege ili kuwezesha ndege ya Bombardier Q400 kutua katika Uwanja wa Ndege wa Iringa iliyodumu kuanzia Aprili 2019 na Juni 2020 (zikiwa ni safari 163) ulifanyika bila kuzingatia upembuzi yakinifu, usanifu wa kina wa uhandisi, tathmini ya mazingira na Mpango Mfupi wa Utekelezaji wa Makazi Mapya (ARAP) ambayo ilifanyika kabla ya kuwezesha ununuzi wa mkataba kwa ajili ya kuboresha uwanja wote wa ndege uliotiwa saina tarehe 15 Mei 2020 kati ya TANROADS na Mkandarasi wenye thamani ya Sh. 41.1 bilioni (bila kujumuisha VAT). Uamuzi unaopelekea kuona kuwa kiasi kilichotumika katika matengenezo ya jumla ya barabara ya kurukia ndege ya Sh. 1,140,971,360.50 kuwa ni matumizi mabaya ya fedha za umma.

Uongozi wa TAA ulidai kuwa sababu za kufanya matengenezo ya dharura ya njia ya kurukia ndege wakati kulikuwa na mpango wa awali wa ukarabati na uboreshaji wa kiwanja cha ndege na ukarabati uliolenga tu njia kwa ajili ya kutua kwa ndege ya

bombardier Q400, lilikuwa ni jambo ambalo haliwezekani kutumia mipango ya awali.

Maoni yangu ni kwamba kufanya matengenezo ya dharura ya njia ya ndege wakati kulikuwa na mpango wa awali wa ukarabati na uboreshaji wa uwanja wa ndege ulisababisha matumizi yasiyo na tija kwani rasilimali za umma zingeweza kuelekezwa kwenye shughuli nyingine

Menejimenti inapendekezwa kuhakikisha kuwa mipango madhubuti inawekwa na kuchambuliwa vyema kabla haijaanza kutekelezwa, ili kuepusha hasara zinazoweza kuepukika.

6.1.13 Malipo Yaliyocheleweshwa Yanayopelekea Kuwepo kwa Tozo ya Riba Kiasi cha Sh. Bilioni 11.39

Kifungu cha 5(b) (2) cha Mkataba Na. AE 027/2017/18/JNIA/121 kati ya TAA na Mkandarasi kwa ajili ya huduma ya ugavi, uwekaji, upimaji, uanzishaji na na ukatabati wa Mifumo ya Taarifa katika Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Julius Nyerere (JNIA) inasema kwamba, "Isipokuwa imeelezwa vinginevyo, malipo yote yatalipwa ndani ya siku 30 za kalenda kuanzia tarehe ya ankara inapoidhinishwa". Aidha, Kifungu cha 5(b) (3) cha Mkataba huo uliotajwa hapo juu kinaeleza kwamba kiasi cha ankara au sehemu ya kiasi hicho ambacho hakijalipwa ndani ya siku thelathini (30) baada ya tarehe ya malipo kukamilika zitatozwa tozo ya fedha itakayokokotolewa na Benki Kuu ya Tanzania kwa mwezi na kutumika kila siku juu ya kiasi katika deni linalodaiwa. Malipo hayo ya fedha yatalipwa na TAA baada ya kupokea madai ya Mkandarasi.

Kinyume na matakwa ya sheria tajwa hapo juu, nilibaini kuwa ucheleweshaji wa malipo kwa mzabuni ulianza siku tano hadi siku 216 na hivyo kupelekea limbikizo la riba ya Sh. 11,393,464,629.57 baadaya kutumia kiwango kilichokokotolewa cha wastani wa riba cha 5% kinachotolewa na Benki Kuu ya Tanzania kwa mwezi na kutumika kila siku katika kiasi cha deni lililobakia. Hadi kufikia wakati wa ukaguzi Agosti, 2021, TAA ilikuwa haijalipa kiasi cha riba inayodaiwa ya Sh. 11,393,464,629.57. Sababu kuu za kutomlipa mkandarasi kwa wakati ni kuchelewa kupokea fedha kutoka Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano na kucheleweshwa kwa fedha za uchakataji na TAA.

TAA inashauriwa kuhakikisha inaomba fedha kwa wakati kutoka Wizara ya Uchukuzi na Mawasiliano na kufanya ufuatiliaji wa karibu ili kuharakisha michakato ya uidhinishaji wa malipo ya Wakandarasi ili kuepusha upotevu wa fedha za umma unaochangiwa na tozo za riba kutokana na kuchelewa kwa malipo husika.

6.1.14 Muingiliano wa Mamlaka kati ya TAA na TANROADS Katika Uendelezaji na Udhibiti wa Viwanja vya Ndege Vinavyomilikiwa na Serikali kati ya TAA na TANROADS

Mapitio yangu ya mamlaka yatokanyo na uanzishwaji wa taasisi yalibaini kuwa Ibara ya 3.2 ya Jedwali lililowekwa kwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (Agizo la Uanzishwaji la mwaka 1999 GN Na. 404 limeipa TAA majukumu ya uendeshaji, usimamiaji, utunzaji na uendelezaji wa viwanja vya ndege vinavyomilikiwa na Serikali. Ukaguzi wangu wa nyaraka za utekelezaji ulibaini kuwa TANROADS ilipewa majukumu sawa, katika kufanya ununuzi, na kusimamia mikataba ya usanifu, ujenzi na ukarabati wa viwanja 12 vya ndege vilivyojengwa.

Mamlaka ya TANROADS yalichapishwa kupitia Tangazo la Serikali Na. 232 la tarehe 27 Machi 2020. Ingawa majukumu ya jumla ya uendeshaji na matengenezo ya viwanja vya ndege bado yako chini ya mamlaka ya TAA. Bado, haijafahamika wazi kuwa TAA ndio itakuwa na jukumu la kusimamia viwanja hivi vipya vya ndege. Pia shaka kwamba majukumu ya usanifu na usimamia ujenzi unaofanywa TANROADS yamesababisha kuongezeka kwa matumizi ya rasilimali za umma na kukosena kwa tija kutokana na kukosekana kwa mipaka ya wazi ya umiliki na majukumu baina ya TANROADS na TAA.

Napendekeza Serikali kuhakikisha kuwa majukumu ya kusanifu, kujenga, na kusimamia ujenzi wa viwanja vya ndege yanarudishwe kwa TAA wakati TANROADS ibaki na majukumu ya kuendeleza na kusimamia barabara na hivyo kupunguza ongezeko la gharama katika ugawaji.

6.1.15 Ujenzi wa Uwanja wa Ndege wa Geita Ulifanyika Bila Kufanya Upembuzi Yakinifu

Upembuzi yakinifu ni tathmini inayofanyika ili kubaini kama utendakazi wa mradi au mfumo unaopendekezwa utaweza fikia malengo yake yaliyokusudiwa. Utafiti wa upembuzi yakinifu unalenga kufichua kwa ukamilifu na kimantiki uwezo na udhaifu wa uwekezaji uliyopo au ule unaopendekezwa, fursa na vikwazo vilivyopo katika mazingira asilia, rasilimali zinazohitajika kutekeleza, na hatimaye matarajio ya mafanikio. Kwa maneno yake rahisi, upembuzi yakinifu unalenga kuanzisha rasilimali na thamani inayohitajika kupatikana na uwezekano wa mafanikio.

Pamoja na faida zilizotajwa hapo juu, mapitio yangu ya utekelezaji wa mradi yalibaini kuwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) na Wakala wa Barabara nchini (TANROADS) hawakufanya upembuzi yakinifu kabla ya kuanza kwa ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Chato (sasa kinajulikana kama Kiwanja cha Ndege cha Geita).

Ni amaoni yangu kuwa kutofanyika kwa upembuzi yakinifu kunaongeza hatari kwa Serikali ingeweza kuwekeza katika mradi usio na tija na uwezekano wa kuwepo kwa gharama zisizodhibitiwa na ongezeko muda katika utekelezaji wa mradi.

Ninapendekeza kwa Menejimenti ya TAA na TANROADS kuhakikisha katika siku zijazo upembuzi yakinifu unafanyika kabla ya kuanza kwa utekelezaji wa mradi ili kuweka wazi mantiki ya mradi, uimara na udhaifu, rasilimali zinazohitajika na uwezekano wa mradi kufanikiwa.

6.1.16 Kutokurejeshwa kwa Fedha za Miradi Zilizotolewa kwa Njia ya Mikopo Sh. Bilioni 3.62

Ukaguzi wangu wa hati za malipo na nyaraka zinazohusiana na TANROADS ulibaini ukopaji wa fedha kiasi cha Sh. 3,619,633,562.46 kutoka miradi mingine ili kulipa hati zilizoiva za mradi wa ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Geita; kwa kutarajia kurejeshwa kwa fedha hizo baada ya kutolewa kwa fedha kutoka Hazina.

Hata hivyo, hadi wakati wa ukaguzi, Julai 2021, nilibaini kuwa, fedha zote zilizokopwa zenye jumla ya Sh. 3,619,633,562.46 hazikurejeshwa kwenye miradi/shughuli husika.

Kutorejeshwa kwa fedha zilizokopwa kunamaanisha kuwa shughuli zilizopangwa kwa kiasi cha fedha zilizokopwa, Sh. 3,619,633,562.46 hazikutekelezwa kama ilivyokusudiwa. Maelezo yanaonyeshwa kwenye **Jedwali 6-4** hapa chini:

Jedwali Na. 6-4: Fedha Zilizokopwa Hazijarejeshwa

Tarehe	Mradi Mkopo Ulikotoka	Mradi Uliopokea Mkopo	Kiasi Kilichokopwa Sh.	Salio Lilitodaiwa Sh.
14.8.2018	Mfumo wa Matumizi yaTehama	Kiwanja cha Ndege Chato	383,440,427.00	383,440,427.00
14.8.2018	Upembuzi Yakinifu kwa ajili ya Miradi ya Uyole -Mbalizi	Kiwanja cha Ndege Chato	212,229,853.00	212,229,853.00
14.8.2018	Ujenzi wa Mradi Makao Makuu ya TANROADS	Kiwanja cha Ndege Chato	1,309,263,321.46	1,309,263,321.46
14.8.2018	Uboreshaji wa barabara ya Tarime-Mugumu(50KM)	Kiwanja cha Ndege Chato	200,625,615.00	200,625,615.00
14.1.2019	Fedha za Malipo ya awali ya wakandarasi	Kiwanja cha Ndege Chato	382,155,680.00	382,155,680.00
14.1.2019	Ujenzi wa Mradi wa Uboreshaji wa Barabara ya Arusha- Holili	Kiwanja cha Ndege Chato	1,131,918,666.00	1,131,918,666.00
Jumla				3,619,633,562.46

Chanzo: Hati za malipo

Napendekeza menejimenti ya TANROADS ihakikishe marejesho ya kiasi cha Sh. 3,619,633,562.46 kilichokopwa kutoka katika miradi mingine ili kuruhusu utekelezaji wa shughuli nyingine zilizopangwa na katika siku zijazo, kuzingatia udhibiti wa bajeti.

6.1.17 Matumizi Yaliyofanywa Zaidi ya Kiasi Kilichotengwa kwa Ajili ya Ujenzi wa Kiwanja cha Ndege Kipya cha Chato Sh. Bilioni 34.53

Tarehe 31 Agosti 2016 Wakala wa Barabara nchini (TANROADS) walitia saini mkataba wa ujenzi wa barabara ya kurukia ndege ya Chato (sasa inajulikana kama Kiwanja Cha Ndege cha Geita) na kampuni ya Mayanga Contractors. Kiasi cha Mkataba Halisi kilikuwa Sh. 39,151,461,035.28 ambacho baadaye kilirekebishwa hadi Sh. 58,918,628,887.03 kutokana na mabadiliko katika mawanda ya awali ya mradi ikijumuisha ujenzi wa jengo Maalum (VIP), kiasi cha miamba liyokuwa hajatarajiwa katika eneo la mradi na kiwango cha tabaka la ardhi ambalo lilikadiriwa kwa kiwango cha chini katika mkataba wa awali.

Mapitio yangu ya utekelezaji wa mradi na utekelezaji wa bajeti kwa kipindi cha miaka mitano kuanzia 2015/16 hadi 2020/2021 yalibaini kuwa, TANROADS ilikuwa imetumia kiasi cha Sh. 34,529,677,103 zaidi ya kiasi kilichopangwa cha Sh. 17,795,000,000 sawa na asilimia 194. Kwa kipindi cha miaka mitano, bajeti iliyoidhinishwa ya ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Geita ilikuwa ni jumla ya Sh.17,795,000,000 ambapo matumizi ya jumla yalikuwa Sh. 52,324,677,103.

Pamoja na kwamba menejimenti ya TANROADS ilieleza kuwa mara nyingi kiasi kilichoidhinishwa kilikuwa hakitoshelezi ikilinganishwa na mahitaji halisi wakati wa utekelezaji wa miradi na hivyo Serikali ililazimika kutenga fedha kutoka vyanzo vingine, bado naona kuwa utaratibu huu unaathiri utekelezaji shughuli zingine ziliyoidhinishwa.

Napendekeza menejimenti ya TANROADS ihakikishe miradi mikubwa inatekelezwa kwa awamu iwapo fedha zilizotengwa hazitoshi kukamilisha mradi kwa awamu moja ili kuepusha matumizi ya ziada ya fedha zilizopangwa.

6.1.18 Kuchelewa kwa Wiki 150 Uwekaji wa Jenereta katika Uwanja wa Ndege wa Geita

Tarehe 19 Juni 2018, Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) ilisaini mkataba Na. AE-027/2017-2018/HQ/G/03 na Delta Industrial Equipment Ltd kwa ajili ya ugavi, ufungaji na kuwezesha jenereta ya kusubiri katika Uwanja wa Ndege wa Geita kwa thamani ya mkataba ya Sh. 111,289,222 kwa muda wa wiki nane hadi tarehe 18 Agosti 2018.

Tathmini yangu ya utekelezaji wa mkataba na kutembelea tovuti iliyofanyika Julai 2021 ilibaini kuwa, jenereta haikuwekwa kwenye Uwanja wa Ndege wa Geita, ucheleweshaji wa takriban wiki 150 kutoka tarehe iliyokubalika ya kukamilika ya tarehe 18 Agosti 2018. Ukaguzi zaidi ulibaini kuwa, tarehe 3 Septemba 2018 Delta Industrial Equipment LTD iliwasilisha ombi la kupelekewa na kuwekwa jenereta katika Uwanja wa Ndege wa Geita kupitia barua yenye kumbukumbu Na. DELTA/TAA/GEN/2018/09/03.

Hata hivyo, kutokana na ukosefu wa nyumba ya kuwekea jenereta katika Uwanja wa Ndege wa Geita, Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) iliagiza Kampuni ya Delta Industrial Equipment LTD kupeleka jenereta katika Ofisi ya TANROADS Mkoa wa Geita kupitia barua yenye kumbukumbu namba DB.208/231/310/ 8 ya tarehe 1 Novemba 2018. Tarehe 26 Novemba 2018.

Nilibainisha kuwa, pande zote zilikubaliana kusaini kufunga mkataba Na.AE-027/2017-2018/HQ/G/03 tarehe 09 Aprili 2020 wa ugavi, usimikaji na kuwezesha matumizi ya jenereta katika Uwanja wa Ndege wa Mkoa wa Geita.

Ni maoni yangu kwamba majukumu ya kimkataba hayakutekelezwa ili mkataba ufungwe kwani kutokana na mkataba, ugavi na uagizaji wa jenereta ulipaswa kufanywa katika Uwanja wa Ndege wa Geita na si ofisi ya TANROADS Mkoa wa Geita. Hii kwa upande mwingine itahitaji gharama za ziada zisizo za lazima za usimikaji na uwezesaji wa matumizi wa jenereta hiyo katika Uwanja wa Ndege wa Geita baada ya kukamilika kwa muundo ya usimikaji.

Ninapendekeza kwa uongozi wa TAA;

- (a) Uhakikishe kuwa usimikaji wa jenereta katika Uwanja wa Ndege unakamilika ili kuwezesha matumizi ya jenereta husika;
- (b) Kuwasiliana na mkandarasi kuhusu usimikaji na uwezesaji wa matumizi ya jenereta katika Uwanja wa Ndege wa Geita mara tu ujenzi wa miundo mbinu utakapokamilika kwa vile majukumu ya kimkataba hayakutekelezwa kikamilifu wakati wa kufungwa kwa mkataba, tarehe 09 Aprili 2020.

SURA YA SABA

UKAGUZI WA KIUFUNDI WA MIPANGO, USANIFU NA UTEKELZAJI WA MIRADI YA BARABARA ZA JIJLA DODOMA

7.0 Utangulizi

Dira ya Mpango Mkuu wa Mji Mkuu wa Dodoma wa 2019 (2019-2039) ulikuwa ni kuendeleza Jiji la Dodoma kuwa Makao Makuu ya Kitaifa yanayojumuisha ushindani wa kiuchumi, ushirikishwaji wa kijamii, jiji bora na salama, na utambulisho wa taifa kwa maendeleo endelevu. Hivyo, mtandao sahihi wa barabara uliopangwa ni mojawapo ya hitaji la msingi la kusaidia ukuaji wa Mji Mkuu wa serikali wa Dodoma. Miradi mbalimbali ya barabara ilianzishwa katika Jiji la Dodoma. Miradi hiyo inatekelezwa na Ofisi ya Rais TAMISEMI (kupitia Halmashauri ya Jiji la Dodoma), TANROADS na TARURA.

Kutokana na kuanzishwa kwa miradi hii, niliamua kufanya ukaguzi wa kiufundi katika miradi ya barabara ya Jiji la Dodoma ili kubaini kama Ofisi ya Rais TAMISEMI kupitia Halmashauri ya Jiji la Dodoma inahakikisha kuwa miradi ya barabara katika Jiji la Dodoma inapangwa, inasanifiwa na inatekelezwa ipasavyo kwa ajili ya uboreshaji endelevu wa mtandao wa barabara katika jiji hilo. Ukaguzi wangu katika mradi huu unahusisha kipindi cha 2017/18 hadi 2020/21 na ulifanyika katika Halmashauri za Jiji la Dodoma, TANROADS na TARURA. Katika aya zifuatazo ninawasilisha muhtasari wa hoja muhimu za ukaguzi.

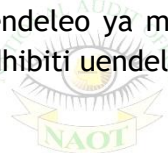
7.1 Upangaji na Usanifu wa Miradi ya Barabara

- 7.1.1 **Mpangilio wa Barabara Hautatui Ipasanyo Changamoto za Usafiri**
- Nilibaini kuwa njia za usafirishaji zilizopendekezwa zilipimwa katika maeneo yaliyoendelezwa. Pia, korido nyingine zilizopangwa kwa ajili ya miundombinu ya barabara zimezungukwa na makazi holela. Njia zilizovamiwa na makazi zinajumuisha njia zilizopendekezwa za mwaka 1976. Kwa upande mwingine, Barabara ya mzunguko wa ndani, kati na nje zimependekezwa kwenye maeneo yaliyoendelea sana ambayo yanahitaji kuhamishwa kwa wakazi. Kulingana na Mpango Mkuu, takribani nyumba 580 zimejengwa katika njia za mabasi zilizopendekezwa. Maeneo hayo ambayo yamevamiwa katika

njia zilizopendekezwa za mabasi ni pamoja na eneo la viwanda, Nkuhungu, Chinangali, barabara ya kurukia ndege ya Kiwanja cha ndege Dodoma, “Area D”, na Ipagala.

Vilevile, nilibaini kuwa eneo kati ya Kisasa na Medeli, Eneo kuu la Biashara na Chinyoya na sehemu ya mwisho kutoka Chinyoya na jamii ya Mkalama ilivamia upangaji wa mpangilio wa miundombinu inayopendekezwa. Hivyo basi, uendelezaji wa barabara zinazopendekezwa utahitaji kubomolewa kwa majengo yaliyojengwa ndani ya mpangilio wa barabara zilizopendekezwa, jambo ambalo linaweza kuigharimu Serikali.

Aidha, korido ziliopendekezwa kwa ajili ya mpangilio wa miundombinu zimepunguzwa kutokana na ujenzi wa nyumba zilizojengwa ndani ya korido. Kwa mfano, korido ya barabara ya mzunguko ya kati ya mita 60 ilikuwa na mita 13. Halmashauri ya Jiji la Dodoma haikuweza kudhibiti na kulinda korido za barabara zilizopangwa dhidi ya maendeleo ya makazi yasiyo rasmi, kwani ni jukumu la Halmashauri kudhibiti uendelezaji na ulinzi wa maeneo ya umma ndani ya jiji.

Wakati wa uhakiki wa eneo hilo lilifanyika ili kushuhudia uvamizi wa maeneo ya wazi yaliyopangwa kwa ajili ya ujenzi wa barabara ya ndani ya Halmashauri ya Jiji la Dodoma, Timu ya Ukaguzi ilibaini kuwa eneo hilo limegawanywa, na lilikuwa tayari kwa ujenzi wa Jengo la Machinga (Soko Huria). Hii ilimaanisha kuwa hakuna marejeo yeyote yaliyofanyika katika Mpango Kabambe wa 2019-2039 kabla ya kufanya uamuzi kuhusu ujenzi wa Jengo la Machinga.

Mpangilio wa Barabara ya mzunguko ya ndani katika Mpango mkuu ni fupi kwa kilomita 3.4 kutoka kwa mtandao wa Barabara uliopendekezwa katika Utafiti yakinifu.

Nilibaini kuwa mpangilio wa barabara ya mzunguko wa ndani katika mpango mkuu ulikuwa fupi ikilinganishwa na mtandao wa barabara. Hii ni kwa sababu ilifanywa kuwa na mduara mdogo ikilinganishwa na kile kinachohitajika kutoka kwenye usanifu. Pia, nilibaini kuwa TANROADS ilifanya upembuzi yakinifu wa kilometa 15 badala ya kilomita 11.6 kama ilivyopendekezwa katika Mpango Mkuu wa 2019.

Hii ina maana kwamba, barabara ya mzunguko iliyopendekezwa kwenye Mpango Mkuu ni fupi zaidi kwa kilomita 3.4 ikilinganishwa na usanifu wa barabara wa TANROAD. Hii ilitokana na kuwapo kwa upangaji duni wa mpangilio wa barabara katika Mpango Mkuu wa 2019 katika Halmashauri ya Jiji la Dodoma.

Vilevile, nilibaini kuwa TANROADS imesanifu kilomita 23 za Barabara ya mzunguko wa Kati (Middle Ring Road) ikilinganishwa na kilomita 47 zilizopendekezwa katika Mpango Mkuu wa 2019. Hii ina maana kwamba, Barabara ya Kati isingeweza kutimiza lengo lililokusudiwa la kupunguza msongamano wa magari barabarani. Tofauti hii ya urefu kati ya barabara za mzunguko zinazopendekezwa inaweza kusababisha mabadiliko ya gharama wakati wa utekelezaji kutokana na kupungua kwa mzunguko na mpangilio wa barabara unaopendekezwa. Tofauti (upungufu wa urefu wa barabara) pia ingesababisha mwingiliano wa barabara usio na ufanisi katika mfumo wa usafiri wa umma.

7.1.2 Upembuzi Yakinifu Haukufanywa Ipasavyo na Wakala wa Utekelezaji

Nilibaini kuwa tafiti za kihaidrolojia hazikufanyika kwa miradi sita kati ya nane ya barabara iliyochaguliwa. Vilevile, ilibainika kuwa miradi miwili kati ya minne ya barabara haikufanyiwa tathmini ya Athari kwa Mazingira kwani haikuwa na Hati za Athari kwa Mazingira zinazothibitisha suala hilo kufanyika. Hii ilijumuisha miradi ya barabara zilizopo chini ya usimamizi wa TARURA, yaani barabara ya Swaswa - Mpamaa na barabara ya Mwangaza - Kisasa - Medelii ambapo Tathmini ya Athari kwa Mazingira hazikufanyika.

Zaidi ya hayo, kwa barabara za mji wa Serikali hazikuwa na cheti cha NEMC kama uthibitisho wa kufanyika kwa Tathmini Athari za Mazingira na Jamii. Kukosekana kwa ripoti ya tathmini athari za mazingira na jamii ya mradi ina maana kwamba watekeleza miradi hawana taarifa za kutosha juu ya athari chanya na hasi zinazosababishwa na shughuli za utekelezaji wa miradi katika mazingira zitakazowasaidia kupendekeza hatua za kupunguza madhara yanayoweza kutokea. Hivyo basi, inawezekana kwamba barabara hazitoi majibu ya kutosha kwa changamoto zinazohusiana na “topografia” ya Jiji la Dodoma.

Zaidi ya hayo, chunguzi za “Jioteknolojia” na “Jiolojia” hazikufanyika kwa miradi sita kati ya nane ya barabara iliyochaguliwa. Uchunguzi ulifanyika kwa miradi iliyo chini ya usimamizi wa TANROADS na TARURA lakini haukufanyika kwa miradi iliyochaguliwa chini ya usimamizi wa Halmashauri ya Jiji la Dodoma. Kwa miradi sita, uchambuzi wa taarifa ulifanyika.

Uchambuzi wa kubaini usanifu wa uwiano wa uimara wa matabaka ya vifusi vilivyoshindiliwa (Subgrade California Bearing Ratio (CBR) - Design) kwa ajili ya Barabara ya Mzunguko ya Kati haukufanywa ipasavyo kwa sababu ya tafsiri isiyo sahihi ya mbinu iliyotumiwa. Uchambuzi wa kina wa uamuzi wa usanifu wa “CBR-grade” kwa miradi mitano iliyobaki haukuoneshwa; hivyo, CBR iliyotumiwa katika usanifu inatiashaka. Uimara wa lami utaathirika ikiwa viwango vya usanifu wa CBR visivyofaa vilitumiwa katika usanifu.

Tafiti za msongamano wa “magari” hazikufanyika kwa miradi yote iliyokaguliwa iliyoopo chini ya usimamizi wa TARURA na Halmashauri ya Jiji la Dodoma. Miradi hiyo ni pamoja na: Barabara za mji wa Serikali, Ukarabati wa Barabara za Mwangaza - Kisasa - Medelii, ukarabati barabara ya Swaswa-Mpamaa chini ya TARURA, Barabara ya Kikuyu-Itega, na Barabara ya Ilazo Ipagala chini ya Halmashauri ya Jiji la Dodoma. Madhara ya kujenga barabara bila kufanya utafiti wa msongamano wa magari unaweza sabibisha kasoaro katika usanifu na kusababisha kuwa na usanifu uliopitiliza au ule ulio chini ya uhalisi wa barabara husika. Hakukuwa na sababu maalumu zilizotolewa za kutofanya tafiti za msongamano wa magari kwa miradi hii.

Kwa upande mwingine, tafiti za msongamano wa magari zilifanywa katika barabara za mzunguko za Ndani, Kati na Nje. Barabara hizi ziko chini ya mamlaka ya TANROADS. Hata hivyo, uchambuzi wa taarifa za utafiti wa msongamano wa magari kwa miradi hii haukuwa sahihi. Kiwango cha taarifa za msongamano kinachotarajiwa kutumia barabara za nje na za ndani kilikuwa juu zaidi kuliko ilivyotarajiwa, huku makadirio ya kiasi cha magari kinachotarajiwa kutumia barabara ya kati kilikuwa chini kuliko ilivyotarajiwa. Sababu ya makadirio yasiyofaa ya kiasi cha taarifa za msongamano wa magari ilikuwa kutumia mifumo ya hesabu za uchambuzi (modeling) kwa taarifa ya

kila mradi kivyake huku taarifa ya msongamano inayotarajiwa kutumia mradi mmoja inaathiriwa na kiasi cha msongamano kinachotarajiwa katika mradi/miradi mingine. Kiasi cha magari kinachotarajiwa kutumia barabara zinazopendekezwa kinatumika kuhalalisha ukubwa wa mradi. Athari za kutumia taarifa ya msongamano wa magari isiyofaa ni kusababisha kasoro za usanifu ambazo haziendani na uhalisi.

Kwa miradi iliyo chini ya TANROADS ambapo tafiti za msongamano zilifanyika, lengo lilikuwa zaidi kwenye usafiri wa magari kwani umakini mdogo ulitolewa kwa misongamano isiyohusisha magari. Hesabu ya msongamano isiyo ya magari ilifanyika kidogo sana kwenye miradi hii. Hesabu za baiskeli pekee ndizo zilizoripotiwa kwa barabara ya mzunguko ya ndani, ilhali kwa barabara ya mzunguko ya nje na ya kati, hesabu za msongamano zisizo za magari hazikuainishwa ili kuonesha kiwango cha watembea kwa miguu, baiskeli na mikokoteni inayotarajiwa kutumia barabara zilizopendekezwa. Hali hii inaweza kusababisha usanifu usiofaa wa nyenzo zinazohitajika za misongamano zisizo za motokaa kama vile njia ya watembea kwa miguu, njia ya baiskeli n.k.

7.1.3 Uwiano Duni wa Mpango wa Mfumo wa Usafiri na Mipango ya Watekelezaji Miradi

Mpango wa Mfumo wa Usafiri haukuoanisha ipasavyo mkakati wake wa utekelezaji wa maendeleo ya miundombinu ya barabara na Mipango ya Mikakati ya watekeleza miradi kwa kipindi cha 2021/22-2025/26. Ukaguzi ulibaini kuwa Mpango Mkakati wa TARURA na TANROADS wa 2020/21-2025/26 haukujumuisha utekelezaji wa barabara zilizoorodheshwa kwenye Mpango Mkuu. Kwa mfano, kati ya barabara nne za mzunguko zilizopangwa kutekelezwa na TANROADS, ni barabara moja tu ya mzunguko wa nje ilijumuishwa katika Mpango Mkakati wa TANROADS.

Kwa upande mwingine, TARURA haikuunganisha Barabara zilizoorodheshwa kama kipaumbele katika Mpango Mkuu wa Jiji la Dodoma. Kwa mfano, kilomita 65 za njia ya mabasi ambayo ilipangwa kutekelezwa katika awamu ya kwanza katika utekelezaji wa Mpango mkuu haukufanyika. Kutowianishwa kwa Mpango wa Mfumo wa Usafiri

na mipango ya watekelezaji kutazuia utekelezaji mzuri wa Mpango mkuu wa Dodoma.

7.1.4 Usanifu wa Miradi ya Barabara Usiozingatia Ipasavyo Mpango Mkuu wa Jiji na Kuwezesha Utendaji Endelevu wa Huduma za Usafiri, Usalama na Upatikanaji wa Ufanisi wa Barabara Katika Jiji

Usanifu wa Barabara za TARURA maeneo ya Ilazo-Ipagala, Medelii-Kisasa-Mwangaza, na Swaswa-Mpamaa haukuzingatia utangaji wa korido za njia ya mabasi wa mita 40 kutoka barabarani. Usanifu haukuzingatia utangaji wa njia ya mabasi kwa sababu ya kukosekana kwa uratibu kati ya Watekelezaji na Mamlaka ya Mipango wakati wa usanifu wa barabara kwa kuzingatia Mpango mkuu wa 2019. Usanifu wa barabara bila kuzingatia matakwa ya njia za mabasi umekwamisha utekelezaji wa mapendekezo ya mfumo wa usafirishaji, hususani njia za mabasi zitakazojengwa katika halmashauri ya jiji la Dodoma. Hii itasababisha changamoto za usafiri katika siku zijazo kutokana na kasi kubwa ya ongezeko la watu.

Licha ya Watekelezaji kama vile TANROADS na TARURA kutozingatia Mpango Mkuu, vilevile hawakuzingatia muktadha wa utendaji endelevu wa huduma za usafiri, usalama na upitikaji wa ufanisi wa barabara hizi. Hii ni kwa sababu usanifu wa makutano makubwa ya barabara za mzunguko haukuzingatia Mpango Mkuu. Barabara za utangano (Grade separation) kwa Barabara za mzunguko ambazo zingefanywa kuwa barabara kuu hauzikutengwa, badala yake TANROADS walitenga Mizunguko (roundabouts) ambazo zilikataliwa katika Mpango mkuu wa 2019. Vilevile, utafiti wa iwapo barabara za utangano ungehitajika haukufanyika. Athari za kutofuatwa kwa Mpango mkuu wa kutenga barabara za utangano ambazo pia zinahitaji nafasi ya kutosha unaweza kuleta changamoto katika siku zijazo, hasa katika ujengaji wa barabara za utangano. Hii inaweza kudhoofisha usalama na upitikaji wa ufanisi katika Jiji.

Aidha, usanifu wa mwendokasi uliopitishwa kwa barabara ya mzunguko wa nje ilikuwa chini kuliko kasi iliyopendekezwa. Nilibaini kuwa, usanifu wa mwendokasi ulikuwa na tofauti ya Km 10 hadi 20 kwa saa. Kwa mfano, katika eneo tambarare, kwa upande wa Dodoma, usanifu wa mwendokasi ulikuwa Km 100 kwa saa badala ya Km 120 kwa Saa. Hivyo basi, upitikaji wa barabara utakuwa wa

kiwango cha chini, ikiwamo kiwango cha utoaji huduma za usafiri kwa watumia barabara ikilinganishwa na ilivyotarajiwa kwa hadhi ya barabara na ukubwa wa msongamano wa magari.

Vigezo vya usanifu vilivyotumika kwa barabara ya mzunguko ya nje, Mwangaza-Kisasa-Medeli na Swaswa-Mpamaa havikuwa sahihi. Umbali wa kusimama kwa ajili ya kuona (Stopping Sight Distance) uliokubaliwa kwa barabara ya mzunguko ya nje ulikuwa chini kuliko umbali uliopendekezwa kwa hadi mita 45. Thamani ya 'K' iliyotumika kubainisha urefu wa mkunjo na kufuatiwa na umbali wa kuona wa barabara hizi ilikuwa ya chini kuliko thamani zilizopendekezwa. Utengaji wa umbali mfupi wa kuona ni kipengele kinachoweza kusababisha hatari kwa usalama, kwani dereva hataweza kuona kutoka mbali na kuchukua hatua zinazohitajika; hivyo, hali hii inaweza sababisha hatari kubwa ya kutokea ajali za barabarani.

7.2 Utekelezaji wa Mipango na Usanifu wa Miradi ya Barabara

7.2.1 Ujenzi wa Barabara, Barabara na Uwekaji wa Taa za Mitaani Haukuzingatia Kiwango cha Usanifu

Nilibaini kuwa, upana wa njia ya wapita kwa miguu ni mdogo ikilinganishwa na upana wa njia hiyo uliopendekezwa katika Mpango Mama. Barabara zilizo chini ya TARURA ambazo zipo chini ya usimamamizi wa Halmashauri ya Jiji la Dodoma zilikuwa na usanifu wa njia ya kupita wa mita 1.05-1.5 badala ya mita 2-3 zilizopendekezwa kwenye Mpango Mama.

Aidha nilibaini kuwa barabara iliyojengwa Kikuyu-Kinyambwa-Itega chini ya Halmashauri ya Jiji la Dodoma haikuzingatia Viwango vya Usanifu. Alama za vivuko vya pundamilia kati ya maegesho ya mabasi hazikuwa na alama sahihi kwa pande zote mbili. Hii inaleta hatari kwa kivuko cha watembea kwa miguu kutoka pande zote mbili. Hii imetokana na kutokuwapo kwa mapitio ya usanifu wa kutosha kabla ya utekelezaji wa miradi.

Pia, nilibaini kuwa 70% ya taa za barabarani ziliwekwa kwenye njia ya waenda kwa miguu badala ya sentimita 200 kutoka sehemu ya ukingo wa njia ya waenda kwa miguu. Hii ilikuwa tofauti na michoro

ya usanifu iliyotumika katika ujenzi. Taa za barabarani zilizowekwa ndani ya njia za waenda kwa miguu ni kizuizi ambacho hupunguza upana wa njia wakati wa kuvuka, kwani waenda kwa miguu wengine watalazimika kutumia njia ya kupitisha magari na kuwafanya kuwa katika hatari ya kupata ajali.

Zaidi ya hayo, nilibaini kuwa vituo vya mabasi vilivyopo katika barabara za Ilazo Ipagala na Kikuyu-Chidachi-Itega zilijengwa chini ya usimamizi wa Halmashauri ya Jiji la Dodoma havikuwa vimejengwa kwa usahihi. Vituo vya mabasi vilivyojengwa havikuwa vikilingana na mahitaji ya Mwongozo wa Usanifu wa Kijiometri wa 2011 ambapo njia ya kuunganisha ilikuwa chini ya mita 15 na urefu wa jumla wa mita 28 chini ya mahitaji. Kuongezeka kwa kiasi cha magari, hasa mabasi ya abiria, kunaweza kusababisha kuziba kwa njia na kusababisha magari yanayotembea kugongana kwa nyuma kutokana na ufinyu wa nafasi ya vituo vya mabasi vilivyojengwa.

7.2.2 Kutokuwapo kwa Mpango wa Makazi Mapya

Licha ya kuwapo kwa hitaji la kubomolewa kwa nyumba 580 na majengo mengine ili kupisha ujenzi wa njia za mabasi na barabara za mzunguko, mapitio ya Mpango Mkuu yalibaini kuwa Mpango Mkuu haukueleza mpango wa makazi mapya kama mahitaji kwa jamii ambazo zitaathirika na miradi iliyopendekezwa ya barabara za mzunguko na njia za mabasi. Pia, ilitakiwa Mpango wa makazi mapya uandaliwe kwa ajili ya kuhamisha nyumba zilizoathiriwa na Mpango mkuu wa 2019-2039 mahsusi kwa ajili ya kuendeleza miundombinu.

Kadhalika, kupitia mahojiano na Maafisa wa Mamlaka ya Mipango (Halmashauri ya Jiji la Dodoma) tulibaini kuwa haikuwa lazima kwa Mamlaka ya Mipango kutoa mpango wa makazi mapya, bali wanachofanya ni kulipa fidia kwa watu walioathirika ambapo wangeamua weyewe maeneo ya kuhamia. Ni maoni yangu kwamba, watu waliotakiwa kulipwa fidia au kulipwa walipaswa kugawanywa kulingana na Mpango wa Makazi Mapya.

Mara nyingi, katika nchi zinazoendelea, wanachi wenye kipato cha chini huchagua kuendeleza makazi yasiyo rasmi kama njia mbadala ya kupata mahali pa kuishi. Hivyo, kukosekana kwa mpango wa makazi mapya kunaleta changamoto ya jinsi watu waliohamishwa

watakavyopatiwa makazi. Miongoni mwa hatari zinazohusishwa na ukosefu wa mpango wa makazi mapya ni pamoja na kuongezeka uendelezwaji wa makazi mapya yasiyo rasmi na mji kusambaa kiholela.

7.2.3 Tofauti Kati ya Mpango Mama (Master Plan) wa 2019-2039 na Watekelezaji

Mapitio ya mpango mkuu wa Mji mkuu wa Dodoma wa 2019-2039 kuhusiana na miradi iliyopendekezwa ya barabara yalibaini tofauti ya urefu wa jumla kati ya Mpango Mama na mipango ya watekelezaji katika barabara ya mzunguko wa ndani, kati na nje na barabara kuu ya nje kama ilivyoelezwa hapa chini.

(i) Tofauti katika Barabara za Mzunguko ya Ndani

Barabara ya mzunguko ya ndani inayopendekezwa na Mpango Mkuu inakusudia kupita katika makutano ya mzunguko wa barabara ya Arusha, mzunguko wa Bahi, mzunguko wa Kikuyu, mzunguko wa Chinyoya, mzunguko wa Ntyuka, mzunguko wa RC, mzunguko wa Makulu hadi mzunguko wa Shabiby unaokadiriwa kuwa na urefu wa Km 11.6. Kwa upande mwingine, mpango uliopendekezwa na TANROADS ambao kwa sasa upo chini ya upembuzi yakinifu ulihusisha njia ya mzunguko iliyopendekezwa na Mpango Mkuu na kutoa nyongeza mbili, moja kutoka mzunguko wa RC hadi mzunguko wa Chimwaga na nyingine kutoka Makulu ikipitia Emmaus hadi makutano ya Wajenzi yenye urefu wa kilomita 15.

(ii) Tofauti Katika Barabara za Mzunguko ya Kati

Kwa sasa TANROADS inaendelea na upembuzi yakinifu wa Mradi wa Barabara ya mzunguko ya Kati yenye urefu wa kilometa 23.0 kutoka Barabara ya Nanenane-Miyuji-Arusha hadi Barabara ya Mkonze (Barabara ya Singida). Ukaguzi wangu ulibaini tofauti kati ya mpangilio uliopendekezwa wa barabara ya mzunguko iliyopendekezwa kati ya Mpango Mkuu na ile ya watekelezaji (TANROADS). Licha ya kuwa mipango yote miwili inakusudia kufikia malengo sawa lakini mipangilio inayopendekezwa inatofautiana. Pia, kwa mujibu wa mpango mkuu, barabara ya mzunguko wa kati inatakiwa kuwa na mita 80 kutoka barabarani lakini uchambuzi wa mpangilio huo kupitia viwianishi vilivyotolewa na TANROADS unaonesha kuwa ni mita 60 pekee ndiyo ilipangwa kuanzishwa.

(iii) Utofauti katika Barabara ya Mzunguko wa Nje

TANROADS walipendekeza Barabara ya mzunguko ya nje yenye urefu wa kilomita 110 yenye mzunguko wa barabara mbili za kupitisha magari zenye upana wa takriban kilomita 15 ambao ni tofauti na uliopendekezwa katika Mpango mama wa Km 108.1 kutoka katikati ya Jiji. Pia, ukaguzi ulibaini baadhi ya tofauti ndogo katika mapendekezo ya mpangilio wa barabara ya mzunguko wa nje kati ya mpango mkuu na ule uliopendekezwa na TANROADS.

Kupitia mahojiano yaliyofanywa na viongozi wa TANROADS, ilibainika kuwa utofauti wa barabara za mzunguko wa nje ulitokana na kukwepeshwa kwa majengo yaliyopo ambayo yalilitaji gharama kubwa za fidia ambayo ni pamoja na maeneo yaliyo ndani ya sehemu za barabara zilizopita katika visima vya DUWASA, eneo la SGR na jeshi. Kwa hivyo, ugawaji upya haukuepukika kwa kuongeza urefu wa barabara ya mzunguko wa nje.

Timu ya Ukaguzi ilikuwa na maoni kwamba wakati wa upangaji wa Mpango Kabambe wa 2019, Kamati ya Mipango ilizingatia kuelekeza maeneo yaliyoendelea yaliyopo ndani ya upangaji wa njia ya barabara ya mzunguko wa nje.

(iv) Tofauti Katika Barabara ya Mzunguko wa Ulio nje Zaidi (Outmost Ring Road)

Kwa mujibu wa Mpango Mama wa Mji Mkuu wa 2019-2039, kuna mapendekezo ya barabara ya mzunguko ulio nje zaidi ambayo itapitia Chamwino ili kuwezesha kuunganisha barabara kuu za Iringa na Arusha. Barabara ya mzunguko ulio nje zaidi ina upana wa mita 150 na jumla urefu wa kilomita 90.7. Mpango mkuu unapendekeza ujenzi wa barabara za mzunguko nyingi zaidi za nje katika awamu ya kwanza ya utekelezaji wa mpango mkuu. Hata hivyo, kupitia mahojiano na maofisa wa TANROADS tulibaini kuwa hawana ufahamu wa barabara ya mzunguko ulio nje zaidi (tazama **Jedwali Na. 7-1**).

Jedwali Na. 7-1: Muhtasari wa Urefu wa Barabara

Aina ya Barabara ya mzunguko iliyoipendekezwa	Jumla ya Urefu kwa Wakala wa Utekelezaji (TANROADS) - (Km)	Jumla ya urefu kulingana na Mpango Mkuu (Km)	Tofauti (Km)
Barabara ya mzunguko ya ndani	15	11.6	3.4
Barabara ya mzunguko ya kati	23	47	24
Barabara ya mzunguko ya nje	110	108.1	1.9
Barabara ya mzunguko ya ulio nje zaidi	-	90.7	90.7

Chanzo: Mpango mkuu

Kupishana kwa matokeo ya usanifu kwa mitandao ya barabara kati ya Mpango Mkuu na mipango ya Watekelezaji kunaweza kusababisha mabadiliko katika gharama za utekelezaji kutokana na tofauti katika mzingo unaopendekezwa pamoja na kiwango cha madhara kinachoweza kusababishwa na ujenzi wa barabara inayopendekezwa kwenye makazi yaliyopo. Kuongezeka kwa misukosuko ya kijamii kutokana na maendeleo ya Barabara za mzunguko kunaweza kusababisha kuhamishwa kwa wakazi katika maeneo yaliyoainishwa kwa ajili ya ujenzi wa korido zinazokusudiwa. Hii inaweza kusababisha madhara ya kiuchumi na ya kijamii kwa wakazi, kuibuka kwa makazi mapya yasiyo rasmi, pamoja na kutanuka na kutawanyika kwa mji kiholela:

7.2.4 Uvamizi wa njia zinazopendekezwa kwa usafiri wa umma

Kwa mujibu wa Sheria ya Barabara ya mwaka 2007 Kifungu cha 50 Kifungu kidogo cha 1 (e), mtu yeyote atakayevamia barabara yoyote ya umma kwa kutengeneza au kusababisha kujengwa humo bila mamlaka sahihi jengo lolote, jukwaa, ua, mtaro au uzio au kizuizi kingine chochote, atakuwa ametenda kosa; na akitiwa hatiani atatozwa faini isiyopungua Sh. 300,000 au kifungu kisichozidi mwaka mmoja au vyote kwa pamoja.

Ukaguzi ulibaini uvamizi kama mojawapo ya masuala nyeti yanayoathiri utekelezaji wa mapendekezo ya usafiri wa umma katika mpango mkuu wa Jiji la Dodoma. Waendelezaji wa ardhi binafsi na taasisi za serikali wamevamia korido zilizotengwa kwa ajili ya matumizi ya njia za mabasi. Pia, kuna baadhi ya maeneo ambapo njia

zilizopendekezwa zenye shughuli nyingi zinapita kwenye maeneo ya makazi yaliyokwishapangwa tayari.

Kwa mujibu wa mpango mkuu, katika umbali wa kilomita 65 za njia ya mabasi, maeneo matano yamevamia mtandao wa njia ya mabasi ambapo nyumba zisizo rasmi 580 zimejengwa katika maeneo hayo. Maeneo ambayo yalikuwa yameathirika ni pamoja na sehemu inayunganisha eneo la viwanda la WIA na Nkuhungu, na sehemu kati ya Nkuhungu na Chinangali. Pia, upanuzi wa kiwanja cha ndege cha Dodoma umevunja njia ya mabasi kati ya “Area D” na Ipagala.

Ilipendekezwa kuwa nyumba hizi zipangwe upya ili kupisha njia ya kuendelea kwa mtandao wa mabasi katika jiji zima. Upana sahihi wa njia ya mtandao wa basi uliopendekezwa unachukua ukubwa uliopo wa hifadhi ya mita 40. Urefu wa jumla wa mtandao mpya wa njia ya mabasi ni kilomita 386.8. Njia za mabasi pia zimependekezwa kujumuisha njia za baiskeli na watembea kwa miguu. Kwa hiyo, uvamizi huo huenda ulitokea kwa sababu zifuatazo: udhaifu wa utekelezaji na uhibitaji wa maendeleo ya makazi, kukosekana kwa mipaka na alama ya njia zilizoidhinishwa za barabara za mabasi, na kulipa fidia kwa maeneo yaliyopangwa. Sababu nyingine ni: hatari ya gharama kubwa ya kuunganisha njia ya mabasi na njia malumu ya mabasi iendayo uwanja wa ndege, vizuizi vya utekelezaji wa barabara kutokana na kuwapo kwa majengo ya umma, pamoja na uwezekano mkubwa ya kuibuka kwa makazi mapya yasiyo rasmi.

7.2.5 Tofauti Kubwa Kati ya Makadirio ya Gharama Kati ya Mpango Mama na Usanifu Halisi wa Barabara

Nilibaini kuwa gharama iliyopangwa katika Mpango Mama wa 2019 ilikuwa chini kuliko gharama iliyofuata katika jumla ya mikataba ya miradi. Tofauti ya makadirio ya gharama na utekelezaji wa Barabara ya mzunguko ya nje ilikuwa 97% wakati kwa Uboreshaji wa Jiji la Serikali ilikuwa 104.2%. Hii ilitokana na ukweli kwamba makadirio ya gharama katika Mpango Mama yalitokana na utendaji bora kwa kulinganisha na miradi ya awali ya asili kama hiyo. Kwa mujibu wa mahojiano yaliyofanywa na Viongozi wa Halmashauri ya Jiji la Dodoma, kupishana kwa makadirio ya gharama za miradi ya barabara kulitokana na ukweli kuwa gharama katika mpango mkuu zilikadiriwa kabla ya kazi ya usanifu wa kina kufanyika. Matokeo yake, kuna

tofauti ya 97% hadi 104.2% kati ya bajeti iliyopangwa ikilinganishwa na gharama zilizopo kwenye mkataba.

7.2.6 Ufungaji wa Taa za Barabarani Ndani ya Njia za Watembea kwa Miguu Kinyume na Usanifu

Kwa mujibu wa michoro ya kina, barabara ya Kikuyu-Itega na taa za barabarani za Ilazo-Ipagala zilitakiwa kusimikwa kwenye mwinuko wa kiwango cha kawaida kwa umbali wa meta 7.65 kutoka katikati ya barabara kwa pande zote mbili zilizo kwenye barabara hiyo kwa kipengele cha kwanza (cross section 1). Vilevile, zilihitajika kusimikwa kwenye umbali wa meta 7.75 kutoka katikati ya barabara katika upande wenye mtaro na meta 6.15 kwenye upande usio na mtaro kwa kipengele cha pili (cross section 2).

Wakati wa kutembelea eneo la barabara ya Kikuyu-Kinyambwa-Itega na Ilazo-Ipagala, Ukaguzi ulibaini kuwa karibu 70% ya taa za barabarani ziliwekwa ndani ya njia za waenda kwa miguu, jambo ambalo ni kinyume na usanifu na michoro iliyojengwa kama inavyooneshwa kwenye picha.

Kielelezo Na. 7-1: Taa ya barabarani ndani ya njia ya waenda kwa miguu

Picha: Kipande cha barabara ya Kikuyu-Kinyambwa

Kielelezo Na. 7-1 kinaonesha taa ya barabarani iliyosimikwa ndani ya njia ya watembea kwa miguu. Hii ni kinyume na michoro ya usanifu, kwani taa ya barabarani ilipaswa kusimikwa kwenye ukingo wa nje wa

njia za waenda kwa miguu. Kuwapo kwa taa za barabarani ndani ya njia za waenda kwa miguu hupunguza upana wake. Zaidi, huwalazimiasha watembea kwa miguu kutumia njia ya magari na kuwafanya wawe hatarini kupata ajali.

7.2.7 Upana Usiofaa wa Njia Inayojumuisha Waenda kwa Miguu na Njia ya Baiskeli

Kifungu cha 5.13 cha Mwongozo wa Muundo wa Jiometri ya Barabara, Toleo la 2011 kinataka njia zinazojumuisha waenda kwa miguu na baiskeli ziwe na upana wa meta 3 (kima cha chini kabisa cha mita 2.0). Ni muhimu kwa sakafu za njia ya waenda kwa miguu na baiskeli kuwa angalau laini (smooth) kama njia za lami za magari na kingo zake. Pia, Kifungu cha 5.13.2 cha Mwongozo huohuo kinataka njia za miguu zilizoinuliwa zijengwe katika maeneo ya mijini. Njia za baiskeli inapobidi, zijengwe nyuma ya barabara za waenda kwa miguu.

Mapitio ya usanifu wa michoro na vipimo kwa kutembelea barabara yalibaini kuwa kwa barabara ya Kikuyu Chidachi-Kinyambwa-Itega na barabara ya Ilazo-Ipagala usanifu ulijumuisha njia za watembea kwa miguu na baiskeli lakini usanifu huo ulitenga mita 1.05 na 1.5 ambayo ni kiwango cha chini kabisa kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. la 7-2**.

Jedwali Na. 7-2: Ukubwa wa Njia ya Watembea kwa miguu iliyojumuishwa na njia ya Baiskeli

Jina la barabara	Ukubwa Uliopendekezwa kulingana na Kiwango (mita)	Imetekelezwa (mita)	Tofauti (mita)
Kikuyu-Chidachi-Kinyambwa-Itega	2	1.05-1.5	0.5-0.95
Ilazo-Ipagala	2	1.5	0.5

Chanzo: Uchambuzi wa Mkaguzi kutoka Ripoti ya Mwisho ya Usanifu na uhakiki uliofanywa na Wakaguzi, 2021

Jedwali Na. la 7-2 linaonesha kuwa saizi za njia ya waenda kwa miguu na njia ya waendesha baiskeli zinazotekelezwa ni chini ya mahitaji ya usanifu kwa mita 0.5 kwa barabara ya Ipagala-Ilazo na mita 0.5 - 0.95 kwa barabara ya Kikuyu-Itega. Ukaguzi ulibaini kuwa Halmashauri ya Jiji la Dodoma haikupitia michoro ambayo imesababisha kutokidhi matakwa ya usanifu. Upana mdogo wa njia ya

watembea kwa miguu na baiskeli huwalazimisha watu kutumia njia za magari na kuongeza uwezekano wa kupata ajali.

7.2.8 Usanifu na Ujenzi wa Barabara Mpya Katika Korido za Mabasi Bila Kuzingatia Mahitaji ya Njia ya Mabasi

Mpango Mama wa Dodoma wa 1976 na 2019 ulipendekeza ujenzi wa njia za mabasi zinazounganisha vituo vyote vikuu. Pia njia za mabasi zinatakiwa kutengewa upana wa mita 40 pamoja na kuunganishwa kwa njia za waenda kwa miguu na baiskeli.

Kupitia ukaguzi wa michoro ya barabara ya Medeli-Kisasa-Mwangaza nilibaini kuwa usanifu ulipendekeza barabara ya basi kwenye korido hiyohiyo lakini haukuzingatia utangaji wa njia ya waenda kwa miguu na baiskeli. Ubunifu huo una njia ya kupita magari ya mita 6.5 na sehemu pembeni ya mita 1.5 pande zote mbili.

Zaidi ya hayo, katika ziara za kutembelea maeneo hayo nilibaini kuwa kuna baadhi ya sehemu za barabara (kwa mfano, barabara ya Ilazo-Ipagala) lakini usanifu na ujenzi wao ulitenga tu njia ya waenda kwa miguu ya mita 1.8 lakini hakukuwa na njia ya watumia baiskeli.

Katika mahojiano na maofisa wa TARURA, ilibainika kuwa usanifu haukuzingatia utangaji wa barabara za mabasi kutokana na korido iliyopo kutoendana na vipengele vyote vya usafiri wa mabasi hayo. Zaidi, ukubwa na viwango vinavyopendekezwa pamoja na ongezeko la njia za waenda kwa miguu na baiskeli viliashiria ongezeko la gharama.

Usanifu wa barabara bila kuzingatia matakwa ya njia za mabasi umesababisha kushindwa katika utekelezaji wa mapendekezo ya mfumo wa usafirishaji, hususani barabara za mabasi zinazotarajiwa kujengwa katika halmashauri ya jiji la Dodoma. Hii itasababisha changamoto za usafiri katika siku zijazo kutokana na kasi kubwa ya ongezeko la watu.

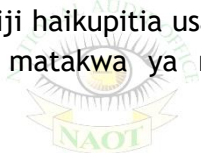
7.2.9 Ujenzi wa Vituo vya Basi Barabara ya Ilazo-Ipagala na Barabara ya Kikuyu-Chidachi-Itega Chini ya Viwango

Kifungu cha 9.4 cha Mwongozo wa Usanifu wa Kijiometri, Toleo la 2011, kinahitaji njia ya kupunguza kasi ili kuruhusu uingiaji rahisi wa

eneo la kupakia. Eneo hilo ni lazima liwe na urefu wa kutosha kuwezesha basi kuondoka kwenye barabara kwa takribani wastani wa mwendo wa kasi wa barabara kuu bila kuleta usumbufu kwa abiria. Nafasi kubwa zaidi iliyo wazi inahitajika upande ambao basi linaingia kituoni kuliko upande wa kutokea.

Wakati wa kutembelea eneo hilo kwa nia ya kuhakiki ujenzi huo na kuchukua vipimo katika baadhi ya maeneo yaliyochaguliwa, ilibainika kuwa urefu wa njia zote zinazotumika kupunguza mwendokasi na ile ya kusaidia kuunganisha mabasi na barabara kuu zilikuwa chini ya mita 15. Aidha, vituo vya mabasi vilikuwa na urefu wa mita 28 ambayo ni kiwango cha chini kabisa cha mita 50 kwa mujibu wa viwango vinavyohitajika. Hii ilikuwa kwa barabara ya Kikuyu-Itega; pia kwa barabara ya Ilazo Ipagala vituo vya basi vilikuwa na urefu wa mita 40 ambayo pia ilikuwa chini ya mahitaji ya chini.

Wakati wa mahojiano baina ya timu ya ukaguzi na Mhandisi wa Jiji la Dodoma ilibainika kuwa Jiji haikupitia usanifu ili kuhakikisha usanifu unazingatia viwango na matakwa ya mwongozo wa usanifu wa jiometri Tanzania.

Kuongezeka kwa kiasi cha msongamano, hasa mabasi ya abiria, kunaweza kusababisha kuziba kwa njia na mgongano wa nyuma wa magari yanayotembea kutokana na ufinyu wa ukubwa wa njia za mabasi zilizojengwa.

7.3 Hitimisho

Kwa kuzingatia matokeo ya ukaguzi wa kiufundi, ukaguzi ulihitimisha kuwa, Ofisi ya Rais TAMISEMI haijahakikisha kuwa miradi ya barabara katika Mji Mkuu wa Dodoma inapangwa, inasanifiwa na inatekelezwa ipasavyo kwa kuzingatia miundombinu salama ya usafiri inayosaidia maendeleo ya kiuchumi ya jiji.

Lengo halikufikiwa kutokana na ukweli kwamba, kuna uratibu hafifu baina ya watekelezaji wakuu wa miradi iliyobainishwa kwenye Mpango mkuu wa 2019-2039 na kutukuoanisha Mipango Mkakati ya wadau wa mwaka 2020/21-2025/26 kuhusu utekelezaji wa miradi ya maendeleo ndani ya Halmashauri ya Jiji la Dodoma kwa awamu zote

mbili (Awamu ya I - Awamu ya IV) kuanzia mwaka 2019-2024 na mwaka 2034 hadi 2039.

Ninahitimisha kuwa kulikuwa na utegemezi mkubwa wa taarifa za upili, hivyo utayarishaji wa Mpango Mama wa Jiji haukwenda mbali zaidi katika uchunguzi wa kina wa hali iliyopo. Hivyo ikasababisha mipango inayohitaji uharibifu mkubwa wa majengo yaliyopo ili kupata korido za kuwezesha utoaji wa huduma za usafiri kama vile njia za mabasi ya kawaida na yale yanayotumia umeme zilizopendekezwa .

Aidha, Ofisi ya Rais TAMISEMI kupitia Halmashauri ya Jiji la Dodoma kwa kushirikiana na Wakala wa Utekelezaji (TARURA na TANROADS) haikuhakikisha kama usanifu wa miradi ya barabara imefanyika ipasavyo. Uchunguzi wa kijioteknolojia na kijiolojia, tafiti za kihaidrolojia, tathmini ya athari za mazingira na hesabu za magari hazikufanyika ipasavyo. Mabunio yaliyotumika hayakuwa ya kweli kwa sababu ya kukosa uchambuzi wa kina.

Zaidi ya hayo, makadirio ya bajeti na fedha kwa ajili ya utekelezaji wa Mpango wa Mfumo wa Usafiri haukufanyika kwa ufanisi. Mamlaka ya Mipango haikufanya tathmini ya kina ya fedha kwa ajili ya utekelezaji bora wa Mpango wa Mfumo wa Usafiri. Pia, matakwa ya usanifu na viwango vya ujenzi wa miradi inayoendelea na iliyokamilika haikuzingatiwa.

Kutolandana na kulingana kwa mipango ya watekelezaji kulitokana pia na uratibu hafifu wa utekelezaji wa Mpango wa Mfumo wa Usafiri na Mpango Mkuu wa 2019-2039. Kwa hiyo, barabara zilizoengwa hazikufikia kiwango cha ufanisi, upitikaji, na usalama kwa watumiaji wote wa barabara. Hii ni kutokana na kasoro kama vile: kupungua kwa upana wa njia za waenda kwa miguu, usanifu wa mwendokasi uliotumika kwa barabara hizi ni wa tofauti ya km 10-20 chini ya kiwango kinachohitajika, utengaji usiotosheleza wa maeneo ya vituo vya mabasi, pamoja na uwekaji vizuizi kwenye njia za watembea kwa miguu.

7.4 Mapendekezo

Matokeo ya ukaguzi na hitimisho yalionesha udhaifu wa upangaji, usanifu, na utekelezaji wa Mpango Kabambe wa Jiji la Dodoma.

Udhaifu huo ulikuwa kwenye upangaji, usanifu na utekelezaji wa Mpango Kabambe.

Hivyo, sura hii inatoa mapendekezo ya ukaguzi kwa Halmashauri ya Jiji la Dodoma ambaye ndiye mmiliki wa Mpango mama na kwa TARURA na TANROADS kama watekeleza miradi katika upangaji, usanifu na utekelezaji wa ujenzi wa barabara katika Mji Mkuu wa Dodoma.

7.4.1 Mapendekezo Mahususi ya Ukaguzi kwa Halmashauri ya Jiji la Dodoma

Halmashauri ya Jiji la Dodoma inashauriwa

- (a) Kuweka utaratibu utakaotumika kufuatilia watekelezaji wa Mpango mkuu wa Jiji la Dodoma ili kuhakikisha mipango yao inaendana na mipango wa utekelezaji katika kukidhi masuala ya kitaalamu na mipangilio;
- (b) Kuhakikisha korido zote zinazohitajika kwa ajili ya utekelezaji wa mpango wa usafiri zinapatikana na kuwekewa alama na mipaka na watekelezaji husika;
- (c) Kuweka utaratibu madhubuti wa kuratibu Watekelezaji na Watendaji wakuu wanaohusika na utekelezaji wa Mpango Mkuu wa Jiji la Dodoma. Hii inapaswa kuwezesha, kupeana na kushirikishana taarifa za mara kwa mara za mipango ya maendeleo ya utekelezaji ili kufikia malengo yaliyokusudiwa ndani ya muda uliopangwa;
- (d) Kuandaa utaratibu madhubuti utakaotumika kuhamisha nyumba 580 zilizojengwa ndani ya korido za mabasi ili kuimarisha utekelezaji mzuri wa njia za mabasi. Hii itajumuisha pia maandalizi ya mipango ya makazi mapya;
- (e) Kuhakikisha maendeleo ya Jiji na mipango yote ya maendeleo inaendana na mpango mkuu wa Jiji la Dodoma;
- (f) Kuboresha mpangilio wa njia za mabasi katika baadhi ya maeneo ambapo inaonekana utekelezaji wake utakuwa mgumu. Maeneo hayo ikiwa ni pamoja na uwanja wa ndege ambapo njia ya basi inayopendekezwa inakatiza katika njia inayotumika kurushia ndege iliyopo uwanja wa ndege wa Dodoma. Vilevile, uboreshaji

-
- wa njia za mabasi za waendesha baiskeli na watembea kwa miguu ili kuboresha mwingiliano wa barabara;
- (g) Kufanya mapitio ya mapendekezo ya mpangilio wa mfumo wa usafiri ili kuepusha changamoto zinazohusiana na miingiliano ya mifumo hiyo hasa kwenye maeneo ambayo reli ya mwendo kasi inapoingiliana na njia nyingine za usafiri; na
 - (h) Kunzisha utaratibu wa uhibitaji wa maendeleo ili kufikia viwango vya jiji linalopendekezwa badala ya kuhimiza maendeleo ya makazi holela.

7.4.2 Mapendekezo kwa Wakala wa Barabara Nchini (TANROADS)

Wakala wa Barabara nchini Tanzania anashauriwa:

- (a) Kuhakikisha mipango mkakati yao inaendana na Mpango Mkuu katika Masuala ya kiufundi katika kutekeleza na kupangilia ili kurahisisha utekelezaji wa awamu nne zilizopangwa za Mpango Mama;
- (b) Kuhakikisha taarifa za msongamano iliyopatikana wakati wa upembuzi yakinifu zinatumika wakati wa usanifu na taarifa zile zile zilizotumika katika HDM-4 kwa usanifu sahihi wa kijiometri, usanifu wa lami na uchambuzi wa kiuchumi;
- (c) Kuhakikisha uzingatiaji wa watembea kwa miguu na waendesha baiskeli wakati wa usanifu wa barabara katika mji mkuu wa Dodoma kwa mujibu wa mpango mkuu; na
- (d) Kuandaa mpango unaofaa wa kuweka mipaka ya upana sahihi wa njia kwa barabara zote zinazopendekezwa katika Mpango Mkuu wa Jiji la Dodoma kama mbinu za kudhibiti uvamizi.

7.4.3 Mapendekezo kwa Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA)

Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA) anashauriwa:

- (a) Kuhakikisha mipango mkakati yao inaendana na Mpango mama katika Masuala ya kiufundi katika kutekeleza na kupangilia ili kurahisisha utekelezaji wa awamu nne zilizopangwa za Mpango Mama;
- (b) Kuhakikisha vyeti vinatolewa na NEMC baada ya kutunza na kuandaa ripoti za Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (ESIA) kabla ya kuanza ili kuidhinisha uhalali wake;

-
- (c) Kuhakikisha kwamba taarifa za msongamano iliyopatikana wakati wa upembuzi yakinifu zinatumiwa wakati wa usanifu na taarifa zilezile zilizotumiwa katika HDM-4 kwa usanifu sahihi ya kijiometri, usanifu wa lami na uchambuzi wa kiuchumi;
 - (d) Kuhakikisha uzingatiaji wa watembea kwa miguu na waendesha baiskeli wakati wa usanifu wa barabara katika mji mkuu wa Dodoma kwa mujibu wa mpango mkuu;
 - (e) Kuandaa mpango unaofaa wa kuweka mipaka ya upana sahihi wa njia kwa barabara zote zinazopendekezwa katika Mpango Mkuu wa Jiji la Dodoma kama mbinu ya kudhibiti uvamizi; na
 - (f) Kuimarisha utaratibu wa ufuatiliaji wakati wa utekelezaji wa miradi ya barabara ili kuhakikisha utekelezaji wake unazingatia mahitaji ya mpango mkuu, viwango vya usanifu na michoro ya usanifu.

SURA YA NANE

UKAGUZI WA KIUFUNDI KUHUSU USANIFU NA USIMAMIZI WA MIRADI TEULE YA USAMBAZAJI WA MAJI

8.0 Utangulizi

Serikali ya Tanzania ilitenga kiasi kikubwa cha fedha kwa ajili ya ujenzi wa miradi ya maji ambayo ni miongoni mwa miradi ya kimkakati ya maendeleo nchini. Nilifanya ukaguzi huu ili kutathmini mipango, utekelezaji na namna miradi ya maji inavyosimamiwa. Ukaguzi huu wa kitaalamu ulifanyika katika kipindi cha miaka mitano ya fedha kuanzia mwaka 2016/17 hadi 2020/21 ili kujumuisha awamu zote za utekelezaji wa mradi.

Ukaguzi wa shughuli za Wizara ya Maji ulifanyika kuanzia tathmini ya miradi, upangaji, usanifu na utekelezaji wa miradi ya usambazaji maji nchini katika maeneo yaliyotengwa: Mgango-Kiabakari-Butiama, upanuzi wa bomba la ziwa Vitoria hadi Tabora-Nzega-Igunga, Arusha mpya, Orkesumet, Sumbawanga na Chalinze (tazama **Jedwali Na. 8-1**). Lengo la miradi hii ya maji ni kuwezesha upatikanaji wa maji safi na salama kwa wakazi wa maeneo yaliyochaguliwa.

Jedwali Na. 8-1: Muhtasari Unaoonesha Kila Mradi Uliokaguliwa na Ufadhili Wake

Na.	Jina la Mradi wa Usambazaji wa maji	Kiasi cha Ufadhili		Bajeti/Mkataba	
		Fedha za Kigeni (Dola za Marekani /Yuro/Riyali ya Saudia)	Serikali (Dola za Marekani Milioni)	Dola za Marekani Milioni/Yuro	Sh.
1	Mradi wa Kusambaza Maji Arusha Mpya	Dola za Marekani Milioni 210.96	Dola za Marekani Milioni 22.95	Dola za Marekani Milioni 110.42	
2	Mradi wa Kusambaza Maji Orkesument	Dola za Marekani Milioni 16	Dola za Marekani Milioni 2.42		Sh. Bilioni 38.02
3	Mradi wa Kusambaza Maji Chalinze	Dola za Marekani Milioni 14.55		Dola za Marekani Milioni 20.69	
4	Mradi wa Kusambaza	Yuro 17.52		Yuro 14.48 milioni	

Na.	Jina la Mradi wa Usambazaji wa maji	Kiasi cha Ufadhili		Bajeti/Mkataba	
		Fedha za Kigeni (Dola za Marekani /Yuro/Riyali ya Saudia)	Serikali (Dola za Marekani Milioni)	Dola za Marekani Milioni/Yuro	Sh.
	Maji Sumbawanga				
5	Mradi wa upanuzi wa bomba la ziwa Vitoria hadi Tabora-Nzega-Igunga	Dola za Marekani Milioni 268.35		Dola za Marekani Milioni 237.23	
6	Mradi wa Maji wa Mgango - Kiabakari - Butiama	Riyali ya Saudia milioni 56.2 na Dola za Marekani Milioni 15	Dola za Marekani Milioni 5.69	Dola za Marekani Milioni 24.44	

Chanzo: Makubaliano ya ufadhili wa mkopo na ruzuku

8.1 Matokeo ya Ukaguzi

8.1.1 Kutokuwapo kwa Mpango Mkuu wa Maji Ili Kuwezesha Utekelezaji wa Miradi ya Usambazaji Maji

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa Wizara ya Maji haina Mipango ya Kitaifa ya kuwezesha utekelezaji wa miradi ya maji, ambayo inasababisha utekelezaji wa Miradi ya maji unafanywa kwa kuzingatia uamuzi wa mtu binafsi. Mpango Mkuu wa Maji ungefaa kuwapo ili utumiwe kama mwongozo. Aidha, utambuzi wa vyanzo vya maji utachaguliwa kwa kuzingatia Mpango Mkuu wa Maji wa Taifa, pamoja na vigezo vitakavyotumika kuweka kipaumbele katika ujenzi wa miradi ya maji. Mtazamo wa juu zaidi ungezingatiwa juu ya gharama ndogo za Mradi wa Maji kinyume na inavyofanyika sasa kama vile uchaguzi wa vyanzo vya maji ambao hauzingatii gharama ndogo za chanzo cha maji.

Ni maoni yangu kuwa kutokuwapo kwa Mipango mama itaathiri uamuzi sahihi wa gharama kwa kila mradi, kuzingatia masuala ya mazingira, mtaji wa uwekezaji, uchambuzi wa uwezo wa kumudu gharama, ukadiriaji wa fedha, utambuzi wa vyanzo na ushiriki mpana wa wadau.

8.1.2 Ukadiriaji wa Mahitaji ya Maji Usiojitosheleza Wakati wa Kupanga Ili Kuepuka Makadirio Kuwa Ya Juu Au Chini

Nilibaini kuwa ukadiriaji wa mahitaji ya maji haukujitosheleza. Kati ya miradi sita ya usambazaji maji, ni mradi mmoja tu (Mradi wa usambazaji wa Maji wa Mgango-Kiabakari-Butiama) ulikuwa na ukadiriaji wa mahitaji ya maji uliojitosheleza. Wakati miradi iliyobaki ya usambazaji maji ya Tabora-Nzega-Igunga Mjini, Orkesumet, Sumbawanga, Arusha Mpya na Chalinze ilisanifiwa kwa kutumia makadirio ya chini ya mahitaji yaliyotokana na uzembe au ukosefu wa umahiri katika kupanga. Wizara ya Maji na Wahandisi Washauri husika hawakuwa makini na hali halisi ya kiutendaji ya tarehe ambayo masharti yanaweza kufanyiwa tathmini “base-date” au mwaka ambao masharti yanaweza kufanyiwa tathmini “base-year” na athari zake katika ukadiriaji wa mahitaji ya maji. Wakati usanifu unapitiwa baada ya kupata ufadhili, watekeleza miradi hawakufanyia marekebisho mpango ikimaanisha kuwa miradi ilitekelezwa kwa muda mfupi.

8.1.3 Uwepo wa Pampu Isiyotumika Kutokana na Uwezo Usiofa

Nilibaini kuwa mifumo ya usafirishaji wa maji katika miradi yote sita ya usambazaji maji haikuwa sahihi, kinyume na matakwa ya usanifu ya Kanuni za 5(1) na 110(1) za Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013 ambazo zinataka ufanisi na gharama nafuu katika matumizi ya fedha za Umma. Kwa mfano, katika upanuzi wa Bomba la Ziwa Victoria hadi Tabora-Nzega-Igunga Mjini, uwezo wa Pampu ulikuwa wa juu zaidi ikimaanisha kuwa kulikuwa na uwezo wa pampu ambao hautumiki (uwekezaji usio na tija). Pia, vichwa vya kusukuma maji vilibainika kuwa na usanifu wa juu katika miradi ya kusambaza maji ya Arusha Mpya, Mgango-Kiabakari-Butiama, Chalinze, Orkesumet na Sumbawanga. Hii inamaanisha kuwapo kwa gharama kubwa za uwekezaji zisizo za lazima pamoja na gharama kubwa za uendeshaji na matengenezo kutokana na ukubwa wa pampu zinazotumika. Hii ina maana kwamba hakutakuwa na haja ya matumizi ya juu ya nishati. Kwa upande mwingine, muda wa kusukuma maji uliorekodiwa kwa siku kwa miradi mitatu ya usambazaji maji Tabora-Nzega-Igunga, Mgango-Kiabakari-Butiama na Orkesumet ulionesha kuwa chini ya masaa 24. Hii

itaongeza gharama kubwa ya matumizi ya umeme kwa Mwezi iliyotokana na idadi kubwa ya kuwasha na kuzima kwa Mwezi.

8.1.4 Njia Kusafisha Maji Haikutatua Ipasavyo Tatizo la Ubora wa Maji

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa njia ya kutibu maji iliyojengwa kwa sampuli za miradi ya maji ilifanywa isivyofaa. Nilibaini kuwa, mradi wa usambazaji maji wa Sumbawanga ulionesha kuwa visima hivyo vilikuwa na kiwango kikubwa cha manganese ambacho kingeweza kupunguza ubora wa maji. Njia ya chini kabisa ya kusafisha maji inayopendekezwa kwa aina zote mbili za uchakataji maji ni upenyerezaji wa maji ghafi kwa kuongeza hewa ya oksijeni ili kuyeyusha madini chuma na manganese. Mapitio ya Ripoti ya Usanifu wa mitambo ya kusafisha maji na ziara iliyofanyika katika mtambo kusafisha maji uliopo Majengo, ilibaini ukosefu wa sehemu ya uondaji wa manganese, kinyume na mapendekezo ya upembuzi yakinifu.

Zaidi ya hayo, kutokana na uchambuzi uliofanyika, ilibainika kuwa mapendekezo ya vitengo vya usafishaji maji katika vitengo vya Miradi ya Majisafi ya Arusha, Orkesumet, Chalinze, Mgango-Kiabakari-Butiama haukuwa wa kutosha. Usanifu katika Mradi Mpya wa Ugavi wa Maji wa Arusha uliacha mpango wa usafishaji wa madini ya “Fluoride” katika awamu ya kwanza ya mradi kwa kudhani kuwa kuchanganyika kwa maji kutatosha kutatua tatizo hilo. Hata hivyo, uamuzi ulionekana kuwa wa hatari kwa sababu uvunaji wa maji ya chini ya ardhi na ubora wake hauwezi kuhakikishiwa.

8.1.5 Ukubwa Usiofaa wa Mabomba na Matangi Kulingana na Makadirio Wa Mahitaji ya Maji

Nilibaini kuwa mabomba na matangi katika miradi yote sita ya kusambaza maji yalikuwa na ukubwa usiofaa kwa sababu aidha yalisanifiwa kimakosa (upanuzi wa bomba la Ziwa Victoria kuelekea Tabora-Nzega-Igunga Mjini, Orkesumet, Arusha, Sumbawanga na Chalinze) au ukokotoaji wa mgandamizo wa maji haukuwa sahihi ambayo imesababisha kuweka matangi eneo lisilofaa na uamuzi usiofaa wa kuanzisha matangi ya kuvunja mgandamizo kwenye bomba kuu za kusukuma maji (Arusha na Sumbawanga). Mradi wa usambazaji maji wa Mgango-Kiabakari-Butiama bado ulikuwa kwenye uthibitisho wa

usanifu. Kuna uwezekano kwamba mabomba yasingefaa kwa sababu pampu ziliundwa kufanya kazi kwa saa chache.

Upanuzi wa bomba la Ziwa Victoria hadi Tabora-Nzega-Igunga mjini haukusaniwa kwa usahihi kuhusiana na uwezo wa juu wa kuhifadhi maji, wakati Mwongozo wa Usanifu unapendekeza 37.5% kuwa kiwango cha juu kinachoruhusiwa kuhifadhi maji kwa siku, Kampuni ya WAPCOS ilitumia 50% ya mahitaji ya juu. Pia waliongeza 10% ya mahitaji ya juu ya kukabiliana na moto, kufanya uwezo wa kuhifadhi kuwa 60% ya mahitaji ya juu. Ni maoni kwamba nyongeza ya 10% kwa ajili ya kukabiliana na moto ilikuwa ukokotoaji unaojirudia. Hii ni kwa sababu hitaji la juu la eneo la mradi lililokokotolewa linajumuisha pia mahitaji ya kukabiliana na moto. Hivyo, uwezo wa uhifadhi wa 37.5% ya mahitaji ya juu ungejumuisha kipengele cha kukabiliana na moto. Upanuzi wa mtandao wa Bomba la Ziwa Victoria hadi Tabora-Nzega-Igunga mjini pia ulisanifiwa kupita kiasi na umekuwa ukisababisha uharibifu katika maunganisho ya maji kwa sababu ya mgandamizo mkubwa.

8.1.6 Ukadiriaji wa Bajeti na Utoaji wa Fedha Usiojitosheleza Ili Kuwezesha Utekelezaji wa Miradi Ya Maji kwa Ufanisi

Katika ukaguzi nilibaini kuwa ukadiriaji wa fedha haukutosha kuwezesha utekelezaji wa miradi ya maji kwa wakati, kwa sababu fedha hazikupatikana kwa wakati kama ilivyopangwa. Katika miradi mingine ya usambazaji maji kama vile Orkesumet na Mgango-Kiabakari-Butiama kulikuwa na ucheleweshaji wa ununuzi wa Wakandarasi kwa sababu ya kuchelewa kupata idhini ya kutumia fedha kutoka kwa mfadhili. Wakati mara nyingi miradi ilipata fedha kulingana na makadirio ya gharama kama ilivyosanifiwa, Mradi wa Usambazaji Maji wa Mgango-Kiabakari-Butiama haukupata fedha za kugharamia mradi wote kama ulivyopangwa.

Kama ilivyobainishwa hapo juu, kucheleweshwa kwa ufadhili wa shughuli za mradi kwa kiasi kikubwa umeathiri miradi kwa sababu watekelezaji walilazimika kusanifu upya au kuweka mawanda mapya ya mradi. Kwa bahati mbaya, wakati wa mchakato huu wasanifu hawakuwa makini kiasi cha kutosha kubadilisha tarehe za msingi za

mradi na kubadilisha mahitaji ili kuakisi tarehe za kukamilika zilizorekebishwa.

8.1.7 Kushindwa Kuzingatia Usanifu wa Miradi ya Maji kwa Ajili ya Utendaji Endelevu wa Mradi wa Maji

Nilibainisha kuwa, hakuna mradi wowote kati ya miradi sita ya usambazaji maji uliokidhi kikamilifu mahitaji ya usanifu kwa mujibu wa Mwongozo wa Usanifu wa Wizara ya Maji ambao ungewezesha kuwa na takwimu za kutosha kwa ajili ya utayarishaji wa taarifa nzuri ya usanifu.

Aidha, ilibainika kuwa usanifu ulitengenezwa kwa makadirio ya mahitaji yasiyo sahihi. Kati ya miradi sita ya usambazaji maji, mitano ilisanifiwa kwa kutumia makadirio ya mahitaji ambayo si sahihi. Miradi hii ilikuwa Arusha Mpya, Sumbawanga, Upanuzi wa Bomba la Ziwa Victoria hadi Tabora-Nzega-Igunga Mjini, Chalinze na Orkesumet. Kwa kuongezea, kufinywa kwa mahitaji katika miradi mitano, kumesababisha matumizi ya mahitaji yasiyo sahihi kwa Vijiji katika Upanuzi wa mradi wa usambazaji wa maji wa Bomba la Ziwa Victoria hadi Mji wa Tabora-Nzega-Igunga Mjini na kupunguza kasi ya ukuaji katika miradi ya usambazaji wa maji ya Arusha Mpya na Sumbawanga.

Vilevile, ilibainika kuwa Pampu zilizosimikwa zilikuwa tofauti na usanifu; na hazikuwa na ukubwa unaostahili katika Upanuzi wa Bomba la Ziwa Victoria hadi Tabora-Nzega-Igunga Mjini, Mgango-Kiabakari-Butiama na miradi mipya ya usambazaji maji ya Arusha. Ilibainika kuwa pampu zilizosimikwa zimekuwa tofauti ikimaanisha kuwa kulikuwa na uwezo wa pampu usiotumika (uwekezaji usio na tija) na gharama kubwa ya uendeshaji na utunzaji kutokana na saizi ya pampu, na matumizi makubwa ya nishati yanayotokana na saizi na mfumo wa Uendeshaji (kiwango cha juu cha nishati iliyotokana na idadi kubwa ya kuwasha na kuzima kwa siku). Miradi ya usambazaji wa maji ya Upanuzi wa Bomba la Ziwa Victoria hadi Tabora-Nzega-Igunga Mjini, Orkesumet, Arusha Mpya, Sumbawanga na Chalinze mitambo yake ya kusukuma maji ilikuwa na muda mfupi kwa sababu ya usanifu usio sahihi.

Aidha, ilibainika kuwa kulikuwa na usanifu usio sahihi wa uwezo wa juu zaidi wa kuhifadhi maji. Kwa mfano, usanifu wa Upanuzi wa Bomba la Ziwa Victoria hadi Tabora-Nzega-Igunga Mjini ulifanya mabunio yasiyo

sahihi juu ya kiwango cha juu cha uwezo wa kuhifadhi. Wakati Mwongozo wa usanifu unapendekeza 37% ya kiwango cha juu cha mahitaji ya siku, Kampuni ya WAPCOS ilitumia 60% ya kiwango cha juu cha mahitaji ya siku na kuongeza asilimia 10% ilhali hii ilikuwa tayari imejumuishwa katika mahesabu ya juu ya mahitaji yaliyotumika kukokotoa uwezo wa kuhifadhi. Upanuzi wa bomba la Ziwa Victoria hadi Tabora-Nzega-Igunga mjini kwa ajili ya mtandao wa usambazaji wa maji pia ulikuwa na usanifu wa kupita kiasi na umekuwa ukisababisha uharibifu wa nyumba za kuunganisha kwa sababu ya mgandamizo mkubwa.

Vilevile, usanifu wa mradi wa usambazaji maji wa Arusha Mpya uliruka mtambo wa kusafisha “fluoride” katika awamu ya kwanza kwa kudhani kuwa kuchanganya kungetosha, huu ulikuwa uamuzi wa hatari kwa sababu haukuweza kuthibitisha mavuno na ubora wa maji ya ardhini. Pia, mchakato wa kusafisha maji ya mradi wa usambazaji maji wa Chalinze unaweza usiwe na ubora unaotarajiwa kwa sababu ya ukubwa usio sahihi uliopitishwa katika usanifu.

8.1.8 Uzingatiaji Duni wa Mahitaji ya Upembuzi Yakinifu (Uwezo wa Pampu, Ukubwa wa Tangi, Mtambo wa Kusafisha Maji na Ukubwa wa Bomba)

Nilibaini kuwa miradi ya usambazaji maji ilijengwa bila ya kuzingatia upembuzi yakinifu ambao ulikuwa na mchango muhimu katika kuandaa taarifa ya usanifu ya mradi wa maji inayojitosheleza. Ukaguzi ulibaini kuwa kati ya sampuli sita za miradi iliyofanyiwa ukaguzi, ni mmoja tu (wa Orkesumet), ulikuwa na upembuzi yakinifu uliohuishwa. Miradi mingine mitano iliyotekelezwa na Wizara ya Maji haikuzingatia upembuzi yakinifu.

Nilibaini zaidi kuwa, hata upembuzi yakinifu wa mradi wa usambazaji maji wa Orkesumet ambao ulifanyika mwaka 2004 haukuhuishwa wakati mradi ulipokaribia kuanza. Mbali na hilo, usanifu wa mradi huu haukuzingatia matakwa ya upembuzi yakinifu, ambapo Wizara haikufanya uchunguzi kamili wa udongo kwenye njia zote za bomba na eneo la miundo mbinu mingine ya ujenzi ili kupata taarifa halisi kuhusu hali ya udongo kwa ajili ya kukadiria gharama na kupanga vizuri kazi. Aidha, Wizara ya Maji ilishindwa kufanya utafiti wa haidrolojia ambao ulisababisha mabadiliko kutokana na uchimbaji wa ziada wa miamba.

Haya yangeweza kuepukika iwapo Wizara ingefuata matakwa ya upembuzi yakinifu ulioandaliwa mwaka 2004.

Ukaguzi pia ulibainisha kuwa uchunguzi na usanifu wa kina haukufanyika kabla ya kuandaa michoro ya miradi sita ya maji iliyopitiwa. Hii ilisababisha kushindwa kufanya upembuzi yakinifu pamoja na kuweka viwango na miundo ya usanifu. Vilevile, kutokana na ziara iliyofanyika ilionekana kuwa kila mradi wa usambazaji maji ulikumbwa na ucheleweshaji au gharama ya ziada, au vyote viwili kutokana na mabadiliko yanayohusiana na kutolingana kati ya nyaraka na kiasi kilichozidi. Ubora wa baadhi ya vifaa vilivyojengwa katika miradi ya usambazaji maji ya Orkesumet, Chalinze, Tabora-Nzega-Igunga na Sumbawanga ulikuwa chini ya viwango vinavyohitajika kama ilivyofafanuliwa katika nyaraka za mkataba.

Kwa ujumla, kushindwa mapema kama ilivyoelezwa hapo juu, ukosefu wa takwimu na miundo ya usanifu isiyofaa, pamoja na kutozingatia vigezo vya kawaida kumesababisha usanifu wa kupita kiasi wa pampu, mabomba na matangi na usimikaji usio sahihi wa Matangi. Hii itaongeza gharama za uendeshaji na matengenezo ya miradi ya maji, au nyongeza ya muda, hivyo malengo yaliyokusudiwa hayatafikiwa.

8.1.9 Kutozingatiwa kwa Athari Zinazohusiana na Mazingira, Usalama na Athari za Kijamii Kulingana na Matakwa ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya Mwaka 2004

Mapitio ya andiko la mradi yalibainisha kuwa kulikuwa na sehemu za Usalama wa Afya na Mazingira (HSE) ambazo zilirodhesha hatari zinazoweza kuhusishwa na mazingira, usalama na athari za kijamii. Hata hivyo, ukaguzi ulibaini kuwa hatua za kukabiliana nazo hazikutekelezwa kikamilifu.

Vilevile, ilibainika kuwa takwimu za haidrolojia zilizotumika katika usanifu wa mradi wa usambazaji maji wa Orkesumet hazikujitosheleza katika kushughulikia suala la mabadiliko ya hali ya hewa. Wakati mbinu bora ilikuwa kutumia miaka 30, usanifu ulitumia takwimu za miaka 20 ambayo iliishia na upungufu katika ukadiriaji. Upungufu huu ulisababisha ucheleweshaji usio wa lazima wa mradi na gharama ya ziada iliyotokana na ongezeko la muda. Zaidi, chanzo cha maji hakikulindwa vya kutosha dhidi ya mmomonyoko wa udongo. Ingawa

Mrad Arusha, ingawa iliripotiwa na kuthibitishwa kuwa kuna uwepo wa “Fluoride” katika baadhi ya visima virefu yalikuwa ya kiwango cha juu, usanifu haukuzingatia vya kutosha hatua sahihi za kupunguza athari.

Ingawa Mradi mpya wa usambazaji maji wa Arusha Mpya ulithibitishwa kuwa kiwango cha “Fluoride” kilikuwa kikubwa katika baadhi ya visima, usanifu huo haukuzingatia vya kutosha hatua za kweli za kupunguza hatari hiyo.

8.1.10 Usimamizi Usiojitosheleza wa Miradi ya Maji

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa kulikuwa na mbinu dhaifu za kusimamia mifumo ya udhibiti wa ubora wakati wa utekelezaji wa miradi ya usambazaji maji. Miongoni mwa mahitaji makubwa ya usimamizi mzuri wa miradi ya maji ni kuandaa Mipango ya udhibiti wa ubora na Mipango ya uhakiki wa ubora kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maji kwa ubora uliokubalika. Kati ya miradi iliyotembelewa ya usambazaji maji hakuna hata mmoja uliokuwa na mpango kazi wa kuhakikisha ubora. Hii ina maana kwamba Wizara ya Maji haina uhakika wa ubora wa miradi ya usambazaji maji inayotekelezwa.

Aidha, Ukaguzi ulibaini kuwa miradi ya usambazaji maji ilikuwa ikitekelezwa huku kukiwa na usimamizi mdogo sana wa Wizara ya Maji hasusan wakati wa utekelezaji. Vilevile, ilibainika kuwa usimamizi wa Miradi ya Usambazaji wa Maji iliyotembelewa ulifanywa kwa njia ya kufanya ziara, mikutano ya maendeleo ya mradi, kupitia taarifa za maendeleo na nyaraka zingine za mradi. Wasimamizi wa mradi walikuwa wakimuwakilisha mteja wakati wa shughuli za kila siku kwa ajili ya shabaha mbili: kuunganisha na mawakala wengine pamoja na kufuatilia ubora na maendeleo ya kazi. Hata hivyo, uteuzi wa wasimamizi wa mradi haukuzingatia mpango wa udhibiti wa ubora ili kuhakikisha kuwa miradi inatekelezwa kwa ubora na hatua zilizokubalika.

Ukaguzi ulibaini zaidi kuwa wasimamizi wa mradi walioteuliwa hawakuwepo katika eneo la utekelezaji wa miradi kwa muda wote ili kusimamia shughuli za kila siku. Hii ilibainika katika Miradi ya Mgango-Kiabakari-Butiama, Chalinze na Orkesumet ambapo wasimamizi hawakuwepo katika eneo la mradi. Pia, wakati wa mahojiano na ziara zilizofanyika katika maeneo ya miradi ya usambazaji maji, ilibainika

kuwa wasimamizi wa mradi na watumishi wengine katika miradi yote sita iliyotembelewa hawakuwa na uzoefu wa kufanya kazi inayohitajika katika miradi inayofanana na hii. Pia, hawakuwa na umahiri wa kiufundi katika usanifu wala usimamizi wa mikataba, ikiwamo tafsiri ya vigezo vya kiufundi vinavyotumika katika mikataba.

Katika miradi ya Tabora-Nzega-Igunga, Chalinze na Sumbawanga, Wizara ilitoa vyeti vya kukubalika na kuwaachia Wakandarasi bila kurekebisha kasoro zilizotokana na kutumia viwango visivyo sahihi, kulegezwa kwa viwango, au kutumia watumishi wasio na sifa stahiki, kinyume na Kanuni ya 64(1) ya Kanuni za Usajili wa Wahandisi ya mwaka 2010.

Kwa ujumla, ubora wa kazi haukuwa wa kuridhisha kutokana na kutokidhi mahitaji ya mkataba.

Ukaguzi pia ulibainisha kuwa kazi za miradi zilizokamilika hazikufungwa ipasavyo. Ukaguzi ulibaini miradi iliyofungwa kama ilivyopasa na iliingia katika kipindi cha matazamia ilhali kuna kazi ambazo hazijakamilika kama vile mfumo wa upuliziaji, maabara, usafishaji wa maji taka, na barabara za kuelekea kwenye mradi na nyumba za watumishi katika mtambo wa kusafisha maji kwa mradi wa usambazaji maji wa Orkesumet. Vilevile, ukaguzi wa mwisho haukufanyika vya kutosha kwani haukugundua kasoro zilizojitokeza katika mradi na masuala mengine ya mradi ambayo hayajakamilika.

(i) Ufuatiliaji na Tathmini Isiyojitosheleza Katika Utekelezaji wa Miradi ya Usambazaji Maji

Ukaguzi ulibaini kuwa mfumo wa Ufuatiliaji na Tathmini katika Wizara ya Maji ulikuwa na udhaifu uliosababisha kutotekeleza majukumu yake ipasavyo katika ufuatiliaji wa ubora wa mradi wa maji unaojengwa. Ukaguzi pia ulibainisha kuwa ufuatiliaji na tathmini ya shughuli za udhibiti wa ubora wakati wa ujenzi wa mradi wa maji haukuwekwa bayana katika miongozo na nyaraka nyinginezo.

Ukaguzi ulibaini kuwa katika kipindi cha robo mwaka Wizara ya Maji hufanya ziara za ufuatiliaji katika maeneo ya mradi bila kuwa na viashiria vya utendaji na utaratibu wa kutoa taarifa ambao unaweza kushughulikia masuala yanayohusu ubora wa miradi ya maji

iliyojengwa. Matokeo yake, miradi yote wa usambazaji maji iliyotembelewa ilibainika kuwa na utaratibu wa kutathmini ubora katika nyanja mbalimbali.

Katika mahojiano na maafisa wa Wizara ya Maji, ilielezwa kuwa Wizara ya Maji ilifanikiwa kutengeneza Mfumo Jumuishi wa Ufuatiliaji na Tathmini ya Sekta ya Maji mwezi Julai 2021 lakini ilikuwa haijaanza kuutumia. Mahojiano hayo yalibainisha zaidi kuwa Mfumo wa Ufuatiliaji na Tathmini wa Sekta ya Maji utakuwa unafuatilia utendaji wa sekta ya maji na kusaidia wadau wote muhimu katika kuboresha utendaji kazi ili kufikia matokeo yanayotarajiwa ya sekta na kuthibitisha thamani ya fedha ambayo haikupatikana hapo awali.

Ufuatiliaji na ufanyaji tathmini usiojitosheleza katika Miradi ya Usambazaji wa Maji ulisababisha;

- (a) Kukosekana kwa mrejesho wa mara kwa mara kuhusu utekelezaji wa programu na miradi ya sekta ya maji;
- (b) Pia, ulisababisha kukosekana kwa vigezo vya kufanya maamuzi sahihi juu ya sekta; na
- (c) Pamoja na ufuatiliaji usijitosheleza wa maendeleo na kuonesha athari za miradi.

(ii) Ufuatiliaji Usiojitosheleza wa Utendaji wa Fedha wa Miradi ya Usambazaji Maji

Mapitio ya Taarifa na takwimu zilizokusanywa kutoka Wizara ya Maji yamebainisha kuwa ufuatiliaji wa utendaji wa fedha wa Mradi wa Usambazaji Maji haukuwa wa kutosha. Hili lilionekana kutokana na ucheleweshaji wa malipo na gharama za ziada za riba zilizotokana na kuchelewesha malipo kama ilivyoripotiwa katika Ripoti za kila mwezi za Maendeleo ya miradi yote. Pia ilibainika kuwa kumekuwa na ucheleweshaji wa malipo kwa wazabuni katika miradi yote sita ya maji iliyotembelewa. Zaidi, nilibaini ucheleweshwaji wa uidhinishaji wa fedha kutoka kwa Wafadhili kwa sababu Wizara ya Maji haina udhibiti wa mikataba ya fedha ambayo mara nyingi ilikuwa inakuja na masharti yasiyo na manufaa kwa watekelezamiradi. Pia nilibaini kuwa katika Mradi wa Usambazaji Maji wa Chalinze, Mwajiri alimpa kazi Mkandarasi bila ya kupata uthibitisho kutoka kwa mfadhili aliyetoa fedha za mradi, kinyume na Kifungu cha 75(1) cha Kanuni za Ununuzi wa Umma ya

mwaka 2013 kinachozitaka taasisi nunuzi kuanzisha mchakato wa ununuzi endapo tu kuna fedha iliyotengwa.

(iii) Usimamizi wa Mkataba Usiojitosheleza

Kanunu ya 59(1) ya Kanuni za Usajili wa Wahandisi ya mwaka 2010 kinahitaji maelekezo yanayotakiwa kutolewa kwenye kitabu cha maelekezo kilichotolewa na Bodi ya Usajili ya Wahandisi (ERB). Hata hivyo, nilibaini kuwa maelekezo yalitolewa kwa wakati lakini baadhi ya maelekezo yalitolewa kimakosa. Pia, nilibaini kuwa miradi mitano ya maji haikuzingatia matakwa ya kanuni iliyotajwa hapo juu, isipokuwa mradi wa usambazaji maji wa Sumbawanga.

Pia, nilibaini kuwa watekeleza mradi wa usambazaji maji wa Orkesumet hawakutayarisha taarifa ya mikutano ya maendeleo kulingana na Hadidu za Rejea. Pia, nilibaini kuwa taarifa za miradi ya maji Chalinze, Tabora-Nzega-Igunga na Orkesumet hazikuandaliwa vizuri kwa vile hazikuwa na mambo yafuatayo: Maelezo ya kina kama inavyotakiwa katika Hadidu za Rejea (kwa kuwa zilikosa taarifa ya orodha ya kaguzi, majaribio na mikutano iliyofanyika katika eneo la mradi wakati huo), orodha ya madai yaliyowasilishwa kwa ajili ya malipo, ucheleweshaji, nyongeza za kazi na mabadiliko.

Orodha ya maelekezo yaliyotolewa katika eneo la mradi. Mambo mengine ni: matatizo yaliyojitokeza na hatua zilizochukuliwa, ukiukwaji wa matakwa ya ulinzi wa mazingira, ukiukwaji wa afya na usalama, mpango wa kazi na makadirio ya upatikanaji wa fedha, majaribio na kaguzi zitakazofanywa, pamoja na picha za matukio muhimu katika mwezi.

Vilevile, nilibaini kuwa usanifu wa miradi yote sita ya usambazaji maji haukidhi matakwa yaliyoainishwa katika Kifungu cha 63(1) cha Kanuni za Usajili wa Wahandisi za mwaka 2010, na matakwa ya mwongozo wa Usanifu wa Wizara ya Maji na viwango vinavyotumika. Pia nilibaini kutofuata vipimo, michoro, Makadirio ya Gharama za Ujenzi (BoQs) na masharti mengine katika yaraka za mkataba na Uhakiki wa Malipo

haukuwa unajitosheleza kwa sababu malipo yalijumuisha kazi zisizo na ubora.

(iv) Udhibiti usiojitosheleza wa Ubora wa Miradi ya Maji Iliyojengwa Nimebaini kuwa usanifu wa miradi yote sita ya usambazaji maji haukuzingatia matakwa yaliyoainishwa na yaliyokubaliwa katika mikataba. Katika miradi sita ya usambazaji maji iliyotembelewa ilibainika kuwa hesabu za usanifu wa Mhandisi hazikutayarishwa, kuangaliwa, kuanzishwa na kugongwa muhuri na mtaalamu au mhandisi mshauri. Pia, hakukuwa na ushahidi wa kuthibitisha kuwa michoro ya miradi ujenzi wa usambazaji maji iliyokamilika na inayoendelea imeidhinishwa na Wizara ya Maji.

Aidha, Ukaguzi ulibaini utendakazi mbovu wa kazi za zege katika miradi ya usambazaji maji ya Tabora-Nzega-Igunga, Sumbawanga na Chalinze. Pia, nilibaini usimikaji mbovu wa bomba katika miradi ya usambazaji wa Maji ya Arusha Mpya, Mgango-Kiabakari-Butiama, Orkesumet, Chalinze na Tabora-Nzega-Igunga na kutokidhi uhakiki wa ubora wa michoro na usanifu Arusha, Chalinze, Orkesumet, Chalinze na Tabora-Nzega-Igunga mtawalia.

Vilevile, nilibaini kuwa usanifu ulitayarishwa bila kufuata matakwa yaliyoainishwa katika Mwongozo wa Usanifu wa Wizara ya Maji unaotumia viwango, hususani katika Msingi wa tarehe (msingi wa mwaka) na upeo wa usanifu. Kwa hivyo, ilibainika kuwa makadirio ya mahitaji ya maji yalifanyika kimakosa. Pia, ukubwa wa pampu, mabomba ya kupitisha maji na matangi haukuwa sahihi. Usanifu haukuzingatia ufanisi na uchumi, kinyume na matakwa ya Kanuni ya 5(1) &110(1) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013.

Pia nilibaini kutozingatiwa kwa vigezo, michoro, Makadirio ya Gharama za Ujenzi (BOQ) na matakwa mengine kwenye Nyaraka za Mkataba. Zaidi, uzingatiaji wa ubora katika miradi yote sita ya usambazaji maji haukuwa wa kutosha. Vilevile, kulikuwa na uzingatiaji mdogo wa vigezo, hususani katika ufungaji wa mabomba na kazi za zege, miradi yote sita ya usambazaji maji iliyotembelewa ilitumia kiwango kidogo cha zege katika matangi ya kuhifadha na kufukia na udongo. Mengine niliyoyabaini ni kutumika kwa mabomba

yasiyo na ubora, wafanyakazi hawakutumia vifaa vya kijikinga, pamoja na mitaro iliyoachwa wazi bila ya alama za usalama.

Ukaguzi ulithibitisha kuwapo kwa tatizo la zege kutokidhi vigezo vya uimara. Pia, wakandarasi wote hawakuzingatia vigezo vya ufungaji wa bomba (kushindilia na kufukia udongo). Hii inamaanisha kuwa mabomba yangefeli mapema na kutofikia umri uliokusudiwa wa miaka 40.

(v) Usimamizi wa Muda Usiojitosheleza katika Miradi ya Usambazaji Maji

Ukaguzi ulibaini kuwa Wizara ya Maji haina mfumo mzuri wa usimamizi wakati wa utekelezaji wa miradi ya usambazaji wa maji. Pia, Ukaguzi ulibaini kuwa miradi 4 kati ya 6 iliyopitiwa ilikuwa nje ya muda wake wa awali uliopangwa. Ucheleweshaji ulibainika kuwa kati ya Miezi 5 hadi 32. Uchambuzi wa sababu za kutokuwapo kwa usimamizi wa muda wa kutosha ni kukosekana kwa mikakati na mipango, ucheleweshaji wa uidhinishaji katika ngazi mbalimbali ambapo ulielekezwa Wizara ya Maji iliyopo Dodoma kwa ajili ya uidhinishaji, na walikuwa wakichukua muda zaidi ya muda unaotakiwa kutolewa. Kutokana na usimamizi mbovu, gharama za miradi ya usambazaji maji zilipanda kutoka gharama yake ya awali.

8.2 Hitimisho la Jumla

Hitimisho la jumla la ukaguzi huu ni kwamba uratibu wa jumla katika upangaji, usanifu, na utekelezaji wa miradi ya usambazaji maji inayotekelezwa na Wizara ya Maji haukutosha kuhakikisha upatikanaji endelevu wa maji nchini.

Kwa ujumla, katika miradi 5 kati ya 6 miradi ya usambazaji maji iliyotembelewa kipengele cha upangaji hakikujitosheleza kwa maana kwamba makadirio ya mahitaji ya maji hayakutosha kutokana na mpango mbaya katika usanifu. Hali kadhalika, ilibainika kuwa mfumo wa usafirishaji wa maji kwa miradi yote sita ya usambazaji maji haukufaa kutokana na mahitaji yasiyo sahihi kama ilivyopendekezwa kwenye usanifu. Vilevile, katika miradi yote sita ya usambazaji maji, mipango isiojitosheleza ilichangiwa na kutozingatiwa kwa muingiliano wakati wa usanifu wa miradi.

Aidha, usanifu wa miradi ya maji haukuwa wa kutosha kwa sababu hakuna upembuzi yakinifu wa kina uliofanywa kabla ya usanifu halisi wa miradi husika kulingana na matakwa ya Mwongozo wa Usanifu. Licha ya ukweli kwamba miradi ya usambazaji maji inachukuliwa kuwa miradi ya Aina 'A' inayohitaji kufanyika kwa tahmini ya athari za mazingira (EIA), kwa baadhi ya miradi hatari zinazohusiana na mazingira hazikupewa kipaumbele. Kwa mfano, Mradi Mpya wa Arusha wa Usambazaji wa Maji uliendesha tathmini ya athari za mazingira (EIA) bila kuzingatia kikamilifu hatari za kuwapo kwa madini ya “fluoride” katika chanzo cha maji. Pia, mradi wa maji wa Orkesumet ulitekelezwa bila kuzingatia hatua za kukabiliana na mmomonyoko wa udongo kwenye chanzo cha maji, wala hatua za kupunguza dhidi ya madini ya risasi katika maji ghafi. Vilevile, mradi wa maji wa Sumbawanga haukutilia mkazo uwezekano wa kupunguza athari za Manganese na Chuma.

Kwa upande mwingine, usimamizi wa miradi ya maji haukuwa wa kutosha kama inavyoonekana katika ubora wa kazi usioridhisha na kutokidhi matakwa ya mikataba ambayo ilitokana na usimamizi wa mikataba usiojitosheleza inayotekelezwa na Wizara ya Maji.

Hitimisho Maalum la Ukaguzi

Mipango Isiyojitosheleza ya Miradi ya Maji katika Wizara ya Maji

Kulikuwa na makadirio ya chini ya mahitaji ya maji katika miradi tano kati ya sita ya usambazaji maji kwa sababu wapangaji walitumia upeo wa upangaji usio sahihi.

Pia, mfumo wa usafirishaji wa maji (uwezo wa pampu) katika miradi yote sita ya usambazaji wa maji haikuwa sahihi kutokana na upangwaji wa mahitaji yasiyo sahihi katika usanifu, uchaguzi usio sahihi wa pampu, na njia isiyofaa ya uendeshaji. Imeonekana kuwa vituo vingi vya kusukumia maji vimeundwa kufanya kazi kwa saa chache kwa siku na hivyo vilikuwa havitumiki ipasavyo.

Uchaguzi wa njia ya kusafisha maji haukuwa sahihi. Kwa mfano, katika Mradi Mpya wa usambazaji wa Maji Arusha, mhandisi mshauri aliahirisha upangaji wa mtambo wa kuondoa “Fluoride” kwa kudhani kuwa kuchanganya na maji kutoka kwenye visima vingine kungetosha. Huu unachukuliwa kuwa uamuzi usiofaa kwa sababu haukuambatana

na uchanganuzi wa kutosha ili kuthibitisha upatikanaji endelevu na ubora wa maji kutoka katika visima vingine. Kwa kuwa hakuna mtu anayeweza kuhakikisha kisayansi kuhusu upatikanaji wa maji au ubora kutoka kwa vyanzo vya maji ya ardhi, ni hatari kwa afya kuahirisha ujenzi wa mtambo wa kuondoa “Fluoride”. Katika mradi wa maji wa Sumbawanga, chanzo cha maji kilichochaguliwa kina kiwango cha juu cha chuma na manganese.

Hata hivyo, mbunifu wa mradi hakupendekeza utaratibu wa kuchuja chuma na manganese. Kwa hivyo, mmea hauwezi kuchuja-nje chuma na manganese kutoka kwa maji yanayotolewa. Ukubwa wa mabomba na ukubwa wa tanki umeundwa kupita kiasi au ziko katika maeneo yasiyo sahihi. Hii imeongeza gharama za uwekezaji na gharama ya uendeshaji kupeleka maji kwa wateja.

Katika miradi yote sita ya usambazaji maji, mifumo ya barabara zinazovuka, mito, makorongo na mabwawa haitoshi. Wizara ya Maji haikuchora Mipango Kabambe ya miradi ya maji. Mpango mkuu pekee, ulioonekana wakati wa ukaguzi, ni ule wa Mradi wa Ugavi wa Maji wa Orkesmut ulioandaliwa mwaka 2004. Hata hivyo, mpango huo haukukamilika na haukukamilika kwani baadhi ya ukusanyaji na uchunguzi wa takwimu ulibakia ukisubiriwa.

Usanifu Usiojitosheleza wa Miradi ya Maji

Hakukuwa na uzingatiaji wa usanifu wa vipimo na mpangilio wa vifaa vya maji kulingana na viwango vinavyokubalika. Usanifu wa miradi ya maji haukufanyika ipasavyo kuwezesha utendakazi endelevu wa mradi wa maji.

Kwa kuwa hakuna upembuzi yakinifu wa kina uliofanywa kabla ya usanifu, hakuna mradi hata mmoja uliozingatia ipasavyo mahitaji yaliyoelezwa katika upembuzi yakinifu wa kina. Haya ni matakwa kama vile uwezo wa pampu, ukubwa wa tangi, mtambo wa kusafisha maji, ukubwa wa bomba, na miundo inayohusiana kwa ajili ya usimamizi wa miradi kama vile kujenga kwenye mitambo ya kusafisha maji.

8.3 Mapendekezo

Wizara ya Maji inapaswa:

- (a) Kuchukua hatua ya kuwajengea uwezo wafanyakazi wake katika maandalizi ya kina ya Hadidu za Rejea, nyaraka za zabuni, zana za usimamizi wa maeneo husika ya miradi, ripoti ya upembuzi yakinifu, usanifu, mapitio ya usanifu, pamoja na utaratibu wa kuidhinisha usanifu, udhibiti wa ndani na usimamizi wa mikataba;
- (b) Kutengeneza mfano wa muonekano mzuri wa Hadidu za Rejea ambazo zitatumika katika miradi yote inayotekelezwa katika sekta ya maji;
- (c) Kuzingatia kuweka vigezo vya jumla vya miradi ya usambazaji wa maji vitakavyotumiwa na watekeleza miradi ya maji nchini Tanzania na kuvifanya kuwa vya lazima;
- (d) Kuweka utaratibu utakaoboresha mapitio ya ripoti za maendeleo ya mradi na maombi ya malipo kutoka kwa wahandisi washauri na wakandarasi, na kufanya uhakiki wa kina wa maombi ya malipo ili kuepuka malipo ya ziada na malipo ya kazi zisizoridhisha;
- (e) Kuchukua hatua za kimkataba dhidi ya wahandisi washauri ambao hawakumshauri ipasavyo Mwajiri katika vipengele kama vile usanifu mbovu, malipo ya kazi na kushindwa kufuata vigezo;
- (f) Kufanya tathmini ya haraka ili kubaini ufanisi wa mitambo inayopendekezwa ya kusafisha maji katika mikoa ya Arusha, Chalinze, Sumbawanga, Mgango-Kiabakari-Butiama na Orkesumet, kwa lengo la kupunguza madhara ya kiafya yanayoweza kusababishwa na uwepo wa viwango vya juu vya madini hatari ikiwemo “Fluoride” na “Manganise”;
- (g) Kuzingatia kushirikiana na wakala nyingine zinazosimamia miradi nchi nzima kama vile TANROADS Engineering Consulting Unit (TECU) kuhusu utekelezaji bora wa mradi na usimamizi wa mikataba;
- (h) Kuandaa utaratibu wa kuwajengea uwezo watumishi wanaosimamia miradi ya maji katika usimamizi wa miradi na uelewa mzuri wa Sheria ya Ununuzi ya Umma, Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sheria ya Usajili wa Wahandisi, Masharti ya Mikataba ya PPRA, Masharti ya Mikataba ya FIDIC, Usimamizi wa Madai;

Mwongozo wa Usanifu wa Maji na Miongozo ya Uendes haji na Matengenezo;

- (i) Kuandaa utaratibu wa kukusanya, kuhifadhi na kuhuisha takwimu zinazohitajika kwa ajili ya kupanga na kusanifu miradi ya usambazaji maji nchini. Hizi ni takwimu kama vile takwimu za utafiti wa topografia, takwimu za uchunguzi wa Kijioteknolojia, takwimu za Ubora wa Maji, takwimu za haidrolojia, takwimu za hali ya hewa kutoka kwa vituo vya “Hydro-met”, hesabu za “Hydraulic” na matokeo, hesabu za usanifu, tarehe ya idadi ya watu iliyopatikana kutoka Ofisi ya Taifa ya Takwimu, n.k.;
- (j) Kuandaa Mipango Kabambe ya uwekezaji katika siku zijazo kwa kutumia Mpango Kabambe wa Usambazaji wa Maji na Usafi wa Mazingira wa Taifa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi (NWSSMP). Mipango Kabambe itatoa mwongozo wa gharama kwa kila mradi, kuzingatia masuala ya mazingira, mtaji wa uwekezaji wa kila mradi, uchambuzi wa uwezo wa kumudu, makadirio ya fedha, utambuzi wa vyanzo na ushiriki mpana wa wadau; na
- (k) Kuharakisha utekelezaji wa mapendekezo ya Mfumo Jumuishi wa Ufuatiliaji na Tathmini ya Sekta ya Maji ulioandaliwa mwezi Julai 2021.

SURA YA TISA

UKAGUZI WA KIUFUNDI WA USANIFU NA UTEKELEZAJI WA MIRADI YA SKIMU ZA UMWAGILIAJI NCHINI

9.0 Utangulizi

Mpango Mkuu wa Kitaifa wa Umwagiliaji wa mwaka 2020 pamoja na Sera ya kitaifa ya Kilimo ya Oktoba 2013 zinatambua uendelezaji wa umwagiliaji kama kielelezo madhubuti cha kufikia usalama wa chakula na kupunguza umaskini. Sera hii inasisitiza umuhimu wa kushughulikia athari mbaya za uzalishaji kwenye kilimo zinazotokana na mabadiliko ya mifumo ya mvua yatokanayo na mabadiliko ya hali ya hewa duniani.

Ukaguzi wangu ulilenga kutathmini utekelezaji wa miradi ya skimu ya umwagiliaji pamoja na kutathmini viwango vya usanifu, kanuni, vipimo, ubora wa ujenzi, usimamizi na usanifu na hali halisi ya utekelezaji kwa ujumla wake.

Kwa kuzingatia Sera ya Kitaifa na Mpango Mkuu, Wizara ya Kilimo inatekeleza ujenzi wa skimu tisa za umwagiliaji (Jedwali Na. 9-1) katika kipindi cha kuanzia mwaka 2017/18 hadi 2020/21.

Jedwali Na. 9-1: Skimu za Umwagiliaji Zilizokaguliwa

Na.	Mkoa	Halmashauri	Jina la Skimu ya Umwagiliaji
1	Morogoro	Wilaya ya Kilosa	Shamba la Mbegu la Kilangali
2	Morogoro	Wilaya ya Kilombero	Msolwa Ujamaa
3	Mbeya	Wilaya ya Busekelo - Rungwe	Katelantaba
4	Mbeya	Wilaya ya Busekelo - Rungwe	Mbaka
5	Kilimanjaro	Wilaya ya Mwanga	Kirya
6	Mara	Wilaya ya Bunda	Maliwanda FC
7	Kagera	Wilaya ya Karagwe	Mwisa FC
8	Manyara	Wilaya ya Simanjiro	Ngage
9	Manyara	Wilaya ya Katesh	Endagau

Chanzo: Mikataba

9.1 Muhtasari wa Matokeo ya Ukaguzi

9.1.1 Ujenzi wa Skimu za Umwagiliaji Pasipo Kufanya Upembuzi Yakinifu wa Kina

Nilibaini Wizara ya Kilimo na Tume ya Taifa ya Umwagiliaji hawakuweza kutoa taarifa za kina za upembuzi yakinifu kwa miradi yote iliyokaguliwa. Hii ni kinyume na Kifungu cha 20 (3) (g) cha Sheria ya Taifa ya Umwagiliaji ya mwaka 2013 ambacho kinataka ujenzi wa kazi za umwagiliaji uambatane na upembuzi yakinifu wa kina.

Kwa kuwa upembuzi yakinifu wa kina haukufanyika, nilibaini Tume ya Taifa ya Umwagiliaji ilifanya usanifu wa mfereji peke yake kwa kila mradi ambao unatokana na uchunguzi wa kitopografia na vipengele vya uhandisi. Ilibainika zaidi kuwa miradi ya Msolwa-Ujamaa na shamba la mbegu la Kilangali ndiyo pekee iliyofanya kipengele cha tathmini ya athari za maji na mazingira.

Kwa suala hili, natoa angalizo kwa miradi inayotekelezwa kuwa inaweza kuathiriwa na mafuriko na, kwamba, udongo uliopo unaweza usiwe sahihi kwa mazao, umwagiliaji unaweza usitosheleze, misingi ya mifereji inaweza ikasombwa, na miradi inaweza kutelekezwa na jamii. Kwa mfano, nilibaini kuwa katika skimu ya umwagiliaji ya Endagaw, kipengele cha usanifu hakikufanyika ipasavyo hivyo kusababisha ekari 128 za mashamba ya walengwa wa mradi kutopitiwa kwa karibu na mifereji ya umwagiliaji kutoka bwawa la Endagaw. Kwa sababu hii, timu ya usimamizi wa mradi iliamua kurudia kufanya usanifu na kuhakikisha walengwa wa mradi wanapitiwa na mifereji.

Kushindwa kufanyika kwa upembuzi yakinifu wa kina kunaathiri uandaaji wa makisio ya gharama za ujenzi, michoro na mbinu za ujenzi. Kwa ujumla, hapakuwa na uhakika iwapo miradi hiyo ilikidhi vigezo vya kiuchumi, kijamii na kiufundi. Miradi ambayo haijafanyiwa upembuzi yakinifu haiwezi kusanifiwa vya kutosha hivyo kuongeza hatari ya kuwekeza katika miradi isiyo na tija ambayo ni hasara kwa Serikali.

Kwa hiyo, kutofanyika kwa upembuzi yakinifu ni udhaifu mkubwa katika taratibu za usanifu wa miradi na matokeo yake, iliathiri utekelezaji wa miradi, usimamizi na matengenezo endelevu. Kulikuwa na tofauti ya makisio ya gharama za ujenzi, kuongezeka kwa muda wa ukamilishaji miradi na kuongezeka kwa gharama. Zaidi ya hayo, kulikuwa na uwezekano mkubwa wa ardhi na rasilimali za maji kutotumika ipasavyo. Pia ilisababisha maji kukusanyika katika baadhi ya maeneo ya mradi kutokana na kushindwa kuyaelekeza kwenye maeneo yaliyolengwa. Hivyo, kuwapo kwa usanifu wa kihandisi usioridhisha kulisababisha athari mbaya za mazingira wakati wa utekelezaji wa mradi.

9.1.2 Kutofuatwa kwa Matakwa ya Ripoti ya Usanifu

Kifungu cha 20(3) cha Sheria ya Taifa ya Umwagiliaji ya mwaka 2013 kinataka taarifa za usanifu ziidhinishwe kabla ya ujenzi wa miradi ya umwagiliaji kuanza.

Mapitio yangu yalibainisha kuwa ripoti zote za usanifu hazikukamilika na zilikosa taarifa zifuatazo: Mahitaji ya uwiano wa maji na mazao, Uchaguzi wa njia ya mifereji kulingana na topografia, makadirio ya Uhandisi, na bei ya kila kifaa cha ujenzi.

Pia, nilibaini kuwa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji kama mshauri wa miradi ya umwagiliaji inayotekelezwa katika Halmashauri ilipaswa kutekeleza usanifu wa kina wa miradi ya umwagiliaji iliyotekelezwa chini ya Tume (Kifungu cha 4.2.1.6(ii), cha Mkakati wa Kitaifa wa Maendeleo ya Umwagiliaji wa mwaka 2016). Wakati huohuo, mshauri mwelekezi alitakiwa kufanya usanifu wa kina wa miradi inayotekelezwa na Wizara ya Kilimo.

Mapitio ya ripoti za utekelezaji yalibainisha kuwa michoro ya kwenye ripoti za usanifu ilitofautiana na michoro iliyo kwenye nyaraka za mikataba. Hakukuwa na ushahidi kama makisio ya gharama za ujenzi na vipimo vilitayarishwa kulingana na michoro ya kina. Hata hivyo, nilibaini kuwa ripoti za usanifu hazikuwa timilifu katika kuonesha idadi ya vifaa na viwango vya bei ziliwasilishwa pasipo kuwa timilifu. Hesabu hazikuwa kamili kwani hazikuonesha idadi ya vifaa na vipimo vya ukubwa wa mifereji kwa miradi yote.

9.1.3 Kutokamilika kwa Usanifu wa Miradi ya ERPP Kutokana na Uwezo Mdogo Wa Mhandisi Mshauri

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa Wizara ya Kilimo ililipa Sh. 324,095,142 kwa mhandisi mshauri wa Miradi wa Upanuzi wa Uzalishaji wa Mpunga (ERPP); hata hivyo, usanifu wa miradi hiyo haukukamilika. Mapitio ya taarifa za usanifu na nyaraka za mikataba yalibaini kuwa nyaraka za zabuni zilizotayarishwa haziendani na taarifa ya usanifu. Pia, kazi zilizotekelezwa haziendani na michoro ya mikataba kwenye shamba la mbegu la Kilangali na Msolwa Ujamaa.

Udhaifu huu ulichangiwa zaidi na uwezo mdogo wa kufanya kazi kwa wahandisi washauri katika kusimamia kazi. Hii ilitokana na Wizara ya Kilimo kutozingatia vyema uwezo wa wahandisi washauri kabla ya kuwapatia kazi pamoja na Wizara ya Kilimo kutokuwa makini katika usimamizi.

9.1.4 Usanifu wa Miradi Usio Halisi

Ukaguzi wangu ulibaini miradi yote ya umwagiliaji iliyotekelezwa chini ya Tume ya Taifa ya Umwagiliaji na Wizara ya Kilimo ilikuwa na usanifu usio halisi. Wahandisi walisanifu kazi za ujenzi bila kutembelea maeneo ya kutekelezea miradi ili kubaini uhalisi wa maeneo hayo. Kwa mfano, usanifu wa mradi wa Katela Ntaba na Mbaka hakufanyika ipasavyo kwani ripoti zilikuwa na taarifa ambazo vichwa vya habari vilikuwa havijahuwishwa ikiwemo baadhi ya taarifa ya mradi wa Katela Ntaba kuingizwa kwenye ripoti ya mradi wa Mbaka.

Mbali na hayo, ziara ya kutembelea sampuli ya miradi ya umwagiliaji iliyofanywa tarehe 20 Desemba 2021 ilibaini kuwa mradi wa umwagiliaji wa Endagaw ulisanifiwa upya kwa kuongeza urefu kwenda juu kwa mita 1.2 zaidi ya usanifu wa awali na upana uliongezwa kwa milimita 400. Kurudiwa kwa usanifu kulifanyika baada ya mkandarasi kuwa na wasiwasi juu ya usanifu wa awali. Usanifu wa awali haukuzingatia mashamba yaliyopo karibu na maeneo tengwa kwa ajili ya umwagiliaji kutokana na topografia yao kuwa juu ukilinganisha na usanifu wa awali. Hata hivyo, usanifu uliorudiwa haukuwasilishwa kwa ukaguzi kwa sababu Tume ya Taifa ya Umwagiliaji ilikuwa inaendelea kuifanyia kazi.

Aidha, miradi ya ERPP ilikuwa na usanifu usio halisi. Hii ilichangiwa zaidi na kutokuwa na mhandisi mshauri mwenye uwezo wa kufanya kazi. Wakati wa utekelezaji wa miradi, usanifu wote uliofanywa awali ulirudiwa upya na hivyo kupelekea ucheleweshaji wa utekelezaji wa miradi kwa sababu wakandarasi hawakuweza kuendelea na utekelezaji pasipo kutumia usanifu mpya.

9.1.5 Kutofanyika kwa Utafiti wa Tathmini ya Athari za Mazingira (EIA)

Kifungu cha 81(2) cha Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 kinataka utafiti ufanyike na kuidhinishwa na Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) kabla ya mradi kuanza.

Mapitio yangu yalibainisha kuwa miradi saba ya umwagiliaji kasoro miradi miwili (Msolwa Ujamaa na shamba la mbegu la Kilangali) ilitekelezwa na Wizara ya Kilimo na Tume ya Taifa ya Umwagiliaji bila kufanya utafiti wa Tathmini ya Athari za Mazingira na matokeo yake hakukuwa na utambuzi wa mapema wa njia mbadala katika kutatua matatizo yanayohusu mazingira. Hii ilisababishwa zaidi na ufynywa wa bajeti. Athari zilizotokana na kutofanyika kwa utafiti wa athari za mazingira kwenye miradi hii ni pamoja na kuwapo kwa migogoro katika jamii, ukosefu wa uendeleu wa mradi, na uharibifu wa ikolojia asilia usioweza kurekebisha. Miradi yote ilipitia mabadiliko ya gharama na muda ambayo yanguweza kutambuliwa katika kipindi cha utafiti wa tathmini ya athari za mazingira. Skimu ya umwagiliaji ya Ngage iligundulika kuwa na tatizo la chumvi kwenye eneo lenye ukubwa wa karibu hekta 1.5. Hii ni sehemu tu ya tatizo lililoonekana iwapokuwa kila mradi ulikabiliwa na changamoto zinazofanana zinazohusiana na kutofanyika kwa tathmini ya athari za Mazingira.

9.1.6 Kuchelewa Kukamilika kwa Miradi ya Umwagiliaji

Kifungu cha 9 cha Masharti Maalumu ya Mkataba (SCC) na Kifungu kidogo 23.1 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba (GCC) vya mikataba ya miradi ya umwagiliaji vinahitaji tarehe ya mkandarasi kukabidhiwa eneo kwa ajili ya kuanza kazi kuwa ndani ya wiki moja au mbili kulingana na matakwa ya mkataba.

Mapitio yangu yalibainisha kuwa utekelezaji wa mikataba iliyopitiwa haukuwa ndani ya muda wa kipindi cha awali kiasi kwamba kulikuwa na uchelewaji mkubwa wa kukamilisha miradi ambapo mikataba iliongezwa muda wa kuanzia siku 80 hadi siku 450.

Nilibaini zaidi kuwa skimu tano kati ya tisa za umwagiliaji zilichelewa kukabidhiwa kwa wakandarasi kwa ajili ya kuanza kazi, na skimu saba kati ya tisa zilichelewa kukamilika. Ilibainika kuwa utekelezaji wa mradi wa Katela-Ntaba ulichelewa zaidi kulinganishwa na miradi mingine. Uchelewaji huu ulikuwa kwa siku 450 ukifuatiwa na mradi wa Mbaka iliyochelewa kwa siku 340. Ilibainika zaidi kuwa katika kazi zote zilizokamilika, utekelezaji wa mradi wa Maliwanda ulikuwa na ucheleweshaji mdogo zaidi wa siku 80. Uchambuzi wa kina wa kipengele cha udhibiti wa utekelezaji wa miradi kwa wakati ni kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 9-2**.

Jedwali Na. 9-2: Udhibiti wa Muda wa Utekelezaji wa Miradi

Na .	Kipengele cha udhibiti wa muda wa utekelezaji wa miradi	Idadi ya siku zilizochelewa kwa kila mradi								
		Endagaw	Kirya	Ngage	Maliwanda	Mwisa	Kilangali	Katela ntaba	Mbaka	Msolwa utamaa
1	Uchelewaji wa wakandarasi kukabidhiwa maeneo ya utekelezaji miradi	14	14	0	7	-	39	0	5	13
2	Uchelewaji wa muda wa mkataba	Unaendelea	Unaendelea	120	80	180	240	450	340	180
3	Uchelewaji wa muda kwa ujenzi kwa "Force account"	Unaendelea	Unaendelea	-	0	180	-	-	-	-

Chanzo: Mikataba na ripoti za maendeleo

Ucheleweshaji wa kukamilika kwa miradi unaweza kuongeza uchakavu wa miundombinu ambao ungeweza kuepukika kwa miradi kukamilika kwa wakati. Pia huongeza gharama zisizo za lazima kwa wakandarasi na wahandisi washauri.

9.1.7 Ucheleweshaji wa Malipo ya Madai ya Wakandarasi

Kanuni ya 243 ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013 inazitaka Taasisi Nunuzi (Wizara ya Kilimo na Tume ya Taifa ya Umwagiliaji) kuwalipa haraka wakandarasi pindi utekelezaji wa kazi unapokuwa umekamilika kwa kiwango cha kuridhisha. Zaidi ya hayo, kwa mujibu wa Kifungu cha 41 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba kinahitaji malipo ya kiasi kilichoidhinishwa kufanywa ndani ya siku 28 kuanzia tarehe ambayo Meneja wa Mradi ameidhinisha madai hayo, kushindwa kulipa madai ya wakandarasi kwa wakati kunaweza sababisha kulipa tozo ya ucheleweshaji.

Hata hivyo, ukaguzi wa hati za madai ya Wakandarasi (IPCs) na mapitio ya taarifa za maendeleo ya utekelezaji ya mwezi na robo mwaka ulibaini kuwa kulikuwa na ucheleweshaji wa malipo ya wakandarasi kwa siku hadi 68 kwa Skimu ya Umwagiliaji ya Msolwa Ujamaa na siku 53 kwa shamba la mbegu la Kilangali. Ucheleweshaji wa malipo kwa wakandarasi uliathiri hali ya kifedha na utekelezaji wa miradi. Aidha, ucheleweshaji wa malipo unaweza kuongeza gharama za miradi kutokana na malipo tozo ya uchelewashi wa malipo.

Kwa hiyo, mapitio ya hati saba za madai kati ya nane zilizotolewa na Mkandarasi zilichelewa kulipwa kwa siku kati ya tisa hadi 68. Kutokana na ucheleweshaji huo, Mkandarasi angetoza riba ya Sh. 26,576,319.36 kwa ajili ya uchelewaji wa ulipaji wa hati za madai.

Ilibainika zaidi kuwa hati tano za madai kati ya sita zilizotolewa na Mkandarasi zilichelewa kulipwa kwa siku kati ya nne hadi 53. Kutokana na ucheleweshaji huo, Mkandarasi angetoza riba ya Sh. 28,836,475.86 ambayo ingekuwa hasara kwa Serikali.

Ucheleweshaji wa malipo kwa Wakandarasi ulichangiwa na mabadiliko ya taratibu za utoaji fedha kutoka Benki ya Dunia. Awali, fedha kutoka Benki ya Dunia zilikuwa zinatumiwa Benki Kuu ya Tanzania (BoT), kisha BoT huzipeleka moja kwa moja kwenye akaunti za miradi husika.

Zaidi ya hayo, ucheleweshaji wa malipo kwa wakandarasi ulichangiwa zaidi na michakato¹¹ ya ndani ya ulipaji fedha kuwa mirefu kutokea tarehe ya maombi ya fedha hadi muda wa kuidhinishwa kwa malipo. Kwa mfano, ilichukua kuanzia siku moja hadi 42 kwa Msimamizi wa miradi kuidhinisha malipo.

9.1.8 Miradi Na Vifaa vya Ujenzi Vilivyoletwa Kwenye Eneo la Ujenzi Havikukaguliwa Ubora Wake

Sehemu ya 3 305 (1) (2) na (3) ya Vigezo vya Mkataba vinahitaji mchanga kwa ajili ya zege kuzingatia vipimo vya viwango BS 882 kutoka katika vyanzo vilivyooidhinishwa. Mchanga uliopondwa unaweza kutumika kwa idhini ya Meneja wa Mradi na mchanga uliochanganywa na simenti kwa ajili ya kujengea unatakiwa kuendana na vipimo vya viwango vya BS 1199 na 1200” viwango vya ujenzi kutoka vyanzo vya asili” mtawalia.

Aidha, nilibaini kuwa vifaa vilivyoagizwa kwa miradi inayoendelea ya Endagaw na Kirya havikukaguliwa ubora wakati wa mapokezi ili kubaini kama vilikidhi viwango. Zaidi ya hayo, vipengele vya mkataba vilivyotekelezwa havikukaguliwa ili kubaini udhibiti wa ubora wa kazi zilizotekelezwa. Kwa hivyo, miradi minne kati ya saba (sawa na 57% ya sampuli za miradi ya umwagiliaji) haikukukagua ubora wa miradi na vifaa kwani ushahidi haukuwasilishwa kwa ukaguzi. Hata hivyo, katika 43% ya miradi ya sampuli iliyobakia, kulikuwa na kumbukumbu ambazo zilionesha kuwa ubora wa vifaa na miradi ulikaguliwa lakini ushahidi haukuwasilishwa kwa ukaguzi.

Hii ilisababishwa zaidi na kutowekwa kipaumbele katika kuhakiki ubora wa miradi na vifaa, kwani wakandarasi walikuwa wanahakikisha vifaa vinaletwa maeneo ya utekelezaji miradi pasipo kutilia mkazo suala la kuhakiki ubora. Kupokea vifaa vya ujenzi kama mchanga, kokoto na mawe pasipo kuhakiki ubora kulileta athari ya

¹¹ Mchakato wa malipo huanzia kwa Mkandarasi. Kisha madai hupelekwa kwa Meneja wa Mradi. Kisha hupelekwa kwa Mratibu wa Mradi. Kisha hupelekwa kwa Katibu Mkuu Wizara ya Kilimo na mwisho kabisa hupelekwa kwa Katibu Mkuu Wizara ya Fedha ambaye huomba idhini ya malipo kutoka Benki ya dunia kwa ajili ya kuhamisha fedha.

ubora wa miradi inayotekelezwa kwani vifaa vya ujenzi ambavo havifai vilipokelewa.

Kwa sababu hii, baadhi ya miradi iliyotekelezwa ilikuwa na upungufu kama vile: nyufa, mgandamizo usioridhisha kwenye kingo za mifereji ambayo iliathiri mifereji kukumbwa na mmomonyoko wa udongo ambayo ilisababisha mifereji kuziba.

Kasoro hizi zilisababishwa zaidi na usimamizi usioridhisha wa miradi uliofanywa na Meneja wa mradi kwani Wasimamizi wengi wa Miradi ya sampuli walikuwa Wahandisi kutoka Ofisi za Kanda za Umwagiliaji ambao walikuwa na majukumu mengine ya kiutawala hivyo ilisababisha kutosimamia miradi ipasavyo.

9.2 Hitimisho

Kutokana na matokeo ya ukaguzi, ninahitimisha kuwa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji na Wizara ya Kilimo hazikusimamia ipasavyo miradi ya umwagiliaji iliyokaguliwa katika kuandaa mipango, usanifu na uandaaji wa nyaraka za zabuni, michakato ya ununuzi, vipimo na michoro, usimamizi wa miradi na ubora wa ujenzi, udhibiti wa gharama, na uchelewaji wa utekelezaji wa miradi.

Wizara ya Kilimo ilionesha udhaifu katika Ununuzi ya Wahandisi Washauri. Wahandisi Washauri hawakuwa na uwezo wa kufanya kazi katika kusimamia miradi ya umwagiliaji. Kwa kiasi kikubwa, Wahandisi Washauri hawakuzingatia usanifu na michoro wakati wa kutekeleza miradi. Matokeo yake, kulikuwa mabadiliko makubwa ya vipimo na michoro wakati wa utekelezaji wa miradi.

Kwa upande mwingine, kazi za muhimu katika utekelezaji wa miradi hazikuzingatiwa na Tume ya Taifa ya Umwagiliaji na Wizara ya Kilimo, ikiwemo kutofanyika kwa upembuzi yakinifu. Matokeo yake, zabuni zilizoandaliwa zilitumia uzoefu wa miradi iliyopita hivyo kusababisha kurudiwa kwa usanifu na kubadilika kwa michoro na vipimo kila mara kwa sababu maeneo yaliyotekelezwa miradi yalikuwa tofauti na hali iliyodhaniwa. Hii ilisababisha kuongezeka kwa gharama na muda na kusababisha miradi kuwa na ubora usioridhisha.

Kuhusu ubora na usimamizi wa kazi zilizotekelezwa kulingana na viwango vya kiufundi, ukaguzi unahitimisha kuwa ubora na usimamizi wa kazi ulikuwa wa kuridhisha; hata hivyo, kiwango cha kazi hakikuridhisha kwenye baadhi ya miradi.

9.3 Mapendekezo

Ninapendekeza kwa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji:

- (a) Kutekeleza kikamilifu majukumu yake ya kuratibu, kukuza, kudhibiti kazi zote katika sekta ya maendeleo ya umwagiliaji;
- (b) Tume ya Taifa ya Umwagiliaji iimarisha usimamizi wa mchakato wa ununuzi ili kuhakikisha kazi zinatolewa kwa wakandarasi wenye rasilimali watu ya kutosha, vitendea kazi na rasilimali fedha ili kutekeleza kazi hizo. Uwezo unapaswa pia kuthibitishwa wakati Mkandarasi yuko kwenye eneo la ujenzi;
- (c) Kuboresha kumbukumbu na mfumo wake wa kutunza kumbukumbu; ili nyaraka muhimu ziweze kupatikana kwa urahisi; na
- (d) Kuweka mifumo ya udhibiti wa ubora ili kuhakikisha kuwa kazi zote zilizosanifiwa na nyaraka za zabuni zinapitiwa upya na kuidhinishwa kabla ya kuanza kwa ujenzi ili kupunguza mabadiliko yasiyo ya lazima.

Ninapendekeza kwa Wizara ya Kilimo:-

- (a) Kuhakikisha Wizara haijijhusishi moja kwa moja na ujenzi wa miradi ya umwagiliaji badala yake kazi za umwagiliaji zifanywe na Tume ya Taifa ya Umwagiliaji kwa mujibu wa matakwa ya Sheria ya Taifa ya Umwagiliaji ya mwaka 2013;
- (b) Kufuatilia na kutathmini utendakazi wa mshauri na kuchukua hatua stahiki kwenye maeneo ambayo hakufuata matakwa ya mkataba;
- (c) Kuweka mifumo ya udhibiti wa ubora ili kuhakikisha kwamba kazi zote zilizosanifiwa na nyaraka za zabuni zinapitiwa upya na kuidhinishwa kabla ya kuanza kwa ujenzi ili kupunguza mabadiliko ya mkataba yasiyo ya lazima; na

-
- (d) Kuzingatia taratibu za ununuzi ikiwa ni pamoja na taratibu za tathmini na uidhinishaji ili kupata watoa huduma wenye sifa stahiki (Washauri elekezi na Wakandarasi) ili, malengo ya mradi yaliyokusudiwa yafikiwe.

SURA YA KUMI

UKAGUZI WA KIUFUNDI WA UJENZI WA DARAJA LA KIGONGO-BUSISI

10.1 Utangulizi

Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kupitia Wakala wa Barabara Tanzania inatekeleza mradi wa Ujenzi wa Daraja la Kigongo Busisi lenye urefu wa Kilomita 3.2 na ujenzi wa barabara kuelekea kwenye daraja yenye urefu wa Kilomita 1.66 ambayo itakuwa kiungo muhimu kati ya mkoa wa Mwanza (Tanzania) na nchi jirani za Rwanda, Burundi na Uganda kama kichocheo cha kupunguza umaskini na kuchochea ukuaji wa uchumi katika eneo kubwa. Mradi huu unafadhiliwa na Serikali ya Tanzania; ulianza tarehe 24 Februari 2020, huku ukitarajiwa kukamilika tarehe 24 Februari 2024. Gharama za ujenzi ni Sh. bilioni 592.61 (bila kujumuisha Ongezeko la Thamani) wakati gharama za usimamizi ni Sh. bilioni 9.58 (bila kujumuisha Ongezeko la Thamani).

Nilifanya ukaguzi wa kutathmini utekelezaji wa miradi katika maeneo Matano. Nayo ni: usimamizi wa ununuzi, usimamizi wa fedha, usimamizi wa mikataba, masuala ya kiufundi na masuala ya mazingira. Ukaguzi unahusisha kipindi cha kuanzia Desemba 2019 hadi tarehe 31 Januari 2022. Matokeo ya ukaguzi yanaelezwa kama ifuatavyo.

10.2 Usimamizi wa Ununuzi

10.2.1 Bodi ya Zabuni Kuwatoa Wahandishi Washauri Wawili Kwenye Mchakato wa Zabuni Bila ya Ushahidi

Kifungu cha 299 (2) cha Kanuni za Ununuzi ya Umma ya mwaka 2013 kinaeleza kwamba, kwa mujibu wa Kanuni ya 297 (1), taasisi nunuzi itatathmini kila pendekezo la kiufundi kwa kuzingatia vigezo kadhaa vilivyokuwa vimetolewa awali katika ombi la mapendekezo.

Ukaguzi wa mafaili ya ununuzi ulionesha kuwa kamati ya tathmini ya zabuni iliorodhesha na ilipendekeza kwa Bodi ya Zabuni ya Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) Wahandishi Washauri sita ili waweze kuidhinishwa. Hata hivyo, Bodi ya Zabuni iliwatoa kwenye

mchakato Wahandisi Washauri wawili (2). Ukaguzi zaidi ulibainisha kuwa vigezo vilivyotumika kuwatoa katika mchakato wa zabuni Wahandisi Washauri wawili havikuainishwa kwenye nyaraka za zabuni.

Ukaguzi zaidi wa mafaili ya ununuzi ulionesha kuwa Wakala wa Barabara (TANROADS) ilibadilisha Mhandisi Mshauri ambaye hakuwa katika orodha iliyopendekezwa na Kamati ya Tathmini kwa Bodi ya Zabuni ya Makao Makuu ya Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) kwa ajili ya kuidhinishwa. Ukaguzi ulibaini kuwa, hii ilifanywa na Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) ili kukidhi matakwa ya Kanuni ya 281 ya Kanuni za Ununuzi ya Umma ya mwaka 2013 inayoeleza kwamba “Orodha mpya fupi inayoandaliwa kwa kila ombi jipya itajumuisha makampuni matano hadi kumi ambayo angalau matatu yatakuwa makampuni ndani ya nchi.

Mahojiano na mapitio ya mafaili ya ununuzi hayakutoa sababu zenye ushahidi wa kufanya jambo lisilo la maadili. Matokeo yake, iliwanyima haki wazabuni walioshiriki katika mchakato wa zabuni. Pia, imesababisha tathmini ya zabuni isiyo ya haki ambayo inaweza kusababisha kupata Mhandisi Mshauri asiye na uwezo au atakayetoa huduma kwa gharama kubwa.

10.3 Usimamizi wa Mikataba

10.3.1 Kuchelewa Kupatikana kwa Mhandisi Mshauri wa Usimamizi wa Mradi

Kanuni ya 252 (1) ya Kanuni za Ununuzi ya Umma ya mwaka 2013 kama ilivyorekebishwa katika Kanuni ya 77(b) ya Kanuni za Ununuzi ya Umma 2016 inamtaka Afisa Masuuli kuteua Mhandisi Mshauri kwa wakati ili kusimamia kazi za mikataba pale inapobidi.

Mapitio ya mkataba wa kazi za ujenzi wa Daraja la Kigongo-Busisi na mkataba wa huduma ya ushauri wa mradi huo umeonesha kuwa Mkataba wa kazi za ujenzi kati ya mwajiri na mkandarasi ulisainiwa tarehe 29 Julai 2019, wakati mkataba wa Usimamizi wa kazi za Ujenzi kati ya Mwajiri na Mhandisi Mashauri ulisainiwa tarehe 27 Desemba 2019. Hali hii inayoonesha ucheleweshaji wa miezi mitano

inamaanisha shughuli za ujenzi zilianza bila kuwapo kwa Mhandisi Mshauri wa usimamizi.

Maafisa wa Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) waliohojiwa walibainisha kuwa, kutokana na kutokuwapo kwa Mhandisi Mshauri, kazi ya usimamizi ilifanywa na mwajiri, yaani Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS). Ilibainika zaidi kuwa, sababu ya kuchelewa kumpata Mhandisi Mshauri ilihusishwa na taratibu za kumpata Mhandisi Mshauri kuwa ndefu kuliko zile za kumpata mkandarasi.

Mapitio ya barua yenye kumbukumbu namba CCECC/TANROADS/20190805/002 ya tarehe 5 Agosti 2019, yalionesha kuwa, kuchelewa kumpata mshauri mwelekezi kulisababisha Mkandarasi kushindwa kuanza kazi kwa vile Mhandisi Mshauri angekuwa hayupo kwa ajili ya kutoa mwongozo wa kazi.

10.3.2 Kuchelewesha Kufanya Malipo ya Awali ya Huduma ya Mhandisi Mshauri

Kipengele cha 26 cha Masharti Maalum ya Mkataba kinahitaji malipo ya awali ya 15% ya bei ya Mkataba yafanywe ndani ya siku 30 baada ya tarehe ya kuanza kutumika kwa mkataba. Malipo ya awali yatalipwa baada ya kuwasilishwa kwa dhamana ya benki inayokubalika bila masharti na isiyoweza kubatilishwa.

Katika kupitia mafaili ya Mkataba, nilibaini kuwa tarehe 1 Juni 2020 Mwajiri alikubali Dhamana ya Malipo ya awali kutoka kwa mhandisi mshauri, ijapokuwa malipo ya awali yalilipwa kwa Mhandisi Mshauri tarehe 2 Desemba 2020. Hali hii iliashiria kucheleweshwa kwa malipo hayo kwa siku 154.

Ilibainika kuwa ucheleweshaji huu ulisababishwa na kuchelewa kutolewa kwa fedha kutoka Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi kwa vile fedha hizo zilitolewa mwezi Novemba 2020. Kuchelewa kulipa malipo ya awali kwa Mhandisi Mshauri kunaweza kuathiri kuchelewa kutoa huduma zilizokusudiwa na Mhandisi Mshauri.

10.4 Usimamizi wa Matakwa ya Kiufundi

10.4.1 Ujenzi wa Ofisi ya Mhandisi Ambao Haukukidhi Vigezo Vinavyohitajika

Vigezo vya Kawaida 1404 vya mkataba vinabainisha kiwango cha eneo la sakafu ya chumba cha mkutano kuwa mita za mraba 20 na kiwango cha chini eneo la sakafu ya stoo mbili kuwa ni mita za mraba 5 kila moja.

Ufuatiliaji wa ujenzi uliofanyika ulibaini kuwa vipimo vya chumba cha mkutano na stoo vilikuwa chini ya kiwango kilichotolewa. Ukaguzi ulibaini kuwa sakafu ya chumba cha mikutano ilikuwa mita za mraba 18.33 jambo ambalo ni kinyume na kiwango cha chini kilichowekwa kwenye Mkataba ambacho kililikuwa mita za mraba 20. Pia eneo la sakafu lililopimwa la kila stoo ilibainika kuwa ni mita za mraba 3.87 huku kiwango cha chini cha eneo la sakafu kinachohitajika kilikuwa mita za mraba 5 kwa kila chumba kimoja cha stoo.

Mahojiano yaliyofanyika na maofisa wa Mhandisi Mshauri msimamizi yalionesha kuwa, hali hii ilisababishwa na kutokuwa na usimamizi wa karibu wakati wa ujenzi wa vyumba hivyo; hatimaye kusababisha vipimo kutokidhi vigezo vinavyohitajika.

Kushindwa kukidhi vipimo vilivyobainishwa katika ujenzi wa chumba cha mikutano na stoo kunaweza kusababisha malipo ya ziada kwa mkandarasi ikilinganishwa na kazi iliyofanyika; hata hivyo, sikuweza kupata ni kiasi gani mkandarasi kililipwa zaidi kwa sababu ujenzi wa Ofisi ya Mhandisi ulilipwa kwa mkupuo.

10.4.2 Kushindwa kwa Mkandarasi Kusambaza Idadi Yote ya Samani na Vifaa Vinavyohitajika Katika Ofisi ya Mhandisi

Vigezo vya Kawaida 1404 vya mkataba vinabainisha vipimo na kiasi cha samani kinachotakiwa kutolewa na Mkandarasi.

Mapitio ya mafaili ya mradi na uhakiki wa vifaa vilivyonunuliwa ulibaini samani za Ofisi ya Mhandisi zilipokelewa pungufu na vingine havikupokelewa kabisa. **Jedwali Na. 10-1** hapa chini linatoa orodha ya samani zilivyotolewa kulingana na mahitaji:

Jedwali Na. 10-1: Samani Zilizotolewa kwa Ofisi ya Mhandisi dhidi ya Mahitaji

Jina la samani	Na. ya samani inayohitajika	Na. ya samani zilizotolewa	Tofauti	Asilimia ya Tofauti
Dawati la m 2.4 x m 1.0 lenye droo mbili zinazoweza kufungwa	6	1	5	83.3
Makabati ya chuma	6	4	2	33.3
Mapangaboi ya chini	10	8	2	20
Jumla	22	13	9	41

Chanzo: Uchambuzi wa Takwimu zilizokusanywa kutoka kwa Tovuti ya Mradi (2021)

Aidha, ukaguzi ulibaini kuwa vipande 10 vya mbao za ukuta zenye urefu wa m1.0 x m1.0 viliwekwa sawa badala ya vitengo kumi vyenye urefu wa m2.4 x m1.2. Sababu ya kutoa kiasi kidogo cha samani zinazohitajika katika Ofisi ya Mhandisi ilikuwa ukosefu wa usimamizi wa karibu wa Mhandisi Mshauri msimamizi. Kushindwa kusambaza samani na vifaa katika ofisi ya mhandisi kama ilivyobainishwa kunaweza kusababisha malipo yasiyo na tija.

10.4.3 Viyoyozi Vilitolewa Pungufu kwa Nyumba Zilizojengwa kwa Ajili ya Mhandisi Kinyume na Matakwa

Vipimo vya kawaida 1403 vya mkataba (nyumba za mhandisi), vilihitaji mkandarasi kufunga viyoyozi katika kila nyumba. Vipimo vya kawaida vilihitaji viyoyozi vitatu kwa kila nyumba ya daraja la II na kiyoyozi kimoja (1) katika kila makazi ya watu wengi.

Uhakiki uliofanywa kwa nyumba za Mhandisi ulibaini kuwa, idadi ya viyoyozi vilivyowekwa katika nyumba ya daraja la II ni 2 badala ya 3, na nyumba za mhandisi zilizojengwa daraja la II zilikuwa nne ambazo zinafanya jumla ya viyoyozi 8 badala ya 12 kulingana na mahitaji na kufanya upungufu wa viyoyozi vinne. Vilevile ilibainika kuwa hakukuwa na viyoyozi vilivyowekwa katika vitengo vyote vinne vya makazi ya watu wengi ambavyo vilikaguliwa na wakaguzi. Hii ni kama ilivyoaininshwa katika **Jedwali Na. 10-2** hapa chini.

Jedwali Na. 10-2: Idadi ya Viyoyozi Vilivyotolewa dhidi ya Vinavyohitajika

Viyoyozi vilivyotolewa kwa ajili ya:	Kiasi kilichotakiwa	Kiasi kilichotolewa	Pungufu
Nyumba za aina ya II	12	8	4
Vitengo vya makazi ya watu wengi	4	-	4
Jumla	16	8	8

Chanzo: Uchambuzi wa Wakaguzi wa Viyoyozi vilivyotolewa dhidi ya Mahitaji kwa mujibu wa Vigezo vya Kawaida (2022)

Mahojiano yaliyofanyika baina ya timu ya ukaguzi na Mkandarasi Mshauri Msimamizi yalionesha kuwa kushindwa kusimika viyoyozi vyote kulingana na vipimo vilivyowekwa kulisababishwa na kutosimamiwa ipasavyo kwa mkataba na Mhandisi Mshauri. Ukaguzi pia ulibainisha kuwa hii imesababisha kukosekana kwa thamani ya fedha kwa kuwa mkandarasi alilipwa kwa vitu ambavyo havikutolewa.

10.4.4 Mkandarasi Kushindwa Kutoa Vifaa vya Maabara Katika Maabara ya Uhandisi

Vipimo vya kawaida 1410 vinatoa orodha ya vipimo vinavyoruhusiwa kufanywa katika maabara ya Uhandisi ambayo ililazimu hitaji la kuwa na vifaa kwa ajili ya kufanyia majaribio.

Mapitio ya mafaili ya mkataba na uhakiki uliofanywa katika maabara ya uhandisi yalibaini kuwa maabara ya uhandisi haikupewa vifaa vyote vinavyohitajika kwa ajili ya kufanya majaribio mbalimbali kama ilivyoorodheshwa katika Jedwali Na. 1410/2 la vipimo vya kawaida (majaribio juu ya udongo na changarawe), Jedwali Na. 1410/3 la vipimo vya kawaida (majaribio juu ya kokoto na zege), pamoja na Jedwali Na. 1410/4 ya vipimo vya kawaida (majaribio juu ya “asphalt” na mahitaji kwa ajili ya lami). Ilibainika kuwa vifaa vifaa vifuatavyo vilikosekana: vifaa 24 vya kufanya majaribio juu ya “asphalt” na mahitaji kwa ajili ya lami, vifaa 15 vya kufanya majaribio ya udongo na changarawe, pamoja na vifaa 12 kwa ajili ya kufanya majaribio ya kokoto na zege.

Uhakiki zaidi ulibainisha vifaa vifuatavyo havikuwepo katika Maabara ya Uhandisi: “Troxler” mbili au seti sawa za Mashine ya Kupima Msongamano wa Nyuklia, seti mbili zinazofanana na mashine inayojulikana kama “Nuclear Field Density Testing”, seti mbili kamili za “Rapid Density” ikiwemo kipima unyevu haraka, kifaa kinachojulikana kama “Dynamic Cone Penetrometer” yenye usambazaji wa kutosha wa koni zinazoweza kutumika kwa ajili ya DCP kisha kutupwa, pamoja na mizani miwili za kielektroniki ya zenye ukubwa wa gramu 2500 ambayo inasoma ukubwa wa gramu 0.01.

Aidha, nilibaini kuwa kiasi cha bajeti ya Sh. 205,272,420 ilitengwa kwa ajili ya shughuli hii na malipo ya Sh. 201,166,971.60 yalifanywa

kwa mkandarasi kwa hati ya Malipo Na.00038044 ya tarehe 1 Machi 2021, ingawa mkandarasi bado hajaleta vifaa hivi vyote.

Katika kupitia taarifa za maendeleo ya mradi namba 21 na 22 (Kifungu cha 3.2.1(b)) na mahojiano yaliyofaywa na maafisa ya Mhandisi Mshauri ilionesha kuwa vifaa hivi vilikuwa bado havijatolewa kwa kuwa nafasi ya maabara ya Uhandisi haikutosha kuweka vifaa vyote. Aidha waliweza kuleta vifaa ambayo vingewezesha kufanyika kwa majaribio. Kwa hiyo, vifaa vyote ambavyo havikutolewa vinaashiria kuwa muda wa majaribio haujafika, na vitatolewa kabla ya muda wa majaribio.

Athari iliyobainika kuhusiana na suala hili ni kuwa kuna hatari ya kuchelewesha kupokelewa kwa vifaa mara tu hatua ya ujenzi itahitaji matumizi ya vifaa hivyo.

10.5 Matokeo ya Masuala ya Kifedha

10.5.1 Ongezeko la Gharama Lililotokana na Adhabu Zilizotozwa kwa Kuchelewesha Malipo Kwa Mkandarasi Sh. Bilioni 1.55

Kipengele cha 51.1 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba Na. TRD/HQ/1006/2019/20 kinataka mwajiri kumlipa mkandarasi kiasi kilichothibitishwa na meneja wa mradi ndani ya siku 28 tangu tarehe ya kila cheti. Ikiwa mwajiri atachelewa kufanya malipo kwa mkandarasi, atalipa riba katika malipo yanayofuata. Riba itakokotolewa kuanzia tarehe ambayo malipo yalipaswa kufanywa hadi tarehe ya kuchelewa kwa malipo kwa kiwango cha riba kilichotolewa na Benki Kuu ya Tanzania katika tarehe ya kusaini mkataba kwa kila sarafu iliyotumika kufanya malipo.

Kwa kuzingatia masharti ya malipo na ucheleweshaji halisi, mwajiri alitakiwa kulipa riba kwa mkandarasi ya Sh. 1,647,512,028.19. Hata hivyo, katika kupitia nyaraka za malipo kwa Mhandisi Mshauri msimamizi na Mkandarasi, nilibaini kuwa Mwajiri alilipa riba ya Sh. 1,553,097,096.80 kwa ucheleweshaji wa malipo ya wakandarasi kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 10-3** hapa chini.

Jedwali Na. 10-3: Riba Iliyolipwa kwa Kuchelewa Kufanya Malipo kwa Mkandarasi

Na. ya Hati ya Malipo	Na. ya Cheti cha Malipo	Kiasi Kilicholipwa (Sh.)
PV00034063	1	234,678,285.46
PV00037716	2	338,028,442.30
PV00037715	3	350,477,702.50
PV00038104	4	182,932,610.70
PV00041634	5	446,980,055.84
Jumla		1,553,097,096.80

Chanzo: Nyaraka za Malipo

Ucheleweshaji wa malipo kwa mkandarasi na Mhandisi Mshauri kulichangiwa na ukweli kwamba Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano ilichelewa kutoa fedha kwenda Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) kwa ajili ya malipo yaliyoidhinishwa kwa wakandarasi. Kama ucheleweshaji huu uliobainishwa hautashughulikiwa, tozo za riba kwa mkandarasi zitaongezeka sana na kusababisha ongezeko la gharama.

10.5.2 Malipo Yaliyofanywa kwa Mkandarasi kwa Ajili ya Vifaa vya Maabara Ambavyo Havikupokelewa Sh. Milioni 201.17

Tarehe 29 Julai 2019 Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) iliingia mkataba Na. TRD/HQ/1006/2019/20 kwa ajili ya ujenzi wa daraja la Kigongo/Busisi lenye urefu wa kilomita 3.2 na Barabara zake zenye urefu wa kilomita 1.66. Bei ya mkataba ilikubaliwa Sh. 592,608,692,836.00 bila ya kodi ya Ongezeko la Thamani.

Katika kupitia faili la mkataba, nyaraka za malipo na kuzuru eneo la mradi, ilibainika kuwa Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) ilifanya malipo ya Sh. 201,166,971.6 sawa na 98% ya kiasi kilichotengwa kwa ajili ya vifaa hivyo kwa mkandarasi kwa ajili ya vifaa vya maabara vitakavyotumiwa na Mhandisi Mshauri katika kutimiza matakwa ya kimkataba.

Katika kupitia barua yenye Namba ya Kumbukumbu YS-TZ-KBS-CC-20200923-115 ya tarehe 23 Septemba 2020 ilibainika kuwa, baadhi ya vifaa havijafikishwa kwenye maabara ya uhandisi.

10.6 Matokeo katika Masuala ya Mazingira, Afya, Jamii na Rasilimali Watu

10.6.1 Kuanza kwa Ujenzi Kabla ya Kupata Cheti cha Tathmini ya Athari za Mazingira

Kifungu cha 81(2) cha Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Na. 20 ya mwaka 2004 kinahitaji kufanyika kwa tathmini ya athari ya mazingira kabla ya kuanza au kufadhili mradi. Hii itawezesha kujua athari chanya na hasi zitakazotokana na utekelezwaji wa mradi husika.

Hata hivyo, ukaguzi wa Muhtasari wa kikao cha Maendeleo ya mradi Na. 1 kazi ya ujenzi wa mradi wa Daraja la Kigongo-Busisi ulionesha kuwa kazi ya ujenzi ilianza tarehe 25 Februari 2020 wakati Cheti cha tathmini ya athari za mazingira kilitolewa kwa Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) tarehe 11 Machi 2021 ikimaanisha cheti cha tathmini ya athari za mazingira kilitolewa mwaka mmoja baadaye baada ya ujenzi wa Daraja kuwa umeshaanza. Hii inaonesha kuwa, kwa kipindi cha mwaka mmoja, mradi ulitekelezwa bila kufuata masharti maalumu yaliyobainishwa katika Cheti cha tathmini ya athari za mazingira. Hata hivyo, mradi ulikuwa ukitumia Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Kijamii (ESMP) pekee.

10.6.2 Wafanyakazi 14 Wasio Raia Kukosa Vibali vya Kufanya Kazi

Kifungu cha 9 (2) (a) cha Sheria ya Kanuni za Ajira za wasio Raia Na. 1 ya mwaka 2015 kinazuia ajira kwa mtu yeyote asiye raia isipokuwa awe na kibali halali cha kufanya kazi.

Katika kupitia mafaili, nilibaini watumishi 45 (80.4%) kati ya watumishi 56 wa kigeni wa Mkandarasi walikuwa na vibali vya kufanya kazi huku 11 (19.6%) waliobakia hawakuwa na vibali vya kufanya kazi.

Mapitio zaidi ya mafaili ya Uhamiaji yalionesha kuwa wafanyakazi 10 kati ya 11 waliosalia walikuwa na Notisi ya Uandikishaji wa Kibali cha Ukaazi, na mfanyakazi mmoja (1) alikuwa na Visa ya Biashara. Aidha, ilibainika kuwa kwa watumishi 10 waliopewa Taarifa ya Uandikishaji wa Vibali vya Kuishi walitakiwa kufanyiwa taratibu zaidi ili kupata Vibali vya Kuishi. Hata hivyo, hadi wakati wa ukaguzi huu, hapakuwa na maelezo yoyote yanayoonesha jitihada zilizofanywa na

wafanyakazi (wasio raia) kupata Kibali cha Kukaa ambacho wangeweza kumiliki vibali vya kufanya kazi.

Tathmini inayofanana na hiyo ilifanyika kwa watumishi wa Mhandisi Mshauri. Ilibainika kuwa watumishi wakuu wawili kati ya watatu wasio raia walikuwa na vibali halali vya kufanya kazi; na mtumishi mmoja (1) mkuu ambaye taratibu za uhamiaji, ikiwa ni pamoja na kupata kibali cha kufanya kazi, zilitarajiwa kukamilika ifikapo tarehe 31 Januari 2022.

Mafaili yaliyopitiwa kuhusiana na taarifa za Uhamiaji na mahojiano yaliyofanyika na Maofisa Rasilimali watu yalionesha kuwa, kushindwa kuwa na kibali cha kufanya kazi kulisababishwa na jitihada ndogo zilizochukuliwa na wafanyakazi wa kigeni kukamilisha taratibu za kuomba kupata vibali vya kuishi ambapo ni takwa katika kuomba vibali vya kazi.

10.6.3 Kutokuwapo kwa Mpango Unaojitosheleza wa Kurithishana kwa Wafanyakazi Ambao ni Raia

Kifungu cha 7(1) cha Sheria ya Kanuni za Ajira kwa Wasio Raia ya 2015 kinataka kuandaliwa kwa mpango wa kurithishana ulioandaliwa vyema ili wafanyakazi wasio raia waweze kuwapatia maarifa au ujuzi wafanyakazi ambao ni raia. Ukaguzi ulibaini upungufu ufuatao:

(i) Wafanyakazi wachache wa Wakala wa Barabara Tanzania walihusika katika mradi

Mahojiano yaliyofanyika na maofisa wa Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) yalibaini kuwa kupitia mpango wa kurithishana, Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) ilipanga kushirikisha watumishi watatu¹² tangu kuanza kwa mradi mwezi Februari 2020. Hili lilipangwa kwa makusudi kama sehemu ya kuwatayarisha kwa ajili ya uendeshaji wa mradi wa daraja mara baada ya kukamilika kwake. Mradi ulipanga kushirikisha wahandisi wahitimu 11 kupitia mpango unaojulikana kama “Structured Engineers Apprenticeship Programme (SEAP)” kupitia Bodi za Usajili wa Wahandisi (ERB).

¹² Watumishi wawili wanatoka TANROADS Ofisi ya Mkoa wa Mwanza na mtumishi mmoja anatoka TANROADS makao makuu Dar es Salaam.

Hata hivyo, hadi wakati wa ukaguzi huu, kulikuwa na mtumishi mmoja tu kutoka Ofisi ya Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) Mkoa wa Mwanza, huku watumishi wawili waliobaki walikuwa bado hawajaripoti. Ofisa wa Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) aliyehojiwa alieleza kuwa, kulikuwa na ucheleweshaji wa kutoa barua za uteuzi au barua ya kuanza kazi kwa watumishi husika. Vilevile, ukaguzi ulibainisha kuwa barua za uteuzi kutoka Makao Makuu ya Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) zilitolewa kwa watumishi husika wiki moja kabla ya wakaguzi kutembelea mradi huo.

Idadi ndogo ya wafanyakazi wa Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) kuhusishwa katika mradi inawanyima fursa ya kupata ujuzi juu ya usimamizi wakati wa ujenzi na baada ya kukamilika kwa miradi. Hali hii inaweza kusababisha upatikanaji wa maarifa usiojitosheleza na changamoto katika kusimamia mradi mara baada ya kukamilika hususani katika kupata rasilimali watu ambao wana ujuzi, maarifa na umahiri.

(ii) Uchelewaji katika kuandaa mpango wa mafunzo kwa wafanyakazi ambao ni raia

Mahojiano na afisa wa TANROADS ili kutathmini upatikanaji wa mpango wa mafunzo kwa wafanyakazi ambao ni raia yalionyesha kuwa mpango wa mafunzo haupo kwa vile ulikuwa bado unaandaliwa.

Mahojiano na Maafisa rasilimali watu yalibainisha siku ya kuanza na kukamilika kwa utayarishaji wa mpango wa mafunzo. Hata hivyo, nilifahamishwa kuwa mafunzo hayo yatatoa nafasi kwa wafanyakazi wazawa kushiriki katika idara zote za mradi ambazo ni: upimaji, vifaa na udhibiti wa ubora, kazi za kimuundo, kazi ya daraja, nk.

Kupitia mahojiano, ukaguzi ulibaini kuwa kuchelewa kwa maandalizi ya mpango wa mafunzo kumesababisha wafanyakazi wazawa wa idara zilizopo katika utekelezaji wa mradi kutoshiriki katika kujifunza. Kwa kuwa hakuna hatua muhimu kuhusu lini mafunzo yataanza, kuna hatari kwamba wafanyakazi wazawa hawataweza kujifunza hatua muhimu za mradi, kwani sio hatua zote zinajirudia.

10.7 Hitimisho

Hatua zaidi zinahitajika kuchukuliwa na TANROADS ili kuhakikisha kwamba wote, Mhandisi Mshauri na Mkandarasi, wanazingatia mkataba uliosainiwa kwa madhumuni ya kufikia lengo lililokusudiwa la kuboresha ufanisi na makusudi ya usafirishaji katika ukanda wa ziwa na manufaa mengine ya kijamii na kiuchumi.

Uwezekano wa kufikia viwango vilivyobainishwa vya Daraja la Kigongo Busisi ambalo bado linaendelea kujengwa ni mkubwa iwapo TANROADS ingeimarisha usimamizi utakaohakikisha uzingatiaji wa vipimo vilivyotolewa.

Ili kuepuka kuongezeka kwa gharama zisizo za lazima za mradi na kuhakikisha upatikanaji wa thamani ya fedha za mradi, Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) inatakiwa kuhakikisha mapungufu yaliyobainika yanaboreshwa na hayarudiwi tena. Hii ni kwa sababu Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) hawakutekeleza ipasavyo udhibiti wa fedha ili kuhakikisha fedha za mradi zinasimamiwa vizuri. Mapungufu mengine yaliyobainika yalikusiana na kutofuata taratibu za manunuzi na usimamizi wa mikataba; utekelezaji duni wa matakwa ya masuala ya Afya, Usalama, Jamii na Mazingira; na kushindwa kuzingatia matakwa yote ya rasilimali watu wakati wa kuajiri wataalam wa kigeni.

10.8 Mapendekezo

Ninapendekeza yafuatayo kwa TANROADS:

- (a) Kuhakikisha kwamba Maabara ya Uhandisi inakuwa na vifaa vya maabara kulingana na matakwa ya Mkataba;
- (b) Kutathmini gharama halisi zilizotumika kuhusiana na ujenzi wa ofisi ya mhandisi na kurejesha fedha zilizolipwa zaidi kwa mkandarasi kulingana na kazi zilizotekelezwa;
- (c) kuhakikisha kuwa inaimarisha taratibu zake zitakazohakikisha kuwa mhandisi mshauri anashirikishwa ili kuepuka ucheleweshaji usio wa lazima wa mradi na kuhakikisha ubora wa kazi;

-
- (d) kuhakikisha kuwa, Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (ESIA) inafanywa kabla ya kuanza kutekeleza Mradi wowote wa ujenzi;
 - (e) Kuhakikisha kunakuwepo na udhibiti wa ndani ambao utazuia watu wasio raia kufanya kazi bila vibali na matakwa mengine muhimu ya kisheria;
 - (f) Kuwasiliana na Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi ili kuhakikisha upatikanaji wa fedha usio na shaka na kwa wakati kwa ajili ya kugharamia mradi ili kuepusha ongezeko la gharama kutokana na kucheleweshwa kwa malipo kwa mkandarasi na mhandisi mshauri; na
 - (g) Kufanya ufuatiliaji sahihi na wa kina wa makubaliano ya mkataba wakati wa utekelezaji wa mradi na kurejesha fedha kutoka kwa Mhandisi Mshauri.

SURA YA KUMI NA MOJA

UKAGUZI WA KIUFUNDI KUHUSU UJENZI WA HOSPITALI ZA RUFAA ZA MIKOA NA KANDA

11.0 Utangulizi

Katika mwaka 2018/19, Serikali ya Tanzania ilitenga Sh. Bilioni 75.53 kwa ajili ya ujenzi wa Hospitali mbili za Kanda za Mtwara na Mbeya, pamoja na Hospitali tatu za Rufaa za Mikoa ya Njombe, Katavi na Mara. Kiasi cha fedha kilichotengwa na kiasi kilichotumika ni kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 11-1**:

Jedwali Na. 11-1: Kiasi cha Fedha Zilizotengwa na Kutumika Katika Ujenzi wa Hospitali za Rufaa za Kanda na Mikoa

Jina la Mradi	Kiasi Kilichotengwa (Sh. Bilioni)	Kiasi Kilichotumika (Sh. Bilioni)
Kukamilisha kwa Ujenzi wa Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mara eneo la Kwangwa mkoani Mara, Mkataba Na. ME/007/2018-2019/HQ/W/48	17.20	13.58
Ujenzi wa Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Njombe, Mkataba Na. ME/007/2018-2019/HQ/W/47	21.54	23.59
Ujenzi wa Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Mtwara	16.50	12.12
Ujenzi wa Jengo la mama na mtoto katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Katavi, Mkataba Na. ME/007/2018-2019/HQ/W/47	10.90	4.21
Upanuzi wa Jengo la mama na mtoto la Meta katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Mbeya, Mkataba Na. MZRH/META/2019/09	9.39	9.39
Jumla	75.53	62.89

Chanzo: Uchambuzi kutoka Hati za Mikataba, 2021

Ujenzi wa Hospitali za Rufaa za Kanda na Mikoa ulifadhiliwa na Serikali ya Tanzania. Fedha za ufadhili zilitumwa kutoka Wizara ya Fedha na Mipango kwenda Hospitali za Rufaa kupitia Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto. Hadi kufikia Desemba 2021, Hospitali mbili za Rufaa (Mkoa wa Njombe na Kanda ya Mbeya) kati ya tano ndizo zilizopatiwa fedha kulingana na bajeti. Hata hivyo, hakuna Hospitali yoyote kati ya hizo iliyokamilika kwa 100% kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 11-2** hapa chini:

Jedwali Na. 11-2: Hali ya Utekelezaji wa Ujenzi wa Hospitali za Rufaa za Kanda na Mikoa

Hospitali ya Rufaa	Hali ya Utekelezaji (%)	
	Utekelezaji Halisi	Utekelezaji wa Kifedha
Mkoa wa Mara	93	70
Mkoa wa Njombe	95	98
Kanda ya Mtwara	95	89
Kanda ya Mbeya	93	100
Mkoa wa Katavi	22	20

Chanzo: Ripoti za Utekelezaji

Hasa, Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto ilihusika katika kupanga, kusimamia, kuratibu, kufuatilia na kutathmini kazi za ununuzi na ujenzi wa Hospitali za Kanda na Mikoa.

Madhumuni ya ukaguzi huu yalikuwa kupitia na kutathmini kama Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto ilisimamia ipasavyo ujenzi wa Hospitali za Rufaa za Kanda na Mikoa na kuhakikisha majengo yanajengwa katika viwango vinavyotakiwa ili kuharakisha utoaji wa huduma za afya ya rufaa katika Ngazi za Kanda na Mikoa. Ukaguzi huu wa kiufundi ulihusisha miaka mitatu ya fedha kuanzia 2018/19 hadi 2020/21 kwa awamu zote za utekelezaji wa miradi kuanzia uanzishwaji wa mradi hadi utekelezaji.

11.1 Matokeo ya Usimamizi wa Ununuzi

11.1.1 Kutojumuishwa kwa Miradi ya Ujenzi Katika Mpango wa Ununuzi wa Mwaka

Hakukuwa na ushahidi kuwa kazi za ujenzi wa Hospitali zote tano za Rufaa kama zilijumuishwa kwenye APP ya Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto. Hii ni kinyume na Kifungu cha 49 (1) (a) cha Sheria ya Ununuzi wa Umma ya mwaka 2011 ambacho kinazitaka Taasisi Nunuzi kuandaa Mpango wao wa Ununuzi wa mwaka ili kuepuka Ununuzi wa dharura pale inapowezekana. Hii inaweza kusababisha mgawanyo usio sawa wa rasilimali kwenye miradi ya ujenzi.

11.1.2 Kutekelezwa kwa Ujenzi Bila Kuwepo kwa Upembuzi Yakinifu

Mwongozo Na. 4.4.3 24(e) wa Wizara ya Fedha na Mipango kwa ajili ya Maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Mwaka 2016/17 unaitaka miradi

yote inayopatiwa ufadhili lazima iambatane na Upembuzi Yakiniifu na Tathmini ya Athari za Mazingira na Kijamii.

Kinyume na matakwa, ukaguzi wangu ulibaini miradi ya ujenzi wa Hospitali ya Rufaa Mkoa wa Mara na Katavi, Hospitali ya Rufaa Kanda ya Mbeya na Mtwara ulianza bila ya kukamilika kwa upembuzi yakiniifu wa kina. Pia, nilibaini Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Njombe haikujumuisha tafiti za kihaidrolojia katika eneo la mradi badala yake ni uchunguzi wa miamba pekee ndio ulifanyika.

Hii ilisababishwa zaidi na kushindwa kuzingatia mahitaji ya kisheria na kiufundi wakati wa uanzishwaji wa miradi ya ujenzi. Kwa namna hii, miradi ilikuwa katika hatari kubwa ya kutofikia malengo yaliyokusudiwa ya kifedha, kiuchumi, na kijamii. Kwa mfano, nilibaini kazi ya ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mara ilisitishwa kwa sababu ya ukosefu wa fedha. Aidha, ujenzi wa Hospitali ya Rufaa Mkoa wa Katavi ulisimama kwa muda wa miezi kumi kutokana fedha zilizotengwa kwa ujenzi huu zilipelekwa kutekeleza miradi mingine inayotekelezwa chini ya Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto. Hii inamaanisha kwamba Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto haikufanya vizuri mipango ya ujenzi wa Hospitali za Rufaa.

11.1.3 Kutozingatia Mahitaji wakati wa Usanifu na Vipimo vya Majengo

Kifungu cha 184 (1) (c) cha Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013 kinazitaka Taasisi za Ununuzi kuhakikisha asili, sifa na ubora wa kiufundi unaohitajika, katika bidhaa, kazi za ujenzi au huduma zitakazonunuliwa ziwe na maelezo ya kiufundi, mipango, michoro na miundo ambazo zinatakiwa kutolewa kwa wazabuni. Uhakiki wangu ulibaini upungufu yafuatayo:

(i) Michoro ya usanifu haikuzingatia mahitaji

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa katika Hospitali zote tano za Rufaa zilizokaguliwa, michoro ya usanifu haikuandaliwa ipasavyo. Hii ilithibitishwa na kuwapo kwa michoro ya usanifu isiyokuwa na mihuri iliyosainiwa. Zaidi, vipimo vya usawa wa sakafu havikuelezwa kwenye mchoro. Vilevile, kazi za mwisho za umaliziaji hazikuoneshwa kwenye michoro kwenye maeneo ya jengo la mama na watoto, jengo

la upasuaji, jengo la wodi za matibabu na mifupa, jengo la idara ya matibabu ya dharura na jengo la wagonjwa mahututi, chumba cha kufulia nguo, na jengo la kituo cha damu.

Zaidi ya hayo, ramani za milango na madirisha hazikutolewa katika michoro yote ya usanifu kama ilivyobainika katika miradi minne ya ujenzi katika Hospitali za Rufaa Mkoa wa Katavi, Hospitali ya Rufaa Kanda ya Mbeya, Hospitali ya Rufaa Kanda ya Mtwara na Hospitali ya Rufaa Mkoa wa Njombe.

Mapitio ya usanifu wa majengo katika Hospitali ya Mkoa wa Njombe yalibaini maeneo yenye unyevunyevu hayakupangwa ipasavyo. Pia kulikuwa na upotevu wa nafasi, kulikuwa na mlango mmoja wa kuzunguka kwenye sehemu ambapo inahitajika milango miwili ya kuzunguka kama kwenye jengo la upasuaji.

Hii ilitokana na kushindwa kuzingatia matakwa ya usanifu yaliyowekwa; hivyo kusababisha upotevu wa rasilimali na gharama za ujenzi kuwa kubwa. Hii iliathiri utendaji kazi wa majengo ya Hospitali za Rufaa yaliyojengwa.

(ii) Kutotosheleza kwa maelezo ya michoro

Hakukuwa na maelezo ya kina katika michoro yote ya usanifu wa majengo. Aidha nilibaini kuwa vipimo vilivyowekwa kwenye michoro ya Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Njombe havikuwa sahihi. Kwa mfano, maelezo ya sehemu za kazi yaliandikwa kama nyenzo za “WT (Work Top)” ili kuendana na vipimo vya Simiyu.

Zaidi ya hayo, nilibaini kuwa michoro ya usanifu katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Njombe iliyoandaliwa na mhandisi mshauri ilitoa maelezo yasiyo sahihi kwa kuwa mabomba ya chuma yalitakiwa kupakwa rangi, ambapo ilibainika kuwa ni upotevu wa rasilimali kwani vyuma hununuliwa vikiwa tayari kwa matumizi.

Vilevile, mabomba ya maji taka yalisanifiwa kupita sakafu ya chini na sakafu ya mwanzo ya jengo la uzazi na jengo la watoto. Hii inaweza kusababisha kubomolewa kwa sakafu wakati wa matengenezo. Zaidi ya hayo, huduma ya maji haikuunganishwa kwenye mashine za kufulia katika jengo la kufulia.

(iii) Kutokamilika kwa usanifu wa majengo katika hospitali ya rufaa mkoa wa Njombe

Usanifu wa miundo haukuwa na hesabu za majengo; hivyo basi, usanifu wa majengo haukuweza kuthibitisha hali na uwezo wa udongo uliotumika katika utekelezaji wa miradi. Kwa hiyo, sikuweza kuthibitisha na kulinganisha uwezo wa udongo uliopendekezwa katika uchunguzi wa kijiografia na usanifu wa majengo. Hii inaweza kusababisha kubomoka kwa majengo yaliyojengwa.

11.1.4 Kutofanyika kwa Tathmini ya Athari za Mazingira Katika Miradi Iliyotekelezwa

Kifungu cha 81 (1) & (2) cha Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 kinahitaji Tathmini ya Athari za Mazingira (EIA) ifanywe kabla ya kuanza au kufadhili mradi wa ujenzi.

Mapitio yangu ya nyaraka za miradi ya ujenzi katika Hospitali zote tano za Rufaa yalibaini kuwa hakukuwa na ushahidi kwamba miradi ilifanyiwa Tathmini ya Athari za Mazingira wala tafiti za mazingira kabla au wakati wa utekelezaji wake.

Hii ilisababishwa na kutopewa kipaumbele kwa masuala ya mazingira na hatua za kupunguza athari zake. Kutokana na kutofanyika kwa tathmini ya athari za mazingira, athari zitokanazo na mazingira wala njia za kukabiliana na athari hizo hazikuweza kutambuliwa. Hivyo, kuna uwezekano kuwa mazingira na jamii zinazozunguka maeneo ya miradi ya ujenzi zinaweza kuathirika na matokeo ya shughuli za ujenzi kama vile vumbi, kelele, uchafuzi wa maji na taka ambazo hazijatibiwa, utokanao na matumizi ya majengo yaliyojengwa.

11.1.5 Upungufu Kwenye Makadirio ya Gharama za Ujenzi

Kifungu cha 45 cha masharti ya jumla ya mkataba wa mkandarasi kinataka makadirio ya gharama za ujenzi kujumuisha makadirio muhimu kwa ajili ya kazi ya ujenzi, ufungaji wa vifaa, upimaji na kazi za Mkandarasi.

Mapitio ya makadirio ya gharama za ujenzi (BoQs) kwa kazi za ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Mtwara yalibaini kuwa gharama

za awali na gharama za nyongeza Sh. 5,188,267,703.20 ziliwekwa na Mkandarasi pasipo kuwa na maelezo ya kina juu ya gharama hizo.

Mapitio zaidi ya ripoti ya usanifu iliyoandaliwa na mhandisi mshauri (M/s ABECC) ambayo ilithibitisha gharama za awali na gharama za nyongeza kuwa Sh. 15,935,063,381.89. Hii inamaanisha makadirio ya gharama za ujenzi yaliyotumika wakati wa zabuni hayakutosheleza, kwani yalikosa maelezo ya kina na viwango.

Zaidi ya hayo, makadirio ya gharama za ujenzi kwa mradi wa ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Njombe hayakujumuisha gharama za awali na gharama za nyongeza. Pia kazi za kusawazisha udongo wa nje na mifereji ya maji machafu hayakujumishwa kwenye makadirio ya gharama za ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Mtwara.

Hii ilisababishwa na kutoshirikishwa kwa wahandisi washauri wakati wa kusanifu michoro kabla ya mchakato wa zabuni. Hii ilisababisha ongezeko ya gharama za utekelezaji ziadi ya gharama zilizoainishwa kwenye mikataba.

11.1.6 Miradi Mitatu ya Ujenzi Haikusajiliwa na Bodi za Kitaalamu

Kifungu cha 69 (2) cha Kanuni za Usajili wa Wahandisi za mwaka 2009 kinataka Mhandisi kuripoti kwenye Bodi ya Wakandarasi Miradi yote ya kihandisi anayoshiriki kabla ya kuanza.

Ukaguzi wa nyaraka za mradi ulibaini kuwa miradi ya Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mara, Njombe na Katavi haikusajiliwa na Bodi za kitaalamu ambazo ni Bodi ya Usajili wa Wahandisi (ERB), Bodi ya Usajili wa Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi (AQRB), na Bodi ya Usajili wa Wakandarasi (CRB). Hii ilisababishwa zaidi na wahandisi washauri na wakandarasi kushindwa kufuata matakwa ya ujenzi yanayoratibiwa na Bodi za kitaalamu za Ujenzi. Maoni yangu ni kuwa ufuatiliaji wa utekelezaji wa miradi uliotakiwa kufanywa na Bodi za kitaalamu ulikwama.

11.2 Ununuzi na Taratibu za Kutoa Mikataba

11.2.1 Kutokuwasilishwa kwa Hati ya Dhamana ya Utekelezaji na Mhandisi Mshauri kwenye Hospitali ya Kanda ya Mbeya

Kifungu cha 29 (1) cha Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013 kinamtaka mzabuni aliyeshinda zabuni kuwasilisha hati ya dhamana ya utekelezaji ili kuhakikisha uaminifu katika kutekeleza mkataba, malipo ya vibarua, watoa huduma wote na wakandarasi wasaidizi.

Mapitio yangu yalibaini kuwa mhandisi mshauri anayetekeleza mkataba namba MZRH/META/2019/09 kwa upanuzi wa Wodi ya Mama na Watoto ya Meta katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda Mbeya hakuweza kuwasilisha hati ya dhamana ya utekelezaji wa kazi. Aidha, nilibaini kuwa kutowasilishwa kwa hati ya dhamana ya utekelezaji kulisababishwa na mhandisi mshauri kuwa ni Taasisi ya Serikali; hivyo, kusababisha kipengele cha kuwasilishwa kwa hati ya dhamana kisijumuishwe kwenye mkataba.

Hii ilipunguza uwezo wa mhandisi mshauri kutekeleza kazi kama ilivyopangwa ambapo iliweza kuthibitika wakati wa utekelezaji kulikuwa na usimamizi wa kazi usioridhisha. Hivyo, kutowasilishwa kwa hati ya dhamana ya utendaji kazi kunaathiri utekelezaji wa miradi ya ujenzi pindi mhandisi mshauri anaposhindwa kutekeleza kazi kulingana na masharti ya mkataba.

11.2.2 Mchakato wa Ununuzi wa Mhandisi Mshauri Haukuthibitishwa

Kifungu cha 61 (1) cha Sheria ya Ununuzi wa Umma ya mwaka 2011 kinataka Taasisi Nunuzi kutunza kumbukumbu za mchakato wa ununuzi, ikiwemo maamuzi yaliyochukuliwa na sababu zake.

Ukaguzi wangu ulibaini ushahidi wa ununuzi wa mhandisi mshauri ulikuwa ni barua yenye rejeleo Na. BC.13/465/02/61 ya tarehe 15 Septemba 2021 pasipokuwa na kumbukumbu zingine za mchakato mzima wa ununuzi.

Kutokana na hali hiyo, nilibaini kuwa tarehe 10 Septemba 2021 Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto ilitoa nyongeza ya mkataba wenye namba ME/007/2019-20202HQ/05E kwa

ajili ya usanifu na mapitio, utayarishaji wa nyaraka za ujenzi, na usimamizi wa kazi za ujenzi wa Hospitali za Rufaa ya Mkoa wa Songwe na mkoa wa Katavi. Nyongeza ya mkataba haikuwa na uhusiano wowote na shughuli za mkataba wa awali wa mhandisi mshauri.

Hii ilisababishwa zaidi na udhaifu kwenye utunzaji wa kumbukumbu za michakato ya ununuzi na kusababisha nyaraka za ununuzi kukosekana. Ni maoni yangu kwamba, kushindwa kuthibitisha mchakato wa ununuzi wa mhandisi mshauri kunahatarisha kujua kama mchakato wa ununuzi ulifanyika kwa ushahihi na thamani ya fedha kwenye ununuzi huu inapatikana.

11.2.3 Mabadiliko ya Mkataba Pasipo Kibali cha Bodi ya Zabuni

Kifungu cha 33 (1), (b) cha Sheria ya Ununuzi wa Umma ya mwaka 2011 kinaitaka Bodi ya Zabuni kupitia maombi yote ya mabadiliko, nyongeza au marekebisho ya mikataba inayoendelea.

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa kulikuwa na nyongeza ya gharama ya mkataba yenye thamani ya Sh. 2,120,605,204.31 pamoja na kodi ya ongezeko la thamani kwa mkataba Na. ME/007/2018-2019/HQ/W/48 kwa ajili ya kukamilisha kazi za ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mara. Mabadiliko haya yalisainiwa tarehe 25 Februari 2021 kati ya Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto na Mkandarasi pasipo kuwa na idhini ya Bodi ya Zabuni.

Ukaguzi zaidi wa kazi za ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Mtwara ulibaini nyongeza ya Sh. 375,313,691.27 ya gharama ya mkataba iliyotolewa na mhandisi mshauri tarehe 15 Machi 2021 na kulipwa tarehe 23 Juni 2021 pasipo kuwa na idhini ya Bodi ya Zabuni. Zaidi ya hayo, nilibaini mabadiliko ya hati ya madai Na. 6 yenye thamani ya Sh. 493,880,208.17 iliyotolewa na mhandisi mshauri tarehe 7 Mei 2021 pasipo kuwa na idhini ya Bodi ya Zabuni.

Hii ilisababishwa zaidi na usimamizi usioridhisha wa mradi. Kwa hiyo, kushindwa kupata kibali cha Bodi ya Zabuni kunaweza sababisha kucheleweshwa au kutotekelezwa kwa kazi za ujenzi kutokana kuongezeka kwa wingi wa kazi na gharama.

11.3 Utekelezaji wa Mikataba

11.3.1 Kushindwa Kurejesha Malipo ya Awali na Kubakiza Fedha za Wakandarasi Sh. Milioni 745.41

Mapitio yangu ya kazi za ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Njombe yalibaini malipo ya Sh. 324,545,925.30 yalilipwa kwa vibarua waliopachika madirisha na milango; wakati huohuo, mkandarasi msaidizi alitengeneza na kupachika milango na madirisha hayohayo. Hivyo hii ilisababisha malipo kufanyika mara mbili.

Mapitio zaidi yalibaini mkandarasi wa mradi wa Ujenzi wa Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Njombe alilipwa Sh. 2,481,840,191.34 badala ya Sh. 2,261,513,562.11 ambayo ilikuwa ni sawa na 98% ya jumla ya mkataba, wakati utekelezaji halisi ulikuwa ni 94%. Hivyo, hii ilisababisha malipo ya ziada ya Sh. 220,326,629.23.

Zaidi, nilibaini malipo ya hati ya madai ya mkandarasi namba tano yenye thamani ya Sh. 200,544,000 yalilipwa zaidi kwenye utekelezaji wa kazi za dari na fremu za milango kwa mradi wa ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda Mtwara. Makadirio ya gharama za ujenzi yalikuwa na vipimo ya mita za mraba 12,148 na 42,427 mtawalia, huku utekelezaji halisi ulikuwa na vipimo vya mita za mraba 2,940 na 10,267 mtawalia. Maelezo zaidi yanaonekana katika **Jedwali Na. 11-3:**

Jedwali Na. 11-3: Malipo Yaliyopwa Zaidi kwa Wakandarasi

Jina la Hospitali	Maelezo	Kiasi kilicholipwa (Sh.)
Hospitali ya Rufaa Kanda ya Mtwara	Malipo zaidi kwa mkandarasi kwenye hati ya madai Na. 5	200,544,000.00
Hospitali ya Rufaa Mkoa wa Njombe	Malipo zaidi kwa mkandarasi	220,326,629.23
Hospitali ya Rufaa Mkoa wa Njombe	Malipo yaliyolipwa mara mbili kwa gharama ya ufundi	324,545,925.30
Jumla		745,416,554.53

Chanzo: Nyaraka za malipo na mikataba

Hii ilisababishwa zaidi na kukosekana na mhandisi mshauri ambaye angeweza kuthaminisha kazi zinazotekelezwa na mkandarasi kabla ya malipo. Pia, msimamizi wa ujenzi hakuweza kutathmini kazi

zilizotekelezwa kabla ya kuthibitisha malipo. Hivyo, ilisababisha kukosewa kwa malipo kulikopeleka upotevu wa fedha.

11.3.2 Malipo ya Awali Pasipo Kuwasilisha Dhamana Isiyo na Masharti Sh. Bilioni 6.32

Ukaguzi wa nyaraka za mradi wa ujenzi katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Mtwara ulibaini kuwa malipo ya awali yenye jumla ya Sh. 6,322,095,857 yalilipwa kwa mkandarasi pasipo kuwasilisha dhamana isiyo na masharti kutoka Shirika la Bima la Taifa (NIC). Hii ni kinyume na Kifungu cha 25 cha Masharti Maalumu ya Mkataba (SCC) na kifungu Na. 59.1 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba (GCC) ambavyo vinahitaji malipo ya awali kuwa ni 40% ya kiasi cha mkataba ambacho kinapaswa kulipwa baada ya kuwasilishwa kwa dhamana isiyo na masharti kutoka Shirika la Bima la Taifa.

Hili iliongeza hatari kwa Hospitali ya Rufaa ya Kanda Mtwara pindi mkandarasi anaposhindwa kutekeleza kazi kulingana na mkataba, kwani malipo ya awali hayakuwekewa dhamana isiyo na masharti.

11.3.3 Malipo ya Awali Yalifanyika Zaidi kwa Sh. Bilioni 8.85

Mapitio ya nyaraka za zabuni kwa Hospitali nne za Rufaa yalibaini kuwa Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto iliweka malipo ya awali kuwa ni 40% ya gharama ya mkataba. Hii ni kinyume na matakwa ya Kifungu cha 41.1 cha masharti ya jumla ya mwaliko wa zabuni (ITT) ya mwaka 2018 yanayotolewa na Mamlaka ya Udhhibiti wa Ununuzi wa Umma (PPRA), yanayotaka kiwango cha juu cha malipo ya awali kuwa ni 15% ya gharama ya mkataba.

Mapitio zaidi yalibainisha kuwa malipo ya awali kwa wakandarasi yalilipwa kwa 40% badala ya 15% sawa ikimaanisha malipo yalilipwa zaidi kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 11-4** hapa chini:

Jedwali Na. 11-4: Malipo ya Awali Yaliyolipwa kwa Wakandarasi

Jina la Hospitali ya Rufaa	Kiasi cha Mkataba (Sh.)	Malipo ya Awali yaliyolipwa 40% (Sh.)	Malipo ya Awali yaliyolipwa Zaidi 25% (Sh.)
Mkoa wa Mara	15,082,481,832.82	6,032,992,733	3,770,620,458.21
Mkoa wa Njombe	2,532,489,991.16	1,012,995,996	633,122,497.79
Kanda ya Mtwara	15,805,230,643.02	6,322,092,257	3,951,307,660.76

Jina la Hospitali ya Rufaa	Kiasi cha Mkataba (Sh.)	Malipo ya Awali yaliyolipwa 40% (Sh.)	Malipo ya Awali yaliyolipwa Zaidi 25% (Sh.)
Kanda ya Mbeya	1,978,565,000.00	791,426,000	494,641,250.00
Jumla		14,159,506,986	8,849,691,866.75

Chanzo: Nyaraka za Zabuni, 2021

Hii ilisababishwa zaidi na makosa yaliyofanywa na Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto kwa kubadili kiwango cha malipo ya awali kutoka 15% hadi 40% kwa kigezo cha kuwa mkandarasi alikuwa na Taasisi ya Serikali. Hii inaweza kuathiri utekelezaji wa mradi pindi mkandarasi akishindwa kutekeleza kazi kulingana na matakwa ya mkataba.

11.3.4 Ucheleweshaji wa Malipo ya Madai ya Wakandarasi

Kanuni 44 (1) ya Kanuni za Ununuzi ya Umma ya mwaka 2013 inazitaka Taasisi Nunuzi kuhakikisha malipo kwa wazabuni yanafanywa kwa wakati. Hii inasaidia ukuaji wa makampuni ya ndani na kuwezesha makampuni hayo kutekeleza wajibu wao wa kimkataba.

Ukaguzi wangu wa madai ya wakandarasi ulibaini kuwa wakandarasi hawakulipwa kwa wakati kwa uchelewaji wa wastani wa siku 133 katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mara, siku 101 katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Mtwara na ucheleweshaji wa siku 14 katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Mbeya, ambapo Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Katavi iliongoza kwa uchelewaji wa siku 250.

Ucheleweshaji huu ulisababishwa na urasimu katika upatikanaji wa fedha za mradi, ambao ulisababisha ucheleweshaji mkubwa wa mradi.

11.3.5 Utumiaji wa Michoro na BOQ Isiyoidhinishwa Katika Utekelezaji wa Miradi Minne kati ya Mitano

Mapitio yangu yalibainisha kuwa makadirio ya gharama za ujenzi (BoQ) na michoro iliyoandaliwa na wahandisi washauri katika miradi ya Hospitali ya Rufaa Mkoa wa Mara, Mkoa wa Njombe, Kanda ya Mtwara na Kanda ya Mbeya haikuidhinishwa na Hospitali husika. Hii

ilithibitishwa na mapitio ya nyaraka za kielektroniki na ngumu za miradi hiyo.

Hata hivyo, makadirio ya gharama za ujenzi na michoro katika Hospitali ya Rufaa ya Katavi yalipitishwa baada ya kazi kuanza. Mradi ulianza mwezi Juni 2018, na michoro ya mhandisi mshauri iliidhinishwa mwezi Agosti 2018. Vilevile, nilibaini kwamba makadirio ya gharama za ujenzi na michoro iliyotayarishwa na mhandisi mshauri haikuidhinishwa na Hospitali husika.

Hii ilisababishwa na usimamizi usioridhisha wa miradi iliyotekelezwa na inaweza kusababisha migogoro isiyo ya lazima wakati wa utekelezaji wa mradi.

11.3.6 Usimamizi wa Mkandarasi Usioridhisha

Ukaguzi wangu ulibaini kuwa usimamizi wa kazi zilizofanywa na mkandarasi haukutosheleza, kwani utendaji kazi wa mkandarasi haukuridhisha kutokana na ukosefu wa wafanyakazi wenye ujuzi katika utekelezaji wa miradi katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Mara, Mkoa wa Njombe, Mkoa wa Katavi na Kanda ya Mbeya. Hii ni kinyume na Kifungu cha 6.7 cha masharti ya jumla ya mikataba.

11.4 Hitimisho

Hitimisho la jumla ni kwamba Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto haikufanya ufuatiliaji wa kutosha wa utekelezaji wa kazi za ujenzi katika Hospitali za Rufaa za Kanda na za Mikoa ili kuhakikisha kuwa majengo na vituo vya afya vinajengwa kwa viwango vinavyotakiwa.

Mipango na usanifu wa majengo na vifaa haukufanyika ipasavyo, kwani miradi yote haikufanyiwa upembuzi yakinifu ambao hufuatwa katika utekelezaji wa miradi. Upatikanaji wa fedha haukuweza kujulikana mapema na ilisababisha kushindwa kulipia vifaa vya ujenzi na kulipa wakandarasi. Usanifu wa majengo na vipimo haukutosheleza, kwani haukuzingatia uingizwaji wa hewa na mwanga kwenye majengo. Pia, majengo hayakuwa na ngazi maalumu kwa ajili ya walemavu na vyoo maalumu kwa ajili ya wajawazito. Masuala ya ulinzi wa mazingira, afya na usalama hayakuzingatiwa vya kutosha.

Michakato ya ununuzi na utoaji wa mikataba haikuzingatia Sheria ya Ununuzi wa Umma na Kanuni zake ambapo ushindani wa zabuni haukufanywa, kwani ununuzi ulifanywa kwa kutumia zabuni moja pasipo kuwa na maelezo ya kutosha. Pia utunzaji wa kumbukumbu haukuridhisha kwani ripoti za tathmini, nyaraka za zabuni na nyaraka muhimu za kuonesha vibali vilivyotolewa na Afisa Masuuli na Bodi ya Zabuni zilikosekana.

Majengo yaliyojengwa hayakuzingatia vipimo na viwango vyote vya kiufundi, kwani kulikuwa na upunguu ufuatao: nyufa kwenye baadhi ya majengo, kuta za majengo hazikuandaliwa vizuri kwa ajili ya kupakwa rangi (skimming), kuta za majengo hazikupigwa lipu vizuri, pamoja na vipimo vya kazi vilitofautiana na michoro.

Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto haikufuatilia ipasavyo kazi ya ujenzi ili kuwezesha kufikiwa kwa malengo yaliyokusudiwa. Kulikuwa na ucheleweshaji mkubwa wa utoaji wa fedha kwa ajili ya ununuzi wa vifaa na malipo kwa wakandarasi. Kadhalika, ushiriki wa wahandisi washauri ulichelewa na kuacha utekelezaji wa miradi kufanyika pasipokuwa na usimamizi.

Zaidi ya hayo, Wizara ya Afya, Ustawi wa Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto haikuweka mfumo madhubuti wa kufuatilia utekelezaji wa miradi kwa vile Waratibu wa Miradi walioteuliwa walikuwa na miradi mingi ya kusimamia na hawakuwezesha ipasavyo; hivyo, hawakuweza kutekeleza majukumu yao ipasavyo.

11.5 Mapendekezo

- (a) Upembuzi yakinifu wa kutosha unafanywa kabla ya utekelezaji wa miradi ya ujenzi;
- (b) Fedha za kutosha zinatengwa katika bajeti ili kuwezesha kukamilisha miradi kwa muda uliopangwa;
- (c) Mchakato wa usanifu unahusisha wadau wote muhimu tangu mwanzo wa utolewaji wa miongozo na michoro kwa wahandisi washauri;
- (d) Michakato yote ijumuishe idhini za ununuzi zinafanywa kwa mujibu wa Sheria ya Ununuzi na Kanuni zake;

-
- (e) Kuandaa mikakati ya ufuatiliaji wa ujenzi wa Hospitali za Rufaa katika kuwatumia wahandisi wenye uwezo wa kutosha kusimamia na kufuatilia kazi za ujenzi;
 - (f) Kuziwekea wigo maalumu fedha kwa ajili ya ununuzi wa vifaa vya ujenzi ili kuweza kuwalipa wakandarasi kiurahisi pale inapohitajika; na
 - (g) Malipo yote yaliyolipwa mara mbili na yaliyolipwa zaidi yachunguzwe ili yaweze kurejeshwa.

SURA YA KUMI NA MBILI

UKAGUZI WA KIUFUNDI WA UJENZI WA DARAJA JIPYA LA WAMI NA MRADI WA BARABARA WA NJOMBE-NDULAMO-MAKETE

12.0 Utangulizi

Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) imepewa jukumu la kuendeleza Barabara za Mikoa na Barabara kuu nchini. Miongoni mwa miradi ya barabara iliyotekelezwa mwaka 2016/17 ni pamoja na ujenzi wa Daraja Jipya la Wami ambapo TANROADS ilisaini mkataba wa ujenzi wa Sh. Bilioni 67.7. Mkataba mwingine wa thamani ya Sh. Bilioni 217.54 ulisainiwa kwa ajili ya uboreshaji wa Barabara ya Njombe-Ndulamo-Makete (Km 107.4) kiwango cha lami.

Ili kutathmini utekelezaji wa kutosha wa mradi wa TANROADS, nilifanya ukaguzi wa kitaalamu kwa kipindi cha kuanzia mwaka wa fedha 2016/17 hadi 2020/21 kwa miradi ya Daraja la Wami na barabara ya Njombe-Ndulamo-Makete, katika aya zifuatazo nawasilisha muhtasari wa mambo muhimu yaliyobainika wakati wa ukaguzi.

12.1 Matokeo ya Ukaguzi

12.1.1 Makadirio Yasiyojitosheleza ya Fedha kwa Ajili ya Ujenzi

Kanuni ya 69 (3) ya Kanuni za Ununuzi wa Umma za mwaka 2013 inaitaka Taasisi ya Ununuzi kubainisha mahitaji yake ya bidhaa, huduma na kazi za ujenzi kwa kadri inavyowezekana kwa kuzingatia huduma au shughuli ambazo tayari zimeainishwa katika mpango kazi wa mwaka na kujumuishwa katika mpango kazi wa mwaka na makadirio.

Kinyume na Kanuni iliyotajwa, nilibaini ombwe kubwa kati ya makadirio na fedha zilizotolewa kwa ajili ya ujenzi wa mradi wa barabara ya Njombe-Makete. Aidha, mapitio ya Mpango kazi wa TANROADS na Taarifa za Maendeleo ya Robo kutoka mwaka 2016/17 hadi 2021/22 yalibainisha kuwa TANROADS haikukadiria ipasavyo fedha za ujenzi wa mradi wa barabara ya Njombe-Makete. Kwa

kuzingatia tarehe iliyopo, nilibaini kuwa kiasi cha fedha kilichotolewa kwa ajili ya kutekeleza mradi huo (Sh. Bilioni 60.6) kilikuwa zaidi ya kiasi kilichokuwa kimetengwa hapo awali (cha Sh. Bilioni 35.1). Kiasi hicho kilizidi kwa Sh. Bilioni 25.6 ambazo ni sawa na 73.1 % ya kiasi kilichopangwa.

Ni maoni yangu kwamba inapaswa kuwe na ukadiriaji wa kutosha wa fedha zinazohitajika kwa ajili ya miradi iliyopangwa kabla ya kuanza kwa mradi.

12.1.2 Kukosekana kwa Upembuzi Yakini Ukaamilifu

Kwa mujibu wa Mwongozo wa Usanifu wa Jiometri ya Wizara ya Ujenzi wa (2012), TANROADS ilitakiwa kuhakikisha upembuzi yakini unaojumuisha tathmini ya maporomoko, mteremko, na mafuriko.

Nilibaini kuwa upembuzi yakini wa awali na uliohuishwa haukufanyika kwa ukamilifu. Hii ni kwa sababu katika tafiti zote mbili, TANROADS haikutathmini hatari zinazoweza kutokea za kuporomoka, kuyumba kwa mteremko au mafuriko kama inavyotakiwa na mwongozo.

Zaidi ya hayo, nilibainisha kuwa, licha ya kutotathmini hatari zinazoweza kutokea za kuporomoka, kuyumba kwa mteremko au mafuriko, upembuzi yakini uliohuishwa haukuzingatia masuala ya Makazi ya Watu yaliyoathiriwa na ujenzi wa barabara.

Kutokuwapo kwa uthamini na bajeti isiyotosheleza kabla ya kuanza kwa mradi ilikuwa miongoni mwa sababu za kutojumuisha suala la hatari ya kutokea kwa maporomoko katika makazi mapya ya watu, uthabiti wa mteremko au vipengele vya mafuriko katika katika Hadidu za Rejea kwa ajili ya kufanya upembuzi yakini.

Ni maoni yangu kwamba kutotathmini hatari zinazoweza kutokea za kuporomoka, kuyumba kwa mteremko au mafuriko na masuala ya makazi mapya ya binadamu kunaweza kusababisha hatari za baadaye za kuporomoka. Kadhalika, kutotathminiwa kwa makazi ya watu kunaleta hatari kwa eneo ambalo limeathiriwa na ujenzi wa barabara kutolipwa fidia kulingana na uthamini na pia kuathiri ratiba za utekelezaji wa mradi.

12.1.3 Kucheleweshwa kwa Usanifu wa Mradi Mpya wa Wami

Nilifanya mapitio ya mafaili ya mradi pamoja na mahojiano yaliyofanywa na Mhandisi wa Mradi, nilibaini kuwa uhakiki wa usanifu haukufanyika kabla ya hatua ya utekelezaji. Badala yake, mapitio ya usanifu yalifanyika siku 270 baada ya kuanza kwa utekelezaji wa mkataba wa kazi za mradi.

Hii imesababishwa na kuchelewa kumshirikisha elekezi mshauri wakati wa hatua za awali kutokana na kutokuwapo kwa fedha za kuwa na mkandarasi na mshauri elekezi. Ni maoni yangu kwamba kuna uwezekano wa kutofanyika vyema kwa kazi zilizojengwa wakati mapitio ya usanifu haujafanyika.

12.1.4 Tathmini ya Ardhi Haikufanyika Ipasavyo

Kwa mujibu wa Mwongozo wa Usanifu wa Jiometri wa Barabara wa Wizara ya Ujenzi, 2012, TANROADS ilitakiwa kuhakikisha upembuzi yakinifu unajumuisha tathmini ya uimara wa muundo wa mteremko na eneo la maporomoko ya ardhi yaliyokuwepo awali.

Nilibaini kuwa TANROADS haikuhakikisha kuwa Uchunguzi wa kijiolojia unafanywa ipasavyo ili kujumuisha vipengele vya kijiolojia kama vile ardhi, mashimo ya asili au ya kutengenezwa na binadamu, uharibifu wa miamba, udongo, au nyenzo za kujaza, athari za kijiolojia, hitilafu, viungo, udongo na miamba, udongo na miamba inayoweza kupanuka na inayoanguka, kuwapo kwa taka au nyenzo zilizofanywa na binadamu hazikufunikwa.

Vilevile, ukaguzi wangu wa ripoti ya utafiti wa jiolojia ulibaini kuwa vipengele vya mashimo ya asili au yaliyotengenezwa na binadamu, athari za kijiolojia, makosa, na viungo havikubainishwa. Zaidi ya hayo, ripoti ya jioteknolojia haikutoa mapendekezo kuhusu matibabu ya miamba dhaifu yenye ubora duni wa miamba, kwani utafiti ulibainisha kuwa miamba iliyo chini ya msingi ina mivunjiko ambayo inaweza kuathiri uthabiti wa daraja kutokana na msukumo za mwenendo wa dunia.

Kutojumuishwa kwa masuala muhimu kumesababishwa na uandaaji duni wa Hadidu Rejea za Ushauri Elekezi za kufanya mapitio ya

usanifu. Ni maoni yangu kwamba Hadidu za Rejea (ToR) zilizoandaliwa kwa mapitio ya usanifu ziliandaliwa wa bila kumwongoza ipasavyo Mshauri Elekezi kuhusu masuala muhimu ya kushughulikiwa.

12.1.5 Kutofanyika kwa Tathmini ya Athari kwa Mazingira (EIA) kwa mradi mpya wa Wami

Kifungu cha 86 (1) cha Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 kinamtaka mpendekezaji wa mradi kufanya utafiti wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira na kuandaa Taarifa ya Athari kwa Mazingira ambayo itawasilishwa NEMC kwa mapitio.

Hata hivyo, nilibaini kuwa Tathmini ya Athari kwa Mazingira (EIA) ilifanyika wakati wa upembuzi yakinifu na hatua ya awali ya usanifu lakini TANROADS haikutafuta uthibitisho wa EIA kutoka Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira (NEMC).

Ni maoni yangu kwamba kukosekana kwa cheti cha EIA kumechangia mabadiliko katika utayarishaji wa ESMP na Mkandarasi, ambapo masuala 9 kati ya 13 ya kukabiliana na mazingira ambayo yalipendekazwa katika upembuzi yakinifu hayakujumuishwa kwenye ESMP iliyoandaliwa.

12.1.6 Kucheleweshwa kwa Malipo kwa Mshauri Elekezi na Mkandarasi Hivyo Kusababisha Tozo za Riba Kiasi cha Sh. Milioni 923.46

Mapitio yangu ya kumbukumbu za malipo na ankara yalibaini kuwa TANROADS ilichelewa kufanya malipo kwa mshauri elekezi, kinyume na Kifungu cha 48.3 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba na Kifungu Na. 24 na 25 cha Masharti Maalum ya Mkataba. Hadi Desemba 2021, Mshauri Elekezi alikuwa amewasilisha ankara 28. Mbali na ankara Na. 1 na Na. 28, ankara 26 zilizobaki (sawa na 93% ya ankara zilizowasilishwa hadi sasa) zilicheleweshwa katika malipo. Ucheleweshaji ulianzia siku 3 hadi 387; na ucheleweshaji wa wastani wa siku 126. Kutokana na hali hiyo, ucheleweshaji huo umesababisha

tozo za riba ya kiasi cha Sh. 89,476,316.99¹³ mpaka kufikia mwezi Desemba 2021. Pia kiasi cha Sh. 40,271,528.76 ankara na. 2 bado haijalipwa zaidi ya siku 881 ambapo ilipaswa ilipwe.

Zaidi ya hayo, niliona kuwa Mkandarasi aliwasilisha ankara kwa ajili ya kuidhinishwa, ambapo Meneja wa Mradi aliidhinisha ankara za mkandarasi (IPCs) 13 mpaka wakati wa ukaguzi huu. Hata hivyo, Hati zote 13 zilichelewa kulipwa, jambo ambalo lilikuwa kinyume na Kifungu cha 45.1 cha GCC na Kifungu cha 16 cha SCC. Ucheleweshaji ulianza siku 1 hadi siku 603 na ucheleweshaji wa wastani wa siku 176. Kutokana na hali hiyo, ucheleweshaji huo umesababisha tozo za riba za kiasi cha Sh. 833,986,615.00 hadi tarehe 31 Desemba 2021.

12.1.7 Kuchelewa kwa Ununuzi ya Mshauri Elekezi wa Mradi

Kifungu cha 69 (1) cha Kanuni za Ununuzi wa Umma ya mwaka 2013 kinataka kwamba upangaji wa ununuzi uanze katika hatua ya usanifu wakati wa hatua za utambuzi na maandalizi ya mzunguko wa mradi.

Kinyume na Kanuni hii, kupitia mapitio ya Mpango wa Ununuzi wa Mwaka wa TANROADS kwa mwaka wa fedha 2016/17 na 2017/18, nilibaini kuwa TANROADS ilipanga kupata Mkandarasi kabla ya kumshirikisha Mshauri Elekezi kwa ajili ya mapitio ya usanifu na usimamizi. Hii ni kwa sababu Zabuni Na. AE/001/2016-17/HQ/W/74 kwa ajili ya ujenzi wa miradi ya Daraja la Wami ilijumuishwa katika Mpango wa Ununuzi wa Mwaka 2016/17, wakati zabuni ya Mshauri Elekezi kwa ajili ya mapitio ya usanifu na usimamizi wa Daraja Jipya la Wami ilijumuishwa katika Mpango wa Mwaka wa Ununuzi wa 2017/18.

Matokeo yake, mshauri alipatikana siku 270 baada ya kuanza kwa kazi ya ujenzi. Pia ilichangia kuchelewa kukamilika kwa mradi kutokana na tofauti zilizobainishwa na Mshauri elekezi, baada ya kufanya mapitio ya kina ya usanifu wa mradi ambao ulifanywa baada ya kuanza utekelezaji wa mradi.

¹³ Barua ya mhandisi mshauri ILSHIN/AES/YCC/2021/1119 ya tarehe 1 Novemba 2021 ada ya kusambaza No.31

12.1.8 Kucheleweshwa kwa Malipo ya Mkandarasi hivyo Kusababisha Tozo ya Riba ya Kiasi cha Sh. Bilioni 5.19 na Sh. Bilioni 5.78 kwa Fungu Na. 1 na 2 Mtawalia

Kifungu cha 45.1 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba (GCC) kinasema kwamba malipo yatarekebishwa kwa makato ya malipo ya awali na fedha za uangalizi. Mwajiri atamlipa Mkandarasi kiasi kilichothibitishwa na Meneja wa Mradi ndani ya siku 28 tangu tarehe ya kila cheti. Iwapo Mwajiri atafanya malipo ya kuchelewa Mkandarasi atalipwa riba kwa kuchelewa kwa malipo katika malipo yanayofuata. Kifungu cha 16 cha Masharti Maalumu ya Mkataba (SCC) kinasema kuwa kiwango cha riba kitakachotumika katika malipo yaliyocheleweshwa kitakuwa kile cha kiwango cha riba cha amana za muda wa jumla wa amana za Benki ya Tanzania katika wastani wa kipindi ya miezi mitatu iliyokuwapo tarehe inayotarajiwa ya malipo.

Kinyume na matakwa ya kifungu hicho, niliona kuwa Mkandarasi aliwasilisha na Meneja wa Mradi aliidhinisha Hati za mkandarasi (IPCs) 13 za fungu la 1 hadi wakati wa ukaguzi huu. Hati za Mkandarasi (IPC) zote zilichelewa. Jambo hili lilikuwa kinyume na Kifungu cha 45.1 cha Masharti ya Jumla ya Mkataba (GCC) na Kifungu Na. 16 cha Masharti Maalumu ya Mkataba (SCC). Kutokana na hali hiyo, ucheleweshaji huo umevutia tozo ya riba za kiasi cha Sh. 5,187,081,460.79 kufikia wakati wa ukaguzi huu mwezi Desemba 2021.

Pia, ilibainika kuwa Mkandarasi aliwasilisha kwa Meneja wa Mradi ankara (IPCs) 14 za fungu Na. 2 zilizoidhinishwa kwa malipo. Hati zote za Mkandarasi (IPC) zilichelewa, jambo ambalo lilikuwa kinyume na Kifungu cha 45.1 cha GCC na Kifungu cha 16 cha Masharti Maalumu ya Mkataba (SCC). Kutokana na hali hiyo, ucheleweshaji huo ulisababisha tozo za riba ya kiasi cha Sh. 5,776,951,439.16 hadi kufikia wakati wa ukaguzi wa mwezi Desemba 2021.

Vile vile, nilibaini ucheleweshaji wa malipo ya washauri katika fungu 1 na 2 ambao ulisababisha riba ya kiasi cha Sh. 166,364,060.65 na Sh. 157,638,347.92 mtawalia mpaka kipindi cha Desemba, 2021 kinyume na vifungu vya GCC.

12.1.9 Upembuzi Yakiniifu Hafifu Ulifanyika Juu ya Uimara wa Muundo wa Mteremko na Athari Zinazotokana na Mafuriko

Kifungu cha 3.3.1 cha Mwongozo wa Usanifu wa Jiometri ya Barabara ya Wizara ya Ujenzi wa mwaka 2011 kinaeleza kuwa Usanifu, Ujenzi na Utunzaji wa Barabara huathiriwa sana na mandhari ya eneo ambalo barabara inapita. Mara kwa mara, topografia, uthabiti wa mteremko, hatari ya mafuriko na uwezekano wa mmomonyoko wa udongo ni vitu muhimu vya kudhibiti wakati wa usanifu wa barabara.

Nilibaini kuwa mshauri elekezi ambaye alikuwa akifanya upembuzi yakiniifu wa fungu Na. 2 Moronga-Makete (kilomita 53.4), hakutathmini uimara wa mteremko na athari za mafuriko. Hivyo, ilisababisha kumtafuta mshauri elekezi ambaye alilipwa kiasi cha Sh. Milioni 175, na utafiti uliosababisha nyongeza Na.1 kwa gharama ya Sh. Bilioni 19 iliyochagizwa na tatizo la uimara wa mteremko

Ninahusisha hitilafu hiyo na kutojumuishwa kwa tathmini ya uthabiti wa mteremko katika hadidu za rejea.

Ni maoni yangu kwamba kukiwa na upembuzi yakiniifu wa kutosha, gharama za ziada za kuajiri mshauri elekezi zingeweza kuepukwa; hatimaye, hitilafu nyingi za mteremko zisingetokea katika eneo la mradi.

12.1.10 Kutolipwa kwa Mrabaha na Ada za Ukaguzi wa Madini Yanayochimbwa na Kutumika Kiasi cha Sh. Milioni 713

Kifungu cha 87(1) cha Sheria ya Madini Sura. 123 (iliyorekebisha 2019) kinaeleza kwamba kila mchimbaji aliyeidhinishwa atalipa kwa Serikali ya Jamhuri ya Muungano mrabaha wa thamani ya jumla ya madini yanayozalishwa chini ya leseni hii kwa kiwango cha 3%, ikiwa ni nyenzo ya ujenzi na 1% kwa ada ya ukaguzi. TANROADS, kupitia Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi, pia imesaini Mkataba wa Makubaliano (MoU) na Tume ya Madini ili kuwezesha ulipaji wa mrabaha kwa mujibu wa Sheria ya Madini.

Nilibaini kuwa Mkandarasi wa fungu Na. 1 alikuwa hajalipa mrabaha na ada ya ukaguzi inayotakiwa ilipwe kwa Tume ya Madini tangu

kuanza kwa miradi hadi wakati wa ukaguzi huu (mwezi Desemba 2021) kiasi cha Sh. 713,131,277.50.

Kutolipwa kwa mirabaha na ada ya ukaguzi kumesababishwa na Mwajiri, yaani TANROADS, kutotoa taarifa zinazohitajika kwa Tume ya Madini kama inavyotakiwa na mkandarasi kutokuwa na utayari wa kulipa. Kutolipa mirabaha kunachangia mapato ya Serikali kushuka.

12.1.11 Matumizi ya Taarifa Duni ya Usanifu wa Kihaidrologia kwa Miundo Mbinu ya Mifereji ya Maji

Kifungu cha 5.7 cha Mwongozo wa Usanifu wa Kijiometri wa Wizara ya Ujenzi, 2011 kinaelezwa kuwa usanifu sahihi wa mifereji ya maji ni kipengele muhimu cha usanifu na upangaji. Kwa ujumla katika kuandaa mpango wa mifereji ya maji ni muhimu kuzingatia vipengele vya kihaidrologia kama vile kiwango cha juu cha mvua, kiwango cha mtiririko, pamoja na asili na kiasi cha mtiririko wa mkondo.

Taarifa ya Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA) ya mwaka 2020 iliripoti kuwa mwaka 2019 imepata mvua nyingi zaidi kuwahi kutokea tangu mwaka 1970. Ripoti hiyo ilieleza kuwa mwaka 2019 wastani wa mvua kwa mwaka ilikuwa mm1283.5 (mwezi Oktoba 2019). Hicho kilikuwa kiwango cha juu zaidi cha mvua tangu mwaka 1970. Pia, mapitio ya mwisho ya usanifu yaliwasilishwa mnamo tarehe 25 Novemba 2019, hivyo basi ingewezakana kutafakari upya jambo ambalo lipo kinyume na matakwa ya RGDM ya mwaka 2011.

Nilipitia usanifu wa kihaidrologia uliotayarishwa wakati wa usanifu wa awali na nikabaini kuwa chanzo cha taarifa cha usanifu wa kihaidrologia hakikutumika ipasavyo.

Mapitio ya usanifu wa awali uliofanywa na Kampuni ya Crown Tech-Consult yalibaini kuwa takwimu za mvua zilizotumika wakati wa usanifu wa kihaidrologia wa miundombinu ya mifereji ya maji ni kuanzia 1988 hadi 2008, ambapo wastani wa mvua kwa mwezi ulikuwa 296.9mm. Muundo huu haukujumuisha miaka mingine kama vile kuanzia 2009 hadi 2014 ambao ulikuwa mwaka wa usanifu. Pia ulikuwa kinyume na Sura ya 5.7 ya Mwongozo wa Usanifu wa Jiometri ya Barabara wa mwaka 2011.

Zaidi ya hayo, mapitio ya usanifu uliofanywa na Kampuni ya Crown Tech Consult kwa fungu Na. 1 yalibaini kuwa alipitisha ripoti zote za kihaidrolojia zilizoanzishwa na usanifu wa awali ambazo zilitumia taarifa ambazo zilikuwapo mwaka mmoja kabla hata kabla ya kuanza usanifu. Pia, mapitio ya usanifu ya fungu Na. 2 uliofanywa na Kampuni SMEC International Ltd yalibaini kuwa kati ya miundo yote ya mifereji ya maji, makalvati yaliundwa kulingana na mahitaji, na baadhi ya makalvati yalikuwa njia za matoleo ya maji kando ya lami ya barabara. Hata hivyo, usanifu huo haukuzingatia mabadiliko ya tofauti ya kiwango cha mvua. Hii imesababishwa na uzembe wa mahitaji ya usanifu. Ni maoni yangu kwamba utumiaji wa miundo mbinu ya mifereji ya maji midogo inaweza kusababisha mafuriko ya maji yanayotiririka ikiwa kutakuwa na marudio ya kiwango cha mvua kama ilivyorekodiwa mnamo Oktoba 2019.

12.1.12 Wataalamu Kutoka Nje Kufanya Kazi Pasipo Usajili wa Bodi Ya Wahandisi (ERB)

Kifungu cha 14 (2) cha Sheria ya Bodi ya Usajili wa Wahandisi ya mwaka 2007 kinataka kwamba hakuna mtu atakayeajiri au kuendelea kumwajiri mhandisi wake kitaaluma mtu yeyote ambaye si mhandisi aliyesajiliwa.

Ukaguzi wangu wa taarifa za maendeleo za washauri elekezi umebaini kuwa kipande cha kwanza kina idadi ya wahamiaji 27, ambapo wahamiaji wote 6 hawana usajili wa ERB; wakati kwa kipande cha pili (mradi wa barabara ya Moronga-Makete) una idadi ya wahamiaji 53. Kati yao, wataalamu kutoka nje wapatao 15 hawana usajili wa ERB. Hii ilikuwa kinyume na Kifungu cha 14 (2) cha Sheria ya Bodi ya Usajili wa Wahandisi ya mwaka 2007. Hali hii imesababisha kukosekana kwa uhakikisho wa kitaalamu wa huduma inayotolewa wakati wa ujenzi.

12.1.13 Wataalamu Kutoka Nje Wanaofanya Kazi Nchini Bila Kuwa na Kibali cha Kazi

Kifungu cha 3(1) cha Sheria ya Watu Wasiokuwa Raia (Kanuni ya Ajira), Sura ya 436 inasema mwajiriwa yeyote aliyeko Tanzania Bara

na anayetaka kufanya kazi yoyote ataomba kibali cha kazi kwa Kamishna wa Kazi.

Ukaguzi wangu wa taarifa za maendeleo ya washauri elekezi umebaini kuwa kipande cha 1 kina idadi ya wahamiaji 27, ambapo wahamiaji 20 hawana vibali vya kufanya kazi. Pia nilibaini kuwa wataalamu wa nje waliopo katika kipande cha 2 cha mradi wa barabara ya Moronga-Makete ni 52; ambapo 27 kati yao hawana vibali vya kufanya kazi. Hii inachangiwa na kukosekana kwa msisitizo kutoka kwa mwajiri. Ni maoni yangu kwamba suala hili linasababisha upotevu wa mapato ambayo yangeweza kukusanywa kutokana na vibali vya kazi vilivyooombwa na kutolewa kunakosababishwa na udhaifu wa mwajiri kusimamia sheria.

12.2 Hitimisho

Kwa kuzingatia matokeo ya ukaguzi na lengo la jumla la ukaguzi, ninahitimisha kuwa TANROADS haikuhakikisha kwamba ujenzi wa Daraja Jipya la Wami na Uboreshaji wa Barabara ya Njombe-Ndulamo-Makete kwa Kiwango cha Lami unafanyika kwa ufanisi kwa kuzingatia muda, gharama na ubora ili kuwezesha kufikiwa kwa malengo yaliyokusudiwa ya mradi.

12.3 Mapendekezo

Mapendekezo Maalumu ya Kuboresha usimamizi wa Ujenzi wa Mradi wa Daraja Jipya la Wami:

Wakala wa Barabara Tanzania inashauriwa (TANROADs):

- (a) Kuhakikisha upatikanaji wa fedha kabla ya kusainiwa kwa mkataba ili wakandarasi walipwe kwa kufuata kanuni na masharti ya mkataba ili kupunguza au kuepuka tozo za riba katika mikataba ijayo;
- (b) Kuhakikisha kwamba wanafanya upembuzi yakinifu wa kina ambao unazingatia mambo muhimu ambayo yanaweza kuathiri utendaji kazi wa baadaye wa mradi na kupata idhini inayohitajika kutoka kwa mamlaka nyingine za serikali ikiwa ni pamoja na cheti cha EIA;

-
- (c) Kutayarisha Hadidu za Rejea (TOR) za kutosha na kuhakikisha muundo wa kina unatayarishwa katika miradi ya siku zijazo;
 - (d) Kuhakikisha kuwa ununuzi wa washauri elekezi unapangwa ipasavyo kabla ya kuanza kwa hatua ya utekelezaji wa mradi;
 - (e) Kuhakikisha kuwa Kitengo cha Usimamizi wa Ununuzi kinakuwa na watumishi wa kutosha na Bodi ya Zabuni inakuwa na wajumbe wa kutosha ili kuendeleza taratibu za ununuzi zinazofaa na zenye tija;
 - (f) Kuhakikisha utekelezaji wa mradi unafanywa kwa ufanisi kwa kuzingatia muda uliopangwa kwa kila shughuli na malipo yote yanafanyika kwa wakati kwa huduma zote zinazotolewa;
 - (g) Kuhakikisha uwezesaji wa upatikanaji wa Vibali vya Kazi, Vibali vya Ukaazi, na usajili kwa wataalamu wote kutoka nje; na
 - (h) Kuchukua hatua zinazofaa ili kuhakikisha fedha za Serikali katika miradi zinasimamiwa ipasavyo.

SURA YA KUMI NA TATU

UJENZI WA MIRADI YA KUDHIBITI MAFURIKO NA MIUNDOBINU YA MITARO YA MAJI INAYOTEKELEZWA CHINI YA MRADI WA MAENDELEO WA JIJI LA DAR ES SALAAM (DMDP)

13.0 Utangulizi

Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam (DMDP) ni mradi wa maendeleo unaofadhiliwa na Benki ya Dunia nchini Tanzania. Mradi huu unakusudia kuboresha huduma za mijini na uwezo wa kitaasisi katika jiji la Dar es Salaam. Mradi huu unatekelezwa na Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI), na Mamlaka za Serikali za Mitaa za Temeke, Kinondoni na Ilala ambazo zilikuwa watekelezaji wakuu wa miradi iliyokaguliwa.

Lengo la ukaguzi lilikuwa kutathmini utekelezaji wa ujenzi wa miundombinu ya kudhibiti mafuriko na mifereji ya kuhimili maji yenye dhoruba inayofanyika katika Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam (DMDP). Kimsingi, ukaguzi ulilenga kukagua utoshelevu wa usanifu na nyaraka za zabuni, taratibu za ununuzi, viwango vya vipimo na michoro, ubora wa ujenzi, udhibiti wa gharama na muda, pamoja na hali halisi ya mradi ulipofikia. Nilikagua mradi huu kwa kipindi cha miaka mitatu ya fedha kuanzia 2019/20 hadi 2021/22. Ukaguzi wangu ulizingatia ujenzi wa miundombinu ya kudhibiti mafuriko na mifereji ya kuhimili maji yenye dhoruba inayotiririsha maji ya mvua katika mto Sinza katika Manispaa ya Kinondoni, Mkondo wa maji wa Gerezani (Gerezani Creek) katika Manispaa ya Temeke, Mto Kizinga Manispaa ya Temeke, pamoja na Bonde la Mto Yombo Manispaa ya Ilala. Miradi yote kwa pamoja ina jumla ya thamani ya Sh. 87,475,953,783.10, Yuro 6,997,636.10 na Dola za Marekani 6,002,654.

13.1 Matokeo ya Mipango na Usanifu

13.1.1 Usanifu Duni katika Makutano ya Mkwajuni Na Mto Msimbazi

Kifungu cha 1212 (J) cha viwango vya vipimo vya kazi za barabara nchini Tanzania (2000) kinaweka msisitizo kwa usanifu wa kihandisi

kuendana na mahitaji ambayo usanifu unalenga. Mapitio yangu ya nyaraka za mradi yalibaini kutolingana kati ya sifa za mitiriko wa maji katika kusukuma mchanga (hydraulic characteristics) katika mto Sinza na suluhu iliyopendekezwa katika makutano ya Mkwajuni na Mto Msimbazi Kinondoni.

Uwezo wa mtiririko wa maji katika sehemu iliyotajwa hapo awali umezibwa na mchanga unaotokana na athari za mawimbi kutoka bahari ya Hindi. Kwa hiyo, matope yalijaa kwenye kingo za mto na kusababisha maji yatokanayo na dhoruba za mvua kujaa katika barabara ya Kawawa. Usanifu uliweka msisitizo katika kuongeza uwezo wa makalavati kuhimili nguvu ya mtiririko wa maji, mbinu ambayo haiwezi kutatua tatizo lililopo. Tatizo hili pia lilielezwa na mhandisi kupitia barua yenye namba ya kumbukumbu KND.DMDP/KC. JK/371). Hata hivyo, sikuweza kubaini njia mbadala iliyoshauriwa katika usanifu ulioboreshwa kwani haikuoneshwa bayana katika nyaraka nilizopitia. Matokeo yake, malengo yaliyotarajiwa ya DMDP hayakufikiwa.

13.1.2 Maelezo, Usanifu na Michoro ya Mabwawa Hayakuzingatia Vigezo vya Kijani

Miongoni mwa malengo ya miundombinu iliyojengwa katika utekelezaji wa miradi ya DMDP ilikuwa kuboresha huduma za JiJi. Hata hivyo, matakwa haya yalijumuisha kuanzisha na kufanya usanifu wa jumla wa miradi ya DMDP. Mapitio yangu yalibainisha kuwa uwezo wa huduma za msingi zinazohusiana na mabwawa yaliyopendekezwa (ya Kinondoni na Temeke) haukufikiwa kikamilifu; aidha uwezo huo haukuoneshwa katika usanifu wa miradi. Ilitarajiwa kwamba mabwawa yasanifiwe ili kufikia malengo mbalimbali kama vile kustawi kwa mifumo ikolojia ya mijini, burudani, urembo, na urekebishaji wa hali ya hewa ya mijini pamoja na udhibiti wa mafuriko.

Shughuli kama vile utoaji wa vifaa vya kuzolea michanga na kuhifadhi maji kwa ajili ya kumwagilia mimea zilitakiwa kuwa vipengele muhimu katika usanifu vilivyopaswa kuzingatiwa kwa Mto Sinza. Aidha, hadi wakati wa ukaguzi huu, umwagiliaji wa mimea

uliotarajiwa ulifanyika kwa kuteka maji kutoka kwa vyanzo vya usambazaji wa manispaa ambavyo tayari vimefungwa.

13.1.3 Upembuzi Yakinifu na Usanifu wa Awali Haukufanyika Ipasavyo

Kipengele B cha hadidu rejea za mshauri elekezi inaelezea jukumu la washauri elekezi kuhusu uhakiki wa usanifu wa miradi yote minne. Washauri walitakiwa kufanya mapitio ya usanifu; kukagua ripoti za kina za usanifu wa kihandisi (zikiwamo ripoti za usanifu, ramani na michoro); kuthibitisha usahihi wa taarifa ya uchunguzi kwenye maeneo husika na tafiti za awali, ikiwa zipo; na kusahihisha usanifu wa vifurushi vya zabuni na kutoa muhtasari na mapendekezo.

Nilibaini kuwa mapitio ya usanifu yalifanywa kwa wakati na mshauri katika manispaa zote zinazotekeleza mradi wa uendelezaji wa jiji la Dar es salaam lakini mapitio ya upembuzi yakinifu na usanifu wa awali hayakufanyika ipasavyo. Kutokana na hali hiyo, miundo yenye maelezo finyu iliidhinishwa kwa ajili ya wakandarasi kuitekeleza jambo ambalo baadaye lilisababisha ucheleweshaji wa utekelezaji wa mradi.

Hata hivyo, mapitio yangu zaidi ya mawasiliano ya mradi yanaonesha kwamba mhandisi mshauri wa Mradi wa kuendeleza jiji la Dar es salaam (DMDP) wa manispaa ya Kinondoni hakupokea nakala ya mwisho ya usanifu wa awali wa kazi za mifereji ya maji kwa wakati. Hii ilikuwa kulingana na kile kilichoripotiwa katika mkutano wa kiufundi Na. 1 wa 19 Februari 2019.

Pia, nilibaini kuwa karibu katika miradi yote midogo ya mifereji ya maji, kulikuwa na maelezo ya usanifu ambayo yalitekelezwa wakati ujenzi ukiendelea. Zaidi ya hayo, mahitaji mengi ya uboreshaji wa usanifu yaliibuliwa na mkandarasi. Hali hii inamaanisha kwamba hakukuwa na uchunguzi wa kutosha wa uhalisi wa maeneo husika na upitiaji wa usanifu usiojitosheleza unaolenga kubainisha maeneo ambayo yalihitaji uangalizi wa mteja kwa wakati. Hali hiyo inahusishwa na usanifu upya wa baadhi ya sehemu za miradi wakati ujenzi ukiendelea ambao ulisababisha marekebisho ya michoro na makadirio ya gharama za ujenzi (BOQ) iliyosababisha kuzidi kwa

muda wa utekelezaji wa miradi. Kutokana mikataba iliyosainiwa katika utekelezaji wa DMDP, ongezeko la gharama kupita kiasi kilichokubaliwa kwenye mkataba, linatakiwa liidhinishwe na Mwajiri.

13.2 Ununuzi na Usimamizi wa Mkataba

13.2.1 Kutozingatia Sheria na Kanuni Katika Mchakato wa Ununuzi

Ukaguzi wangu ulibaini masuala yanayohusiana na kutokidhi vigezo vya tathmini ya zabuni, kutofuata uundaji na muundo wa timu ya tathmini, ununuzi wa mkandarasi asiye na sifa. Kwa mfano, mkandarasi aliyechaguliwa kujenga kipande cha 4 kinachojumuisha eneo la Mto Sinza Kinondoni hakukidhi vigezo vyote vya tathmini, kwani zabuni yake haikukidhi vigezo vya kiufundi na kifedha. Kwa sababu hiyo, timu ya tathmini ilipendekeza kampuni iliyopata alama za chini zaidi katika tathmini. Hata hivyo, bodi ya zabuni na Benki ya Dunia waliingilia mchakato huo na kupendekeza tathmini irudiwe. Baada ya tathmini hii ya pili, mkandarasi wa sasa alipatikana. Sababu ya kupunguza vigezo fulani haikuwa ya uhalisi.

Hata hivyo, athari za mchakato wa kumpata mkandarasi anayekidhi sheria zilibainika wakati wa utekelezaji wa mradi. Kazi za ujezi za mradi zilisitishwa kwa muda wa miezi miwili kutokana na kuchelewa kwa malipo. Mkandarasi alikuwa anakabiliwa na tatizo la fedha; kwa hiyo, aliamua kusimamisha shughuli zinazoendelea. Mradi umepitia nyongeza nyingi za muda na bado kazi hazijakamilika. Wakati wa ukaguzi huu (Desemba 2021) mkandarasi aliongezewa muda kwa zaidi ya miezi 12 na kazi iliyofayika ilikuwa 80.22% badala ya 100% kama ilivyopangwa.

13.2.2 Muda wa Kumaliza Miradi Umepitiliza Kutokana na Usimamizi Duni wa Mikataba

Miradi yote iliyokaguliwa haikusimamiwa ipasavyo kwenye eneo la udhibiti wa muda wa kumalizika kwa miradi, ambapo yote ilikuwa nyuma ya programu ya kazi iliyoidhinishwa ingawa kila mradi ulipewa angalau nyongeza tatu za muda wa kumaliza kazi. Aidha, kuchelewa kumalizika kwa kazi hizo kulisababishwa na kuwapo kwa

kazi za ziada, urekebishaji wa muundo kazi za kwenye mikataba, na kuchelewa kulipwa madai ya fedha za wakandarasi.

Hata hivyo, kukosekana kwa usimamizi madhubuti kumechangia upungufu uliosababisha mkandarasi kuchelewa kumaliza kazi. Hali hii pia ilichangiwa na usimamizi duni wa Mshauri wa mradi, ambapo alishindwa kumuagiza Mkandarasi kuandaa mpango wa kufidia muda wa kazi uliopotea na upungufu uliojitokeza.

13.3 Masuala ya Usimamizi wa Fedha

13.3.1 Mamlaka za Serikali za Mitaa Zinazotekeleza Mradi wa DMDP Zimechelewa Kufanya Malipo

Halmashauri zinazotekeleza mradi wa DMDP hazijasimamia ipasavyo mtiririko wa fedha katika malipo kulingana na mkataba. Ukosefu wa mfumo jumuishi wa uhakiki na uidhinishaji malipo umesababisha kuchukua muda mrefu wa uhakiki wa hati za madai ya malipo ya wakandarasi (IPCs). Taratibu za malipo zilizowekwa katika mradi wa DMDP zina aina ya ukiritimba ambao huathiri usimamizi wa mradi. Mchakato wa uthibitishaji wa malipo huanzia kwa Mshauri wa mradi, Mkurugenzi wa Manispaa, Mkuu wa Kitengo cha Uratibu Mradi OR-TAMISEMI, OR-TAMISEMI kisha Wizara ya Fedha na Mipango. Aidha, hakuna mfumo uliorahisishwa unaohakikisha kuwa mchakato wote wa kuidhinisha malipo unakamilika ndani ya muda uliowekwa katika mkataba.

13.3.2 Ucheleweshaji wa Malipo ya Madai ya Mkandarasi Umesababisha Tozo za Riba Sh. Milioni 972.57

Kwa mujibu wa Kifungu 41.1 cha mikataba iliyosainiwa, inahitaji hati za madai ya malipo ya mkandarasi (IPCs) yaliyoidhinishwa kufanyika ndani ya siku 28 kuanzia tarehe ambayo kiasi cha malipo kinathibitishwa na Meneja wa Mradi. Kushindwa kufanya hivyo ndani muda husababisha uwezekano wa kulipishwa tozo ya riba kama adhabu ya kuchelewesha malipo.

Hata hivyo, mapitio ya hati za madai ya malipo ya wakandarasi pamoja na taarifa za maendeleo za kila mwezi na robo mwaka

yanaonesha kuwa kulikuwa na ucheleweshaji kutoka siku 47 hadi 476 kwa Kifurushi cha nne na siku 51 hadi 122 kwa Kifurushi cha Tano Temeke. MC; Siku 5 hadi 86 kwa Kifurushi cha Nne katika Manispaa ya Kinondoni na siku tatu hadi 100 katika Manispaa ya Ilala. Hii ilisababisha riba ya jumla ya Sh.554,946,409.08 katika Halmashauri ya Wilaya ya Temeke; Sh. 204,357,263.37 katika Halmashauri ya Wilaya ya Ilala na Sh. 213,264,460.89 katika Halmashauri ya Wilaya ya Kinondoni ambayo inapelekea jumla ya riba yote kuwa Sh. 972,568,133.34 kama inavyooneshwa katika Jedwali 13-1. Malipo yaliyocheleweshwa yanaathiri kwa kiasi kikubwa utekelezaji wa miradi kutokana na mtiririko wa fedha usiotabirika wa wakandarasi na inaweza kusababisha gharama za ziada za mradi kutokana na tozo za riba kama adhabu kutokana na ucheleweshaji huo.

Pia nilibaini kuwa ucheleweshaji wa malipo kwa wakandarasi ulisababishwa na mchakato wa muda mrefu wa uidhinishaji wa malipo kwa Mshauri wa Mradi, Halmashauri husika, Meneja wa Mradi chini ya OR-TAMISEMI, na utoaji wa fedha kutoka Wizara ya Fedha na Mipango. Nilibaini kuwa upatikanaji wa fedha kwa ajili ya mradi haukuwa wa uhakika tangu kuanza kwa mradi kutokana na ucheleweshaji wa malipo usio na mpangilio wakati wa utekelezaji wa mkataba. Hii ni kinyume na Kanuni ndogo ya 75(1) ya GN 446 ya mwaka 2013 (iliyorekebisha mwaka 2016) ambayo inazitaka taasisi zinazofanya ununuzi kuhakikisha kuwa fedha zinatengwa au zinatolewa kabla ya kuanza kwa taratibu za ununuzi. **Rejea Jedwali Na. 13.1**

Jedwali Na. 13-1: Riba Iliyotozwa Kutokana na Ucheleweshaji wa Hati za Madai ya Malipo ya Wakandarasi

Mkataba Na.	Idadi ya hati za madai ya malipo ya wakandarasi	Riba ya tozo (Sh.)
Kipande Na. 4: Mto Sinza	12	213,264,460.89
Kipande Na. 4: Mkondo wa Gereza	8	433,474,966.00
Kipande Na. 5: Mto Kizinga	6	121,471,443.08
Kipande Na. 3: Mto Yombo	11	204,357,263.37
Jumla		972,568,133.34

Chanzo: Uchambuzi wa taarifa za fedha za mwaka 2021

13.4 Masuala ya Afya, Usalama na Mazingira

13.4.1 Masharti ya Msingi ya Mazingira na Athari Zinazohusiana Nazo Hazikushughulikiwa Ipasavyo Katika Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (ESIA)

Katika kupitia Tathmini ya Athari za Mazingira kwa Jamii (ESIA) katika miradi minne, nilibaini kuwa masharti ya msingi ya mazingira hayakuwasilishwa vizuri. Hii ni kwa sababu tathmini hiyo ya ESIA iliyofanywa haikutoa maelezo ya kutosha ya mambo yanayoathiri wengi na ubora wa maji yenye dhoruba (stormwater). Kama sehemu ya usanifu wa awali wa mradi, Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (ESIA) ilipaswa kuweka masharti ya msingi ya mazingira katika eneo la mradi. Masharti hayo yanajumuisha hali ya mwenendo wa matumizi ya ardhi na mabadiliko ya matumizi ya ardhi. Masuala haya mawili ni muhimu katika kukadiria uwezekano wa vigezo vya kuhimili upenyeshaji (imperviousness coefficient) katika maeneo ya mradi. Kama ilivyooneshwa hapo awali, makadirio ya kigezo hiki muhimu cha kihaidrolojia (iigezo vya upenyeshaji) yalifanywa kwa undani. Mtindo wa mwinuko wa kidijitali uliotumika ulikuwa (m90 x m90), kipimo hiki kilikuwa kikubwa (kwa mfano mara 10 zaidi) kwa maeneo ya vyanzo vya mito vilivyopo katika uchunguzi.

Kulingana na mahojiano na maafisa wa mradi, ripoti hii iliidhinishwa na Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) yenye mamlaka ya udhibiti wa masuala ya mazingira. Hata hivyo, mtazamo wa ukaguzi ni kwamba uhakiki haukufanyika vya kutosha. Vilevile, nilibaini kwamba kwa kuzingatia ripoti ya Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (ESIA), athari zilizotambuliwa hazikushughulikiwa kabla ya kuanzishwa kwa mradi. Hakukuwa na utaratibu wa kupunguza na mpango wa utekelezaji wa athari kama vile kiasi cha uchafuzi wa udongo, uchafuzi wa maji katika tabaka la juu la ardhi na yale ya chini ya ardhi. Hata hivyo, vigezo hivi vyote havikushughulikiwa ipasavyo kabla ya kuanzishwa kwa mradi.

13.4.2 Kutojumuishwa kwa Maoni ya Wadau Katika Taarifa ya Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (ESIA)

Tathmini ya Athari za Mazingira na Jamii (ESIA) inatumika kama zana ya kuwasilisha maoni ya wadau ili kufahamisha usanifu, utekelezaji na mipango endelevu ya mradi. Kwa kuzingatia mapitio ya ripoti ya mazingira inayohusiana na mradi wa DMDP, ukaguzi ulibaini maoni na masuala yaliyoibuliwa wakati wa mashauriano ya wadau.

Miongoni mwa maoni mengine yaliyobainika ni kutoka Mamlaka ya bonde la Wami/Ruvu. Mamlaka ya bonde la Wami/Ruvu kama mdau mkuu ilipendekeza kuwa usanifu wa miundombinu ya usimamizi wa maji ya mvua yenye dhoruba chini ya DMDP unapaswa kuzingatia umuhimu wa ujazaji wa maji katika tabaka linalotunza maji “aquifer” Dar es Salaam kama suala la kipaumbele cha juu. Hata hivyo, ukaguzi ulibaini kuwa usanifu ulisababisha kuanza ujenzi wa mabwawa makavu ya kuhifadha maji (dry ponds) badala ya kuhamasisha ujazaji wa maji katika tabaka linalotunza maji “aquifer” kupitia bwawa la kuhifadha maji wenye unyevu nyevu (wet ponds). Kwa hiyo, hoja za mamlaka ya bonde la Wami/Ruvu ambao ndio wasimamizi wa eneo la vyanzo vya maji vilivyoathirika hazikujumuishwa ipasavyo.

13.5 Hitimisho la Jumla

Pamoja na jitihada za OR-TAMISEMI na Mamlaka za Serikali za Mitaa zinazosimamia Mradi wa Uendelezaji wa Jiji Kuu la Dar es Salaam katika kuboresha mifumo ya miundombinu ya mitaro ya maji ya Jiji, hatua stahiki hazikuchukuliwa ili kuhakikisha wakandarasi na wahandisi washauri wanatimiza wajibu wao kwa kuzingatia vigezo na masharti ya mikataba. Usanifu wa miradi na shughuli za zabuni (ikiwa ni pamoja na kuandaa vigezo, michoro, makadirio ya gharama za ujenzi, mchakato ya ununuzi na usimamizi wa miradi) haukufanyika ipasavyo na kusababisha mabadiliko makubwa katika mawanda ya kazi. Hali hii iliathiri muda wa kukamilika kazi kwa ujumla na ubora wa kazi iliyofanywa.

13.6 Mapendekezo

Kutokana na ukaguzi niliofanya, nilibaini jitihada kadhaa zilizofanywa na OR-TAMISEMI katika Mradi wa Uendelezaji wa Jiji Kuu la Dar es Salaam katika kuhakikisha miradi inayotekelezwa inakidhi viwango vinavyotakiwa ndani ya muda uliokusudiwa kwa kila mradi. Hata hivyo, Wizara na Mradi wa Uendelezaji wa Jiji Kuu la Dar es Salaam zinatakiwa kushughulikia na kufanya maboresho muhimu katika maeneo yanayohitajika kuboreshwa na kwa miradi itakayotekelezwa kipindi kijacho.

Mapendekezo kwa OR-TAMISEMI:

- (a) Ofisi ya Rais TAMISEMI kupitia Kitengo cha Uratibu wa Miradi ya DMDP inapaswa kuimarisha mchakato wake wa mapitio na mfumo wa uhakiki wa ubora ili kuhakikisha kuwa wahandisi washauri wanaofanya upembuzi yakinifu na usanifu wanasimamiwa na kufuatiliwa ipasavyo. Pia, ifanye hivyo ili kuhakikisha mahitaji yote ya mwajiri yanashughulikiwa katika usanifu ili kuwa endelevu na kuwa na mpango wa usimamizi wa muda mrefu wa kuhimili maji yenye dhoruba na kudhibiti mafuriko ndani ya mkoa wa Dar es Salaam.
- (b) Ofisi ya Rais TAMISEMI kupitia Vitengo vya Uratibu wa Miradi ya DMDP inapaswa kupitia upya usanifu wa miradi, vigezo, michoro na makadirio ya gharama za mradi ili kuepuka kutojumuisha mambo muhimu na kuepuka upungufu katika nyaraka za zabuni ambazo hatimaye zinahitaji mabadiliko ya mikataba wakati wa ujenzi; na
- (c) Ofisi ya Rais TAMISEMI na Wizara ya Fedha na Mipango kuhakikisha kuwa vyeti vya malipo vinatolewa ndani ya muda uliopangwa ili kuipunguzia Serikali mzigo wa kulipa riba kama adhabu.

Mapendekezo kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa Zinazotekeleza wa Miradi ya DMDP

- (a) Kuhakikisha uzingatiaji kamili wa utaratibu na kanuni zilizopo za ununuzi ili kumpata mzabuni anayefaa kwa kazi na inapaswa kuhakikisha kuwa wazabuni wasiofuata sheria hawazingatiwi katika mchakato wa tathmini;

-
- (b) Kuimarisha utaratibu wake wa Usimamizi wa mkataba ili kuhakikisha kwamba mradi unazingatia ratiba ya kazi iliyoidhinishwa, na Mpango wa Usimamizi wa Mazingira unatekelezwa, na nyaraka zote za mkataba zinawekwa ipasavyo ili kurahisisha upatikanaji wake;
 - (c) Kuhakikisha kuwa inaimarisha mfumo wake wa mapitio ya usanifu na vipengele vingine vya kiufundi vya miradi ili kupunguza hatari ya kuidhinisha sanifu, michoro na BOQ ambazo hazijakamilika. Hii itapunguza shuhuli za kurudia upya usanifu na urekebishaji michoro na BOQ wakati mradi unaendelea;
 - (d) Kuimarisha usimamizi wa miradi ya ujenzi kwa kuhakikisha kwamba, wahandisi washauri na wakandarasi wote wanazingatia matakwa ya usalama, muda muafaka na wanafikia ubora unaotakiwa wa miundombinu iliyojengwa; na
 - (e) Kushughulikia shughuli zote za kiuchumi za kijamii kwa jamii zilizoathirika pamoja na utekelezaji wa hatua za kupunguza hatari zinazohusiana na athari za kimazingira na kijamii.

SURA YA KUMI NA NNE

MATOKEO YA UKAGUZI YA MRADI WA UMEME WA MAPOROMOKO YA MAJI YA MTO RUSUMO (RRFHP)

14.0 Utangulizi

Jamhuri ya Burundi, Jamhuri ya Rwanda, na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania zimepokea fedha kutoka Benki ya Dunia kwa ajili ya kutekeleza mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo (RRFHP). Nchi hizi tatu kwa pamoja ziliingia makubaliano ya ubia na ya utekelezaji kwa lengo la kuendeleza mtambo wa umeme wa maji ya mto Rusumo wenye Megawati 800 kupitia kampuni ya Rusumo (Rusumo Power Company Limited). Mradi ulianza tarehe 11 Julai 2014 na ulitarajiwa kukamilika tarehe 31 Desemba 2020, ambapo tarehe ya kukamilika kwa mradi ilibadilishwa na kuwa 31 Machi 2023.

Ukaguzi huu ulifanywa kwa pamoja kwa kujumuisha Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Jamhuri ya Burundi na Jamhuri ya Rwanda. Lengo la ukaguzi lilikuwa kujiridhisha kama utekelezaji wa Mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo ulizingatia sheria, kanuni, na miongozo. Pia, kujiridhisha kama thamani ya fedha imepatikana katika matumizi yaliyofanywa kwa kipindi cha kuanzia tarehe 24 Januari 2014 hadi 30 Juni 2021. Matokeo ya ukaguzi ni kama yalivyowasilishwa kwenye aya zifuatazo hapo chini:

14.1 Upangaji, Usanifu na Ununuzi

14.1.1 Upungufu Uliobainika Wakati wa Tathmini ya Zabuni Inayohusiana na Kazi Za Ujenzi na Usanifu, Usambazaji na Uwekaji wa Vifaa vya Injini ya Maji (CP1)

Tarehe 15 Januari 2015 kampuni ya nguvu za umeme ya Rusumo (RPCL) ilitangaza ushindani wa zabuni kimataifa (ICB) kupitia tangazo maalumu la zabuni kwa ajili ya mwaliko wenye vigezo vya awali (Invitation to prequalification), ambapo jumla ya wakandarasi 35 au ubia wa wakandarasi (JVs) waliwasilisha nyaraka za maombi kwa ajili ya vigezo vya awali. Waombaji 8 kati ya waombaji 35

hawakurudisha fomu za maombi yao. Waombaji 27 walijumuisha 18 ambao waliomba kufanya kazi ya ujenzi wa CP-1 tu na waliobaki tisa waliomba kufanya kazi ujenzi wa CP1 na ya CP-2, kwa pamoja walitimiza vigezo vya awali. Ukaguzi ulibaini kuwa ni waombaji 17 pekee walitimiza vigezo vya awali baada ya kutimiza matakwa yaliyoanishwa kwenye CP-1.

Mwezi Aprili 2015 nyaraka za maombi ya zabuni ziliandaliwa kwa kuzingatia miongozo ya Benki ya Dunia kwa kutumia fomu maalum za nyaraka za zabuni kwa ajili ya ununuzi wa kazi za ujenzi.

Tarehe 17 Desemba 2015 Benki ya Dunia ilizikubali nyaraka za maombi ya zabuni. Nyaraka hizo kwa ajili ya kazi za ujenzi (CP-1) wa Mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo zilitolewa rasmi tarehe 21 Desemba 2015.

Tarehe 27 Desemba 2015 wazabuni 17 waliokidhi vigezo vya awali walialikwa kuleta zabuni zao hadi tarehe 15 Machi 2016. Baadaye, muda wa kuwasilisha zabuni ulibadilika na kuwa tarehe 1 Aprili 2016 (ambayo ilikuwa siku ya ufunguzi wa zabuni). Tarehe 27 Januari 2016 watekeleza mradi walitembelea eneo la mradi na baadhi ya wazabuni waliopenda kufanya hivyo. Ukaguzi ulibaini kuwa kati ya wazabuni 17 waliotimiza vigezo vya awali na kuchukua nyaraka za zabuni, tisa tu ndio waliwasilisha nyaraka hizo.

Tarehe 13 Aprili 2016 kamati ya zabuni kwa pamoja ilikutana na kufanya tathmini kwa pamoja na wawakilishi wa NALSAP, REGIDESO¹⁴ kutoka Burundi, EDCL¹⁵/RG kutoka Rwanda, mhandisi mshauri wa mradi na AECOM. Tathmini zilizofanyika zilijumuisha uchunguzi wa awali wa zabuni zilizowasilishwa, tathmini ya uwezo wa kiufundi na wa kibiashara, pamoja na ile ya uwezo wa kifedha kwa wanaotarajia kuteleleza mradi.

Wakati wa zoezi la tathmini, kamati ya tathmini ilipitia zabuni tisa. Zabuni nne kati ya hizo zilikataliwa wakati wa tathmini ya awali na ya kiufundi. Zabuni hizo ziliwasilishwa na Mota-Engil Engehnaria-

¹⁴ Régie de Prouctidon et de Distribution de l'Eau et de l'Electricité

¹⁵ Shirika la Maendeleo la Nishati

Contrucao Africa SA, Ubia wa kampuni za CATIC-/HBWCEB, ubia wa kampuni za CGCOC-JWHC, na ubia wa kampuni za CGGC - SOMA.

Zabuni tano ambazo zilikubaliwa wakati wa tathmini ya awali na ile ya uwezo wa kiufundi ni Engehnaria-Contrucao Africa SA, ubia wa kampuni za CATIC-/HBWCEB; ubia wa kampuni za CGCOC-JWHC, na ubia wa kampuni za CGGC - SOMA.

Baada ya tathmini ya uwezo wa kifedha, kamati ya tathmini ilipendekeza kuwa zabuni zinazohusiana na kazi za ujenzi na usanifu, usambazaji na uwekaji wa vifaa vya injini maji (CP-1) apewe mzabuni Ozaltin-Maltauro JV. Zabuni hii ilikidhi vigezo maalum vilivyoanishwa vya uwezo wa kiufundi na kibiashara kwa gharama za dola za marekani 93,960,447.99 kwa muda wa utekelezaji wa miezi 36.

Tarehe 19 Aprili 2016 kamati ya tathmini iliwasilisha taarifa ya tathmini Benki ya Dunia na kuomba ipitishwe. Tarehe 26 Aprili 2016 Benki ya Dunia ilitoa majibu na kushauri kuwa kamati ya tathmini ifanye tathmini ya kina kwa lengo la kubaini uwezo wa mzabuni (Due diligence) kwa mzabuni aliyekidhi vigezo. Hata hivyo, kamati ya ununuzi haikuweza kutoa matokeo ya tathmini ya kina yaliyofanywa kwa timu ya ukaguzi licha ya kuomba mara kwa mara kupatiwa matokeo hayo.

Licha ya kushindwa kutoa matokeo ya kina ya tathmini iliyofanyika, ukaguzi ulibaini kuwa mwezi Julai 2016, yaani miezi mitatu baadaye, kamati ya tathmini ilifanya tathmini nyingine kwa zabuni hiyohiyo, ambapo mzabuni CGCOC-JWHC (Joint Venture) alipewa zabuni hiyo kwa gharama ya Dola za Marekani 75,134,641.16 bila kuwapo na ushahidi wa kufanyika kwa tathmini ya kina ili kubaini uwezo wa mzabuni kwa kampuni ya ubia ya CGCOC-JWHC. Kamati ya tathmini iliandaa taarifa ya tathmini na kuiwasilisha Benki ya Dunia kwa ajili ya kupitishwa.

Mapitio ya mchakato wa ununuzi wa zabuni inayohusiana na kazi za ujenzi na usanifu, usambazaji na uwekaji wa vifaa vya injini ya maji (CP-1) yalibaini upungufu yafuatayo:

14.1.2 Mzabuni Kupewa Zabuni Pasipo Kukidhi Vigezo vya Awali

Kifungu cha 2.59 cha Mwongozo wa Benki ya Dunia cha Ununuzi wa Bidhaa, Kazi na Huduma zisizo za Ushauri wa Januari 2011, uliorekebisha Julai 2014, kinaeleza kuwa mkopaji atatoa mkataba ndani ya kipindi halali cha utekelezaji wa zabuni (tender validity period) kwa mzabuni aliyekidhi viwango stahiki vya uwezo na rasilimali, na zabuni yake ilikidhi viwango vilivyoanishwa kwenye nyaraka za zabuni. Aliyepitishwa katika mchakato wa zabuni kwa bei ya chini iliyoidhinishwa hatakiwi au haruhusiwi, kutekeleza majukumu ya kazi ambazo hazikuanishwa kwenye nyaraka za zabuni au kufanya marekebisho kwenye zabuni awali.

Kinyume na matakwa ya kifungu cha hapo juu, ukaguzi ulibaini kuwa kutokana na ukiukwaji mkubwa wa matakwa ya kifungu hicho, kampuni ya CGCOC-JWHC haikutimiza vigezo vya awali; hivyo iliondolewa kwenye hatua za awali cha mchakato wa ununuzi. Ukaguzi ulishindwa kuelewa mazingira na vigezo vilivyotumika kutoa zabuni kwa kampuni ya CGCOC-JWHC ambayo haikuwa miongoni mwa wazabuni waliopitishwa kwenye hatua za awali na za kiufundi (kitaalamu) wakati wa zoezi la tathmini.

Mzabuni wa bei ya chini hakukidhi vigezo muhimu vya kiufundi (kitaalamu); hivyo, hakupaswa kuendelea kushindanishwa kwenye hatua ya uwezo wa kifedha.

14.1.3 Malipo Zidifu Yaliyosababishwa na Kutunuku Zabuni kwa Mzabuni Ambaye Hakukidhi Vigezo

Ukaguzi ulibaini tofauti ya kiasi cha Dola za Marekani 25,648,355.31 kati ya kiasi cha mzabuni aliyekidhi vigezo kwa Dola za Marekani 93,960,447.99 na kile kilichopo kwenye mkataba na mabadiliko yake kwa kiasi cha Dola za Marekani 119,608,803.30 kama ilivyobanishwa kwenye taarifa ya utekelezaji wa mradi ya kipindi cha Julai 2021 (990.010811: Kiwango cha kubadilisha fedha cha Benki ya Taifa ya Rwanda cha 30 Julai 2021). Jumla ya kiasi kilicholipwa ni Dola za Marekani 85,943,042.40 tarehe 30 Juni 2021.

Kutokana na hali hiyo, mradi utatumia fedha nyingi bila ulazima; hivyo, kuongeza gharama za mradi. Jambo hili lingeweza kuepukika kwa kumpa zabuni kwa mzabuni aliyekidhi vigezo.

Maelezo yaliyotolewa kwa timu ya ukaguzi yalionesha kuwa mfadhili alikataa taarifa ya tathmini. Alipendekeza kuwa mzabuni mwenye bei ya chini apewe zabuni kwa ajili ya utekezaji wa kazi. Aidha, mfadhili alionesha upungufu mkubwa kwenye mchakato wa ununuzi. Upungufu huo ni:

- a) Vigezo vya kiufundi havikuzingatiwa; mazoea ya kwenye ununuzi ambayo yanaweka masuala ya vigezo vya kiufundi kuwa kipaumbele dhidi ya masuala ya uwezo wa kifedha hayakuzingatiwa; na
- b) Kulikuwa na muingiliano wa kimajukumu kati ya mfadhili na kamati ya tathmini. Jibu linaonesha kuwa mfadhili alishauri mzabuni wa bei ya chini kuteleleza mradi. Baadaye, zabuni ilitolewa kwa mzabuni aliyetajwa. Ingawa majibu yanaonesha kuwa zoezi la tathmini lilipitiwa, hakukuwa na maelezo yoyote yaliyotolewa kuonesha namna upungufu wa uwezo wa kifundi ulivyoshughulikiwa na kurekebisha. Kwa kuzingatia mazingira hayo, ukaguzi unaamini kuwa kamati ya tathmini haikufanya uamuzi huru wa kuteua mzabuni ambaye angeidhinishwa bila kupingwa na mfadhili.

Wakati ukaguzi unakiri kuwa gharama za mkataba zinaonekana kuongezeka kutokana na marekebisho ya bei, bado kuna mashaka kuwa masuala ya uwezo wa kiufundi kwa upande wa mkandarasi yaliyobainika wakati wa tathmini ya zabuni yamechangia mabadiliko ya bei, hivyo kuchangia ongezeko la jumla la gharama za mkataba.

Kamisheni ya Ukaguzi inapendekeza yafuatayo kwa Menejimenti;

- a) Kuhakikisha thamani ya fedha inazingatiwa wakati wa tathmini ya zabuni; pia kuhakikisha Mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusomo (RRFP) kazi zake zinatekelezwa kwa ubora na kwa bei ya ushindani;
- b) Kuhakikisha tathmini ya mchakato wa zabuni na ulinganifu inatokana na taratibu na vigezo vilivyobanishwa kwenye

nyaraka za zabuni, na kusiwe na kilichoongezwa au kufutwa kwenye nyaraka za awali; na

- c) Kufanya uchunguzi wa mazingira yaliyosababisha kuongezeka kwa gharama ya mradi na kufuatilia ili kuhakikisha kiasi chochote ambacho kingeweza kulipwa zaidi, kinarejeshwa. Aidha, menejimenti ya mradi inapaswa kuwa makini wakati wa maridhiano ya mkataba (contract negotiation) ili kuepuka marekebisho yasiyo ya lazima ambayo yanasababisha matumizi yasiyostahili.

14.1.4 Upembuzi Yakinifu Uliofanyika Haukuonesha Hali Halisi ya Eneo la Utekelezaji wa Mradi Hivyo Kusababisha Ongezeko la Gharama kwa Ajili ya Uchunguzi Kwenye Eneo la Mradi

Taarifa mwisho ya upembuzi yakinifu ya usanifu juu ya utafiti wa kiutaalamu wa ufanisi wa miamba na utafiti wa jiolojia kwenye eneo la mradi (Januari 2012) inaonesha kuwa upembuzi yakinifu uliofanyika ulikuwa haujitoshelezi. Utafiti wa kiutaalamu wa ufanisi wa miamba na utafiti wa jiolojia kwenye eneo la mradi (mwaka 2009) ulikuwa na lengo la kukamilisha na kuboresha utafiti wa kiutaalamu wa ufanisi wa miamba uliofanyika kipindi cha miaka ya nyuma kuanzia mwezi Oktoba 1977 hadi Mei 1978 pamoja na taarifa ya upembuzi yakinifu wa awali wa Machi 1979¹⁶.

Kulingana na taarifa ya mwisho ya upembuzi wa usanifu, eneo lililotarajiwa kujengwa bwawa, eneo lililoondolewa maji kuruhusu ujenzi kufanyika (Cofferdam), mikondo ya njia za maji ya kuzalisha umeme (tailrace tunnel), na nyumba ya kuzalisha umeme zilikosa taarifa muhimu juu ubora wa miamba na hali halisi ya uwekaji wa msingi. Taarifa hii inaonesha kuwa upembuzi yakinifu uliofanyika miaka ya nyuma ulitiliwa mashaka kwenye ubora wa miamba kutokana na mawazo yasiyo sahihi ambayo yangeweza kusababisha mabadiliko yasiyotarajiwa ya usanifu wa miundombinu ya maji pindi mradi utakapokuwa kwenye hatua ya usanifu wa kina wa kiuhandisi na wa ujenzi. Vilevile, utafiti wa mwisho wa kiutaalamu wa ufanisi wa miamba na ule wa jiolojia kwenye eneo la mradi (ikiwa ni upembuzi

¹⁶ Taarifa ya upembuzi yakinifu ya usanifu; Januari 2012

wa mwisho wa usanifu) ulifanyika 2012 ili kujiridhisha na tafiti zilizofanyika kuanzia miaka 1977 hadi 1978, 1979 na 2009 mtawalia.

Hivyo, taarifa ya mwisho ya upembuzi wa usanifu Juzuu Na. 5 ya Januari 2012 inayohusu utafiti wa kiutaalamu wa ufanisi wa miamba na utafiti wa jiolojia kwenye eneo la mradi ilitoa hitimisho kulingana na uchunguzi wa eneo la mradi wa mwaka 2009 ambao haukutoa taarifa sahihi juu ya hali halisi ya miamba iliyopo kwenye eneo la ujenzi ilipojengwa miundombinu ya maji (kwa mfano, bwawa, eneo lililoondolewa maji kuruhusu ujenzi kufanyika, mikondo ya njia za maji ya kuzalisha umeme na nyumba ya kuzalisha umeme) ambayo vilikosa taarifa sahihi za uhandisi wa usanifu wa miamba kwenye maeneo husika.

Ni maoni ya ukaguzi kuwa, pembuzi yakinifu zilizofanyika na upembuzi yakinifu wa ziada uliofanywa na mhandisi wa mradi husika hazikujitosheleza na haikutoa maelezo sahihi ya uhandisi juu ya mali halisi (mitambo) na masuala ya kiufundi ya mitambo ya umeme wa maji ya Rusumo. Hii ilisababishwa na kuwapo kwa mabadiliko mengi na madai yaliyotolewa kutokana na mabadiliko ya mbinu na mabadiliko ya aina ya malighafi itakayotumika kwenye mradi kama ilivyooneshwa kwenye tafiti zilizofanywa awali na tafiti za sasa.

Hii imesababisha kuongezeka kwa gharama za mradi kwa kiasi cha Dola za Marekani 15,263,167.56¹⁷ (ikijumuisha Faranga za Rwanda 347,939,297.43 na Dola za Marekeani 14,289,631.52, Dola za Kanada 137,726 na Yuro 430,112) kutokana na kukosekana kwa taarifa ya kina ya kihandisi. Aidha, kuwapo kwa taarifa za utafiti wa kiutaalamu wa ufanisi wa miamba ambazo hazijitoshelezi kulisababisha kuongezeka kwa gharama kwa kiasi kikubwa kutokana na kuongezeka kwa kiasi kikubwa cha uchimbaji wa miamba na muda uliopangwa wa utekelezaji wa mradi kutokana na usanifu usiojitosheleza.

Hii imechangia kuchelewa kwa muda wa utekelezaji wa mradi kwa ujumla. Hivyo, thamani ya fedha haikuweza kufikiwa kutokana na mradi kutokuwa tayari kutoa huduma iliyokusudiwa na kuleta matokeo

¹⁷ Kiwango cha kubadilisha fedha kilichotumika ni cha wastani kwa kipindi cha tarehe 30 Juni 2021

chanya kwa wananchi walengwa na wakazi wa nchi za Burundi, Rwanda na Tanzania.

Ukaguzi unapendekeza kwa menejimenti kuhakikisha inachukua hatua ili kupunguza gharama za mradi kutokana na kutofanyika ipasavyo utafiti wa kiutaalamu wa ufanisi wa miamba na utafiti wa jiolojia kwenye eneo la mradi kulikotokana na kazi za uchimbaji wa miamba. Pia, kuzingatia njia sahihi zilizopendekezwa za kulinda aina za miamba.

14.2 Masuala ya Usimamizi wa Mkataba

Ukaguzi ulibaini upungufu ufuatao katika usimamizi wa mkataba ulioingiwa kati ya Kampuni ya Umeme ya Rusumo (RPCL) na kampuni ya ubia ya CGCOC Group Ltd-JIANGXI Water & Hydropower Construction company Ltd tarehe 9 Novemba 2016 kwa ajili ya kazi za ujenzi na usanifu, usambazaji na uwekaji wa vifaa vya injini ya maji. Kiasi cha awali cha mkataba kilikuwa Dola za Marekani 67,735,409 na Faranga za Rwanda 5,693,043,217.

14.2.1 Ongezeko la Gharama za Mradi Lililokosa Uthibitisho

Mapitio ya usimamizi wa gharama za mikataba iliyotajwa hapo juu yalibaini kuwa tangu kuanza kwa utekelezaji wa mkataba, kumekuwa na tofauti ya gharama kwa kiasi kikubwa na gharama ya kazi zilizoidhinishwa na mhandisi wa mradi zilizidi gharama ya awali ya mkataba kwa Dola za Marekani 15,117,206.83 kama inavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 14-1** hapo chini:

Jedwali Na. 14-1: Mabadiliko/Tofauti ya Gharama

Jina la Mkataba	Kiasi	
	Dola za Marekani	Faranga za Rwanda
Kazi za ujenzi na usanifu, usambazaji na uwekaji wa vifaa vya injini ya maji (CP-1)		
Bei ya mkataba ya awali (A)	67,735,409.00	5,693,043,217.00
Vyeti vya malipo (IPC) hadi kufikia Mei 2021 kama ilivyoanishwa kwenye taarifa ya mhandisi ya utekelezaji wa mradi ya Julai 2021 (B)	82,852,615.83	4,052,924,418.76
Gharama za mradi zilizoongezeka (C=B-A) kwa CP-1	15,117,206.83	Not applicable
Asilimia ya gharama iliyoongezeka kwa bei ya mkataba ya awali (C/A) *100	22%	Not applicable

Chanzo: Taarifa za utekelezaji wa miradi, mafaili ya mradi na vyeti vya malipo (IPCs)

Pia, mapitio ya taarifa ya mhandisi wa mradi ya Julai 2021 yanaonesha kuwa miongoni mwa sababu za ongezeko la gharama ni marekebisho ya bei na kiasi cha mabadiliko kwenye mkataba wa awali kwa kiasi cha Dola za Marekani 45,206,151.25 na Faranga za Rwanda 907,599,477.84 kama inavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 14-2** hapo chini:

Jedwali Na. 14-2: Kiasi cha Mabadiliko Kwenye Makataba wa Awali na Marekebisho ya Bei

Maelezo	Kiasi (Dola za Marekani)	Kiasi (Faranga za Rwanda)
Kiasi cha mkataba (A)	67,735,409	5,693,043,217
Mabadiliko ya mkataba wa awali (B)	25,369,662.06	298,571,781.76
Marekebisho ya bei (C)	19,836,489.19	609,027,696.08
Jumla D=(B+A)	45,206,151.25	907,599,477.84
Asilimia ya ongezeko kwa kiasi cha awali cha mkataba E=(D/A) *100	67%	16%

Chanzo: Taarifa za utekelezaji wa miradi, mafaili ya mradi na vyeti vya malipo (IPCs)

Upungufu uliobainika hapo juu ulitokana na maridhiano duni ya bei ya mkataba, ambapo mkandarasi alipewa nafasi ya kufanya mabadiliko ya gharama za mkataba muda wowote. Hii ilibainika kwenye Kifungu cha 8 sehemu A ya mkataba kilichoeleza kuwa mabadiliko yanayotokana na ongezeko la bei kwenye mkataba uliokubaliwa ambayo ni zaidi ya asilimia tano yanapaswa kupata idhini ya RPCL (Mwajiri). Hii ina maana kuwa mabadiliko ambayo yapo chini ya kiwango maalumu kilichotajwa hapo juu yalikuwa yakitolewa bila idhini ya mwajiri.

Uwezekano wa kuongezeka kwa gharama ni mkubwa, kwani kazi za ujenzi hazijakamilika. Kwa ujumla, hali halisi ya mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo kwa sasa imefikia 81.4% ya kiwango cha ukamilishaji kulingana na taarifa ya Kitengo cha Utekelezaji wa Mradi (PIU) ya Juni 2021.

Maombi ya nyaraka zote zenye mabadiliko yote ya gharama yalitumwa, na hakukuwa na nyaraka zozote za kuthibitisha uhalali na sababu za msingi za mabadiliko hayo zilizowasilishwa kwa wakaguzi.

14.2.2 Marekebisho ya Bei Yasiyo ya Kawaida na Mabadiliko ya Bei ya Mkataba wa Awali kwa Kiasi cha Dola za Marekani Milioni 45,206,151.25 na Faranga za Kinyarwanda Milioni 907,599,477.76

Mapitio ya usimamizi wa mkataba hapo juu yaliyofanywa na timu ya ukaguzi, yalibaini marekebisho yasiyokuwa na uthibitisho katika mabadiliko ya gharama na tofauti ya bei kwenye mkataba wa awali yaliyoonekana kwenye kila cheti cha malipo (IPC). Jumla ya malimbikizo ya kiasi cha marekebisho na ya tofauti ya bei hadi hati ya malipo Na. 44 (IPC) ni Dola za Marekani 19,836,669.22 na Faranga za Rwanda 609,027,646.09 kwa ajili ya marekebisho ya bei; na Dola za Marekani 25,369,662.06 na Faranga za Rwanda 298,571,781.76 kwa ajili ya tofauti ya bei kwenye mkataba wa awali kama ilivyobanishwa kwenye taarifa ya usimamizi wa mradi ya mhandisi wa mradi. Jedwali Na. 14-3 linaonesha mchanganuo huu.

Jedwali Na. 14-3: Marekebisho ya Bei Yasiyo ya Kawaida na Utofauti wa Bei Kwenye Mkataba wa Awali

Maelezo	Kiasi (Dola za Marekani)	Kiasi (Faranga za Rwanda)
Jumla ya kiasi cha hati za malipo 44 kabla ya marekebisho ya bei (A)	47,690,873.56	4,040,933,199.24
Marekebisho kwa ajili ya mabadiliko ya gharama (B)	19,836,489.19	609,027,696
Asilimia ya marekebisho kwa kiasi cha hati ya malipo cha awali (B/A) *100	42%	15%
Jumla ya kiasi cha hati za malipo 44 (IPCs) kabla ya marekebisho ya bei (C)	47,690,873.56	4,040,933,199.24
Tofauti ya bei kulingana mkataba wa awali (D)	25,369,662.06	298,571,781.76
Asilimia ya tofauti ya bei kulingana na mkataba wa awali kwa kiasi cha hati za malipo za awali	53%	7%
Jumla (B+C)	45,206,151.25	907,599,477.76

Chanzo: Nyaraka za mkataba Januari 2014- Juni 2021

Timu ya Ukaguzi iliomba kupatiwa nyaraka zote za marekebisho ya bei na zile za tofauti ya bei kulingana na mkataba wa awali kutoka kwa menejimenti ya mradi. Hata hivyo, menejimenti haikuweza kuwasilisha nyaraka zozote kwa ajili ya uhakiki hadi tarehe 23

Agosti 2021 ili kuthibitisha uhalali na sababu za misingi za kila mabadiliko na utofauti za bei.

Marekebisho ya bei yasiyo na nyaraka za kuhalalisha marekebisho hayo yanaweza kusababishwa na usimamizi duni wa mkataba.

Ukaguzi unashauri menejimenti ya mradi kuchunguza mazingira yaliyosababisha marekebisho ya bei yaliyoelezwa hapo juu. Pia, menejimenti inatakiwa kufuatilia ili kuhakikisha kuwa kiasi kilicholipwa zaidi kinarejeshwa. Zaidi, menejimenti ya mradi inapaswa kuwa makini katika kufanya maridhiano ili kuepuka marekebisho yasiyokubalika ambayo yanachangia kufanyika matumizi yasiyo na tija au yasiyo ya kawaida.

14.2.3 Matumizi yasiyo na Tija Yaliyolipwa kwa Wakandarasi, Kiasi cha Dola za Marekani Milioni 3.73

Mapitio ya utekelezaji wa mikataba kwa kazi za ujenzi na usanifu, usambazaji na uwekaji wa vifaa vya injini ya maji (CP-1) na yale ya usanifu, usambazaji, uwekaji na uwagizaji wa vifaa vya umeme (CP-2) yalibaini kuwa mwajiri alilipa gharama zinazoweza kuepukika kutokana na kushindwa kesi iliyoamuliwa na Bodi ya Kutatua Migogoro (Disputes Board). Jumla ya kiasi kilicholipwa kilifikia Dola za Marekani 3,733,506.51¹⁸ (kikijumuisha Faranga za Rwanda 206,773,340, Dola za Marekani 1,786,098, na Yuro 1,465,875).

Aidha, Ukaguzi ulibaini kuwa Bodi ya Kutatua Migogoro (DB) ilibaini mwajiri alikuwa na hatia kutokana na kushindwa kutoa barabara za kuingia na kutoka kwenye eneo la mradi kwa mkandarasi ambayo ndio sababu kuu ya ujenzi wa nyumba ya kuzalisha nguvu za umeme kuchelewa kukamilika. Hii ilisababisha kuchelewa kukamilika kwa hatua muhimu za mkataba. Malipo ya gharama zisizo za lazima yanatokana na mwajiri kukosa umakini katika usimamizi wa mkataba. Hivyo, kiasi kilicholipwa kinajumuisha matumizi yasiyo na tija.

Ukaguzi unashauri menejimenti ya mradi kuwa makini na kuepuka malipo yoyote yasiyo ya lazima na tija katika mradi.

¹⁸ Kiwango cha kubadilisha fedha kilichotumika ni cha wastani kwa kipindi cha tarehe 30 Juni 2021

14.2.4 Usimamizi Usiojitosheleza wa Mkataba Uliofanywa na Mhandisi Mshauri Wa Mradi Awamu ya 2 Na Kusababisha Kuongezeka Kwa Gharama za Mkataba

Tarehe 21 Aprili 2014 kampuni ya Ushauri iliingia mkataba wa miezi 58 kwa ajili ya kutoa huduma za ushauri awamu ya 2, ikiwa ni kwa ajili ya usanifu na hatua za ujenzi kwa gharama ya Dola za Kikanada 7,562,789.10, Yuro 2,719,148.36 na Faranga za Kinyarwanda 2,430,808,744.

Mapitio yalibaini nyongeza za kazi 11 kwenye mkataba wa awali ya utoaji wa huduma za ushauri awamu ya 2 zilisainiwa kati ya NELSAP na ubia wa AECOM Consultant Inc & Artelia EAU Environment hadi kufikia tarehe 30 Juni 2020. Kazi za nyongeza zimeongeza gharama ya mkataba hadi Dola za Kanada 14,159,474.12, Yuro 8,357,222.48 na Faranga za Rwanda 6,028,408,486.31 kama inavyooneshwa kwenye Jedwali Na. 14-4 hapo chini:

Jedwali Na. 14-4: Jumla ya Gharama za Mkataba Ikijumlahisha na Kazi Za Nyongeza

Mkataba/Nyongeza ya kazi	Gharama (Dola za Kanada)	Gharama (Yuro)	Gharama (Faranga za Rwanda)
Mkataba wa awali (A)	7,562,789.10	2,719,148.36	2,430,808,744
Ongezeko la kazi Na. 1	137,726.00	430,112.00	-
Ongezeko la kazi Na. 2	-	-	-
Ongezeko la kazi Na. 3	38,463.00	-	-
Ongezeko la kazi Na. 4	8,550.00	-	-
Ongezeko la kazi Na. 5	83,046.00	-	-
Ongezeko la kazi Na. 6	83,575.99	45,848.55	-
Ongezeko la kazi Na. 7	837,785.91	565,390.41	458,447,509.80
Ongezeko la kazi Na. 8	17,720.54	1,445,893.05	480,192,157.61
Ongezeko la kazi Na. 9	729,754.38	449,904.38	306,515,457.50
Ongezeko la kazi Na. 10	1,934,198.70	1,352,517.73	874,719,033.90
Ongezeko la kazi Na. 11	2,725,864.50	1,348,408.00	1,477,725,583.50
Jumla ya gharama za ongezeko la kazi (B)	6,596,685.02	5,638,074.12	3,597,599,742.31
Jumla (A+B)	14,159,474.12	8,357,222.48	6,028,408,486.31
Asilimia ya gharama za ongezeko la kazi kwa kiasi cha mkataba wa awali (B/A*100)	87%	207%	148%

Chanzo: Mkataba wa awali na mikataba ya ongezeko la kazi Januari 2014 - Juni 2021

Hata hivyo, ukaguzi ulibaini kuwapo kwa ongezeko la kazi; ambapo baadhi ya kazi zinaingiliana na baadhi hazina ithibati za kuwapo kwa nyongeza ya kazi. Hii ni kwa sababu ongezeko hilo la kazi lilisababishwa na usanifu usiojitosheleza uliofanywa na mhandisi wa mradi chini ya usimamizi wa mhandisi mshauri kwenye mkataba wa awamu ya 1 na kushindwa kwa kitengo cha utekelezaji wa mradi kusimamia na kufuatilia kwa ufanisi maendeleo ya kazi kulingana na mkataba.

Aidha, ukaguzi ulibaini mhandisi wa mradi alifanya kazi kwa muda wa miezi mitano, bila kuwa na mkataba halali kuanzia kipindi cha Januari 2021 hadi tarehe 11 Juni 2021 hadi pale mkataba wa ongezeko la kazi Na. 11 uliposainiwa. Nyaraka za ongezeko la kazi Na. 10 ziliisha muda wake tarehe 31 Desemba 2020. Jumla ya kiasi kilicholipwa kutokana na utekelezaji wa kazi kwa kipindi ambacho hakukuwa na mkataba halali ni Dola za marekani 1,422,945.84. Hii ni pamoja na Dola za marekeani 102,397.60 zilizolipwa tarehe 22 Juni 2021 baada ya kusainiwa kwa mkataba. Ongezeko la kazi Na. 10 lilifikia ukomo tarehe 31 Desemba 2020; na hakukuwa na ongezeko la kazi kwa miezi mitano na siku 20 hadi tarehe 11 Juni 2021 wakati ongezeko la kazi Na. 11 lilisainiwa. Upungufu wa hapo juu unatokana na kukosekana kwa umakini katika usimamizi wa mkataba na watekeleza miradi.

Ukaguzi unashauri kwa Menejimenti ya mradi kuchunguza na kutoa ufafanuzi au sababu za kuidhinishwa kwa ongezeko la kazi na malipo na Kitengo cha Kutekeleza Shughuli za Mradi kufanywa kwa mhandisi mshauri bila kuwa na mkataba halali na kitengo hicho. Aidha, menejimenti inapaswa kuongeza ujuzi wa usimamizi wa mkataba kwa kitengo chake cha kutekeleza shughuli za mradi ili kuepuka kusaini ongezeko la kazi ambalo lina muingiliano na zinazokosa uthibitisho ambazo zimesababisha ongezeko la gharama zisizo za lazima.

14.2.5 Malipo ya Ujumla (provisional sum) Yaliyolipwa Pasipokuwa na Uthibitisho wa Nyaraka za Matumizi

Kampuni ya Rusumo ya Nguvu za Umeme (RPCL) iliingia mkataba tarehe 9 Novemba 2016 na Mkandarasi mwenye ubia na Jamhuri ya Watu wa China kwa ajili ya kazi za ujenzi na usanifu, usambazaji na

uwekaji wa vifaa vya injini ya maji (CP-1), ikiwa sehemu ya mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo. Bei ya mkataba ni Dola za Marekani 67,735,409 na Faranga za Kinyarwanda 5,698,043,217 bila kodi. Tarehe ya kuanza kwa mradi ilikuwa 13 Februari 2017 na tarehe ya kumaliza kazi ilitegemewa kuwa 13 Februari 2020 sawa na muda wa miezi 36.

Aya ya 13.5 ya mkataba wa hapo juu ilieleza kuwa kila kazi ya kwenye mkataba ambazo gharama zake hazikubainishwa (provisional sum) wakati wa kusainiwa kwa mkataba zitatumika tu, kwa ujumla au sehemu, kulingana na maelekezo ya mhandisi, na bei ya mkataba irekebishwe ipasavyo. Jumla ya kiasi kitakacholipwa kwa Mkandarasi kitajumuisha tu kiasi hicho, kwa ajili ya kazi, vifaa au huduma ambacho kinahusiana na kazi ambazo gharama zake kwenye mkataba hazikubainishwa (provisional sum) kama Mhandisi atakavyoelekeza. Mkandarasi anapotakiwa na Mhandisi atawasilisha nyaraka za nukuu za bei, hati ya madai, hati za malipo na taarifa za fedha au stakabadhi za kukiri mapokezi ili kuthibitisha madai ya gharama za kazi ambazo hazikubainishwa kwenye mkataba (provisional sum).

Hata hivyo, ukaguzi ulibaini kuwa tangu kuanza kwa utekelezaji wa mkataba huu hadi hati ya malipo 44 (IPC 45), mwajiri alilipa kiasi cha Faranga za Rwanda 33,290,839 na Dola za Marekani 315,375.66 kama kiasi cha fedha kwa kazi ambazo gharama zake hazikubainishwa kwenye mkataba (provisional sum) ambazo hazikuwa na nyaraka zozote na uthibitisho wa malipo hayo.

Aidha, Aya ya 13.6 ya mkataba unaohusiana na kazi za kila siku inaeleza kuwa kwa kazi ndogo au zenye asili hiyo, mhandisi anaweza kuagiza kuwa tofauti itekelezwe kwa kazi ya siku. Kabla ya kuagiza vifaa vya ujenzi, mkandarasi atawasilisha nukuu za bei kwa mkandarasi. Wakati wa kutuma maombi kwa ajili ya kufanya malipo, Mkandarasi atawasilisha hati ya madai, hati ya malipo au stakabadhi za kukiri mapokezi ya fedha kwa vifaa vilivyoagizwa.

Hata hivyo, ilibainika kuwa kazi za siku zililipwa kama kazi ambazo gharama zake kwenye mkataba hazikubainishwa wakati wa kusaini mkataba (provisional sum); wakati ni aya tofauti ya mkataba

inayojitegemea. Malipo ya gharama za hapo juu bila nyaraka yanatokana na ukosefu wa usimamizi mzuri wa mkataba na mwajiri.

Ukaguzi unashauri kwa menejimenti ya mradi kuwa makini na kuhakikisha kuwa masharti ya mkataba yanafuatwa kabla ya kuidhinisha malipo yoyote kwa mkandarasi.

14.2.6 Tathmini ya Vyeti vya Malipo (IPC 1 hadi IPC 45) kwa Ajili ya CP-1 Hazikuhusishwa na Hali Halisi ya Kazi Zilizotekelezwa kama Ilivyooneshwa kwenye Makadirio ya Gharama za Mradi ya Awali

Kipengele kidogo cha 12.3 cha masharti ya jumla ya mkataba kwa ajili ya CP-1 ya mradi kinahitaji kutekeleza maamuzi kulingana na kipengele cha 3.5 cha masharti ya jumla ili kukubali na kubainisha bei ya mkataba kwa kutathmini kila kipengele cha kazi, kutumia vipimo vilivyokubaliwa au kuamuliwa kwa mujibu wa kipengele kidogo cha mkataba hapo juu cha 12.1 na 12.2 na kiwango sahihi au bei ya vifaa na huduma inayofaa.

Ilitarajiwa Mhandisi wa mradi na kampuni ya NELSAP-CU kuhakikisha malipo kwa ajili ya CP-1 yanalingana na kazi halisi zilizotekelezwa kama inavyotakikana na sheria na masharti ya makubaliano ya mkataba yaliyowekwa.

Hata hivyo, ukaguzi wa hati za malipo zilizopatikana kwa ajili ya CP-1 (Cheti cha malipo) ulibaini kuwa vyeti vya malipo (1 hadi 45) vilikosa uthibitisho na nyaraka ya kazi zilizotekelezwa kwa jumla ya Dola za Marekani 85,943,042.40. Hii ilitokana na udhibiti usiojitosheleza wa gharama za ujenzi kwa kazi zilizotekelezwa. Vipimo vya kila kazi katika makadirio ya gharama za ujenzi havikuambatishwa sambamba na vyeti vya malipo vilivyowasilishwa. Matokeo yake, ukaguzi haukuweza kupitia kwa kina na kujiridhisha kama malipo yaliyofanywa kwa ajili ya CP-1 yalilingana na kazi halisi zilizotekelezwa.

Mwanya wa hapo juu ulitokana na udhibiti wa gharama usiojitosheleza katika utekelezaji wa mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo na kutozingatia masharti ya mkataba.

Ukaguzi unashauri kwa menejimenti kuwasilisha nyaraka za tathmini au taarifa za maamuzi, taarifa ya vipimo vya kazi kwa kazi zilizolipwa

na zilizotekelezwa za CP-1. Aidha, menejimenti inatakiwa kuzingatia masharti ya mkataba kuhusu malipo yanayopaswa kufanywa au yaliyofanywa kwa kazi zilizotekelezwa za CP-1.

14.2.7 Cheti cha Malipo Kilichotolewa na Kulipwa kwa Kazi Chini ya Asilimia Moja ya Kiasi Cha Mkataba, Kinyume na Masharti ya Mkataba

Kwa mujibu ya masharti ya mkataba uliosainiwa kati ya Kampuni ya Kufua Umeme ya Rusumo na ubia wa CGCOC Group Ltd-JIANGXI water & hydropower construction company Ltd kwa ajili ya kazi za ujenzi na usanifu, usambazaji na uwekaji wa mitambo ya maji, kiasi cha chini cha cheti cha malipo kinapaswa kuwa angalau asilimia moja ya kiasi cha mkataba kilichokubaliwa.

Kinyume na matakwa ya masharti ya mkataba hapo juu, mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo ulilipa kiasi cha Faranga za Rwanda 728,682,567 na Dola za Marekani 3,328,902.44 ambapo kiasi kilichoidhinishwa kilikuwa chini ya asilimia moja ya kiasi cha mkataba. Udhaifu huu unatokana na kukosekana kwa umakini wakati wa usimamizi wa mkataba kwa watekeleza miradi.

Malipo yaliyofanywa chini ya kiwango kilichowekwa yanaashiria utekelezaji wa kazi kwa kiwango cha chini kwa mradi. Hii inachangia kuchelewa kukamilisha kazi za mradi kwa sababu amekuwa akifanya kazi bila kuzingatia muda wa mkataba.

Ukaguzi unashauri kwa menejimenti ya mradi kuhakikisha kuwa inaidhinisha tu cheti cha malipo yaliyo walau sawa au juu ya kiwango kilichopendekezwa kwenye masharti ya mkataba yaani 1%. Hii itaharakisha utekelezaji wa kazi na mradi kukamilika bila ucheleweshaji usio wa lazima.

14.3 Udhibiti na Uhakiki wa Ubora wa Kazi

14.3.1 Kukosekana kwa Uthibiti wa Ubora na Mpango Wa Uhakiki wa Ubora wa Mradi wa Umeme Wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo

Kipengele kidogo cha 4.9 cha mkataba CP-1 kinamtaka mkandarasi kuwa na mfumo wa kuhakiki ubora wa kazi kwa lengo la kuhakikisha matakwa ya mkataba yanafuatwa. Mfumo unatarajiwa kuwa, kwa

mujibu wa maelezo yaliyoanishwa kwenye mkataba ambapo mhandisi atakuwa na haki ya kukagua kipengele chochote cha mfumo. Pia inatakiwa taratibu zote za kina na nyaraka ziwasilishwe kwa mhandisi kwa ajili ya taarifa kabla ya utekelezaji wa kazi. Vilevile, unahitajika waraka wowote wenye masuala ya kiufundi ulioletwa kwa mhandisi, ushahidi wa idhini ya awali ya mkandarasi mwenyewe unapaswa kuonekana kwenye waraka huo.

Zaidi ya hayo, kifungu cha 6.6.1 cha vigezo vya kiufundi cha mkataba CP-2 kinataka mkandarasi kuwasilisha mpango wa mkandarasi aliye chini yake wa uhakiki wa ubora au mipango kwa ajili ya kuidhinishwa na msimamizi wa mradi. Kifungu cha 6.6.2 pia kinamtaka mkandarasi kuwasilisha vipimo vya utaratibu wa ukaguzi na upimaji wa mkandarasi aliye chini yake ili kupata idhini ya meneja wa mradi.

Hivyo, ilitarajiwa kwamba wakandarasi wa kazi za CP-1 na CP-2 wawe na mipango ya udhibiti na uhakiki wa ubora wa kazi (Mfumo) yenye taratibu za kina, taarifa za mbinu zitakazotumika, mipango ya ukaguzi wa majaribio, ukaguzi na mapokezi, kufanya majaribio na uzinduzi wa mitambo. Kuendana au kutoendana na shughuli hakukuweza kuthibitishwa kwa kazi zilizotekelezwa, isipokuwa kazi za ESHS.

Hata hivyo, ukaguzi ulibaini kuwa mradi haukuwa na mipango wa udhibiti na uhakiki wa ubora wa kazi zilizofanywa za CP-1 na CP-2. Hii ilileta mashaka ya ubora wa kazi zilizotekelezwa za CP-1 na CP-2. Licha ya kukosekana kwa mipango ya udhibiti na uhakiki wa ubora wa kazi, ukaguzi uliomba taarifa kuhusu majaribio yaliyofanywa. Hata hivyo, hakukuwa na taarifa ya matokeo ya majaribio wala mbinu za majaribio iliyowasilishwa kwa wakaguzi kwa ajili ya uhakiki zaidi kubaini ubora wa kazi zilizotekelezwa za mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo.

Kukosekana kwa mipango ya udhibiti na uhakiki wa ubora wa kazi zilizotekelezwa kulitokana na kutozingatia masharti ya yaliyoanishwa kwenye mkataba.

Ukaguzi ulitarajia mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo kuwa na mpango wa udhibiti na uhakiki wa ubora ulioidhinishwa kwa CP-1 na CP-2. Hata hivyo, mradi wa Umeme wa

Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo haukuwa na mipango iliyoidhinishwa ya uhakiki wa ubora wala mipango wa kuthibiti ubora kwa ajili ya CP-1 na CP-2. Vilevile, barua yenye Namba ya Kumbukumbu OE-CJ-00159 ya tarehe 30 Septemba 2017 ilionesha kuwa nyaraka za udhibiti na uhakiki wa ubora haikuwa imekamilika. Pia barua yenye Namba ya Kumbukumbu OE-CJ-00319 ya tarehe 30 Desemba 2017 kwa ajili ya udhibiti na uhakiki wa ubora wa kazi za CP-1 ilikataliwa kutokana na baadhi ya shughuli kukosekana.

Ukaguzi wa mpango wa uhakiki wa ubora wa kazi uliowasilishwa wa CP-1 ulibaini kuwa, udhibiti na uhakiki wa ubora wa kazi haukuwa sahihi na sio wa kutegemewa kwa ajili ya kuthibitisha kuwa mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo una Mpango wa Kudhibiti na Kuhakiki Ubora wa kazi zilizotekelezwa.

Ukaguzi ulihitimisha kuwa, hakuna ushahidi wa mipango ya udhibiti na uhakiki ubora wa kazi; hivyo, kufanya ugumu wa kuhakiki na kudhibitisha ubora wa kazi zilizokwisha kutekelezwa katika mradi wa Umeme wa Maporomoko ya Maji ya Mto Rusumo.

Ukaguzi unashauri kwa menejimenti kuhakikisha kuwa, kuna mipango na mfumo wa udhibiti na uhakiki wa ubora ili kuwa na uhakika wa ubora wa kazi zilizofanywa kwa kuzingatia vipimo na viwango vilivyowekwa.

SURA YA KUMI NA TANO

HITIMISHO

15.0 Utangulizi

Licha ya matokeo ya kina na mapendekezo ambayo tayari yameshawasilishwa katika ripoti hii, ni muhimu kwa mara nyingine tena kuikumbusha Serikali na Watekeleza miradi kuhusu masuala muhimu na kupendekeza hatua za jumla za kuchukuliwa.

15.1 Hitimisho la Jumla

Hitimisho langu la jumla linaonesha kuwa Serikali imefanya juhudi kubwa katika kuhakikisha miradi ya maendeleo inayotekelezwa na Wizara, Idara na Wakala wa Serikali kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo kufikia malengo ya bajeti ya mwaka 2020/21 na kwa ujumla, Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano Awamu ya Pili 2016/17-2020/21 ambao utekelezaji wake unaishia mwaka wa fedha 2020/21. Kwa kuzingatia hilo, nilibaini kuwa Serikali imechukua hatua za dhati katika kuendeleza sekta mbalimbali hususan zile sekta zinazoendana na kutoa miundombinu wezeshi ambayo inalenga kuigeuza Tanzania kuwa nchi ya kipato cha kati kupitia viwanda na maendeleo ya watu. Kwa mfano, katika mwaka wa fedha 2020/2021, Serikali inaendelea kutekeleza miradi inayoongoza katika sekta za nishati, maji na usafirishaji mbali na miradi mingine inayohusu elimu, kilimo, jamii na sekta mbalimbali.

Vilevile, naishukuru Serikali katika kutatua na kukabiliana na changamoto zilizojitokeza katika jamii, hususan katika sekta ya kijamii, kwa kuanzisha Mradi wa TASAF III ulioanza kufanya kazi nchi nzima tarehe 1 Aprili 2020 unaojumuisha Mamlaka za Maeneo ya Miradi 186 Tanzania Bara na Zanzibar. Ni matarajio yangu kuwa, miradi itaboresha upatikanaji wa fursa za mapato na huduma za kijamii na kiuchumi kwa kaya lengwa huku ikiimarisha na kulinda watoto wao ili kufikia lengo kuu la mradi. Pia, ni matarajio yangu kuwa, hili litafikiwa kwa kuwasaidia kwa ufanisi walengwa waweze kupata uhamisho wa fedha wenye tija, kazi za umma na usaidizi wa kimsingi wa maisha kupitia utaratibu bora wa watumishi waliokabidhiwa kutenga na kutoa fedha za mradi.

Mbali na juhudi zinazochukuliwa na Serikali, uchambuzi wangu wa jumla unaonesha kujirudia kwa upungufu yaliyobainishwa katika ripoti zangu za awali kuhusu usimamizi wa miradi ya maendeleo nchini. Changamoto zilizobainishwa, zinatokana na udhibiti wa ndani wa usimamizi wa kifedha, ununuzi wa utendaji wa mradi. Kuna upungufu kadhaa yaliyobainika kupitia ripoti za kiufundi kuhusiana na utekelezaji wa maendeleo ya ujenzi wa miradi ya uchukuzi, maji, nishati, na kilimo nchini. Changamoto kuu pia zilitokea katika usimamizi wa mikataba kama ilivyobainishwa katika miradi mingi ya ujenzi iliyokaguliwa ikiwa ni pamoja na ukaguzi wa shirikishi kuhusiana na uzingatiaji wa sheria na miongozo unaofanywa na ofisi yangu kwa kushirikiana na taasisi za Juu za Ukaguzi za Rwanda na Burundi kuhusu utekelezaji wa Mradi wa Umeme wa Maporomoko Maji ya Mto Rusumo (RRFHP).

Ni matumaini yangu kwamba, ripoti hii itatumika kama mchango katika kutekeleza ipasavyo Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano (FYDP III) - 2021/22-2025/26

Mbali na jitihada zinazochukuliwa na Serikali, uchambuzi wangu wa jumla unaonesha kujirudia kwa kasoro zilizobainishwa katika ripoti zangu za awali kuhusu usimamizi wa Miradi ya Maendeleo nchini. Changamoto kuu zilizobainishwa, zinatokana na udhibiti wa ndani wa usimamizi wa fedha, ununuzi, na utendaji wa mradi. Zipo dosari mbalimbali zilizobainika kupitia taarifa za kitaalamu kuhusiana na utekelezaji wa miradi ya maendeleo katika sekta za usafiri, maji, nishati na kilimo nchini. Changamoto kubwa pia zilitokea katika usimamizi wa mikataba kama ilivyobainishwa katika miradi mingi ya ujenzi iliyokaguliwa, ikiwa ni pamoja na ukaguzi wa pamoja wa uzingatiaji sheria uliofanywa na Ofisi yangu kwa kushirikiana na Taasisi za Ukaguzi za Juu za Rwanda na Burundi kuhusu utekelezaji wa Mradi wa Umeme wa Maji wa Rusumo Falls (RRFHP). Ni matumaini yangu kuwa, taarifa hii itatumika kama mchango katika kutekeleza kwa ufanisi Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano awamu ya tatu (FYDP III) - 2021/22-2025/26.

15.2 Hitimisho Maalumu

15.2.1 Utendaji wa Kifedha

Hitimisho langu katika usimamizi wa fedha linahusu hali ya maoni yaliyotolewa, utekelezaji wa masuala ya miaka ya nyuma pamoja na masuala yanayohusiana na usimamizi wa fedha.

Uchambuzi wangu unaonesha kuwa, zaidi ya 90% ya Miradi ilipata hati safi kwa miaka mitano mfululizo kuanzia 2016/17 hadi 2020/21. Ni maoni yangu kuwa, mwelekeo huu mzuri utaboresha utaratibu wa kufanya maamuzi miongoni mwa watumiaji wa taarifa za fedha na kuinua imani ya watekeleza miradi mbele ya wadau kwamba fedha zinazokabidhiwa kwa miradi hiyo zinatumiwa kwa malengo yaliyokusudiwa.

Ninasikitishwa na utekelezaji usioridhisha wa mapendekezo ya ukaguzi wa mwaka uliopita, kwani kasi ya utekelezaji bado iko chini ya 50% kwa miaka minne ya fedha mfululizo yaani, 2017/18 hadi 2020/21. Pia, bado nina wasiwasi na kujirudiarudia kwa baadhi ya mapendekezo na matokeo ya ukaguzi ambayo yanamaanisha kwamba hakuna kipaumbele kinachotolewa na watekeleza miradi husika kuchukua hatua zinazohitajika kuboresha hali hiyo. Kuwapo kwa mapendekezo ya ukaguzi ambayo hayajakamilika huwaweka watekeleza miradi husika katika hatari za kifedha na uendeshaji.

Ni maoni yangu kwamba, Maafisa Masuuli wanapaswa kuwa na mikakati itakayopunguza hatari ya kutokea kwa masuala ambayo hayajashughulikiwa mara kwa mara, hasa yale yanayohusiana na usimamizi wa matumizi na kutofuata makubaliano ya Miradi.

Kwa kuzingatia hilo, eneo la usimamizi wa matumizi linapaswa kuangaliwa kwa karibu zaidi, kwani ni muhimu kwa uendeleu wa Miradi ya Maendeleo nchini. Kwa mfano, nimeona kuwa kulikuwa na ucheleweshaji wa kuwalipa wakandarasi kwa muda wa kuanzia siku saba hadi 222 kwa kazi iliyothibitishwa yenye thamani ya Sh. 209,001,359,573.87 ingawa madai yao yaliwasilishwa kwa wakati na wakandarasi husika wa miradi ya usafiri, nishati, elimu na maji. Ucheleweshaji wa kulipa wakandarasi huongeza gharama za ufadhili na kuharibu sifa ya Serikali na, wakati fulani, huweza kusababisha migogoro isiyo ya lazima. Pia, nilibaini malipo ya Sh.

2,600,000,000 yalifanywa kupitia Msaada wa Programu ya Sekta ya Afya kwa vituo vya afya kumi na Halmashauri ya Wilaya moja kuhusiana na shughuli za ukarabati. Hata hivyo, hadi wakati wa ukaguzi (mwezi Oktoba 2021) hapakuwa na ushahidi wowote kuwa vituo lengwa vya afya vilikarabatiwa kama ilivyokusudiwa. Aidha, nilibaini uhamishaji wa fedha za miradi ya mradi wa Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Arusha kwa shughuli zisizotarajiwa zenye thamani ya Sh. 836,991,418.75 chini ya sekta ya maji na kuathiri utekelezaji wa shughuli zilizopangwa za Serikali ya Tanzania. Hii ilichangiwa zaidi na kutokuwapo kwa usimamizi na ufuatiliaji wa kutosha wa fedha zinazohamishwa na Ofisi ya Rais TAMISEMI kwenda kwenye vituo vya afya pamoja na kutokuwa na udhibiti wa kutosha wa usimamizi wa fedha za Mradi wa GoT katika akaunti ya Mtaji.

15.2.2 Usimamizi wa Ununuzi

Kwa maoni yangu, kwa kuzingatia vigezo vilivyowekwa chini ya Sheria za Ununuzi wa mwaka 2011 na Kanuni zake za mwaka 2013 (kama ilivyorekebisha mwaka 2016), kulikuwa na uhakika wa kutosha kwamba Watekeleza miradi kwa ujumla walizingatia matakwa ya Sheria ya Ununuzi na Kanuni zake katika kutekeleza mradi huo. Shughuli katika mwaka wa fedha 2020/21 isipokuwa kasoro maalumu zilizobainishwa katika ukaguzi wangu.

Nilibaini dosari kadhaa za kawaida katika mchakato na taratibu za ununuzi hasa kutokana na kutofuata ipasavyo mahitaji ya sheria za ununuzi. Baadhi ya dosari hizo ni: ununuzi usio wa kiushindani Sh. 1,518,890,530; bidhaa na huduma zilizounuliwa bila kibali cha bodi ya zabuni Sh. 510,108,700; na kupokea bidhaa lakini hazijakaguliwa na kamati ya ukaguzi na ukubalifu wa bidhaa Sh.2,539,287,159.80. Dosari nyingine ni ununuzi wa vifaa vya matibabu bila idhini ya bohari kuu yenye thamani ya Sh. 483,384,516.81; bidhaa zilizopokelewa na kulipiwa lakini hazijawasilishwa; pamoja na kutowasilisha mita 14,000 za maji za nyumbani kwa DAWASA zenye thamani ya Sh. 694,067,500 wakati dhamana ya utendaji kazi chini ya mkataba ilikuwa imekwisha.

Mchanganuo wangu ulihitimisha kuwa upungufu unaohusiana na kutofuata Sheria na Kanuni za Ununuzi miongoni mwa watekeleza miradi ulichangiwa zaidi na utaratibu usiofaa uliotumiwa na Bodi za Zabuni za taasisi husika katika ufuatiliaji wa shughuli za Kitengo cha Usimamizi wa Ununuzi.

Kitengo hiki ni muhimu sana katika kuhakikisha shughuli za Ununuzi zinazohusiana na miradi ya maendeleo zinazingatia matakwa kwa kuishauri ipasavyo Bodi ya Zabuni na Maafisa Masuuli pamoja na kuziongoza ipasavyo idara za watumiaji katika mchakato wa kuanzisha mahitaji yao.

Nina maoni kwamba, kwa vile rasilimali nyingi za Serikali zinatumiwa kwa ununuzi ya bidhaa na huduma, kutofuatwa kwa Sheria na Kanuni za ununuzi, hasa kanuni za ununuzi ya umma, kunakwamisha kwa kiasi kikubwa uwazi na uwajibikaji. Kufanya hivyo siyo tu kwamba kunaleta hatari ya kutopata thamani ya fedha bali pia kunaharibu uaminifu na uwezo wa Serikali katika kupata bidhaa na huduma kwa haki kutoka kwa wagavi na wadau wengine.

15.2.3 Usimamizi wa Mikataba na Utekelezaji wa Miradi

Nimehusisha utekelezaji wa miradi na usimamizi wa mikataba kwa kuwa ni jukumu muhimu katika usimamizi wa miradi, hasa inayohusiana na ujenzi. Nilibaini hitilafu katika kusimamia mawasiliano kati ya wakandarasi na watekeleza miradi ya ujenzi inayohusiana na Sekta ya Nishati, Maji, Usafiri na Kilimo.

Miongoni mwa matokeo muhimu yaliyotokana na ukaguzi huu ni: upungufu wa dhamana za utendaji katika kugharamia utendaji wa kandarasi waaminifu, udhamini wa malipo ya awali ulioisha kabla ya urejeshwaji wa kiasi chote cha malipo yaliyofanyika kushindwa kuhuisha dhamana za miradi kwa ajili ya mikataba ya ujenzi ambayo haijakamilika, mikataba kufanyika bila kuwa na dhamana, pamoja na makosa madogomadogo yaliyoonekana wakati wa ukaguzi (Snags) kutorekebishwa na wakandarasi. Haya yote yalitokana na upungufu katika usimamizi wa miradi kwa ujumla wake.

Pia kulikuwa na masuala mahususi yaliyojitokeza katika kusimamia utekelezaji wa miradi ya maendeleo ambayo yanaweza kuhusishwa na uhaba wa utaratibu wa kusimamia mikataba. Kwa mfano, kulikuwa na malipo ya ziada ya awali kwa Sh. 1,783,340,937.68 kutokana na marekebisho ya Masharti Maalum ya Mkataba wa mradi wa EPforR. Vilevile, nilibaini bidhaa na huduma zilionunuliwa zenye thamani ya Sh. 30,284,100 chini ya Mradi wa Kusaidia Elimu kwa Walimu zilionunuliwa bila ya ushindani

wa bei. Chini ya hali hii si rahisi kwa taasisi nunuzi kupata bei pinzani na kufikia thamani ya fedha bila nukuu kutoka kwa wazabuni watarajiwa.

Kuhusu utekelezaji, ninasikitishwa na utendaji usioridhisha wa Mradi wa pili wa msaada wa maji (WSSP II) kwa ajili ya ujenzi wa mabwawa matatu ya Vikawe, Mbweni na Tegeta A na ujenzi wa njia za usambazaji maji ambazo hadhi ya utekelezaji wake ni nyuma ya muda uliopangwa, yaani kukamilika kwa muda. Mradi ulikuwa takribani 57% huku muda wa kutekeleza mradi tayari ulikuwa umefikia 83% wakati wa kutembelea mradi tarehe 29 Septemba 2021.

15.3 Hitimisho Mahususi Kuhusu Matokeo ya Ukaguzi wa Kiufundi

15.3.1 Usimamizi wa Fedha

Ukaguzi wangu wa sasa wa kiufundi ulibaini udhaifu kadhaa katika usimamizi wa matumizi. Hivyo basi, kwa kuzingatia hilo, eneo la usimamizi wa matumizi linapaswa kuangaliwa kwa karibu zaidi na Watekeleza miradi kwa ajili ya uendeleu wa miradi ya Maendeleo. Kwa mfano, nimeona kuna hatari ya Serikali kulipa tozo za riba ya Sh. 4,883,321,137.39 kwa wakandarasi kutokana na kuchelewa kulipa madai ya wakandarasi kulingana na Hati za Malipo kinyume na mikataba; hivyo, kuhatarisha ukamilishaji wa wakazi zilizokwishapangwa. Hii inajumuisha kuongezeka kwa gharama za miradi pamoja na kupotosha bajeti iliyoidhinishwa ya mradi. Miradi inayohusiana na hoja hii ni: Programu ya Kusaidia Sekta ya Uchukuzi, yenye tozo za riba zilizopitwa na wakati za Sh. 1,395,025,009.50, Mradi wa Uwezesaji Biashara na Uchukuzi Kusini mwa Afrika Sh. 511,718,392.00, na Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es Salaam ;Sh. 89,246,634.09,; Arusha Holili Sh. 2,208,372,096, Mradi wa Uboreshaji wa Usafiri wa Mijini Dar es salaam ,Sh. 349,876,071.04, Mradi wa Kimataifa Rumonge-Gitaza-Kibondo-Kasulu-Manyovu Sh. 329,082,934.76.

15.3.2 Usimamizi wa Ununuzi

Kwa maoni yangu, kulikuwa na uhakika wa kutosha kwamba Watekeleza miradi kwa ujumla walizingatia matakwa ya Sheria ya Ununuzi na Kanuni zake kwa kuzingatia vigezo vilivyowekwa chini ya Sheria ya Ununuzi ya mwaka 2011 na kanuni zake za mwaka 2013.

Masuala ya kawaida yaliyozingatiwa katika ukaguzi wangu wa kitaalamu kuhusiana na mzunguko wa ununuzi ni: kukosekana kwa uhalali wa kuchagua njia moja ya ununuzi, kutoa zabuni kwa mzabuni ambaye hakukidhi mahitaji ya awali, kuongezeka kwa gharama za mkataba kutokana na chaguo baya la mzabuni aliyefanikiwa, na miradi iliyotekelezwa bila kujumuishwa katika Mpango wa Ununuzi wa Mwaka. Mengine ni: kuwaondoa makandarasi na washauri bila vigezo sahihi, pamoja na ununuzi yaliyofanywa nje ya Mpango wa Ununuzi wa Mwaka. Maoni yangu ni kwamba ukosefu wa uhalali wa uteuzi wa aina ya ununuzi wa chanzo kimoja na muda uliofupishwa wa jumla wa zabuni huongeza mashaka juu ya uwazi wa uamuzi wa tuzo ya kandarasi uliofanywa. Pia nina mashaka na muda wa zabuni uliotengwa hautoshi kwa TANROADS na mkandarasi kufanya tathmini ya ukubwa na changamoto ya mradi.

Mchanganuo wangu ulihitimisha kuwa upungufu unaohusiana na kutofuata Sheria na Kanuni za Ununuzi miongoni mwa watekeleza miradi ulichangiwa zaidi na utaratibu usiofaa uliotumiwa na Bodi za Zabuni za taasisi husika katika ufuatiliaji wa shughuli za Kitengo cha Usimamizi wa Ununuzi. Kitengo hiki ni muhimu sana katika kuhakikisha shughuli za ununuzi zinazohusiana na miradi ya maendeleo zinazingatia matakwa kwa kuishauri ipasavyo Bodi ya Zabuni na Maaifisa Masuuli pamoja na kuziongoza ipasavyo idara za watumiaji katika mchakato wa kuanzisha na kuainisha mahitaji yao.

Nina maoni kwamba, kutofuatwa kwa Sheria na Kanuni za Ununuzi, hasa kanuni za ununuzi ya umma, kunazuia uwazi na uwajibikaji. Hii ni kwa sababu siyo tu kwamba kunaleta hatari ya kutopata thamani ya fedha bali kunaharibu imani, uaminifu na uwezo wa Serikali katika kupata vifaa vyake kutoka kwa wasambazaji na wadau wengine kwa usawa.

15.3.3 Usimamizi wa Mikataba na Utendaji wa Mradi

Nilibaini dosari katika usimamizi wa Mikataba pamoja na utendaji katika ukaguzi wa kiufundi uliofanywa. Makosa katika usimamizi wa mikataba yalihusisha wakandarasi na Watekeleza miradi ya ujenzi.

Miongoni mwa dosari zilizobainika ni: kuchelewa kutekeleza ujenzi wa miradi inayopendekezwa, kuanza kwa kazi za kusainiwa kabla ya kusainiwa, ujenzi wa miradi bila kufanya upembuzi yakinifu, na

kutokamilika kwa usanifu wa miradi na kutokidhi usanifu wa miradi. Nyingine ni: kuanza kwa utekelezaji wa miradi, miradi kuanza bila kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira, kuchelewa kukamilika kwa miradi, kuchelewa kumshirikisha mshauri msimamizi, pamoja na dhamana ya utendaji kazi kuisha kabla ya tarehe ya kukamilika kwa mkataba.

Kwa mfano, nilibaini kuwa Dhamana ya Utendaji kazi ya kiasi cha Sh. 42,668,025.01 inahusiana na Ugavi, ufungaji, usanidi na uanzishaji wa Mfumo wa Ufuatiliaji wa Televisheni (CCTV) huko JNIA iliisha tarehe 31 Oktoba 2019 kabla ya mradi kukamilika tarehe 23 Novemba 2019. Vilevile, nilibaini kuwa Dhamana ya Utendaji kazi wa Mkataba unaohusiana na Ujenzi wa uzio wa ndani wa kilomita 13 na lango la magezi kwa Sh. 2,620,233,214 uliisha tarehe 30 Novemba 2020 na haukuhishwa ili kufidia nyongeza ya muda ulioongezwa iliyowekwa tarehe 27 Machi 2021. Ni maoni yangu kwamba, TAA inaweza kuwa katika hatari ya kupoteza ikiwa mikataba haitatekelezwa ipasavyo, na hatari ya kupoteza rasilimali kwa ajili ya miradi inayoendelea endapo mkandarasi atashindwa kutekeleza kazi alizopewa.

Pia nilibaini kuwa mradi wa ukarabati na uboreshaji wa Kiwanja cha Ndege cha Shinyanga kwa gharama ya Sh. 49,179,439,663.66 bado haujaanza kwa ucheleweshaji mkubwa wa zaidi ya miezi 48 tangu tarehe ya kusainiwa kwa mkataba. Aidha, niliona kuwa mkandarasi alianza kazi tarehe 15 Juni 2020, ikiwa ni zaidi ya wiki mbili kabla ya kusainiwa kwa mkataba. Ni maoni yangu kuwa, kuanza kazi kabla ya kusainiwa kwa mkataba ni ukiukwaji mkubwa wa kanuni za ununuzi na huongeza hatari ya hasara inapotokea migogoro kati ya mkandarasi na mwajiri.

Zaidi ya hayo, nilibaini kuwa mradi chini ya Wizara ya Kilimo na NIRC wa skimu za umwagiliaji nchini ulitekelezwa bila kufanya utafiti wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira kutokana na ufinyu wa bajeti kutokana na kwamba hakukuwa na utambuzi wa mapema wa njia mbadala ya kutatua tatizo la mazingira. Athari zilizobainika za kutotilia mkazo Tathmini ya Athari za Kijamii kwa Mazingira katika miradi hii ni pamoja na uanzishaji wa migogoro katika jamii, ukosefu wa uendeleo wa mradi na uharibifu wa ikolojia asilia usioweza kurekebisha. Miradi yote ilipitia mabadiliko ya gharama na wakati wa masuala ambayo yangeweza kutambuliwa kutokana na Tathmini ya Athari kwa Mazingira.

Aidha, niliona ubovu wa usanifu katika makutano ya Mkwajuni na Mto Msimbazi kwa ajili ya Ujenzi wa Miundombinu ya Kudhibiti Mafuriko na Mifereji ya Maji chini ya Mradi wa Maendeleo ya Jiji la Dar es salaam. Pia, usanifu wa miundo ya Ujenzi wa Daraja Jipya la Wami na Barabara ya Soko la Njombe hadi Kiwango cha Lami haukukidhi matakwa yote ya falsafa ya usanifu muhimu kwa Uthabiti wa Daraja. Vilevile, utekelezaji wa miradi ya usanifu wa barabara haukufanyika kwa ufanisi na haukuzingatia Mpango mkuu wa Jiji chini ya Miradi ya Barabara katika Jiji la Dodoma. Pia, nilibaini Wizara ya Kilimo ililipa Sh. 835,433,858 kwa mshauri elekezi wa mradi wa upanuzi na uzalishaji wa mpunga (ERPP). Hata hivyo, usanifu wa miradi hiyo haukukamilika. Hii ilichangiwa zaidi na uwezo mdogo wa washauri elekezi katika kusimamia kazi kwa sababu ya kutozingatia vyema uwezo wa mshauri wa Wizara.

Kuhusu hali halisi ya utekelezaji, nina wasiwasi na utendaji usioridhisha wa miradi hii.

Mbali na masuala ya kawaida, pia kulikuwa na masuala mahsusi yaliyojitokeza katika kusimamia utekelezaji wa miradi ya maendeleo ambayo yanaweza kuhusishwa na kutokuwapo kwa utaratibu wa kutosha wa kusimamia mikataba. Kwa mfano, kulikuwa na malipo mara mbili kwa mshauri mwelekezi kiasi cha Sh. 53,750,000 kulipwa wakati akisimamia ujenzi wa skimu za umwagiliaji za Kilangali na Msolwa Ujamaa. Kadhalika, malipo ya ziada yalilipwa kwa mshauri elekezi Sh. 49,154,727.06 bila uhalali ambaye alihusika katika upembuzi yakinifu, Tathmini ya Athari za Kijamii kwa Mazingira, usanifu wa kina wa uhandisi na utayarishaji wa nyaraka za zabuni chini ya Ujenzi wa mradi wa Daraja la Kigongo - Busisi.

SURA YA KUMI NA SITA

MAPENDEKEZO

16.0 Utangulizi

Mapendekezo katika sura hii yanatokana na hitimisho la Sura ya 15. Inatoa mapendekezo kwa Katibu Mkuu Kiongozi kutokana na mahitimisho yaliyotolewa kuhusiana na nini kifanyike ili kukabiliana na udhaifu uliobainika na uboreshaji wa utendaji wa miradi ya maendeleo nchini.

Kwa kuzingatia hilo, mapendekezo yangu yameundwa ili kushughulikia upungufu ambao kwa ujumla unaathiri miradi ya maendeleo katika sekta zote.

16.1 Mapendekezo ya Jumla

Katibu Mkuu Kiongozi anashauriwa:

Kuanzisha ofisi ya Uratibu wa Miradi ya Serikali ili kusaidia na kusimamia utekelezaji wa miradi yote ya maendeleo nchini.

Kubuni viashiria muhimu vitakavyotumika kufuatilia utendaji wa miradi katika maeneo muhimu ikiwa ni pamoja na usimamizi wa fedha, utekelezaji wa mapendekezo ya mwaka uliopita na mengineyo na kuchukua hatua kwa Watekeleza miradi ambao wanatekeleza chini ya kiwango.

Kutengeneza mfumo wa kielektroniki utakaosaidia watekeleza miradi katika kusimamia miradi ya ujenzi kwa ufanisi.

Kuandaa na kusimamia utekelezaji wa mpango kazi mahususi utakaoshughulikia dosari zote zilizojitokeza katika utekelezaji wa miradi ambayo ni: Ujenzi wa Viwanja vya Ndege, Ujenzi wa Daraja Mpya la wami na uboreshaji wa Barabara ya Njombe-Ndulamo-Market (Km 107.4) hadi kiwango cha lami, Ujenzi wa Mradi wa Miundombinu ya Udhibiti wa Mafuriko na Mifereji ya maji chini ya Mradi wa Uendelezaji wa Jiji la Dar es salaam, Ujenzi wa Miradi ya Barabara

katika Jiji la Dodoma, Ujenzi wa Hospitali za Rufaa za Mikoa na Kanda, Ujenzi wa Daraja la Kigongo - Busisi, Mradi wa Umeme wa Maporomoko ya maji ya mto Rusumo, na Ujenzi wa Huduma ya Maji na Skimu za Umwagiliaji.

Kuanzisha mfumo wa udhibiti ambao utahakikisha kuwa miradi yote ya ujenzi inafanyiwa Tathmini ya Athari kwa Mazingira na hati husika zinapatikana.

Kupata vyanzo vya kutosha vya fedha ili kulipa kwa wakati ahadi zilizosalia zinazodaiwa na wakandarasi katika utekelezaji wa miradi husika yenye madai ya wakandarasi ambao hawajalipwa ili kuepusha migogoro na malipo ya riba siku zijazo.

Kuweka utaratibu madhubuti utakaohakikisha miradi ya maendeleo inatengewa rasilimali fedha za kutosha; fedha zitumike kwa wakati kutekeleza shughuli zilizopangwa na miradi ambayo haijakamilika kukamilishwa.

ORODHA YA VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. I: Hali halisi ya ujenzi wa majengo ya Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi (VETA)

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Mbeya	Jengo la utawala	Kazi za uwekaji dari (ceiling board), uwekaji wa tofali na madirisha (rouvers), fremu, kupaka rangi, madirisha ya chuma, kazi ya vigage, shimo la maji taka, madirisha ya aluminiyam
	Karakana ya uhazili na chumba cha kompyuta	Kazi za dari (ceiling), uwekaji wa tofali na madirisha (rouvers), fremu, kupaka rangi, madirisha ya chuma, madirisha ya aluminiyam
	Ujenzi wa karakana na ushonaji	Kupaka rangi, fremu, madirisha ya aluminiyam
	Ujenzi wa karakana ya umeme, ujenzi na uwekaji wa tofali	Fremu, kupaka rangi, madirisha ya chuma, kazi terazo, madirisha ya aluminiyam
	Ujenzi wa karakana ya mitambo na vifaa vya magari, kuchomea na uundaji na utengenezaji wa chuma	Kazi za dari (ceiling), blocks and rouver, fremu, kupaka rangi, madirisha ya chuma, kazi za terazo, madirisha ya aluminiyam
	Madarasa	Kazi za dari (ceiling), milango, madirisha ya chuma, madirisha ya aluminiyam
	Ujenzi wa choo cha wafanyakazi	Fremu, milango, kupiga rangi, madirisha ya chuma
	Ujenzi wa choo cha wanafunzi	Fremu, kupaka rangi, madirisha ya chuma
	Ujenzi wa nyumba ya mlinzi	Kazi za ujenzi wa dari (ceiling), fremu, kupaka rangi, madirisha ya chuma, kazi ya uwekaji wa marumaru, madirisha ya aluminiyam
	Karakana ya umeme	Kazi za ujenzi wa dari (ceiling), kupaua, fremu, milango, kupaka rangi, madirisha ya chuma
	Hosteli ya wasichana	uwekaji wa tofali na madirisha (rouvers), kupaua, kupaka rangi, madirisha ya chuma, shimo la maji taka, tangi la kuhifadha maji taka, madirisha ya aluminiyam
	Hosteli ya wavulana	Kazi za ujenzi wa dari (ceiling), uwekaji wa tofali na madirisha (rouvers), kupaua, kupaka rangi, madirisha ya chuma, kazi ya uwekaji wa marumaru, shimo la maji taka, Tangi la maji taka, madirisha ya aluminiyam
	Jiko na bwalo la chakula	Kazi za ujenzi wa dari (ceiling), kupaka rangi, madirisha ya chuma,

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
		kazi ya kuweka marumaru, shimo la maji taka, tangi la maji taka, kazi za uwekaji terazo
	Nyumba ya mkuu wa chuo	Kazi za ujenzi wa dari (ceiling), milango, kupaka rangi, kazi za uwekaji wa marumaru, madirisha ya aluminiam
	Ofisi ya walimu/wakufunzi iliyojitenga	Kazi za ujenzi wa dari (ceiling), kupaka rangi, madirisha ya chuma, kazi ya uwekaji wa marumaru, shimo la maji taka, tangi la maji taka, madirisha ya aluminiam
	Njia ya huduma ya umeme	Kazi inaendelea
	Matangi ya kuhifadha maji na usambazaji	Kazi inaendelea
	Karakana ya umeme	Milango, kupaka rangi, madirisha ya chuma
	Njia kuu ya kuunganisha maji	Kazi inaendelea
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Mpanda	Nyumba ya mtumishi	Miundo mbinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha ya aluminiam, uwekaji wa marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na uwekaji wa mapambo, uwekaji wa vifaa vya umeme, uwekaji wa bomba za maji taka na maji safi
	Nyumba ya watumishi	Miundo mbinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha ya aluminiam, uwekaji wa marumaru, kutayarisha kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na uwekaji wa mapambo, uwekaji wa vifaa vya umeme, uwekaji wa bomba za maji taka na maji safi
	Hosteli ya wasichana	Miundo mbinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, Aluminium Windows, Tiles, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na uwekaji wa mapambo, uwekaji wa vifaa vya umeme, uwekaji wa vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi
	Hosteli ya wavulana	Miundo mbinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha ya aluminiam, uwekaji wa marumaru, kutayarisha kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na uwekaji wa mapambo, kuweka vifaa

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
		vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Bwalo na jiko	Miundo mbinu ya kukinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Darasa	Miundo mbinu ya kukinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Karakana ya Uashi na uwekaji wa tofali	Miundo mbinu ya kukinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Ujenzi wa chumba cha kompyuta na karakana ya uhazili	Miundo mbinu ya kukinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Ujenzi wa chumba cha ushonaji na teknolojia ya mavazi	Miundo mbinu ya kukinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
	Karakana ya kuchomea na utengenezaji na uundaji wa chuma	Miundo mbinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Ujenzi wa choo	Miundo mbinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Bohari	Miundo mbinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Nyumba ya kuzalisha nguvu za umeme	Miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, Aluminium Windows, Tiles, k, kupaka rangi, kuingiza umeme, mapangaboi
	Chumba ya mlinzi	Miundombinu ya kuinga maji kwenye paa, kuweka dari, milango, madirisha ya aluminium, marumaru, kuandaa ukuta kwa ajili ya kupaka rangi, kupaka rangi, kuingiza umeme, mapangaboi
	Jengo la utawala	Miundo mbinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa dari (gypsum board), milango, madirisha la aluminiyam, kuweka marumaru, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapamba, kuweka vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Tabora	Maabara ya kompyuta	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Karakana ya ushonaji	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Karakana ya shughuli za umeme	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Karakana ya ufundi wa magari	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Jengo la Darasa	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Vyoo vya shimo vya wanafunzi	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Choo cha shimo cha wanafunzi -1	Hatua ya umaliziaji
	Choo cha shimo cha wanafunzi -2	Hatua ya umaliziaji
	Nyumba ya mlinzi	Hatua ya umaliziaji
	Nyumba ya nguvu za umeme	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Hosteli ya wasichana	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Hosteli ya wavulana	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Jiko	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Nyumba ya mkuu wa chuo	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Nyumba ya mtumishi	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Bohari	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Shinyanga	Jengo la utawala	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Mahabara ya Kompyuta	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Karakana ya kazi za ushonaji	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Karakana ya kazi za umeme	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Karakana ya magari	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Madarasa	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Vyoo vya shimo vya walimu	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Vyoo vya shimo vya wanafunzi - 1	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Vyoo vya shimo vya wanafunzi - 2	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Nyumba ya mlinzi	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Nyumba ya nguvu za umeme	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
	Hosteli ya wasichana	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Hosteli wa wavulana	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Jiko	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Nyumba ya mkuu wa chuo	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Nyumba wa watumishi	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Bohari	Kupiga lipu, madirisha, milango, madirisha ya chuma
	Nyumba ya mashine ya kuchochea na kupooza umeme	-
	Shimo la maji taka	Mfuniko wa juu
	Shimo la maji taka la nyumba ya mkuu wa chuo	Mfuniko wa juu
	Shimo la maji taka la bwalo na jiko	Mfuniko wa juu
	Tangi la maji taka hosteli ya wavulana	Mfuniko wa juu
	Tangi la maji taka kwenye vyoo vya nyumba ya watumishi	Mfuniko wa juu
	Shimo la maji taka choo cha watumishi	Mfuniko wa juu
	Shimo la maji taka hosteli wa wasichana	Mfuniko wa juu
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Rufiji	Nyumba ya mkuu wa chuo	Kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, uwekaji wa viyoyozi na mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi na kuweka vifaa vya usafi
	Jengo la utawala	Kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, uwekaji wa viyoyozi na mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi na kuweka vifaa vya usafi
	Darasa	Kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi na kuweka vifaa vya usafi
	Jiko na bwalo	Kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi na kuweka vifaa vya usafi
	Chumba cha kompyuta na karakana ya uhazili	Kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi na kuweka vifaa vya usafi
	Karakana na kazi za ushonaji	Kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na mtandao, kuweka

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezw
		vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi na kuweka vifaa vya usafi
	Karakana ya kazi za ujenzi ufungaji/uwekaji wa umeme	Kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi na kuweka vifaa vya usafi
	Karakana ya ufundi wa mitambo na vifaa ya magari	<ul style="list-style-type: none"> • Umaliziaji wa kupiga lipu • Kupaka rangi na kuweka mapambo • Kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa kwa ajili ya mtandao • Kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka pamoja na vifaa vya usafi
	Bweni la wavulana	Kazi za ujenzi wa dari (blundering), kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa kwa ajili ya mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka pamoja na vifaa vya usafi
	Bweni la wasichana	Kazi za ujenzi wa dari (blundering), kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa kwa ajili ya mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka pamoja na vifaa vya usafi
	Nyumba iliyojitenga (Semi-detached House)	Kazi za ujenzi wa dari (blundering), kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa kwa ajili ya mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka pamoja na vifaa vya usafi
	Bohari	Kumalizia kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa vya mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na vifaa vya usafi
	Nyumba ya nguvu za umeme	Kumalizia kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa vya mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na vifaa vya usafi
	Vyoo vya wanafunzi (2)	Kumalizia kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa vya mtandao, kuweka vifaa vya bomba

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
		vya maji safi na maji taka na vifaa vya usafi
	Choo cha watumishi	Kumalizia kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa vya mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na vifaa vya usafi
	Nyumba ya mlinzi	Kumalizia kupiga lipu, kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka vifaa vya umeme, kuweka viyoyozi na vifaa vya mtandao, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka na vifaa vya usafi
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Mtwara	Chumba cha kompyuta	Umaliziaji wa sakafu, uwekaji wa vifaa vya umeme, kupaka rangi, madirisha na milango ya chuma
	Karakana ya usanifu, ushonaji na teknolojia ya mavazi	Umaliziaji wa sakafu, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), milango na madirisha, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, kupaka rangi, milango na madirisha ya chuma
	Karakana na ujenzi	Umaliziaji wa sakafu, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), milango na madirisha, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, kupaka rangi, milango na madirisha ya chuma
	Karakana ya ufundi wa magari	Umaliziaji wa sakafu, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), milango na madirisha, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, kupaka rangi, milango na madirisha ya chuma
	Bweni la wasichana	Umaliziaji wa sakafu, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), milango na madirisha, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, kupaka rangi, milango na madirisha ya chuma
	Bweni la wavulana	Umaliziaji wa sakafu, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), milango na madirisha, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, kupaka rangi, milango na madirisha ya chuma
	Madarasa	Umaliziaji wa kazi za sakafu, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), milango na madirisha, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na kupaka rangi
	Bwalo la chakula	Umaliziaji wa kazi za sakafu, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), milango na madirisha, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
		kupaka rangi, mfumo wa uwekaji wa bomba za maji safi na maji taka
	Nyumba wa mkuu wa chuo	Umaliziaji wa kazi za sakafu, madirisha na milango, madirisha na milango ya chuma, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), mfumo wa uwekaji wa bomba za maji safi na maji taka na kupaka rangi,
	Jengo la utawala	Umaliziaji wa kazi za sakafu, madirisha na milango, madirisha na milango ya chuma, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), mfumo wa uwekaji wa bomba za maji safi na maji taka na kupaka rangi,
	Nyumba iliyojitenga (Semi Detached House)	Umaliziaji wa kazi za sakafu, umaliziaji wa kazi za dari (ceiling), milango na madirisha, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, kupaka rangi, milango na madirisha ya chuma, mfumo wa uwekaji wa bomba za maji safi na maji taka
	Bohari	Umaliziaji wa sakafu, madirisha na milango, madirisha na milango ya chuma, kumalizia kazi za dari, mfumo wa kuweka bomba za maji safi na maji taka, uwekaji wa vifaa vya umeme na kupaka rangi
	Vyoo vya watumishi	Umaliziaji wa sakafu, madirisha na milango, madirisha na milango ya chuma, kumalizia kazi za dari, mfumo wa kuweka bomba za maji safi na maji taka, uwekaji wa vifaa vya umeme na kupaka rangi
	Choo cha wasichana	Umaliziaji wa sakafu, madirisha na milango, madirisha na milango ya chuma, kumalizia kazi za dari, mfumo wa kuweka bomba za maji safi na maji taka, uwekaji wa vifaa vya umeme na kupaka rangi
	Choo cha wasichana	Umaliziaji wa sakafu, madirisha na milango, madirisha na milango ya chuma, kumalizia kazi za dari, mfumo wa kuweka bomba za maji safi na maji taka, uwekaji wa vifaa vya umeme na kupaka rangi
	Nyumba ya nguvu za umeme	Umaliziaji wa sakafu, madirisha na milango, madirisha na milango ya chuma, kumalizia kazi za dari, mfumo wa kuweka bomba za maji safi na maji

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
		taka, uwekaji wa vifaa vya umeme na kupaka rangi
	Nyumba ya mlinzi	Umaliziaji wa sakafu, madirisha na milango, madirisha na milango ya chuma, kumalizia kazi za dari, mfumo wa kuweka bomba za maji safi na maji taka, uwekaji wa vifaa vya umeme na kupaka rangi
Kituo cha Mafunzo ya Ufundi Stadi (DVTC) - Mikumi	Jengo la utawala	Kutayarisha kuta kwa ajili ya kupaka rangi (Skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, window grills and painting
	Ujenzi wa madarasa	Kutayarisha kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Karakana ya uashi	Uwekaji wa dari (Gypsum), kutayarisha kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Karakana na magari	Kupiga lipu, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Mahabara ya kompyuta na nyumba ya katibu muhtasi	Sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Usanifu, ushonaji na teknolojia ya mavazi	Uwekaji wa dari (Gypsum), kutayarisha kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Vyoo vya watumishi	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (Skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Vyoo vya wanawake	Uwekaji wa dari (Gypsum), kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (Skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Vyoo vya wanaume	Uwekaji wa dari (Gypsum), kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (Skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Hosteli ya wasichana	Uwekaji wa dari (Gypsum), kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (Skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
	Hosteli ya wavulana	Kupiga lipu, Uwekaji wa dari (Gypsum), kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Jiko na bwalo	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Nyumba za mkuu wa chuo	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Nyumba iliyojitenga	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Nyumba ya mashine ya kupooza na kuchochea umeme pamoja ya nguvu za umeme	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Nyumba ya mlinzi	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
	Bohari	Uwekaji wa dari (Gypsum), kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), sakafu, marumaru, fremu za milango, madirisha ya chuma na kupaka rangi
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Ulyankulu	Jengo la utawala	Awamu wa pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji wa ujenzi, milango ya aluminiam, madirisha, madirisha na milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, uwekaji wa mbao kwenye dari (blundering and ceiling)
	Madarasa	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na bomba, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam, madirisha ya chuma, uwekaji wa marumaru kwenye sakafu, kazi za dari (blundering ceiling)
	Bwalo na jiko	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
	Hosteli ya wasichana	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Hosteli ya wavulana	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Hosteli ya watumishi	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Nyumba ya mkuu wa chuo	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Nyumba za nguvu za umeme	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Usanifu, ushonaji na teknolojia ya mavazi	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Karakana ya kompyuta	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiam,

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
		madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Karakana ya ujenzi na ile ya shughuli za umeme	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiyam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Karakana ya magari	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiyam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Stoo	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiyam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Vyoo vya watumishi	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiyam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Choo cha wavulana	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiyam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)
	Choo cha wasichana	Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme na vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka, kazi za umaliziaji, milango ya aluminiyam, madirisha, milango ya chuma, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za ujenzi wa dari (ceiling and blundering)

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
Kituo cha Mafunzo ya Ufundi Stadi (DVTC) - Buhingwe	Nyumba ya mlinzi	Kupiga lipu, kazi za umaliziaji wa ujenzi na kuweka mapambo Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme
	Madarasa	Kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Ujenzi wa vyoo vitatu	Kuweka madirisha ya chuma na ya aluminiyam, fremu za milango na milango
	Bweni la wasichana	Kuweka marumaru kwenye sakafu
	Bweni la wavulana	Uwekaji wa dari (Gypsum board)
	Jengo la utawala	Awamu ya kwanza na ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme
		Kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
		Kuweka madirisha ya chuma na ya aluminiyam, milango na fremu zake, kuweka marumaru kwenye sakafu, uwekaji wa dari (gypsum board)
	Karakana ya uashi na umeme	Kupiga lipu, kazi za umaliziaji wa ujenzi na uwekaji wa mapambo
		Kazi ya uwekaji umeme awamu ya pili
	Stoo	Kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
	Maabara ya kompyuta na ile ya katibu muhtasi	Kuweka madirisha ya chuma na ya aluminiyam, milango na fremu zake
	Jiko na bwalo	Kuweka tarazo
	Karakana ya ufundi wa magari na karakana ya ufundi wa kuchomelea	Kupiga lipu, kazi za umaliziaji na kuweka mapambo, awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme
		Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, uwekaji wa dari (gypsum board) kwenye madarasa mawili ya nadharia, kuweka madirisha ya chuma na aluminiyam, kuweka fremu na milango, kuweka sakafu terazo
	Karakana ya usanifu wa ushonaji na jengo la teknolojia ya mavazi	Kupiga lipu, kazi za umaliziaji na kuweka mapambo
		Awamu ya pili ya uwekaji wa vifaa vya umeme, uwekaji wa dari (Gypsum boards), kuweka madirisha ya chuma na ya aluminiyam, fremu na milango, kuweka sakafu terazo
	Nyumba ya mkuu wa chuo	Kupiga lipu, kazi za umaliziaji na uwekaji wa mapambo
		Awamu ya pili ya uwekaji vifaa vya umeme, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka, kuweka madirisha ya aluminiyam na ya chuma, fremu na milango, kuweka marumaru kwenye sakafu, uwekaji wa dari (Gypsum boards)

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezwa
	Nyumba ya mtumishi 2:1	Mfumo wa maji taka
	Nyumba ya nguvu za umeme	Kupiga lipu na kazi za umalizaaji
		Kuweka vifaa vya umeme, kuweka mlango wa kuingia na kutoka, kuweka sakafu terazo
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Longido	Karakana nne, madarasa mawili, jiko na bwalo, nyumba ya mkuu wa chuo, nyumba iliyotengwa na mabweni mawili, Ujenzi wa vyoo vitatu, Nyumba ya nguvu za umeme, Nyumba ya mlinzi na stoo	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapambo, kuweka marumaru kwenye sakafu, kazi za fremu na milango, kuweka madirisha ya aluminiam, umalizaaji wa kazi za nje na barabara, uzio na milango ya kuingilia na kutoka (gates) na kuweka umeme kutoka kwenye nyumba ya nguvu za umeme hadi kwenye majengo
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Monduli	Karakana nne, madarasa mawili, jiko na bwalo, nyumba ya mkuu wa chuo, nyumba iliyotengwa na mabweni mawili, Ujenzi wa vyoo vitatu, Nyumba ya nguvu za umeme, Nyumba ya mlinzi na stoo	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapambo, umalizaaji wa kazi za sakafu (kuweka terazo na marumaru), fremu na milango, madirisha ya aluminiam, awamu ya pili uwekaji wa bomba za maji safi na maji taka, kuweka vifaa vya umeme awamu ya pili, kumaliza kazi za nje ya majengo na kutengeneza njia za nje, kuchimba maji na kuyasambaza, uzio na mlango wa kutoka na kuingia (gate) na kuweka umeme kutoka kwenye nyumba ya nguvu za umeme hadi kwenye majengo
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Manyara	Karakana nne, madarasa mawili, jiko na bwalo, nyumba ya mkuu wa chuo, nyumba iliyotengwa na mabweni mawili, Vyoo vitatu, Nyumba ya nguvu za umeme, Nyumba ya mlinzi na stoo	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi na kuweka mapambo, umalizaaji wa kazi za sakafu (kuweka terazo na marumaru), fremu na milango, madirisha ya aluminiam, kuweka vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka awamu ya pili, kuweka vifaa vya umeme awamu ya pili, kumaliza kazi za nje ya jengo na kutengeneza njia, kuchimba maji na kuyasambaza, uzio na mlango ya kuingia na kutoka (gates) na kuweka umeme kutoka nyumba yenye chanzo cha umeme hadi kwenye majengo
Shinyanga - Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - (Kishapu)	Jengo la utawala	Kupiga lipu
	Karakana ya ufundi wa umeme na teknolojia ya habari na mawasiliano	Kupiga lipu
	Karakana na kuchomelea na uwekaji wa bomba za maji safi na maji taka	Kupiga lipu

Mtekelezaji	Jengo	Kazi ambazo hazijatelelezw
	Karakana ya mitambo ya magari na uashi	Kupiga lipu na kazi za uwekaji wa dari (Blundering)
	Vyoo	Kupiga lipu
	Bweni la wasichana	Kupiga lipu
	Bweni la wavulana	Kupiga lipu
	Nyumba ya mkuu wa chuo	Kupiga lipu na kuweka dari (Blundering)
	Nyumba ya nguvu za umeme	Kupiga lipu
	Nyumba ya mlinzi	Kupiga lipu
	Stoo	Kupiga lipu
	Bwalo	Kupiga lipu na kazi za uwekaji wa dari (Blundering)
	Madarasa	Kupiga lipu na kazi za uwekaji wa dari (Blundering)
	Nyumba ya mtumishi	Kupiga lipu na kazi za uwekaji wa dari (Blundering)
	Choo cha watumishi	Kupiga lipu
Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi - Ruangwa	Bwalo na jiko	Kutowekwa kwa milango na madirisha Kazi ya uwekaji wa tarazo hazijakamilika
		Kazi za uwekaji wa bomba za maji taka (PVC works) na kazi za miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters works)
	Jengo la utawala	Kazi za miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	Madarasa mawili	Kazi za miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	Karakana ya ushonaji	Kazi za miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	Karakana ya uashi	Kazi za miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	MVM Workshop	Kazi za miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	Karakana ya ufundi wa umeme	Kazi za miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	Vyoo	Kazi za miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)

Chanzo: Ziara eneo la ujenzi na ripoti za maendeleo ya ujenzi

Kiambatisho Na. II: Hali halisi ya ujenzi wa Vyuo vya Maendeleo ya Jamii (FDC) na taasisi nyingine

Mtekelezaji	Jengo	Kazi za mradi ambazo hazijakamilika
Chuo cha maendeleo ya jamii Mto wa Mbu	Madarasa mawili	Mfunzo ya vitendo yanaendelea. Kwa sababu ya idadi ndogo ya hoteli na kampuni za kitalii zilizopo mto wa mbu kwa sasa (kutokana na UVIKO 19) washiriki wetu wanahudhuria mafunzo kwa vitendo kwa makundi
Chuo cha maendeleo ya jamii Musoma	Bweni la wasichana	Hatua ya umaliziaji
	Jiko	Hatua ya umaliziaji
	Jengo la utawala	Hatua ya umaliziaji
	Karakana ya ufundi wa umeme na ushonaji	Hatua ya umaliziaji
	Karakana ya ufundi wa magari na uashi	Hatua ya umaliziaji
	Madarasa	Hatua ya umaliziaji
	Vyoo vya nje	Hatua ya umaliziaji
	Kichomea taka	Hatua ya umaliziaji
	Jengo la teknolojia ya habari na mawasiliano na ofisi za wakufunzi (kutumika kama ofisi ya teknolojia ya habari na mawasiliano na maktaba)	Hatua ya umaliziaji
	Jengo la I la madarasa	Hatua ya umaliziaji
	Jengo la II la madarasa lenye chumba cha wagonjwa	Hatua ya umaliziaji
	Bwalo	Hatua ya umaliziaji
	Bweni la wavulana I	Hatua ya umaliziaji
	Bweni la wavulana II	Hatua ya umaliziaji
	Vyoo kwa ajili ya mabweni ya wavulana	Hatua ya umaliziaji
	Nyumba ya nguvu za umeme	Hatua ya umaliziaji
Chuo cha maendeleo ya jamii Bigwa	Bweni la wasichana	Sehemu ya kuingiza na kutoa hewa milangoni
	Bwalo na jiko	Kupaka rangi, kuweka milango 11, kuweka marumaru kwenye sakafu, kuweka madirisha ya aluminiam 22, miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters), uwekaji wa bomba za maji taka uwekaji wa dari (ceiling), kuweka terazo jikoni, kutayarisha kuta kwa ajili ya kupaka rangi kwa baadhi ya maeneo (skimming)
	Jengo la utawala	miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	Maktaba na teknolojia ya habari na mawasiliano	Kuweka milango, kuweka madirisha, miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	Mabweni ya wavulana	Kuweka milango kwenye vyoo, miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters)
	Mabweni ya wavulana	Kupaka rangi, kuweka milango na madirisha, kuweka viage kwenye

Mtekelezaji	Jengo	Kazi za mradi ambazo hazijakamilika
		sakafu, miundombinu ya kuingia maji kwenye paa (gutters)
	Karakana ya ufundi seremala na kuchomelea	Kuweka milango, miundombinu ya kuingia maji kwenye paa (gutters), ujenzi wa miundombinu ya kuingia kwenye jengo (two ramps)
	Majengo ya uzalishaji wa chakula	Miundombinu ya kuingia maji kwenye paa (gutters), kuweka madirisha
	Karakana ya ufundi wa magari	Kupaka rangi, kuweka milango, kuweka madirisha, kumalizia kazi za uwekaji wa sakafu
	Madarasa mawili yenye ofisi mbili	Kubadilisha mabati, kupiga lipu kwenye kuta za nje za jengo, kuweka upya sakafu na kupiga rangi, kumimina upya zege lenye unene wa milimita 600 kuzunguka jengo, kubadili milango mine and uwekaji upya wa dari (ceiling)
Chuo cha maendeleo jamii Singida	Mahabara ya kompyuta na karakana ya ufundi wa umeme	Hakuna
	Jengo la masuala ya kijamii	Kuweka vifaa vya umeme
		Kuweka mifereji ya kutolea maji (gutter)
	Mabweni ya wasichana	Kuweka vifaa vya umeme, Kuweka mifereji ya kutolea maji (gutter)
	Vyoo	Kuweka vyoo kwa ajili ya haja ndogo, kuweka vyoo vya watu wenye mahitaji maalum
	Bwalo	Kuweka milango midogo kwenye madirisha, kuweka fremu na milango, kupaka rangi, kuweka fisha bodi, miundombinu ya kuingia maji kwenye paa (gutters) na kuweka marumaru kwenye sakafu
	Jiko	Kuweka fremu na madirisha yake, kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi, kuweka vifaa vya umeme na kuweka vifaa vya bomba vya maji taka na maji safi
	Vyoo	Kuweka vifaa vya umeme na vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka
Chuo cha maendeleo jamii Nzega	Madarasa matatu	Kuweka vioo kwenye madirisha na vifaa vya umeme
	Ujenzi wa bweni la azimo (Upanuzi)	Kuweka vioo kwenye madirisha na vifaa vya umeme
	Bweni la wasichana	Kuweka vioo kwenye madirisha na vifaa vya umeme
	Vyoo	Kuweka vioo kwenye madirisha na vifaa vya umeme
	Karakana ya kuchomelea na kuweka vifaa vya bomba kwa maji safi na maji taka	Kuweka vioo kwenye madirisha na vifaa vya umeme

Mtekelezaji	Jengo	Kazi za mradi ambazo hazijakamilika
	Karakana ya teknolojia ya habari na mawasiliano na ushonaji	Kupiga lipu na kumaliza kazi za ujenzi zilizobaki
Chuo cha maendeleo ya jamii Nzovwe	Jengo la utawala	Kazi za kuweka dari (blundering)
	Madarasa matatu	Kazi za kuweka dari (blundering)
	Karakana ya kazi za umeme na ushonaji	Hatua inayofuata ni ya ujenzi wa dari (blundering)
	Karakana ya uashi na ufundi wa magari	Kupaua
	Carpentry and Agro-Mech Workshop	Kupaua
	Bwalo na jiko	Kumwaga zege
	Bweni la wasichana	Kumwaga zege
	Nyumba ya mkuu wa chuo	Kazi ya dari (Blundering)
	Nyumba ya mtumishi 2:1	Kuezeka
	Vyoo	Chasing for conduit of wiring, plumbing system, blundering
	Jengo la huduma ya watoto wadogo (day care block)	Kupiga lipu
	Nyumba ya mganga	Kupaua
	Zahanati	Kukamilisha sehemu ya ujenzi wa dari (blundering), uwekaji wa dari (gypsum board), miundombinu ya kuinga maji kwenye paa (gutters) na kuweka madirisha ya aluminiam
Chuo cha maendeleo ya jamii Malampaka	Karakana	Kutayarisha kuta kwa ajili ya kupaka rangi, uwekaji wa dari kwenye eneo la stoo (Gypsum board to store areas), kupaka rangi, matundu ya kuingiza na kutolea hewa kwenye milango
Chuo cha maendeleo ya jamii Tango	Majengo	Kupaka rangi
	Majengo mapya	Kupaka rangi
Chuo cha maendeleo ya jamii Mwanva	Jengo la utawala	Kazi za umaliziaji
	Karakana ya kazi za umeme na teknolojia ya habari na mawasiliano	Kazi za umaliziaji
	Karakana ya kuchomelea na karakana kazi za ufungaji wa bomba za maji safi na maji taka	Kazi za umaliziaji
	Karakana ufundi wa magari na uashi	Kazi za umaliziaji
	Vyoo	Kazi za umaliziaji
	Bweni la wasichana	Ujenzi wa kuta
Chuo cha maendeleo ya jamii Buhangija	Jengo la utawala	Kuweka vioo kwa ajili ya kuingiza na kutolea hewa
	Karakana za ushonaji na kazi za umeme	Wa Kuweka vioo kwa ajili ya kuingiza na kutolea hewa
	Bweni la wasichana	Uwekaji wa madirisha, milango na vifaa vya bomba na umeme
	Vyoo	Limekamili na linatumikaa
	Karakana ya useremala na uchomeleaji wa vyuma	Kupaka rangi
	Bwalo na jiko	Kazi ya kutayarisha kuta kwa ajili ya kupanga rangi

Mtekelezaji	Jengo	Kazi za mradi ambazo hazijakamilika
	Madarasa matatu	Uwekaji wa milango
	Bweni la wavulana I	Kazi za umaliziaji wa ujenzi wa vyoo na vyoo kutumika
	Bweni la wavulana II	Uwekaji wa milango
Chuo cha maendeleo ya jamii Ulembwe	Madarasa mawili mapya	Milango midogo ya madirisha, kumalizia kuweka sakafu kwenye madarasa
	Karakana ya uashi na karakana ya kuchomea	Milango midogo kwenye madirisha
	Bwalo na jiko	Milango midogo kwenye madirisha, kuweka terazo kwenye sakafu, milango, kupaka rangi and kazi za kuweka wa vifaa vya umeme
	Vyoo	Kazi za kuweka vifaa vya umeme
	Jengo la utawala	Marumaru kwenye sakafu, kumalizia kazi katika ujenzi wa vyoo na uwekaji wa vifaa kwenye madirisha
	Karakana ya useremala na umeme	Kukarabati madirisha na kumalizia kazi za ujenzi wa vyoo
	Karakana ya teknolojia ya habari na mawasiliano na karakana ya ushonaji	Madirisha na milango
	Stoo katika jingo la madarasa	Kuweka milango midogo kwenye madirisha, milango na kupaka rangi
	Bweni la wasichana	Fremu na milango, madirisha ya aluminium
	Bweni la wavulana	Ukarabati wa madirisha na umaliziaji wa vyoo
Chuo cha maendeleo ya jamii Njombe	Karakana ya umeme	Vifaa vya madirisha
	Kisima cha maji na tangi la kuhifadhi	Fremu za milango na milango yake, madirisha ya aluminium
	Teknolojia ya habari na mawasiliano, madarasa na ofisi	Milango midogo ya kwenye madirisha
	Usindikaji wa chakula	Milango midogo ya kwenye madirisha (Casement windows) na milango
	Jengo dogo la masuala ya kijamii kutumika kama maktaba	Madirisha ya chuma, madirisha ya aluminium na milango
	Bweni la Nyerere na Serengeti	Milango kwenye madirisha na kupaka rangi nyeusi kwenye msingi
	Madarasa ya kujifunzia kazi za umeme kutumika kama madarasa ya kujifunza kushona na uashi	Milango midogo kwenye madirisha (casement window)
	MVM na karakana ya kuchomea	Vifaa vya madirisha na milango wanajitengeneza kuingilia

Kiambatisho Na. III: Hali halisi ya ujenzi na ukarabati wa shule na taasisi nyingine

Mtekelezaji	Majengo	Shughuli za mradi ambazo hazijatekelezwa
Shule maalumu ya Lukuledi	Madarasa 12	Viti na meza za wanafunzi
	Vyumba kwa ajili ya matumizi mbalimbali vinne	Ufungaji wa milango
	Mabweni wa wanafunzi manne	Kupaka rangi, kazi za ufungaji wa bomba za maji safi na maji taka na kazi za umeme
	Nyumba za walimu tisa	Kazi za ufungaji wa mabomba ya maji safi na maji taka, kazi za umeme na taa kwenye nyumba nne za watumishi.
	Karakana tatu	Terazo na kazi za umeme
	Bwalo moja la chakula	Kazi za ufungaji wa mabomba ya maji safi na maji taka, uwekaji wa vifaa vya jiko, uwekaji wa terazo na kazi za umeme
	Vyoo vya wanafunzi 14	Uwekaji wa milango na kazi za ufungaji wa vifaa vya bomba kwa ajili ya maji safi na maji taka
	Chumba kimoja cha sauti (1 Audio room)	Kuandaa kuta kwa ajili ya kupaka rangi (skimming), kupaka rangi, madirisha, ufungaji wa milango na uwekaji wa sakafu
Shule ya sekondari Izaza	Madarasa matatu	Kupiga lipu, umaliziaji wa kazi za sakafu na uwekaji wa marumaru, uwekaji wa vioo kwenye madirisha, ubao, kupaka rangi, uwekaji wa vifaa vya umeme
	Bweni la wavulana	Kupiga lipu, kupaka rangi, kumalizia kazi za sakafu na uwekaji wa marumaru, milango, madirisha, uwekaji wa vioo kwenye madirisha, uwekaji wa mabomba ya maji safi na maji taka, shimo la maji taka, Tangi la maji taka
	Bweni la wasichana	Kupaka rangi, kuweka vioo kwenye madirisha, kuweka milango
	Mahabara	Kupiga lipu, kuweka milango yote, madirisha, madirisha ya aluminium, kufunga bomba za maji safi na maji taka, kumalizia kazi za sakafu na kuweka marumaru, kuvuta umeme, dari, kupaka rangi

Mtekelezaji	Majengo	Shughuli za mradi ambazo hazijatekelezwa
Shule ya sekondari Jenister	Vyoo	Kuezeka, kufunga vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka, kuweka vifaa vya umeme ma kazi za umaliziaji
	Bwalo na jiko	Kuezeka, kufunga vifaa vya bomba vya maji safi na maji taka, kuweka vifaa vya umeme ma kazi za umaliziaji
TLSB Kigoma	Maktaba ya Mkoa wa Kigoma	uwekaji wa milango (milango ipo)
		Kuleta huduma ya umeme, kupaka rangi na uwekaji wa mapambo, uwekaji wa mtandao wa mfumo ya teknolojia ya habari na mawasiliano, umaliziaji wa uwekaji wa bomba za maji safi na maji taka, samani
TLSB Morogoro	Jengo la utawala	Kabati, kupaka milango rangi, kazi za umaliziaji kwenye vyoo
	Jengo la teknolojia ya habari na mawasiliano	Ununuzi wa kompyuta 25 (desk top)
	Ofisi ya maktaba	Uwekaji wa vitasa, kazi za umaliziaji
	Kazi za nje	Kazi za paving (paving works)

Kiambatisho Na. IV: Orodha ya matokeo yanayosababisha mfadhili kutoa fedha, hali halisi ya utekelezaji na kiasi cha fedha ambacho hakijatolewa

DLR	Maelezo ya matokeo yanayosababisha mfadhili kutoa fedha	Fedha ambazo hazijapele kwa (Dola za Marekani)	Kiwango cha ubadilishaji fedha(Sh./Dola za Marekani)	Fedha ambazo hazijatolewa (Sh.)	Maoni
2.3	Uthibitishaji ubora wa programu za elimu	300,000	2,298.93	689,679,000	Utoaji wa fedha hutokea wakati programu ya shahada ya uzamili au ile ya uzamivu imeidhinishwa na Shirika la Kimataifa au la kikanda au la kitaifa (inayokubaliwa na IUCEA na Benki ya Dunia), jumla ya kiasi kitakachotolewa kwa ajili ya matokeo

DLR	Maelezo ya matokeo yanayosaba bisha mfadhili kutoa fedha	Fedha ambazo hazijapele kwa (Dola za Marekani)	Kiwango cha ubadilishaji fedha(Sh./Dola za Marekani)	Fedha ambazo hazijatolewa (Sh.)	Maoni
					yanayosababisha utoaji wa fedha ni Dola za Marekani 300,000 na kubakiza kiasi cha Dola za Marekani 300,000 ambazo hazijatolewa.
2.6	Ubadilishaji wa wanafunzi wa Kitivo na wa shahada ya uvamivu ili kukuza utafiti wa kikanda na ufundishaji wa pamoja	434,000	2,298.93	997,736,705	Matokeo haya yanayosababisha utoaji wa fedha yanatunukiwa kwa Vituo Mahiri Afrika (ACE) wakati inapowaalika wanafunzi wa kitivo/shahada ya uvamivu kutoka taasisi nyingine au inapotuma wanafunzi wake wa kitivo/shahada ya uzamivu kwa taasisi zingine za ndani, katika kanda au kimataifa kwa kipindi cha angalau wiki mbili (kwa kufundisha/kwa kufanya tafiti kwa kushirikiana). Kiasi kilichotengwa kwa ajili ya matokeo yanayosababisha utoaji wa fedha ni Dola za Marekani 700,000, kiasi ambacho kimehakikiwa ni Dola za Marekani 266,000 (38%) na kiasi cha Dola za Marekani 434,000 bado hakijapatikana.

DLR	Maelezo ya matokeo yanayosababisha mfadhili kutoa fedha	Fedha ambazo hazijapele kwa (Dola za Marekani)	Kiwango cha ubadilishaji fedha(Sh./Dola za Marekani)	Fedha ambazo hazijatolewa (Sh.)	Maoni
4.1	Kutoa taarifa ya ununuzi kwa wakati; matokeo haya yanayosababisha mfadhili kutoa fedha ni pale ambapo Kituo Mahiri Afrika kitawasilisha taarifa ya ukaguzi wa ununuzi kwa wakati inayoeleza masuala ya ununuzi	150,000	2,298.93	344,839,875	Kiasi kilichotengwa kwa matokeo yanayosababisha utoaji wa fedha ni Dola za Marekani 30,000 kwa mwaka na hakuna kiasi ambacho kimepatikana tangu kuanzishwa kwa mradi. Jumla ya kiasi kilichotengwa ni Dola za Marekani 150,000.
4.2	Utoaji wa taarifa ya mwenendo wa ununuzi na inayojitosheleza; Utoaji wa fedha kulingana na matokeo unazingatia utoaji wa taarifa ya mwenendo wa ununuzi na unaojitosheliza juu ya masuala ya ununuzi ya Kituo cha Mahiri cha Afrika	150,000	2,298.93	344,839,875	Kiasi kilichotengwa kwa matokeo yanayosababisha utoaji wa fedha ni Dola za Marekani 30,000 kwa mwaka na hakuna kiasi ambacho kimepatikana tangu kuanzishwa kwa mradi. Jumla ya kiasi kinachotokana na matokeo ya utoaji wa fedha ni Dola za Marekani 150,000
Jumla		1,034,000		2,377,095,455	

Kiambatisho Na. V: Vifaa ambavyo havikuletwa kwenye maabara ya Mhandisi kulingana na Jedwali lililobainisha aina ya vifaa 1410/2, 1410/3 na 1410/4

Na.	Vipimo vya vifaa vya "Asphalt" na "Bituminous"	Vipimo vya Udongo na Changarawe	Vipimo vya zege
1	Masharti ya awali ya uwekaji wa Sampuli za kabla ya kuchanganywa au kupimwa	Ukomo wa uoevu wa udongo-Kikomo cha Kioevu ni kiwango cha unyevu kilichopo kwenye udongo ambacho kwa hicho udongo ulio na chembe laini hautiririki tena kama kimiminika	Ni kipimo kinachoonesha ukakamavu wa kokoto dhidi ya mikwaruzo
2	Densiti ya vifunga vya lami. Hiki ni kipimo cha kupima densiti (uwiano wa tungamo - uzito na ujazo wa vimimika lami)	Ni kiwango cha unyevu ambacho udongo mzuri hauwezi kutengenezwa tena bila kupasuka. Kikomo cha plastiki ni kiwango cha maji ambapo kwa hicho mchanganyiko wa maji na udongo hubadilika kutoka nusu ugumu hadi hali ya kuwa mgumu kadri unapovingirishwa katika hali ya kuwa kama uzi kwenye kipenyo cha milimita 3.175 katika kipimo maalumu.	Kipimo kinachoonesha Uwezo wa kokoto kupinga ongezeko la ujazo.
3	Kipimo cha kiwango cha chini cha halijoto ambacho kitasababisha mvuke unaozalishwa kutoka kwenye kiowevu (lami) kuwaka kwa kuwapo kwa chanzo cha moto (kiowevu/lami haitawaka wakati huu); na kipimo cha kiwango cha chini cha halijoto ambacho kitasababisha kimiminika/kiowevu (lami) kuendelea kuwaka ikiwa kutakuwa na chanzo cha moto	Ni kiwango kinachoonesha inaonesha jinsi udongo ulivyo makini kwa mabadiliko ya unyevu/kiasi cha maji kwenye udongo 	Ni kipimo kinachoonesha namna gani zege litaendelea kuwa katika hali inayolingana kabla ya kukauka. Pia kuangalia uwezo wa kufanya kazi wa zege jipya lililotengenezwa
4	Kipimo la kupima athari za pamoja za joto na hewa ya kiwango maalumu kwenye lami nyembamba uhuishaji wa kudumu. Inalenga kuiga hali ya kuganda kwa lami ambayo hupitia mchakato wa kuchanganya, kusafirisha, na kushindilia.	Ni kupungua kwa urefu wa sampuli ya udongo wakati umekaushwa kwenye oveni, kuanzia na unyevu wa sampuli kwenye kikomo cha uoevu	Ubora wa maji ya kutumika katika zege
5	Kipimo cha kupima ugumu au ulaini wa lami kwa kupima kina (katika kizio cha milimita) cha kupenya kwa sindano maalumu iliyosukumwa wima kwa sekunde tano huku halijoto ya sampuli ya lami ikidumishwa kwa nyuzijoto ya sentigredi 25	Uwiano wa uzito na ujazo wa tabaka la udongo ulioshikamana pamoja	Ni kipimo kinachoonesha ukinzani wa msugvano kwenye matairi ya gari katika hali inayofanana na msugvano unaotokea katika uso wa barabara
6	Ni kipimo cha kupata kiwango cha halijoto ambacho kitasababisha lami kulainika kwa kiwango fulani katika hali maalumu wakati wa kufanya jaribio.	Kipimo kinachoonesha mgawanyiko wa udongo katika vipenyo mbalimbali	Kiasi cha hewa kinachohitajika katika zege jipya

Na.	Vipimo vya vifaa vya "Asphalt" na "Bituminous"	Vipimo vya Udongo na Changarawe	Vipimo vya zege
7	Hii inahusisha kupima kiwango ambacho lami inaweza kuhimili hali ya kupindishwa na kuwa kama plastiki bila kupasuka, ili kutathmini ubora wa lami kwa uwezo wake wa kuhimili uharibifu wa muonekano wa uso wakati wa mpindisho mmoja endelevu	Hutumika kutafuta kiwango na kiasi cha udidimaji wa udongo ardhini	Kutambua mkusanyiko au kiasi cha chumvi chumvi kwenye mchanganyiko wa zege
8	Kipimo cha kupima uwezo wa lami kuhimili au kukinzana na mwendo au kutiririka ikiwa itakabiliwa na nguvu au mzigo	Kipimo cha kupima nguvu ya udongo dhidi ya mkatiko wa udongo. Kipimo hiki huweza kufahamisha kwamba udongo unaobeba jengo una nguvu za kutosha kwa matumizi husika na hata katika kuendelea kutumika	Kupima kuwapo kwa uchafu wa kikaboni utokanao na mabaki uozo wa mimea na wanyama
9	Urekebishaji wa vifaa vya kioo vinavyopima ujazo na densiti (wiani) ya lami ngumu	Kipimo cha kimaabara kinachotumika kubaini upenyaji wa udongo wa punjepunje kama mchanga na changarawe zilizo na matope kidogo au kutokuwapo kabisa	Kutambua kuwapo kwa udongo unaoweza kupukutika au kuvunjikavunjika kwenye kokoto ikiwa zitapata unyevu ama kusuguliwa
10	Kipimo la kutambua kiasi cha viunganishi na kupanga madaraja ya kokoto	Ni kipimo kinachotumika kupima kiasi cha vitu vinavyotokana na mimea	Jaribio la kutambua kuwapo kwa vumbi kwenye kokoto au mchanga
11	Kipimo cha kutambua ubora wa lami kwenye kokoto kwa kuchemsha na maji	Ni kipimo kinachoonesha/kuashiria kuwapo kwa sifa za kutawanyika katika udongo	Kuangalia sifa, ubora na kiasi cha mchanganyiko unaounda saruji ambayo hutumika katika ujenzi
12	Kipimo cha kutambua density (wiani) na kiasi cha unyevu kwenye tabaka la lami la barabara kwa njia ya nyuklia	Chombo hiki hupima asidi/ualkali wa mchanganyiko	Ni vifaa vya kuondoa uchafu ulioambatana na kokoto ili kuhakikisha kwamba kokoto zinakuwa sawa
13	Kifaa cha kutoboa tabaka la lami ili kupata sampuli kwa ajili ya kipimo cha maabara	Maandalizi ya sampuli kwa ajili ya kipimo cha uimara wa udongo uliochanganywa na saruji na kushindiliwa barabarani au maabara	
14	Kipimo cha kutambua kuwapo kwa vumbi kwenye kokoto au mchanga	Kipimo cha ushindiliwaji wa udongo kwa udongo uliochanganywa na saruji kwa lengo la kuongeza nguvu ya tabaka hilo la udongo au yaweza kuwa tabaka la changarawe	
15	Kipimo cha kutambua kiasi cha kuwapo kwa vitu vinavyoweza kuyeyuka na kuwa mvuke katika joto la kawaida	Ni kiwango cha chini cha saruji kinachotakiwa kutumika kwa ajili ya uimarishaji wa tabaka la udongo pindi tabaka hilo linapochanganywa na saruji na kushindiliwa. Pia huangaliwa kiwango cha chini cha saruji kinachotakiwa ili kusababisha mabadiliko ya uimara ya muda mrefu kwenye barabara	

Na.	Vipimo vya vifaa vya “Asphalt” na “Bituminous”	Vipimo vya Udongo na Changarawe	Vipimo vya zege
16	Kipimo cha kutambua kiasi cha unyevu au kiasi cha vitu ama mafuta yanayoweza kuyeyuka katika mchanganyiko wa lami	kifaa cha kupimia uwiano kati ya uzito na ujazo wa udongo barabarani kwa lengo la kujua kama kiwango cha ushindiliwaji kimekidhi viwango. Pia kuweza kupima kiwango cha unyevu wa udongo barabarani	
17	Kupima uwezo au utendaji kazi wa kiunganishi ama kishikamanishi katika lami		
18	Kipimo cha kuganda kwa lami wakati wa kuichanganya, kusafirisha na kuimwaga mahali inapotakiwa kutumiwa		
19	Hutumika kupima na kutambua matokeo ya hali halisi ya mgandamizo kutokana na shughuli halisi za wakati wa kutengeneza barabara		
20	Mchakato wa kutambua sifa za kiunganishi cha lami kwa kukitoa kwenye mchanganyiko wa lami au sampuli za lami		
21	Kipimo cha uwezo wa lami kuhimili nguvu za uvutano zinazosababisha lami kutiririka		
22	Chombo cha kupima uwezo wa kioevu (lami) kwa kupima kiwango cha mtiririko wa wake kupitia bomba vipimo vinavyojulikana		
23	Kipimo cha kiwango cha kushindiliwa kinachofaa kwa tabaka la lami kinachoweza kufikiwa		
24	Kipimo cha kupima sifa za lami kwa kulipitisha gurudumu dogo mara kwa mara kwenye sampuli ya lami iliyotayarishwa		